SELECTAE PP. SOC. IESU TRAGOEDIAE

Gesuiti, Andries Pauli

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
29 B
45

51-5-A 1 2

11-5-B-4-3

XXXIII-10-10
10238.
Z.4.

Digitized by Google

SELECTÆ
PP. SOC. IESV
TRAGOEDIÆ
ANTVERPIÆ
Apud IOAN CNOBBARVM
M.DC.XXXIV.
Cum gratia et Privilegio

G. 29. B. 45

ROMA

Digitized by Google

STVDIOSÆ IVVENTVTI TYPOGRAPHVS.

DOctiſſimorum virorum Tragœdias è variis Poëtarum voluminibus in unius, alteriúſve libelli anguſtias cogo; ut quemadmodùm eæ multis olim voluptati fuere ſpectantibus, ita legentibus vobis ſint utilitati. Et quamquam non dubitabam fore quoſdam, qui laborem hunc meum nō probarent; qui unum Senecam volvi volunt à Tragœdiæ ſtudioſis, præthereà neminem: operæ tamen pretium facturum me exiſtimavi, ſi non tam

BIBLIO... ROMA

faſtidioſorum hominum, novaque omnia improbantium judicio, quàm commodis veſtris ſervirem. Et verò etſi *L. Annæus Seneca*, uti Latinorum Tragicorum fons eſt ac princeps, ita præcipuo quodam ſtudio legi debet ab omnibus; non tamen continuò negari debet prònis in varietatem adoleſcentibus, ut non etiam eruditis recentiorum Poëtarum lucubrationibus cupidũ multarũ rerum animum paſcant, illudque conſequantur, ut eruditiſſimorum virorum exemplo, quos totos in veterum lectione fuiſſe conſpiciunt, ad eorundem imitationem alacri ſe ſtudio accingant; cùm multi ſint, qui aut unius

Digitized by Google

unius tædio libri planè deficiunt à literarum ſtudio, aut certè ducum defectu à rectâ imitandi viâ aberrant. Quos autem ſibi potiſſimùm Adoleſcentes deligent, niſi eos, quos communi omnium judicio haberi intelligũt eximios? Quis enim eſt politioris literaturæ amans, qui Carthagineníes non laudet, Criſpos non extollat, Sedecias non admiretur? profectò mihi dubium non eſt, quin ſi Tragœdos recentiores Annæus legeret, multa reperturus eſſet in Malapertio, multa in Stephonio, multa in aliis, quæ judicaret eſſe ſe digna. Ita eſt. Admiremur ſanè veteres, multos verò è noſtris non deſpiciamus,

ciamus, qui ſi aureis fortè temporibus vixiſſent, & ab antiquis Poëtis auditi cum voluptate fuiſſent, & à nobis legerentur majori cum admiratione. Interim utere & fruere labore meo, ſtudioſa Iuventus, auctoreſque majori à variis ob alia adjuncta poëmata ſumptu emendos à me ſimul omnes accipe, non alio ordine quàm alphabetico, quo eos maximè proponere placuit, ne quis ex iis aut prælatus alteri, aut etiam poſtpoſitus à nobis fuiſſe videatur.

Digitized by Google

ALEXANDRI DONATI

E SOCIETATE IESV

SVEVIA.

ACTA LVDIS LIBERALIBVS
IN SEMINARIO ROMANO,
EGERE NOBILISSIMI ADOLESCENTES
QVINQVIES; DATA
SEMPER PLACITA.

BIBLIOTECA NAZIONALE V.E. ROMA

Digitized by Google

ARGVMENTVM TRAGOEDIÆ.

IOrdanus Federici II. Imperatoris ex Iſabellâ Angliæ Regis ſorore filius, Siciliæ, ac Hieroſolymorum Rex, Conradi IV. Cæſaris frater, ex gente Suevâ, id ætatis regnatrice, & Auguſtâ, ad Cæſarem inviſendum venit, cùm felicẽ Campaniam, urbemq́ue Neapolim ſubegiſſet. Erat Iordano copiarũ Dux Ioannes Afer cognomento Maurus vir præſtanti fortitudine, ſed Punicâ fide. Hunc Manfredus Federici & ipſe filius nobili pellice natus, obviam fratri à Conrado præmiſſus, clam ſubornat in cædem Cæſaris, per ſpeciẽ regni Iordano aſſerendi. Sperabat enim illo ſublato, ſe, faciliùs oppreſſo Iordano, ſolum, quod poſteà evenit, regnaturum. At Iordanus, & Cæſar ſe mutuò complexi, triumphantium more Neapolim invecti ſunt. Ibi poſt equeſtre certamen

men militari tumultu Mauri fraude concitato, Conradus cùm vix periculum evaſiſſet, factas ſibi à fratre inſidias, necemque inſtructam ratus confeſtim ad ulciſcendam injuriam & ſuâ ſponte, & aliorum impulſu inflammatus eſt. Manfredus enim ſpe fruſtratus, Conradianæ cædis ſeſe ad opprimendum Iordanũ ipſo Cæſare adnitente convertit, ſecretiore veneno uſurus ad Conradum extinguendũ. Ideò Maurum denuò adortus, immanique mercede proditionem pactus ad Cæſaris partes adjunxit; nec multò pòſt detectâ Mauri conjuratione, Iordanus, quamvis defenſus à militibus Rodulphi Hauſpurgenſis Comitis, capitur; tum Conradi juſſu, quem nec civium, neque Iſabellæ preces, ac lacrymæ mitigare potuerant, obtruncatur. Cujus mortem Conradus ipſe, propinato per Manfredi ſervum veneno miſerè proſecutus eſt.

PERSONÆ.

IVSTITIA DE CÆLO DELAPSA.

CÆLITES MELICI.

IORDANVS HIEROSOLYMORVM, AC SICILIÆ REX, QVEM ALII HENRICVM NOMINANT.

CONRADVS CÆSAR.

MANFREDVS TARENTI PRINCEPS.

ISABELLA IORDANI MATER, VIRILI HABITV.

S. PETRVS MORONVS EREMITA, QVI POSTEA CÆLESTINVS V.

RODVLPHVS HAVSPVRGI COMES, QVI POSTEA IMPERATOR, ET DVX AVSTRIÆ.

PRÆTOR VRBIS NEAPOLIS.

SENATORES.

IOANNES MAVRVS DVX COPIARVM IORDANI.

PRÆFECTVS MILITVM CONRADI.

TRIBVNVS MILITVM.

MILITES.

CONRADI CONSILIARIVS.

IORDANI CONSILIARIVS.

SERVVS IORDANI.

SERVVS MANFREDI.

NVNCIVS.

VMBRÆ. FVRIA.

CHORVS CIVIVM NEAPOLITANORVM.

Fabula agitur Neapoli.

Res geſta dicitur anno ſal. 1557.

SVE-

SVEVIÆ TRAGOEDIÆ
ACTVS PRIMVS.
SCENA PRIMA.

Quâ planicies, & cæli nocturna facies exprimitur.

Divina Iuſtitia S. Petro Morono imminentem Suevicæ domus cladem oſtendit.

S. PETRVS MORONVS EREMITA ITER FACIENS. IVSTITIA E COELO DELAPSA. CÆLITES MELICI.

S.PET. TEnuis ad urbem ſuperat, & lucem labor.
Aſt ægra viridi membra declinans thoro
Feſſus quieſcam, noctis exſolvat quies
Evincta curis pectora. O quales agis,
Volubilique pandis è cælo faces
Nox lumine interſtincta nigrantem ſinum!
Hinc noctilucæ pubis argento nitens
Regina vehitur: inde radiatus comam
Ducit minores populus aſtrorum choros:
Hæc illa ſedes, noſtræ ubi toto fluens
Felicitatis ubere exundat domus.
Vbi ſemper explet, atque inexpletam ſitim
Irrigua largo flumine voluptas alit.
Ideoque curas di itum, & fluxas opes,
Vrbiſque fugi gaudia; ut ſolus gemam
Inhoſpitalis montium cultor jugi,
Spretorque rerum: major at regni arbiter,
Quod animus alto corde tranquillum regit.
Nunc cara fugi, fugio quæ nunquam ſola,
Miſeratus animos civium, lapſus ducum.
Imis cavernis ire furiarum truces
Longè incubantes mœnibus vidi globos,

Neapo-

Neapoliſque tecta nutantis quati
Phlegetónte ab imo : monſtra Tænarei ſpecus
Audere non impunè permiſit Deus.
Tumeſcit aliquod fraude compreſſum nefas
Stygiaſque opimum ſedibus paſcet feras.
Sed cur trementes percutit cæli plagas,
Et fulguranti tonuit impulſu fragor ?
Aut cur dehiſcunt ſidera ? allabens cohors
Quæ nube vehitur ? diva quæ ſolio nitens
Obarmat ære pectus, ardentes face
Crines triſulcâ veſtit, & frontem minis ?
Tune imperatrix nota Cælicolum choris
Iuſtitia, vindex criminum terris ades ?
Mundumque terres ? lauream, ſceptrum manu,
Auri coronam frangis : heu ſtrictum procul
Averte fulmen. fragile num folium petis,
Tenuemque calamum cuſpide tremendâ feris ?
An hæ canentûm temperant iram fides ?

S. Petrus genibus flexis Ecſtaſim patitur.
Cælites Phonaſci concinunt.

Vindicis iras, oraque Divæ
Obvia ſceleri, devia Cælo
Suſpice pubes, fuge flagrantem
Cuſpidis ictum.
Hoc infeſto numine fulmen
Stridet ab aſtris ; ardet in auris,
Certo meritos corripit igne.
Quiſquis iniquo pectore condis
Improbe crimen, reditura tibi
Fulmina fingis. Placet his mentem
Vrere flammis ? an cæleſtes
Ducere flammas ? quas vibrat amor,
Divinus amor : rigor ardentûm,
Ardor amantûm ; rigor impuros
Cordis ad ignes : animæ puros
Ardor ad æſtus.

Deſcendit Iuſtitia è nube cum comitibus.

IVST. Non ira vindex, dextra nec telo rubens
Semper quieſcit : exerit quondam faces,
Libratque, torto fulmine in pœnas flagrat.
Cæleſtis at quæ vulnerat, ſanat manus.
Niſi pervicaces munere expugnat Deus,
Melius flagellis erudit ; amores patris
Curæque providentis humanos regunt
Hac lege fines, mentium ut conſtet ſalus.
Magna eſt ſceleſto pœna permiſſum ſcelus.
Delere ſed nunc crimina, & ſontes placet ;

Etiam

Etiam innocentes ; pendat ut pœnam innocens,
Culpâ nocentûm, ſcelere fit fratrum nocens.
Auditum in altis orbibus clamat vetus
Avis, parentibuſque cognatum nefas,
Placitumque natis. Tuque populorum preces
Conrade, nec dum cælitum ſentis minas
Tibi timendas ? Occides : noſtri ut vacent
Operoſa tela fulminis, cæcis fluet
Frater venenis : cæde Manfredus furens
Aureo natantem poculo infundet necem ;
Poſtquam cruentis ante Iordanum dolis,
Conrade per te ſtraverit : gemini reus
Fit parricida Regis, ut ſolus regat.
Malè ominata ſceptra, quæ ſignat cruor !
Ceu mitis olim victima, occumbet puer
Iordanus, aræ quam vaporatis focis
Statuit Sacerdos. Candidum florem metis
Conrade, vix quem ruptus emiſit calyx ;
Gratus ſed illo cælitum in ſummas odor
Expirat oras, colla ſucciſus ruber,
Vt purpurato pulcer exſurgat ſinu,
Et nivea roſeis membra Iordanus notis,
Velut pyropis ornet. Hoc cæſo pudor,
Pietaſque juveni ſervat, hoc rerum ſator,
Qui facta juſtis lancibus librans Deus
Fœlicibus lamenta commutat bonis.
Longè his remotus occidis Cæſar ; tamen
Non pœnitendo funere immerſus peris.
Propera, ſceleſtum pœna torquebit minor ;
Dilata creſcet : ſemper augetur ſcelus.
Nec tu necatis ſpolia germanis feres
Dira ô ! tuorum peſtis, ô ! ſecli lues
Manfrede : poſt cruore fœdatam domum,
Poſt gemina fratrum funera, aggeſtis ſuper
Compoſta feretris corpora, ultricis manus
Sera documenta truncus infelix dabis.
Quæ regna turpas ſanguine, notabis tuo.
Et pace rector impius, bello tremens
Iacebis inſepultus, ignotus, litus
Cruore, pulvere, militum ludibrio.
I. pœna gravior antecedentem premet.
Nec ſera, ſæviore quæ telo ferit.
At grate ſuperis Petre, ſupremis juva
In rebus innocentis adverſam diem.
Nos patria rurſum ſidera, & cælum vocat.

Aſcendit in nubem cum comitibus canentibus.

Diva

Diva nocentes deſine terras
Iracundis figere telis,
Succede tuis mitior aſtris.
Satis heu miſeros rotat humanæ
Orbita vitæ, ſemita certi
Priſca doloris:
Quid mors fluviis mergit Avernis
Quos vita ſuo gurgite volvit?
At vos ſceleri parcite gentes;
Parcent juſtis numina pœnis.
S. PET. Cælum minatur, ni perit tellus, labat.

Converſa Scena obſeſſam urbem caſtris circumpoſitis repræſentat.

SCENA SECVNDA.

Præfectus milites ſuos ad bellum animat.

PRÆFECTVS MILITVM CONRADIANORVM. LEGIONARII MILITES.

PRÆF. Nondum ſepultâ nocte, funeream vigil
Accendit atro Lucifer cælo facem,
Altuſque pugnæ nunciũ tollit jubar.
Arma expedite: fortium ſomnos fugat
Metum increpantis Martius clangor tubæ;
Oritura condet ultimos belli ſonos,
Vrbiſque triſti clade, ceu nimbo minax,
Cum cive pariter occidet cæſo dies.
Hic limes eſto Martis: hunc multâ nece
Commilitones, hoſtiumque ſanguine,
Fauſtâque deſignabitis lauro diem.
MIL. 1. Vincere; cruento cadere vel bello juvat;
Nullus ſalutem credit infami fugæ.
MIL. 2. Vitam fugâ quis emit, ut laudem fuget.
PRÆF. Nihil hîc timendum: reſtat exiguus labor
Finis laborum: frangite occluſas fores,
Hoſtem latebris ſternite trementem ſuis.
Parthenope ab undis flagret: extinctam, obrutam
Superſtes olim parvus oſtendat cinis.
MIL. 1. Peracta credas; tutus in tenebris latet,
Et clauſus hoſtis mœnibus condit metum?
His obruatur. Quantus in cladem ultimam
Paratur ignis? Quantus ardentem cruor
Reſtinguet ignem? flamma ceu nemoris vorax
Agitata cauris roborum victrix furit:
Et æſtuoſas implicans fumo faces,
Minaciores ructat in cælum globos;
Sic urbis altâ clade depaſtus furor

Pugna-

Digitized by Google

Pugnaciores coget in cædem manus:
Sitim cruoris paſcet exundans cruor.
Longè coruſcans arma vel totis ruet
Ordinibus acies, denſa vel cuneis phalanx
Propiore franget urbicas ferro domos,
Vbique vincet. Hoſtico accedet lucro
Heſterna vitæ ſumma, fatalis tubæ
Iam rupta ſigno, vixit; ac victam ſequens
Patriæ ruinis hoſtis extremis cadet.
PRÆF. Agnoſco Martialis ora ſanguinis,
Germana Regum ſigna; virtuti pares
Dabit coronas ductor. & veſtro comes
Datus periclo Cæſarum Cæſar decus.
Noſtis, rebelles quantus herculeâ manu
Proſternat Imperator, adverſas eques
Pedesve turmas diſſipans: idem breves
Accinctus alis fulminis, rumpat moras:
Acies inire primus, ac ſerum ultimus
Clauſiſſe Martem: ſanguine & largo fluens,
Neque indecorus pulvere ſequaces ferat
In caſtra lauros, militem par eſt, Ducis
Intaminato gloriam ſequi gradu.
MIL. Vetuſta narras; iſta nec noſtris latent
Solùm repoſta cordibus; famæ aureis
Geminum ſed aucta perſonant orbem tubis.
Quod pandet hodie murus hoſtilis fores,
Campis quod albent oſſa: quod multâ nece
Fluviale toties ſanguis infecit vadum,
Calidoque ſpumeus amne præcipites trahens
Sebetus undas Italo evolvit freto,
Facere Imperator unus in cunctis poteſt.
Nec milites te Cæſare indignas manus
Conrade gerimus. Gloriæ monſtratum iter,
Semper juvabit. PRÆF. Placet hic ardor, integrâ
Laudem daturus. Prima mens forti eſt viro,
Amare, velle fortia: decorus labor,
Victoriæque palma tum vivax ſubit.
Sed cur morantur, cetera neque adſunt ducum
Vexilla? tumulis ſparſa cogantur ſuis;
Hodierna pugnæ munera ut miles ferat.

SCENA TERTIA.

Conſiliarius malè ominatur Conrado, Manfrediq; ingenium deſcribit.

CONRADI CONSILIARIVS.

Vigens in auro, bellico ac ferro potens
Quid non ſecundis machinis virtus movet?

Con-

Conrade, juſtus Itali terror ſoli,
Glaciali ab Arcto notus, & Rheni vadis
Ad Gangis uſque fonte gemmantes aquas,
His regna victor artibus tandem premes.
Cunctis timendus Regibus, nullum times.
Vis nempe puero culta ſuccreſcit viro,
Ævique pariles firma ſortitur dies.
Tener ille duras obſidens cunas puer
Crevit per arma: clarus inſignes patris
Crevit per artes. indoles illi fuit
Meritis paciſci gloriam. Primus rudi
Tener lacerto ſpicula, & certi ſciens
Nervi, ſagittas torſit, aut dorſo inſidens
Pati coëgit frena ſpumantes equos,
Formidoloſus miles, ac bello ferox
Quæſitus imperator, hoſtiles fores
Primus refregit; aggere adverſo ſtetit:
Idemque dubiæ fortè ſi vires labant,
Subit expeditus arte, conſilio domat.
Nimis at beatos vitia deformant dies.
Mortalitatis rarus in bonis apex.
Qualis paternis Hannibal votus ſacris
Boream, niveſque rupit Alpinis jugis:
Et cùm Latinas cingeret caſtris domos,
Inordinatam corde virtutem ferus
Compoſuit Afer punicis miſtam dolis,
Crudelitatis artifex, juſti rapax.
Sic Cæſar atrox, ſanguine effuſo tepens
Violentus, implacatus, irarum abdito
Vivaciores ventilans odio faces,
Avidusque regni; ſceptra vel calido petat
Immerſa fratris ſanguine, aut animo tumens,
(Quæ Federicus forſan edocuit pater
Exempla natos) vanus, & faſtu improbo
Divina temnat: non ſuperbificum domat
Qui Vaticanos cultus attollit Patres,
At ſola pietas culta mortales regit.
Vis ſolida neſcit impium, & ſtantem ruet,
Ni fortiori numine obfirmet Deus.
Quam timeo, luctuoſa ne ſurgat dies;
Aut ſibi cupreſſos Cæſar è bello legat:
Mutet feretrum ne triumphales rotas.
Vates, recordor, nobilis (tenuit ſenex
Qui ſolus Iſtrum propter, horrentem ſpecum
Potentibuſque ſidera emovit ſonis,
Votiſque ſupplex) lauream poſtquam imperi,
Et Cæſari Auſtriana Conrado tulit
Vienna faſces; fervido afflatus ſinu,

Cur,

Cur, inquit, iſtas, Iuvenis ô! præceps mori,
Geris coronas? Itali ad muros freti
Geminis triumphum ſpecto permiſtum rogis:
Placidoque Siren ſubdola abſorbet mari.
Has cecinit actus numine ambages pater.
Littorea cerno mœnia, & claram ſuis
Vrbem ſuperbâ mole regnantem fretis
Hæc illa Siren domina, concentu rapax,
Pelaguſque fallax. Cæſar exitium vides?
Iordanus aderit: geminus hinc prodit rogus;
Super occidentis ora germanus cadet?
At quis periclum conjicit? Civis? pavet.
Miles? tuetur. Frater? hic nutat fides;
Vbi hanc removit conjugi infidus pater.
Manfredus odiis fœtus occultis furit,
Inhianſque regno, Regis obſervat latus.
Nunc ſervitutem pronus indignam pati,
Et imperare diſcat. Ah! docilem manum
Ne faciat enſis. Educas anguem ſinu,
Et peſtilentis Gorgonis virus bibis
Conrade. Quoties imminens vidi malum,
Superque cecini regna luctificas vices!
Surdoque dixi: Creſcet hinc flammæ vigor,
Cui præbet audax pabulum felicitas.
Quot fauſtitatis gaudia incautum obruent.
Reciprocat ſors læta: propoſiti levis
Datum repoſcit: rarus inventam tenes:
Pede obſequentem quiſquis immoto putat
Fixiſſe, ſpernit cuncta. deſperat nihil;
Quà feriat, hoſtis interim tutus videt.

SCENA QVARTA.

Conſiliarius Conradū belli ſucceſſu elatum ingeſtis de Manfredo ſuſpicionibus terrere fruſtrà conatur.

CONRADVS. CÆSAR. CONSILIARIVS.

TAndem rebellis victus imbelles manus
Conradiano colla ſupponet jugo.
Deſeruit urbem miles, & juſtam necem,
Adeſſe quam timebat, exceſſit fugâ.
Agnovit, ingens bella quæ victis ferat
Conradus, atrox, ſævus, implacabilis,
Conferre pugnas Marte ſi certant pares:
Humaniorque nunciam pacis gerens,
At ſupplicanti dexteram. Par eſt mihi,
Sterni rebellem, ſupplicem attolli, decus.

Digitized by Google

Eveniet (auſis aſtra quod cedunt meis)
Aut hoſtis urbem dedet, aut ipſe eruam,
Et æqua ponam tecta fumanti ſolo.
Hodie invidenda videat, & diſcat novum
Sol æmulatus luce, victoris jubar.
Adeſſet utinam frater, ut viſu auream,
Mihi antè numquam viſus, expleret diem.
Iordane quid moraris ? adventus tuos
Belli repoſcunt exitus. Huc tandem ades :
Fratrem videbis æquus Auguſtum, Italis
Natum triumphis : gloriam belli vetus
Cui cedat ætas, Cæſarum lauro minor.
CONS. At te nimis ſecunda ne efferant, cave ;
Dux inſolenti tempera victoriæ.
Attollit, & mox deprimit, ſiſtit, movet,
Et ſpiritum aufert Principum Princeps Deus.
CONR. Quid jam timendũ præcipis? ſtratos duces,
Et vinciendas metuis hoſtiles manus ?
Amentius nil Rege, qui ſemper timet.
CONS. Amentius nil Rege, qui numquam timet.
CONR. Quẽ ſceptra pœnis eximunt, ſolvunt metu.
CONS. Supplicia paucos eximunt, nullos metus.
Conſilia pavidus verſat, incumbens malum
Si quà repellat : ferreos nexus terit,
Clauſaſque fractis poſtibus pandit fores.
Timeas, timenſque conſulas ; acres dabunt.
Conſulta vires, impares audax movet.
CONR. Vbi nullus hoſtis, habeo quod metuã nihil.
CONS. Vbi nullus hoſtis, proditor ſervus vacat.
Hic & venena miſcet, & feſtæ dapis
Iucundiorem poculo inſtillat necem.
CONR. Nimis ſecunda crimine vacabit dies.
CONS. Nimis ſerena nunciat nimbos dies ;
Eademque ſubitò fulmine interdum tonat.
Rubicunda nimius ora ſi mutat color,
Morbis propinquant corpora. Recedunt retrò,
Quæ ſumma nequeunt progredi. Numquam altior,
Humana vinces, turbo quin vitam rotet.
Timere cùm nil incipis, idipſum time.
CONR. Funeſta ſed cur bella decernunt duces ?
Nutat tumultu Martis, & quaſſus tremit,
Vt pacis almas orbis immutet vices.
Exhauſta cernis bella, quid pacem times ?
CONS. Quem bella ſervant, tuta pax ſæpe obruit:
Et cui pepercit hoſtis, hunc civis ferit.
Aperta cernis odia, ſi Martem cies :
Operta nutris odia, ſi pacem foves.
Hoſtilis evitare vim potentiæ

Potes

'otes Imperator, nota, quæ bello furit:
Nec proditores fugere, nec cæcis vales
Adacta telis vulnera : occultè ſubit
'ariumque pectus perſuga involvit dolis
Raro explicatis. Sæpè quem nondum caves,
mminet, & ictu gravior orditur necem.
CONR. Vt nemo vulnus inferat, hic enſis dabit.
Bellum removi, contudi obſtantes minas,
'elicior que patre Parthenopen premo.
Hæc me tuentur regna, quem ſolum timent.
CONS. Non hæc tuentur regna, ſi ſolum timent.
Quiſquis timetur, timeat ; utrimque eſt nocens :
Vires nocendo quiſque non ſegnes habet.
CONR. Metuendus enſis fuerat, incerto exitu
Dum valida contra bella Campanus tulit :
Dum caſtra verberaret horrendum tonans
Hiems onuſta turbine : allatrans canis
Super æſtuoſis cùm flagraret ignibus :
'atriamque feſſus poſceret, caræ domus
Expoſtulatam miles objurgans moram.
Vicimus ; & urbi victor imponam jugum.
'elicitatem nemo non auget meam.
CONS Felicitatem falſa conturbat fides,
Adverſa rarò ſequitur : at ſæpè impidis
'utam ſecundis proditor fraudem ſtruit.
CONR. Manfredus omnes cautus eludet dolos.
CONS. Tibi innocens Manfredus? CONR. Vt fra-
trem decet.
CONS. Vt fraudulentum. Funera ingeſſit patri.
CONR. Iam funerando ſcilicet. CONS. Nondum
tenes
Quod clamat Italus omnis ? CONR. Aſſutam canis
Generi Suëvo fabulam : lecto incubans
Magni ut parentis ſtrinxerit vitam ferus
Pulvino adacto frater ? O ſævus pudor !
O ! facinus ementita, nec levi probro
Apulia noſtræ gentis in labem ſeris
nexpiandi ſceleris infames notas ?
Quam frangere audax gloriam bello nequis,
Maculare tentas. Contulit fortes manus,
Subitòque frena injecit, aſſeruit meis
Sceptris rebellem frater : hinc vanus ſtrepit
Vulgi per aures rumor. At vulgus loquax,
Spreviſſe Regum eſt. Populus incaſsùm fremat :
Viles tumultus laudis evincet nitor.

Digitized by Google

Eveniet (auſis aſtra quod cedunt meis)
Aut hoſtis urbem dedet, aut ipſe eruam,
Et æqua ponam tecta fumanti ſolo.
Hodie invidenda videat, & diſcat novum
Sol æmulatus luce, victoris jubar.
Adeſſet utinam frater, ut viſu auream,
Mihi antè numquam viſus, expleret diem.
Iordane quid moraris ? adventus tuos
Belli repoſcunt exitus. Huc tandem ades :
Fratrem videbis æquus Auguſtum, Italis
Natum triumphis : gloriam belli vetus
Cui cedat ætas, Cæſarum lauro minor.
CONS. At te nimis ſecunda ne efferant, cave ;
Dux inſolenti tempera victoriæ.
Attollit, & mox deprimit, ſiſtit, movet,
Et ſpiritum aufert Principum Princeps Deus.
CONR. Quid jam timendũ præcipis: ſtratos duces,
Et vinciendas metuis hoſtiles manus ?
Amentius nil Rege, qui ſemper timet.
CONS. Amentius nil Rege, qui numquam timet.
CONR. Quē ſceptra pœnis eximunt, ſolvunt metu.
CONS. Supplicia paucos eximunt, nullos metus.
Conſilia pavidus verſat, incumbens malum
Si quà repellat : ferreos nexus terit,
Clauſaſque fractis poſtibus pandit fores.
Timeas, timenſque conſulas ; acres dabunt.
Conſulta vires, impares audax movet.
CONR. Vbi nullus hoſtis, habeo quod metuã nihil.
CONS. Vbi nullus hoſtis, proditor ſervus vacat.
Hic & venena miſcet, & feſtæ dapis
Iucundiorem poculo inſtillat necem.
CONR. Nimis ſecunda crimine vacabit dies.
CONS. Nimis ſerena nunciat nimbos dies ;
Eademque ſubitò fulmine interdum tonat.
Rubicunda nimius ora ſi mutat color,
Morbis propinquant corpora. Recedunt retrò,
Quæ ſumma nequeunt progredi. Numquam altior,
Humana vinces, turbo quin vitam rotet.
Timere cùm nil incipis, idipſum time.
CONR. Funeſta ſed cur bella decernunt duces ?
Nutat tumultu Martis, & quaſſus tremit,
Vt pacis almas orbis immutet vices.
Exhauſta cernis bella, quid pacem times ?
CONS. Quem bella ſervant, tuta pax ſæpe obruit:
Et cui pepercit hoſtis, hunc civis ferit.
Aperta cernis odia, ſi Martem cies :
Operta nutris odia, ſi pacem foves.
Hoſtilis evitare vim potentiæ

Potes

?otes Imperator, nota, quæ bello furit:
Nec proditores fugere, nec cæcis vales
Adacta telis vulnera : occultè ſubit
/ariumque pectus perfuga involvit dolis
Rarò explicatis. Sæpè quem nondum caves,
mminet, & ictu gravior orditur necem.
CONR. Vt nemo vulnus inferat, hic enſis dabit.
Bellum removi, contudi obſtantes minas,
Feliciorque patre Parthenopen premo.
Hæc me tuentur regna, quem ſolum timent.
CONS. Non hæc tuentur regna, ſi ſolum timent.
Quiſquis timetur, timeat ; utrimque eſt nocens :
Vires nocendo quiſque non ſegnes habet.
CONR. Metuendus enſis fuerat, incerto exitu
Dum valida contra bella Campanus tulit :
Dum caſtra verberaret horrendum tonans
Hiems onuſta turbine : allatrans canis
Super æſtuoſis cùm flagraret ignibus :
Patriamque feſſus poſceret, caræ domus
Expoſtulatam miles objurgans moram.
Vicimus ; & urbi victor imponam jugum.
Felicitatem nemo non auget meam.
CONS Felicitatem falſa conturbat fides,
Adverſa rarò ſequitur : at ſæpè impiam
Tutam ſecundis proditor fraudem ſtruit.
CONR. Manfredus omnes cautus eludet dolos.
CONS. Tibi innocens Manfredus? CONR. Vt fratrem decet.
CONS. Vt fraudulentum. Funera ingeſſit patri.
CONR. Iam funerando ſcilicet. CONS. Nondum tenes
Quod clamat Italus omnis ? CONR. Aſſutam canis
Generi Suevo fabulam : lecto incubans
Magni ut parentis ſtrinxerit vitam ferus
Pulvino adacto frater ? O ſævus pudor !
O ! facinus ementita, nec levi probro
Apulia noſtræ gentis in labem ſeris
Inexpiandi ſceleris infames notas ?
Quam frangere audax gloriam bello nequis,
Maculare tentas. Contulit fortes manus,
Subitòque frena injecit, aſſeruit meis
Sceptris rebellem frater : hinc vanus ſtrepit
Vulgi per aures rumor. At vulgus loquax,
Spreviſſe Regum eſt. Populus incaſsùm fremat :
Viles tumultus laudis evincet nitor.

Digitized by Google

SCENA QVINTA.

Conradus inſtructam aciem ad pugnam hortatur.

PRÆFECTVS MILITVM. CONRADVS. CONSILIARIVS. MILITES.

PRÆF. SAlve Imperator, cui ſecunda proſperis
Eventibus conſilia fortunet Deus.
Quiete feſſos miles, & juſſâ dape
Curavit artus: jamque denſatis calent
Iræ maniplis, inſerit capulis manus,
Aut gravibus haſtis onerat impatiens furor.
Accendit æreus undique ad pugnam fragor.
Ipſi fatigant frena; & hinnitu aſpero
Equi inſidentum pondere irarum truces
Minantur urbi; ſigna at incertis globis,
Nec ordinatas digerunt turmas Duces.
Inſtrue volentes: nutibus pendent tuis,
Quibus obſequendo creſcit adſtrictus vigor:
Pars eſt quibus victoriæ obſequium Ducis.
CONR. Hic ordinari militem noſtrum placet.
Lunentur acies, fluctuet ferro ſolum,
Diſcreta ſignis ordines ducant ſuos,
Totâque tempeſtate Martis agmina
Campis inundent: militum civis procul
Minas paveſcat: poſtea Encelado pares
Videat tremendâ tecta vellentes manu.
Tales in arma milites Cæſar lego:
Alii rapaces, ſcelere venales emunt:
Victoria decus, dedecus nec habet fuga.
PRÆF. Tuos notabis Cæſar, haud fallunt Duces.
Huc explicatas omnis è caſtris agat
Legio cohortes, fuſa quæ circum viris
Coronet urbem: ſaxa quæ fundis rotans
Caterva longè miſſilem ſpargat necem:
Quæ ſurgat alto propior in muros gradu:
Portans ruinam mœnibus, tectis facem:
Et quæ catenis clauſtra diffractis terat
Quicumque in hoſtem funus extremum gerit.

Inſtruitur ad oppugnandum acies.

CONR. Placuit hic ordo militum: ærati micans
Hæc Martis acies. Vince: non hoſtem petis
Duce me ſubactum: miles invictus petis
Cives inermes. Fama ſed quales feret
Titulos merenti? pulſa jam Phœbi rotis

Cælum

Cælum coëgit aſtra, ne properent tuis
Sibi invidendum ducere è factis jubar.
Nec, ſuetus arvo legere florenti roſas,
Tua ſuſtinebit arma Campanus : viros
Obrue volentes : claſſica ingeminant tubis
At ſolita pugnam canere, jam lauros canunt.

SCENA SEXTA.

Conradus urbem in deditionem accipit.

TRIBVNVS MIL. SENATOR NEAPOLIT. CONRADVS. CONSILIARIVS. PRÆFECTVS MILITVM. MILITES.

TRIB. Senator urbe miſſus affatus tuos
Petit Imperator. SEN. Fulmen O Cæſar Ducum
Depone bella, Marte jam miles vacet.
Neapolis ſubacta Conrado auſpice
Victoris audit juſſa : jamque urbis fores
Prætor recludet : aureum ſceptri decus
In ſæcla Cæſar accipe, ac regno altior
Tentoria ſuper Gangis, & Nili caput
Diſperſa cunctis fige terrarum plagis.
CONR. Duciſque civiumque conſilium placet,
Vrbis ne acerbâ ſtrage tempeſtas ruat.
Procella martialis armorum vides,
Quibus obruebat fluctibus ? ſæva, horrida
Excidia ceu ferebat extremus dies ?
PRÆF. Feret : Suëvi turbinis preſſus fragor
Nondum reſedit, miles infeſtis adhuc
Stragem minatur mœnibus, prædam vocat ;
Poſtrema merces poſcitur : Cæſar dabis.
SEN. Hoſtilia perimat enſis, aut ignis voret.
Cives, opeſque Cæſar immergat ſuas ?
Quam dedimus urbem, poſſideat : Regi rapis ?
TRIB. Iuſtum repoſcit miles. SEN. Injuſtè feret.
TRIB. Quod ferro adeptus. SEN. Sponte quod civis dedit.
PRÆF. Extorſit armis victor ; oblatum tenet ?
O perduelles ! reddidit fortis manus
Quod proditoris abſtulit mendax, iners.
CONR. Delere facinus urbis excidio paras ?
Ignava morbos dextra ſic letho fugat :
Qui curat, haud extinguat. TRIB. Exurat, ſecet :
Raptor rapinas perferat, pœnas luat.
SEN. Quem pœnitet feciſſe, non pœnas luit ;
CONR. Supplicia pendit juſta, quem ferrũ fodit.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

Digitized by Google

SEN. Supplicia pendit juſta, quem facti pudet:
Vetus voluntas angit, ac turbat metus:
Si torquet animus, altior vexat dolor.
CONR. Si civis iſtâ lege punitur ſcelus,
Impune fiet: ultimas belli faces
Meruit rebellis. SEN. Iam tuus. Nihil dabis
Clementioris nomini Regis, patris?
Tuum eſt peræquâ lance damnare impios,
Servare miſeros. Ignis, obſidio, fames
Delevit urbem; miles invadet ſuper?
Cæſorum acervos ſtrage vivorum teget?
Quibus imperabis? CON. Supplices adhuc negas
Audire voces? CONR. Audio: ceſſet furor,
Nec ullus arma Cæſaris turpet cruor.
Subjectus ultrò populus avertit luem
Sibi imminentem. Tuque ſecurus tuos
Reviſe cives ſenior, & pacem refer:
Ego mox in arces aureis vectus rotis
Subibo: largo tecta Sidonias opes
Ornare luxu, & obvios Regi jube
Adeſſe cives. Miles at tandem meus
Cruenta Martis arma, pugnandi efferas
Depone curas; vincere minando potens
Fruere triumphis: dona pòſt belli feres.

SCENA SEPTIMA.

Manfredi Servus intereà dum nuntium præmittit, qui Conradum de fratrum adventu moneat, occultam domini ſui machinationem enarrat.

SERVVS MANFREDI. NVNCIVS.

SER. HÆc caſtra Regis: hîc ego feſſus viæ
Paulùm morabor: perge, Cõrado refer,
Abit. Adeſſe fratres: ipſe præeuntem ſequar
Feſſus; trahendo textiles longùm dolos
Nec dum quieſco ſcilicet: animus ſibi
Ni pertinax luctatur, obnitens malo,
Conſilia rerum turbido haud ſalo reget.
Vt magna parvus acta convellit labor?
Aurâque vectum proſperâ adverſus freto
Reſorbet æſtus? littori adnantem vorat.
At qui periclis horret objectum caput,
Inglorius, iners, immemor laudis jacet.
Per auſa fortis invenit rebus viam,
Et fraudulentus. Quiſquis obſtantem acrior

Loco

Loco movere deſtinat, ſibi admovet
Immane curis pondus, & caſu prior,
Simúlve lapſus fortè labentem premet.
Quæ palma fraudibus aderit forſan meis.
Sed tamen agendum eſt : animus illectus bonis
Pôſt affuturis ſpernit intentam necem.
Spes una domino junxit, hoc ſervi ſalus
Agitatur aſtro. Fratribus ſortem invidens
Fremenſque ſecum regna Manfredus coquit.
Cæſar Suevos Italis faſces novat :
Solymamque Trinacrimque Iordanus regit.
At ille adoret regium longè decus ?
O fauſta, quàm Conrade, Iordano ſalus,
Miſiſti ! acerbis rebus impoſuit modum,
Mihi ſalutem reddidit. Fratri obvius
Manfredus umbræ fida per ſilentia.
Viſit Ioannem, Libya quem belli Ducem
Sicula regentem caſtra Iordano dedit.
Invicta in armis dextera, incerta eſt fides ;
Italum nec afris moribus nudat ſolum.
Oblata vidi tempora. Medentis manus
Obſervat horas : hora ſi fallit manum,
Fomenta peccant. Capio quod dabat dies.
Dubiumque verto cardinem : huc monitis meis
Manfredus auro machinas multo vehit
Mauri ut revellat corda ; tum certans dolis.
Ille imperatum Cæſarem dedat neci.
Cætera ſequentur. Maure non aurum potes
Ludere. Libyſſa ſtabit hîc tandem fides.

SCENA OCTAVA.

Nuntius Conrado exponit Iordani & Iſabellæ adventum.

CONRADVS. NVNCIVS. MILITES. SERVVS MANFREDI.

CONR. Occurre miles ocior ; caſtris meus
Iordanus aderit, feſtus it fratri dies.
Tibi æra in auro fulgurent, oſtro chlamys :
Et diſcolores ventilet caſſis jubas.
Mox explicata per renidentes agros
Auguſta Martis pompa me ſignet ducem.
At tu viarum nuncius cauſam refer
Iterque fratris. NVN. Frater amplexus tuos,
Nec viſa quærit ora : ſecretum jacis
Nexum in volentem Cæſar ; adeuntem rapit
Famæ iſte claris emicans armis nitor.

Diva nocentes deſine terras
Iracundis figere telis,
Succede tuis mitior aſtris.
Satis heu miſeros rotat humanæ
Orbita vitæ, ſemita certi
Priſca doloris.
Quid mors fluviis mergit Avernis
Quos vita ſuo gurgite volvit?
At vos ſceleri parcite gentes;
Parcent juſtis numina pœnis.
S.PET. Cælum minatur, ni perit tellus, labat.

Converſa Scena obſeſſam urbem caſtris circumpoſitis repræſentat.

SCENA SECVNDA.

Præfectus milites ſuos ad bellum animat.

PRÆFECTVS MILITVM CONRADIANORVM. LEGIONARII MILITES.

PRÆF. Nondum ſepultâ nocte, funeream vigil
Accendit atro Lucifer cælo facem,
Altuſque pugnæ nunciũ tollit jubar.
Arma expedite: fortium ſomnos fugat
Metum increpantis Martius clangor tubæ;
Oritura condet ultimos belli ſonos,
Vrbiſque triſti clade, ceu nimbo minax,
Cum cive pariter occidet cæſo dies.
Hic limes eſto Martis: hunc multâ nece
Commilitones, hoſtiumque ſanguine,
Fauſtâque deſignabitis lauro diem.
MIL.1. Vincere; cruento cadere vel bello juvat;
Nullus ſalutem credit infami fugæ.
MIL.2. Vitam fugâ quis emit, ut laudem fuget.
PRÆF. Nihil hic timendum: reſtat exiguus labor
Finis laborum; frangite occluſas fores,
Hoſtem latebris ſternite trementem ſuis.
Parthenope ab undis flagret: extinctam, obrutam
Superſtes olim parvus oſtendat cinis.
MIL.1. Peracta credas; tutus in tenebris latet,
Et clauſus hoſtis mœnibus condit metum?
His obruatur. Quantus in cladem ultimam
Paratur ignis? Quantus ardentem cruor
Reſtinguet ignem? flamma ceu nemoris vorax
Agitata cauris roborum victrix furit:
Et æſtuoſas implicans fumo faces,
Minaciores ructat in cælum globos;
Sic urbis altâ clade depaſtus furor

Pugna-

ignaciores coget in cædem manus:
:im cruoris paſcet exundans cruor.
ngè coruſcans arma vel totis ruet
dinibus acies, denſa vel cuneis phalanx
opiore franget urbicas ferro domos,
iquè vincet. Hoſtico accedet lucro
ſterna vitæ ſumma, fatalis tubæ
n rupta ſigno, vixit; ac victam ſequens
triæ ruinis hoſtis extremis cadet.
ÆF. Agnoſco Martialis ora ſanguinis,
rmana Regum ſigna; virtuti pares
ibit coronas ductor. & veſtro comes
rus periclo Cæſarum Cæſar decus.
oſtis, rebelles quantus herculeâ manu
oſternat Imperator, adverſas eques
deſre turmas diſſipans: idem breves
cinctus alis fulminis, rumpat moras:
ies inire primus, ac ſerum ultimus
auſiſſe Martem: ſanguine & largo fluens,
que indecorus pulvere ſequaces ferat
caſtra lauros, militem par eſt, Ducis
taminato gloriam ſequi gradu.
L. Vetuſta narras; iſta nec noſtris latent
lùm repoſta cordibus; famæ aureis
minum ſed aucta perſonant orbem tubis.
od pandet hodie murus hoſtilis fores,
mpis quod albent oſſa: quod multâ nece
iviale toties ſanguis infecit vadum,
lidoque ſpumeus amne præcipites trahens
oetus undas Italo evolvit freto,
ere Imperator unus in cunctis poteſt.
c milites te Cæſare indignas manus
nrade gerimus. Gloriæ monſtratum iter.
nper juvabit. PRÆF. Placet hic ardor, integrâ
udem daturus. Prima mens forti eſt viro,
iare, velle fortia: decorus labor,
toriæque palma tum vivax ſubit.
l cur morantur, cetera neque adſunt ducum
cilla? tumulis ſparſa cogantur ſuis;
dierna pugnæ munera ut miles ferat.

SCENA TERTIA.

onſiliarius malè ominatur Conrado, Manfrediq; ingenium deſcribit.

CONRADI CONSILIARIVS.

lgens in auro, bellico ac ferro potens
uid non ſecundis machinis virtus movet?

Con-

Conrade, juſtus Itali terror ſoli,
Glaciali ab Arcto notus, & Rheni vadis
Ad Gangis uſque fonte gemmantes aquas,
His regna victor artibus tandem premes.
Cunctis timendus Regibus, nullum times.
Vis nempe puero culta ſuccreſcit viro,
Ævique pariles firma ſortitur dies.
Tener ille duras obſidens cunas puer
Crevit per arma: clarus inſignes patris
Crevit per artes. indoles illi fuit
Meritis paciſci gloriam. Primus rudi
Tener lacerto ſpicula, & certi ſciens
Nervi, ſagittas torſit, aut dorſo inſidens
Pati coëgit frena ſpumantes equos,
Formidoloſus miles, ac bello ferox
Quæſitus imperator, hoſtiles fores
Primus refregit; aggere adverſo ſtetit:
Idemque dubiæ fortè ſi vires labant,
Subit expeditus arte, conſilio domat.
Nimis at beatos vitia deformant dies.
Mortalitatis rarus in bonis apex.
Qualis paternis Hannibal votus ſacris
Boream, niveſque rupit Alpinis jugis:
Et cùm Latinas cingeret caſtris domos,
Inordinatam corde virtutem ferus
Compoſuit Afer punicis miſtam dolis,
Crudelitatis artifex, juſti rapax.
Sic Cæſar atrox, ſanguine effuſo tepens
Violentus, implacatus, irarum abdito
Vivaciores ventilans odio faces,
Aviduſque regni; ſceptra vel calido petat
Immerſa fratris ſanguine, aut animo tumens,
(Quæ Federicus forſan edocuit pater
Exempla natos) vanus, & faſtu improbo
Divina temnat: non ſuperbificum domat
Qui Vaticanos cultus attollit Patres,
At ſola pietas culta mortales regit.
Vis ſolida neſcit impium, & ſtantem ruet,
Ni fortiori numine obfirmet Deus.
Quam timeo, luctuoſa ne ſurgat dies;
Aut ſibi cupreſſos Cæſar è bello legat:
Mutet feretrum ne triumphales rotas.
Vates, recordor, nobilis (tenuit ſenex
Qui ſolus Iſtrum propter, horrentem ſpecum
Potentibuſque ſidera emovit ſonis,
Votiſque ſupplex) lauream poſtquam imperî,
Et Cæſari Auſtriana Conrado tulit
Vienna faſces; fervido afflatus ſinu,

Cur,

Cur, inquit, iſtas, Iuvenis ô! præceps mori,
Geris coronas: Itali ad muros freti
Geminis triumphum ſpecto permiſtum rogis:
Placidoque Siren ſubdola abſorbet mari.
Has cecinit actus numine ambages pater.
Littorea cerno mœnia, & claram ſuis
Vrbem ſuperbâ mole regnantem fretis
Hæc illa Siren domina, concentu rapax,
Pelaguſque fallax. Cæſar exitium vides?
Iordanus aderit: geminus hinc prodit rogus;
Super occidentis ora germanus cadet?
At quis periclum conjicit? Civis? pavet.
Miles? tuetur. Frater? hic nutat fides;
Vbi hanc removit conjugi infidus pater.
Manfredus odiis ſectus occultis furit,
Inhianſque regno, Regis obſervat latus.
Nunc ſervitutem pronus indignam pati,
Et imperare diſcat. Ah! docilem manum
Ne faciat enſis. Educas anguem ſinu,
Et peſtilentis Gorgonis virus bibis
Conrade. Quoties imminens vidi malum,
Superque cecini regna luctificas vices!
Surdoque dixi: Creſcet hinc flammæ vigor,
Cui præbet audax pabulum felicitas.
Quot fauſtitatis gaudia incautum obruent.
Reciprocat fors læta: propoſiti levis
Datum repoſcit: rarus inventam tenes:
Pede obſequentem quiſquis immoto putat
Fixiſſe, ſpernit cuncta. deſperat nihil;
Quà feriat, hoſtis interim tutus videt.

SC[E]NA QVARTA.

[Co]nſiliarius Conradū belli ſucceſſu elatum ingeſtis de Manfredo ſuſpicionibus terrere fruſtrà conatur.

CONRADVS. CÆSAR. CONSILIARIVS.

IAndem rebellis victus imbelles manus
Conradiano colla ſupponet jugo.
Deſeruit urbem miles, & juſtam necem,
[Qua]d[?]e quam timebat, excuſſit fugâ.
[A]gnovit, ingens bella quæ victis ferat
[C]onradus, atrox, ſævus, implacabilis,
[C]onferre pugnas Marte ſi certant pares:
[H]umaniorque nunciam pacis gerens,
[E]t ſupplicanti dexteram. Par eſt mihi,
[S]terni rebellem, ſupplicem attolli, decus.

Eveniet (auſis aſtra quod cedunt meis)
Aut hoſtis urbem dedet, aut ipſe eruam,
Et æqua ponam tecta fumanti ſolo.
Hodie invidenda videat, & diſcat novum
Sol æmulatus luce, victoris jubar.
Adeſſet utinam frater, ut viſu auream,
Mihi antè numquam viſus, expleret diem.
Iordane quid moraris ? adventus tuos
Belli repoſcunt exitus. Huc tandem ades :
Fratrem videbis æquus Auguſtum, Italis
Natum triumphis : gloriam belli vetus
Cui cedat ætas, Cæſarum lauro minor.
CONS. At te nimis ſecunda ne efferant, cave ;
Dux inſolenti tempera victoriæ.
Attollit, & mox deprimit, ſiſtit, movet,
Et ſpiritum aufert Principum Princeps Deus.
CONR. Quid jam timendũ præcipis? ſtratos duces,
Et vinciendas metuis hoſtiles manus ?
Amentius nil Rege, qui ſemper timet.
CONS. Amentius nil Rege, qui numquam timet.
CONR. Quē ſceptra pœnis eximunt, ſolvunt metu.
CONS. Supplicia paucos eximunt, nullos metus.
Conſilia pavidus verſat, incumbens malum
Si quà repellat : ferreos nexus terit,
Clauſaſque fractis poſtibus pandit fores.
Timeas, timenſque conſulas ; acres dabunt.
Conſulta vires, impares audax movet.
CONR. Vbi nullus hoſtis, habeo quod metuã nihil.
CONS. Vbi nullus hoſtis, proditor ſervus vacat.
Hic & venena miſcet, & feſtæ dapis
Iucundiorem poculo inſtillat necem.
CONR. Nimis ſecunda crimine vacabit dies.
CONS. Nimis ſerena nunciat nimbos dies ;
Eademque ſubitò fulmine interdum tonat.
Rubicunda nimius ora ſi mutat color,
Morbis propinquant corpora. Recedunt retrò,
Quæ ſumma nequeunt progredi. Numquam altior,
Humana vinces, turbo quin vitam rotet.
Timere cùm nil incipis, idipſum time.
CONR. Funeſta ſed cur bella decernunt duces ?
Nutat tumultu Martis, & quaſſus tremit,
Vt pacis almas orbis immutet vices.
Exhauſta cernis bella, quid pacem times ?
CONS. Quem bella ſervant, tuta pax ſæpe obruit:
Et cui pepercit hoſtis, hunc civis ferit.
Aperta cernis odia, ſi Martem cies :
Operta nutris odia, ſi pacem foves.
Hoſtilis evitare vim potentiæ

'otes Imperator, nota, quæ bello furit:
lec proditores fugere, nec cæcis vales
ldacta telis vulnera : occultè ſubit
'ariumque pectus perfuga involvit dolis
larò explicatis. Sæpè quem nondum caves,
mminet, & ictu gravior orditur necem.
:ONR. Vt nemo vulnus inferat, hic enſis dabit.
ellum removi, contudi obſtantes minas,
elicior que patre Parthenopen premo.
læc me tuentur regna, quem ſolum timent.
:ONS. Non hæc tuentur regna, ſi ſolum timent.
Quiſquis timetur, timeat ; utrimque eſt nocens :
'ires nocendo quiſque non ſegnes habet.
:ONR. Metuendus enſis fuerat, incerto exitu
'um valida contra bella Campanus tulit :
um caſtra verberaret horrendum tonans
iems onuſta turbine : allatrans canis
uper æſtuoſis cùm flagraret ignibus :
atriamque feſſus poſceret, caræ domus
xpoſtulatam miles objurgans moram.
icimus ; & urbi victor imponam jugum.
elicitatem nemo non auget meam.
ONS Felicitatem falſa conturbat fides,
dverſa raro ſequitur : at ſæpè impius
utam ſecundis proditor fraudem ſtruit.
ONR. Manfredus omnes cautus eludet dolos.
ONS. Tibi innocens Manfredus? CONR. Vt fratrem decet.
ONS. Vt fraudulentum. Funera ingeſſit patri.
ONR. Iam funerando ſcilicet. CONS. Nondum tenes
uod clamat Italus omnis ? CONR. Aſſutam canis
eneri Suëvo fabulam : lecto incubans
agni ut parentis ſtrinxerit vitam ferus
ulvino adacto frater ? O ſævus pudor !
! facinus ementita, nec levi probro
ulia noſtræ gentis in labem ſeris
xpiandi ſceleris infames notas ?
iam frangere audax gloriam bello nequis,
iculare tentas. Contulit fortes manus,
bitòque frena injecit, aſſeruit meis
eptris rebellem frater : hinc vanus ſtrepit
lgi per aures rumor. At vulgus loquax,
reviſſe Regum eſt. Populus incaſsùm fremat :
les tumultus laudis evincet nitor.

SCENA QVINTA.

Conradus inſtructam aciem ad pugnam hortatur.

PRÆFECTVS MILITVM. CONRADVS. CONSILIARIVS. MILITES.

PRÆF. Salve Imperator, cui ſecunda proſperis
Eventibus conſilia fortunet Deus.
Quiete feſſos miles, & juſtâ dape
Curavit artus: jamque denſatis calent
Iræ manipulis, inſerit capulis manus,
Aut gravibus haſtis onerat impatiens furor.
Accendit æreus undique ad pugnam fragor.
Ipſi fatigant frena; & hinnitu aſpero
Equi inſidentum pondere irarum truces
Minantur urbi: ſigna at incertis globis,
Nec ordinatas digerunt turmas Duces.
Inſtrue volentes: nutibus pendent tuis,
Quibus obſequendo creſcit adſtrictus vigor:
Pars eſt quibus victoriæ obſequium Ducis.
CONR. Hic ordinari militem noſtrum placet.
Lunentur acies, fluctuet ferro ſolum,
Diſcreta ſignis ordines ducant ſuos,
Totâque tempeſtate Martis agmina
Campis inundent: militum civis procul
Minas paveſcat: poſtea Encelado pares
Videat tremendâ tecta vellentes manu.
Tales in arma milites Cæſar lego:
Alii rapaces, ſcelere venales emunt:
Victoria decus, dedecus nec habet fuga.
PRÆF. Tuos notabis Cæſar, haud fallunt Duces.
Huc explicatas omnis è caſtris agat
Legio cohortes, fuſa quæ circum viris
Coronet urbem: ſaxa quæ fundis rotans
Caterva longè miſſilem ſpargat necem:
Quæ ſurgat alto propior in muros gradu:
Portans ruinam mœnibus, tectis facem:
Et quæ catenis clauſtra diffractis terat
Quicumque in hoſtem funus extremum gerit.

Inſtruitur ad oppugnandum acies.

CONR. Placuit hic ordo militum: ærati micant
Hæc Martis acies. Vince: non hoſtem petis
Duce me ſubactum: miles invictus petis
Cives inermes. Fama ſed quales feret
Titulos merenti? pulſa jam Phœbi rotis

Cælum

Cælum coëgit aſtra, ne properent tuis
Sibi invidendum ducere è factis jubar.
Nec, ſuetus arvo legere florenti roſas,
Tua ſuſtinebit arma Campanus: viros
Obrue volentes: claſſica ingeminant tubis
At ſolita pugnam canere, jam lauros canunt.

SCENA SEXTA.

Conradus urbem in deditionem accipit.

TRIBVNVS MIL. SENATOR NEAPOLIT. CONRADVS. CONSILIARIVS. PRÆFECTVS MILITVM. MILITES.

TRIB. Senator urbe miſſus affatus tuos
Petit Imperator. SEN. Fulmen O Cæſar Ducum
Depone bella, Marte jam miles vacet.
Neapolis ſubacta Conrado auſpice
Victoris audit juſſa: jamque urbis fores
Prætor recludet: aureum ſceptri decus
In ſæcla Cæſar accipe, ac regno altior
Tentoria ſuper Gangis, & Nili caput
Diſperſa cunctis fige terrarum plagis.
CONR. Ducisque civiumque conſilium placet,
Vrbis ne acerbâ ſtrage tempeſtas ruat.
Procella martialis armorum vides,
Quibus obruebat fluctibus? ſæva, horrida
Excidia ceu ferebat extremus dies?
PRÆF. Feret: Suëvi turbinis preſſus fragor
Nondum reſedit, miles infeſtis adhuc
Stragem minatur mœnibus, prædam vocat;
Poſtrema merces poſcitur: Cæſar dabis.
SEN. Hoſtilia perimat enſis, aut ignis voret.
Cives, opeſque Cæſar immergat ſuas?
Quam dedimus urbem, poſſidet: Regi rapis?
TRIB. Iuſtum repoſcit miles. SEN. Injuſtè feret.
TRIB. Quod ferro adeptus. SEN. Spontè quod civis dedit.
PRÆF. Extorſit armis victor; oblatum tenet?
O perduelles! reddidit fortis manus
Quod proditoris abſtulit mendax, iners.
CONR. Delere facinus urbis excidio paras?
Ignava morbos dextra ſic letho fugat:
Qui curat, haud extinguat. TRIB. Exurat, ſecet:
Raptor rapinas perferat, pœnas luat.
SEN. Quem pœnitet feciſſe, non pœnas luit;
CONR. Supplicia pendit juſta, quem ferrū fodit.

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EMANUELE III ROMA

Digitized by Google

Loco movere deſtinat, ſibi admovet
Immane curis pondus, & caſu prior,
Simúlve lapſus fortè labentem premet.
Quæ palma fraudibus aderit forſan meis.
Sed tamen agendum eſt: animus illectus bonis
Pòſt aſſuturis ſpernit intentam necem.
Spes una domino junxit, hoc ſervi ſalus
Agitatur aſtro. Fratribus ſortem invidens
Fremenſque ſecum regna Manfredus coquit.
Cæſar Suëvos Italis faſces novat:
Solymamque Trinacrimque Iordanus regit.
At ille adoret regium longè decus?
O fauſta, quàm Conrade, Iórdano ſalus,
Miſiſti! acerbis rebus impoſuit modum,
Mihi ſalutem reddidit. Fratri obvius
Manfredus umbræ fida per ſilentia.
Viſit Ioannem, Libya quem belli Ducem
Sicula regentem caſtra Iordano dedit.
Invicta in armis dextera, incerta eſt fides;
Italum nec afris moribus nudat ſolum.
Oblata vidi tempora. Medentis manus
Obſervat horas: hora ſi fallit manum,
Fomenta peccant. Capio quod dabat dies.
Dubiumque verto cardinem: huc monitis meis
Manfredus auro machinas multo vehit
Mauri ut revellat corda; tum certans dolis.
Ille imperatum Cæſarem dedat neci.
Cætera ſequentur. Maure non aurum potes
Ludere. Libyſſa ſtabit hîc tandem fides

SCENA OCTAVA.

Nuntius Conrado exponit Iordani & Iſabellæ adventum.

CONRADVS. NVNCIVS. MILITES. SERVVS MANFREDI.

CONR. OCcurre miles ocior; caſtris meus
Iordanus aderit, feſtus it fratri dies.
Tibi æra in auro fulgurent, oſtro chlamys:
Et diſcolores ventilet caſſis jubas.
Mox explicata per renidentes agros
Auguſta Martis pompa me ſignet ducem.
At tu viarum nuncius cauſam refer
Iterque fratris. NVN. Frater amplexus tuos,
Nec viſa quærit ora: ſecretum jacis
Nexum in volentem Cæſar; adeuntem rapit
Famæ iſte claris emicans armis nitor.

Fruiturus ore Cæſaris, regni ſimul
Ille auſpicatos gratulaturus dies,
Latrata canibus cærula, & Scyllæ rapax
Vectus ſecundâ puppe tranſmiſit fretum;
Tum ſoſpitarunt ſidera & tellus iter.
Aderitque mox ſecuta Iordanum parens
Iſabella: Siculo claſſe quam vectam ſolo
Deducit Hauſpurgenſis Auguſtas regens
Rodulphus alnos: mœnibus viſat ſemel
Siren ut orbis lumina illabi ſuis.
CONR. Exaggerata pectore undanti premens,
Quis non refundat gaudia? haud tantæ pares
Felicitati corde laxantur ſinus.
Erumpat, eluctetur; ô dulci ambitu
Mihi reditura gaudia! Impulſus cadit
Terrore noſtro civis: huc omnis novo
Suëviæ ſpectaculo accedit domus
Struens honores Cæſari, palmam Duci.
Et poſt Olympo culmen erectum labet?
Non ſuperat alta nubium turbo minax.
SER. Quodcumque noceat, dextra Manfredi teret.

SCENA NONA.

Manfredus & Iordanus à Conrado benevolè excipiuntur. Neapolitani cives ſolvuntur.

MANFREDVS. CONRADVS. IORDANVS. CONRADI CONSILIARIVS. IOANNES MAVRVS. MILITES.

MANF. AVguſte, terror Principum, Regũ decus,
Tibi famulantem dedico frater fidem.
Iubes? recedo. Redeo? Iordanus jubet:
Duco & ſequentem. Caſtra prô qualem tibi
Fratrem videbunt paribus auguſtæ Ducem
Pugnare titulis gloriæ? quamquam ſubit
Ætate, ſceptris, laude germanus minor.
CONR. Tandem rediſti carior, & auctum novo
Sic dono amicas Cæſarem: adverſos dies
Trahere videbar, caſtra cùm rector diù
Solus tenerem. MANF. Sola non Cæſar tenes;
Fortuna tecum, Martis indomitus furor,
Minæque & Iræ dimicant: prudens vigor,
Fortiſque mentis Impetus ſtipant Ducem.
Exempla terris nota virtutum dabis,
Vbi bella domitam ſtraverint Neapolim.

CONR.

ONR. Mittatur iſthæc cura ; jam captam tenes.
edere cives ſponte ; ne cunctis foret
odie rogali lapſus è flammâ cinis.

Ad Iordanum exeuntem Mil.

cce opperitur Cæſar adventus tuos.
ORD. Spectatę numquam, ſemper ô ſalve mihi
enerate Cæſar. CONR. Altior noſtris ades
ordane votis, fratribus major tuis :
Minor quod ætas abſtulit, virtus dedit.
andem vocatus advenis. IORD. Tandem licet
Mihi Cæſarem videre : complexu ſinum
enere primo. Video quas cordi intimas
gnotus ante vultus accendat faces.
ccipio meritis antecedentem, ſequor.
n me experiri bella miſcentem placet ?
ociumque laudis ? ſigna Trinacriæ manus
ibi explicantur : pectus hoc animat cruor
uæ ſaluti, gloriæ : vitam, necem,
ommune facio fratribus ſceptrum, geras,
ratrem perenni jure qui Regem reges,
ONR. Tu poteris orbem regere,qui mavis regi.
ec, digna ſi te munera daturus geris,
Minora referes ; poſſides quidquid meis
renatur armis, addita & donis reges,
Quæ mors ſubactæ regna Sirenis dedit.
MANF. Fraterna pietas, lege prô quantâ premis
Mortale pectus ! ô vetuſtos Caſtores !
oſt bella victor Cæſar in fratrem pius
ermana vincere decora officio ſtudes.
umquam triumphas clarior : certas minor
ordane vinci neſcius : numquam tuis
mpar futurus laudibus fratrem cies.
ONS. Sic eſſe caris ſtudia germanis decet.
uibus una generis gloria eſt, præceps cadet
i dividatur : ſciſſa ſcindentem obruet.
t ubi coërcet mutuos nexus fides,
is nulla ſolvet ; vincula implexu tegent ;
eplicata duplici vincla quis nodo explicat ?
ORD. Cuncta ominare proſpera : æternam fidem
rmiſque faſcibuſque fraternis Deus,
ætumque fauſtitatis impertit jubar.
æc gaudiorum ſidere occulto ſeges
ecunda creſcet. CONR. Creſcet. Haud quiſquam
bſtare votis audeat : vires, dolos (meis
ex, Cæſar, armis victor invictus teram.
abet timendum, cuncta qui ſuperat, nihil.
RD. Habet timendũ, cuncta, qui ſuperat, Deum.

Digitized by Google

Humana pendet omnis hinc felicitas.
CONR. Felicitas incerta, ni ſummum tenet;
Cùm ſumma tenuit tuta, nil infrà pavet.
Indulget hoc & numen, & votis adeſt
Noſtris vocatum: ſtudia dum Cæli favent,
Nos & fovemur: aureis vectos rotis
Hodie triumphus nobilis in urbem vehat:
Veniſſe te victoriæ in partem decet.
Manfredus arcem militum inducet globos:
Dux obſidebit regias turmâ fores.
IORD. Maurum futuræ poſcit & pompæ labor,
Operiſquè pondus; acer, indomitus manu
Quod imperaris Cæſar, actutùm geret.
CONR. Sat notus Italis Maurus; Europæ vagum
Quem fama in omnes diſſita evexit plagas.
Invicte perge; condis æqualem tuæ
Fronti coronam: præmia & quondam feret,
Sæcliſquè lingua poſtera æternis canet.
Hæc magna merces. MAV. Major eſt laudum ſeges,
Tua juſſa capere Cæſar, & calle arduo
Sub te labores Hercule ingentes pati.
Quis potior imperare? vel regni arduos
Tractare faſces? ſi placet Maurus, jube
Non hac jubentem dexterâ fallo Ducem.
CONR. Nec fallit animum dextra: par illi comes,
Magnumque magna ſequitur: agnoſco tuæ
Virtutis alta decora: victrices ſimul
Si ad bella curas ferre Iordanus jubet,
Legione denſâ militum undantes vias,
Mox & propinqua littori implebis fora,
Vndique rebellis videat æratas manus.
Cent. Quos imperaſti Cæſar adduci viros,
Heſterna cives pugna captivos dedit.
CONR. Ahena civis vincla dediſcat meus;
Nodis levate ferreis artus graves.

Exeunt cives Neapolitani captivi.

CHORVS.

Liberi cives poſt belli incommoda reſpirant.

OCcluſas aperi fores
O dilecta tuis patria civibus.
Belli vincula ſolvimus;
Et paſſi tenebras carceris horridas,
Cæli ſolibus aureis,
Sirenum liquidis reddimur otiis.

At

At quæ ferrea geſſimus
Obſtricti miſero vincula pectore,
Vrbs non antè domabilis,
Nunc frenata tuis inſere mœnibus.
Triſte : at fulmine bellico
Eſt pacis niveæ gratia pulcrior.
Vernis cincta leporibus,
Hæc terris melior munera dividit.
Quem non claſſica terreant
Martis ſanguineis aucta furoribus ?
Nec tu blanda per æquora
Siren vitiferis vecta curulibus
Flebas ſola rigentibus
Adveniſſe tibi bella trionibus.
Ponti ab littore duplicis
Iam pridem fugiens Italus ingemit,
Armatos Aquilonibus
Hîc ſedem populos quærere civicam.
Quis Cimbros memoret truces ?
Et merſo profugos littore Theutonas ?
Mundi regia nobilis
Heu frenos Geticos diruta pertulit,
Et ſævos pereuntia
Senſit regna duces figere Vandalos.
Terræ proſpera patriæ
At miti venient tempora ſidere :
Magnis cum dominis regi
Gaudebit placidis obvia legibus.

ACTVS SECVNDVS.

SCENA PRIMA.

Conſiliarius Iordanum monet, ut ab occultis Manfredi odiis ſibi caveat.

IORDANVS. CONSILIARIVS.

IORD. ADhuc moratur Cæſar. Affatus rogas
Tu ſæpe noſtros: fare, quod fatum imminens ?
Super latentis tela quæ dextræ vides ?
CONS. Serena vultus ſigna, fucatus color
Fratriſque lætos ſpondet eventus amor ;
Metus at recurſat, dubia quod ſceptris venit
Geminis poteſtas : regna non capiunt duos.
Diviſa quæ legavit emoriens pater,
Diſſolvit una. Turbido ſcindens vado
Abrupit Italis Sicula ceu pontus ſola :

Sic

Sic ille ſceptris abſcidit: nutat, perit.
Ob regna geminis Regibus nulla eſt fides.
IORD. Nam quod periclo teris objectum caput?
CONS. Infirmior qui vulneri exponit latus.
IORD. Inerme nullus vulneri exponit latus,
Quem nomen armat regium CONS. Haud ſemper (tegit
Nomen regentis: inſtat à tergo altior,
Et fortiore dexterâ interdum necat.
Sic enſis enſem frangit, & ſilicem ſilex;
Percuſſus impar viribus cedet, cadet.
IORD. Cur iſta nobis præcinis? nullus cadet.
Si fortè lapſus incidat, miles, Duces
Placidum cadenti ſponte ſupponent ſinum,
Meliorque ſurget; undique obvallat ſalus.
CONS. Sic corda ſcelere liberas? nondum vides,
Cupido cuncta ut impotens vertit, ruit?
Nondum quid animæ livor, aut quò devius
Iordane noſti mentis erumpat furor?
Quid vel potentes nolle, vel ſceptro pares?
Aurâ minore vectus imperio ſubis?
Cæſar favebit. Imparem vincis notam?
Sublimiorque gloriâ tangis gradum?
Dejiciet idem, vique dejectum premet.
Novi ego, quod altè condat ingenium vafer;
Præceps ad iram, ſubdolus, fallax, ferus,
Et pejerati juris, & mentis tenax
Spe cuncta devorantis, obſtantes ſibi
Si fortè faſces credat, effringet tuos:
Caroque ſanguine myſta crudelis litans
Te te hoſtiam atris imperî ſacris dabit.
Omnia putat licere, qui regnum petit:
Nec regna credit eſſe, ni ſolus regat.
IORD. Fraternus odia franget, & furias amor.
CONS. Vel nulla fratrum, ſumma vel odia exeunt.
IORD. Non unus odia ſumma progignit dies.
Parit ira, tempus nutrit, attollunt minæ,
Mora firmat, animus roborat probri memor,
Tum rabida ferus arma diſtringit furor.
CONS. Iræ imperabis ordinem? fervet, furit
Indomita, & exlex; evomit cæci truces
Cordis tumultus, victa non cedet, novo
Rurſum æſtuabit impetu: abducens moras
Non vulnerabit ocior ni vulneret.
IORD. Involvet unde turbo tam ſubitus duces?
Inopina ſic procella non undas movet.
CONS. Procella nautis, antequam ſurgat, fremit:
Ante & fatiſcens nunciat lapſum domus:
Monſtratque fulmen, antequam feriat, facem;

Ab

Digitized by Google

Ab homine ſubitum naſcitur, nullis malum
Notis prehenſum: tegitur occultum magis,
Quo mage propinquat. Ira diſſimulans ferit.
IORD. At non repreſſit victor irarum faces
Conradus, animum temperans auguſtior
Quàm regna? CONS. Regna poſſidet, qui ſic regit,
Diuturna terris ſceptra ſecurus ferens.
Intemperatis ille ſed regitur malis,
Secretiore verberatus impiam
Mentem procellâ: diligit; verſo die
Exercet odia. IORD. Iuſta ſi fuerint tamen.
Haud exprobari regibus vulgò decet
Conſilia mentis; oderint, metuant, ament
Hæc judicandus judicet? Clavum regit
Quicumque puppis, aura quo ducit, movet;
Arbitria neſcit inſtitor, nautam probat.
Vbi malefacta corrigis, non corriges
Malè arguendo: conſulas, ſi quid boni
Eſt conſulendum: reliqua componet Deus.
Malè ominaris, nulla ſi apparent mala.
Tamen cavebo. Fratris excutiam ſinus,
Occulta retegam vota, fallaces modos;
Vitare nunc, haud regiæ mentis reor.

SCENA SECVNDA.

Gratulantur ſibi pacem.

PRÆFECTVS VRBIS NEAPOLIS, SENATORES.

PRÆF. Ceſſare pulſo Marte, lethalem tubam,
Cædemque volui: ceſſit. O pacis quies!
O ſoſpitatrix gaudiorum nuncia,
Fœcundæ amica Cereris, & frugum ferax,
Altrix pudoris, ſobolis ingenuæ parens
Pax arva longè triſtia, & miſeras diu
Campaniæ feracis odiſti domos.
Nec licuit altis populos uvis graves,
Culmoſque latis ſtringere albentes agris
Defenſa qualis Roma ſacrorum Patri
Meſſes acervat; frugibus campi nitent,
Et longa civibus otia effundit Tybris.
SEN. Offerre dum licebat inſani caput
Martis periclis, vita ſanguineo ſtetit
Obvia duello; patria nec metuit minas,
Et hoſtis arma contudit. Pacis nitor
Iam pulcer elucebit; ancipiti ſalus
Verſata ludo certa jam figet gradum.

SEN.

SEN.2. Agnoſco pacis munera, ô tandem meis
Potiora votis! Principem victis dedit,
Cui terra gemino ab axe non æquum daret.
Servire juſto, pulcra libertas Duci eſt.

SCENA TERTIA.

Conradus triumphans in urbē invehitur.

CONRADVS, IORDANVS CVRRV VECTI. DVCES. MILITES. PRÆFECTVS VRBIS. SENATORES.

PRÆF. SVa quiſque miles ſigna proceſſu pari
MIL. Servet: maniplos, ordines ductor regat:
Numeriſq; militaribus turmæ ſonent;
Æterna meritos carmina Heroas decent.
MIL.CHOR. Age laureata pubes.
Cane Cæſaris coronas.
Age deſtinata Marti
Cane victa pertinacis
Malè tuta civis arma.
Age jam ſoluta bello
Cane bellicos honores:
Italoſque per triumphos
Redimita fronde pubes
Ducis ante læta currus,
Parileſque Regis axes
Cane Io, Io triumphe.
PRÆF.VRB. Hodierna Cęſar ſupplices, proni tuos
Et ante currus gratulamur gaudia,
Fratremque juſto proſequi obſequio juvat;
At deprecantes patriæ infauſtos dies.
Afflicta bello venit in veſtros ſinus
Alumna Charitum, blanda dominatrix freti:
Ex ore gemino videat allapſum jubar;
Numquam obligatam populus abrumpet fidem.
CONR. Quæ cogitaſtis bella perituri meo
Sub Marte cives? populus infrenis ſui
Iuſtas habenas Cæſaris, currum Ducis,
Domitoris ora Principis victus vocat?
Adſum, videbunt. Gnara vincendi manus,
Sed novit eadem parcere: auguſtâ premo
Gentes, ſubinde ſupplices dextrâ levo.
Vos fauſta pompæ vota victrici date.
MIL.CHOR. Age laureata pubes, &c.
ITE ſublimi pariles triumpho,
Frontis auguſtæ glomerate lucem
Æmulam Phœbi, geminumque Reges
Ducite currum.

Vidimus

idimus nexis domitam catenis
loream ponti: trepidantis urbem;
rena victoris docili dediſtis
Ferrea collo.

udiat longè, meritoſque honores
ugeat tellus, paveatque forti
ic in extremos populos iturum
Cæſare Martem.

ridam qualis ſtipulam voracis
orripit flammæ violentus ardor:
lec valent ſilvæ teneras tueri
Arbore frondes.

æſar occluſam metuendus urbem
ere ſic ardens quatit, & minaci
iruit muros, rapit occidentes
Fulmine cives.

ubdola ignavos meditata cantus
uſerat Siren, placidiſque fluctus
landâ vocali fide murmurantes
Moverat undas.

ed nec audaces in amica bella
bſtulit ſenſus canor, aut doloſis
ocibus vinci facilis retorſit
Prælia victor.

on capit linguæ, citharæque cantus,
uem tubæ clangunt lituique circum,
t cient pulſu tepidi cruoris
Tympana rivos.

unc movet magno ſonitu per auras
ama decurrens: movet imperantes
uæ regit faſces, ſtabilemque ſervat
Gloria laudem.

incitis. bello, reditura ſæcla,
audibus juſtis ſuperate Reges:
edet, & veſtris minùs invidebit
Laudibus ævum.

Age laureata pubes, &c.

In fine huius ſcenæ urbs interior oſtēditur.

SCENA QVARTA.

Manfredus invidiâ æſtuans fratribus exitium machinatur.

MANFREDVS.

ABite. Pendet animus arcanis vacans,
Vt tota ſe profudit in fratrum ſinus
elicitatis ſumma? Nec miſero ſatis

Mihi

Mihi ſemel horrida ferre, probroſa, aſpera?
Acerbitatis vulnera exſuperant modum.
Adverſa quiſquis ingemit, nuſquam dolet
Semel eſſe miſerum: ſemper inveniet miſer,
Quod doleat iterum. Memet infelix gemo
Regni paterni tangere extremos gradus
Parvi Tarenti Principem. Haud ſiſtit malum:
Honore fratrum creſcit. Hic claros manu
Frenans Suëvos Italo rector ſolo,
Super evocatus imperat terris, aquis.
Et Trinacrim adigit alter, & Solymam premit.
Ego ſolus expers imperî, regni inſcius
Turpis repellor ſcilicet; demens, iners,
Fratrum flagellis verberandus aſperis,
Igni notandum vile mancipium. O pater!
O Federice liberis monſtrum tuis,
Parentibuſque turbo, quam legas luem
Meliora merito? tardiùs preſſi ferum
Ego quidem amaris ultus inventis caput,
Multâque morti veſte morientem dedi,
Pejus merentem; ſceptra natorum optimo
Mihi rapta repetens. Iamque tollebam meos
Duplices ad oras Itali faſces maris,
Cùm tonuit improviſus, immitis, rapax
Aquilone ab alto lapſus, & triſti gelu
Cæſar Trionum: qualis hibernas ſuper
Repente Boreas mugit invectus nives.
Mox imperantem dejicit, ſceptrum vorat
Mihi deſtinatum. Fruere; dum per me licet,
Potire ſpoliis raptor: at furta ociùs
Extorta reddes, barbare; ô reddes; meis
Non latro ſentit fulmen expreſſum dolis?
Quid Maure ceſſas? intona; arctoam feram
Malè laureata ſerta geſtantem comis
Novus ſicano fulmine abſumes gigas.
Bis obligatam cæde feſtinâ fidem
Servabis Afer: dona non dabis ſemel
Cùm propera dederis. Forſan extinguam duos:
Iordanus illo forſan impulſu cadet:
Mihi regna duplicans. Gentis at dicar ferum
Monſtrum Suëvæ? dicar Italiæ probrum?
Et criminum ardens Hydra pullulantium;
Qui jungo funus funeri, & necem neci?
Quid hoc? Chimæra gentium, latrans fame
Harpya, Gorgon anguibus ſtridens vocer.
Curabo tenues ſcilicet frondis ſonos,
Scelerumque, fraudis inſcius, quæram modum,
Notus parentis carnifex? Vltra modum

Ex-

Digitized by Google

ggerentur. Omne non moveat nefas
ris cruentus ſanguine? ô nefas, nefas!
uis paventes verberat viſus? Quis ô l
iat recuſſam ſqualidâ mentem face?

SCENA QVINTA.

b Vmbris ſcelerum vindicibus exagitatus Manfredus furorem remittit.

VMBRÆ. MANFREDVS.

HVc ſilentis vulgus orbis,
Incolæque noctis atræ,
Huc adeſte lucis hoſtes,
Parricidam, fratricidam
Vulnerate, cædite.

NF. Quid huc refractus orbe pallenti ſpecus
murmurantes vomuit umbrarum greges?
is veſtra, manes, limina illapſus, nigras
lſat cavernas? cedite, profundo ſinu
llus fugaces incolas noctis vocat.
IB.1. Tu cuncta Ditis monſtra, tu pœnas cies.
c verte, quo declinat obtutum pavor;
xtus tuorum criminum vindex adeſt.
ANF. Emiſſum inani ab ore mentiris ſonum:
l umbra mortis filia hinc vitam petis?
IB.1. O! prædo vitæ, generis everſor tui,
æ buſta fratrum condis: extinctam domum
anto ſequeris igne: quo ferro cades?
ſi expiatum refugis, abrumpis nefas:
tu necatis ſpolia germanis feres?
ANF. Pater necavit filium. VMB.2. Natũ pater
avit merentẽ. MANF. Cæſar occumbet merens,
i ſceptra cædes, purpuram fecit cruor.
IB.3. Tibi vindicandum particeps ſumis ſcelus?
rſuſque regnum ſanguinis fluctu obruens
ntaminatum ſtrage fraternâ premes?
ANF. Pater ante nato ſceptra quæ rapuit, peto.
IB.4. O! Scylla clari generis, ignotum genus,
rpis Suëvæ dedecus, crimen patris!
ne inquinatâ polluas ſceptrum manu;
manitate devius, ferus feris?
ANF. Humanitatem gnara nunc umbra admonet.
IB.1. Humanitatis umbra plus habet, ferus
àm raptor hominũ. MA. Larva ſed palã loquax.
l hominis, umbræ quæ ſilet, pra fert nihil.
IB.2. O turbo fidei! MANF. Solis ô nubes, abi.
IB.3. Vorago patrii ſanguinis. MA. Sed non tui.

VMB.4. Procella pacis, Regibus triſtis lues.
MANF. Pax ſtabit uno Rege; quam plures fugant.
Quid tres creantur Principes? unus regat.
VMB.4. Melior in omnes unus at regnum ferat.
MANF. Eſt ille melior, regna qui fecit ſibi,
Quàm qui paterna ſuſcipit? VMB.2. Si non rapit.
MANF. Non rapit, abacta regna, qui juſtè capit.
VMB.2. Quæſita crimine regna quærentẽ obruent.
MANF. Quæſita regna crimine tuebor pius.
VMB. Adhuc coactus incubat menti furor?
Nec dum venena corde lymphato vomis?
Aperite campi viſcera: obſcuro fragor
Emiſſus infremat orbe: colliſa intimo
Profunda tellus murmure abſorbe, arduis
Mundi ruinis obrue infelix caput.
Vos agite in altum pectus immanes metus
Vmbræ ſequaces: ſtirpis antiquæ luem
Eripite cælo. Patriam vertat domum?
Quam fraudulentus deſtinat, mortem ferat.
Meditaris inique ſatelles,
Fera vulnera, funera Regum?
Tibi triſtia funera duces.
Tumet alta cruoribus unda,
Vbi vortice merſa voraci
Lita crimine membra recondes?
MANF. Heu! crucior, agitor, ardeo: agnoſco nefas,
Ignoſcite duces noſtis. An culpæ inſcius
Has cogitati funeris pœnas luam?
Terris quis ultor punit infectum ſcelus?
VMB. Qui ſolus hominum corda ſcrutatur Deus,
Eſt ille vindex. Pergis? in pœnam ruis.
MANF. Abite furiæ mentis: haud tanto placet
Regnum periclo: ſubitus heu mortis rigor
Obſedit artus. Media quid cælo dies,

Labitur in terram.

Quid Sol receſſit? morior; ô dolor, dolor!
VMB. Sat perfidus habet, corde ſubſidit furor;
Semianimus aliò cædis avertet minas.

SCENA SEXTA.

Manfredus à Furiâ rurſus in ſcelus inſtigatur.

FVRIA. MANFREDVS.

FVR. QVid machinatur profugus umbrarum globus?
Cædem retardat? iſte ſopitum ſcelus

Nondum

ndum peregit ? odia non ſervent ſatis,
: incaleſcent igne : furialis rogi
'ſata circum tæda vivacem ſitim
et cruoris : pectori invertam truces
'oris æſtus, cædis ardores feros.
e jam cruenta flumina : inſanæ ſitis
llo domabis flumine accenſas faces.
iè eſt : caleſcent funera ; hîc ſtrages coquit.

SCENA SEPTIMA.

Extrema rurſum fratribus minatur.

SERVVS IORDANI. MANFREDVS.

R. IAcet ; nec ulla ſigna moriturus, gerit
Animæ latentis. At quis eſt auſus meos
Necare cives ? video ? prô rerum fidem !
nfredus hic eſt. Spirat ? exſangues ſolo
poluit artus ? ô truces urbis dolos !
ſpirat : alto vita paulatim redit
luſa corde. MANF. Morior : at ſolùm fugit
vita ? geminus antè germanus cadens
m me ruinâ condet ? hic tumulus placet.
R. Tumulos, ruinas narrat, & fratrum neces.
NF. Quodnam venenum viſcera exurit ? vorat
l corda miſſus ore larvarum vapor.
quis receptas ſanguine extinguat faces !
n cædis ultrà vota fraternæ bibam.
c, ſi cruoris flumina Suëvi fluant,
nguineus ima fulmina extinquet liquor,
æ cincta flammis pectus Ætneis vomit.
ſuperet ille maria, quem poſco, cruor,
maria cordis ebibent noſtri ſinus.
Maure ſanguine temperas fortes manus ?
R. Quas Maurus atro ſanguini ſpondet manus.
NF. An igne vivax ipſe conſumam feros?
rgit. Potenſque ſurgam? Flamma dat vires, me-
pulata cordis. Enſis, ô ! enſis manu (tum
rrè ſerpentigenâ, amicâ fulmini,
nper tonante. Qualis erectus jugis
o Typhœus ſidera avellit polo,
rrendus, ingens ; qualis Orion fremit
avâ tremendus, nocte cùm Taurum quatit :
intonabo criſpiſulcantes faces,
gis enſe formidandus ; hoc ſcindes duos
nfrede nodos, clauſtra regnorum teres :
ndes cruores avidus, implacabilis,
cd gerere nolis, Cæſaris lictor geres.
erſate pateris viperas, hydros mero :

Afflate dirum ſæva in ora toxicum ;
Non ſurdus alter ſibilis ſerpentium
Regnat meorum. pereat, occidens cadat.
SER. Tibi fulgurat Iordane, ni telum caves.
MANF. Heu ! quid recurſat cædis infandæ furor ?
Cupido mentis, ira conſultrix abi.
At vertit animum, melior aſpectus rapit.
Quis me coronâ cingit ? auratos dedit
Quis ferre faſces ? terra Campanis vocat
Num verberata fluctibus memet Ducem ?
Sed clauſa finibus Italis non eſt ſatis.
Europa Domino pande ſubjectos ſinus,
Et Libya, & Aſia dives, & ſi quam freto
Inviſa gentem condit extremo Thetis.
Obtemperare deſinis ? fratrum nece
Regnum paciſcor : ſceptra mercatus feram
SER. Redis eodem. Sanus hic ſapit furor.
MANF. Adhuc reſiſtunt ? arma torquebo efferus ;
Trabale mortis eminus telum vibrans :
Vtrumque frangam pectus. Hoc auſo patrem
Dedi indolentem funeri : ſævit manus
Hæc officina vulnerum, ſtragis comes,
Ardenſque fulmen civium, fratrum, omnium,
Rurſus decedit.
Mei occidentis ; ô triumphalem diem !

SCENA OCTAVA.

S. Petrus Manfredum furiis agitatum ad ſaniora conſilia hortatur, malè interim ominatur Conrado.

S. PETRVS MORONVS. SERVVS IORDANI. MANFREDVS.

S. PET. TVtum periclo mœnibus aprici ſinus
Deſideratis intulit tandem Deus.
Vt Marte clauſas urbis aperiret fores,
Removit arma. Gliſcit occultis tamen
Fuſum venenum peſtibus : video imminens
At involutum cladibus cæcis malum ;
Nec certa video funera. Abſiſtat quies
Grati receſſus : avio educit ſpecu.
Periclitantum dulcis animarum ſalus.
SER. O ſpes cadentis ſæculi, ô Italum decus,
Nunc Petre tempeſtivus ut regi advenis !
S. PET. Satis ne ducibus vota fortunat Deus ?
SER. Deus omnia domi proſperat ; victam duos

Vrbem

Vrbem triumpho currus invexit duces:
Plauſuque cuncta perſonant. Hic ſolùm agens
Emotus altâ mente Manfredus furit.
MANF. Mihi unde pulſis nubibus cælum redit?
O pater, acerbis vexor heu monſtris, potens
Succurre miſero. S.PET. Cautus obſerva tuos
Animæ furores, fonte quo lapſi fluant.
Si crimen agitas, peſte jam certâ furis;
Non ulla ſcelere certior tactum lues
Depaſcit animum; conſcium culpæ metus,
Stridorque ſtygiâ percutit tortum face.
MANF. Me culpa ſceleris dira patrati fugit.
S.PET. Sat cogitati. Prima fit noxæ parens
Placitæ voluntas: odia, veſanos ferax
Gignens amores, fraude contextas neces.
At qui ſceleſta vetuit, illapſu intimo
Scrutatus animum numine arcano Deus,
Adeſt futurus ultor. Ignotum paras
Si mente facinus, cerne præſenti manum,
Ictus minantem fulmine: ardebit, ruet,
(Ne dubita) aduret ignis, abſumet vorax.
MANF. Vitandi amorem ſceleris oppreſſit metus.
S.PET. Vitandi amorem ſceleris injiciet metus,
Si averna mente pavidus, & Ditem vides.
Qui criminum audet turbido infames ſalo
Tentare ſyrtes; naufragus, raptus vadis
Intrabit altos Tænari ardentis lacus,
Stygiæ profundis innatans noctis rogis.
MANF. Repoſta ſunt hæc corde; S.PET. Fac idem (precor
Servata vivant; excidet mentis furor.
Abi, nocendi at immemor; pœnæ memor.
SER. Quæ dira narras Ducibus infelix pater
Averte vates omen. S.PET. Avertat Deus.
Vrbs victa Regem fortè victorem premet.
Precabor equidem Numen, at video ſuper
Cæleſte fulgur, & coruſcantes faces.

CHORVS

Monet non peritura ſed æterna regna eſſe quærenda.

O Parva magnis orbibus ætheris
Collata tellus! quam tamen impio
Martis laborantem tumultu
Scindimus, horribilique ferro.
Hic & ſub antris aurea pondera,
Quiſque & ſub undis gemmea lumina

Rimatur, ingenteſque condit
Semper inops, populatque prædas.
Hic & fluenti perlita ſanguine
Raptis gravatur dextera faſcibus,
Perque arma, per cædes fugaci
Fronte viret peritura laurus.
Quid inquieto quæritis integrum
Sub ſole gentes? decidit, occidit,
Quodcumque lethales ad horas
Præcipiti properat ruinâ.
Fruſtrà parantur gaudia, triſtiùs
Quæ poſſidentem ſubdola deſerunt:
Aut antè probroſam cruento
Dant ſceleri, furiiſque mentem.
Eſt quod ſupernis arcibus inſidens
Nobis perennat ſidere pulcrius:
Nec tela ſentit, nec procellas,
Aut cariem pereuntis ævi.
At quis bonorum ſedulus artifex
Æterna curat? quis fugientibus
Sublatus oris, regna felix
Per ſuperos meditatur axes?
Princeps Suëvo ſtemmate nobilis,
Si regna in aſtris ardua conderes,
Non monſtra, pro ſceptris teneres,
Non animæ furiale crimen.

ACTVS TERTIVS.

SCENA PRIMA.

Manfredi Servus irrita Moroni monita irridens, Maurum ad fidem Manfredo præſtandam animat.

SERVVS MANFREDI.

Quis hoſpes hodie regiam invaſit ferus?
Et luſtra fugiens aureum limen ſubit?
Montanus auceps urbe venatur dapes?
Diviſa moribus aula quàm diſtat tuis
Monticola, agreſtis, hiſpide, hirſute, horride.
Malè deſeruntur tecta cognatæ domus,
Si cœnobita Principum obſideat fores.
Tractare dociles arbiter frenos Ducum,
Verſare corda ruſticus Regum putat?
Perge, admonebis, callidus, doctus Reges:
In antra mox redibis, ut longè domes

Exhibi-

Exſibilatus civibus, rector feras.
Mihi cuncta jam proviſa diſponet dolus.
Trunco velut favilla ſurgentes parit
Relicta flammas; virus ita Mauri latens
Majora poſt incendia evolvet ſinu.
Ludicra nunc per arma decurrat jocus.
Mihi proſper hilarem finiet ludus diem.
At ecce Maurus. Noſter ô Mavors, tuæ
Lybiæ tremendus Hannibal, nondum tonat
Terrifica ferro dextera? aut ſtragem vomens
Criſtatus altis fulminat flammis apex?
Impunè volitat Cæſar, & domitam ferox
Vrbem triumphat; arma tu oblitus jaces?
Necdum potitum ſceptra Iordanum colis?
Num periit obligata Manfredo fides?
MAVR. Antè ipſe peream. Facta ſed tẽpus movet.
Vanus in agendo propera molitur moras
Non ſera dices, veſper ut ſerus vehat.
Atrox tumultus Cæſari, & cædes tumet.
Nunc eſt ſilendum. SER. Mutus elinguem mones.

SCENA SECVNDA.

Exhibentur ludi triumphales.

CONRADVS. IORDANVS. MILITES.
EXTERNI EQVITES.

CONR. Corona meritis æqua victores manet,
Pretiumque palmæ: fulguret victrix cohors
...ſibus, & haſtis: miſſilis currat ſeges.
...ctor ſuperbis laureas frondes comis,
...rique torques pendulos collo gerat.
...erces placet Iordane? IORD. Plus æquo datur,
...æcumque magno Cæſari merces placet.

Externi Equites exeunt.

...ROM. Nos Roma miſit fortibus in armis pares,
Rex paratos dimicare Martio
...rmidoloſi pulveris certamine.

Haſtiludium. Nuncius exit.

...NC. Valens valere conjugem conjux jubet,
...iſtolamque nunciam arcani dedit;
...ſar legas ut illico acceptam rogat.
...ONR. Hodierna cumulas gaudia, & nimiũ placet
...od poſtulatur. Itali rurſus Duces
...fine. Simulacra belli pergite, aſpirat Deus.
...is eſt: coronas victor at dignas ferat.

Digitized by Google

SCENA TERTIA.

Manfredum hærentem Servus in cædem inſtigat, totumq́; coniurationis inſtituendæ ordinem edocet.

MANFREDVS. SERVVS.

MANF. Mihi vera Petrus nūciat; dānat ſcelus,
Stridens & animos populus umbrarum meos
Adhuc flagellat, verbera intentat mihi.
SER. Telam retexit iſte, ni filum regam.
Dubitas & in rem conſulis ? factam tenes.
Conſulta rebus, antequam faciat, petit ;
Exinde prudens, ſtrenuè invictus, ſtudet
Deliberatis. Cœpta conſiliis novis
Quicumque miſcet, exitum rarò videt.
MANF. Conſulta quæ poſtrema, neſcis optima ?
SER. Niſi inchoata facta matures, reor.
Deſperat opibus quiſquis incertis, recens
Malè auſpicato in opere conſilium capit.
Eventa rerum diligens verſat manus.
MANF. Cæleſtibus ſi humana neglectis placet
Conſulta facere, funditus cuncta occident.
SER. Humana pro cæleſtibus lucro incubans
Non nemo vendit improbus ; fidum nihil.
Libido quo præcipitat, interdum comes
It falſa pietas. Vacua dum ſceptro manus,
Triſtia canuntur : regna metuendus capis ?
Tum cuncta capies ; ante qui cælum negat,
Mox ille pleno ſidera effundet ſinu.
Ambitio nil non inſolens Regi ſacrat.
MANF. Corona crines obteget numquam meos,
Niſi ante geminâ clade germanus iacet.
Vter ſuperſtes fuerit, expendam ſcelus.
Geminata ſed quis funera immanis probet ?
SER. Quis auſit improbare, cui trahitur tuis
Suſpenſa vita nutibus ? cunctos ligat
Regis voluntas, rapere mortales potens
Quocumque vergat ; pondus hoc ſequitur leuis
Populus, Senatus, Principes ; unum vide,
Qui regna teneas, reliqua cum regno tenes.
MANF. Quid dicet orbis? vel quis infamē probris
Rumor ſequetur ? oderit populus minax ?
Rapaciorem tigre Manfredum canat
Alto cruoris innatantem flumine?

SER.

Digitized by Google

ER. Id turba curat ſcilicet, pecorum vorax
ge more, paſtus uberes Regem rogat ;
ondonat ultrò cætera, At mendax times
i fortè vulgus ; horreis totam ſuis
ffunde Cererem : divite è cornu fluens
xuberantes impleat meſſis domos.
um populus acta provehet ; Regi, patri
audeſque patriæ liberatori dabit :
ui dona reperit, compedes auctor tulit,
nimoſque & ora nexuit. Vitium tacet
ſtricta munere lingua dediſcens loqui :
ut obligata præmio laudem ſonat.
ANF. Vt odia frangas ; ſtabile non regnū paris.
n lubrico ſunt regna, cùm ſanguis fluit.
ui fecit, idem ſceptra, non gladius ferit ?
ER. Ferit, ſed hoſtes : regna ſi gladius tulit,
oſtem antè cæſum ſuſtulit. Cæſar cadet ;
atum ſue regnum fratris occaſu feres.
ANF. O te doloſum, fraudibus merſum tuis !
utura nondum prævides ? gemino gravis
egno fit alter : ſceptra Iordano paris,
ui Maurus, ardor militum, cives favent.
um fratre raptus concidat frater ſimul
portet, ipſe ut imperem. Quid huc moves ?
is nulla Regem frangere obſeptum poteſt.
Provehere quem non valeo, jam ſiſto gradum.
SER. Reſiſte ; ſi provectus in curſum, potes.
Tibi jacta ludit alea : nec ultra vacat
Eripere dubio creditam ludo manum.
At me ſecundis vela tendentem notis
Quid hîc moraris ? mente ſive imâ furor,
Seu deſtinatis animus occurrens bonis
Molitur audax, inclytum, ignotum, arduum,
Sublime, majus & gigantæis opus.
Tu pavide frangis traditam ſervo fidem,
Iam jam tumultus audies, Regi minax
Iam dextra Mauri fulminat : civem undique
In arma conjurata collectum movens,
Vt ſimulet iras, vulnera in Regem rotet.
Victor perempto Cæſare, ad faſces novos
Iordanum inertem rapere, ſed falſus putat :
Me cœpta promovente, Manfredum vocat.
Quod ſi fugaci tela Conradus gradu
Eludit ; aliis texitur ſtamen dolis.
Nam ſcelere Mauri furere Iordanum ratus,
Huc Cæſar omnes fundet irarum faces.
Et ſuſpicaces litterâ intendet minas
Mihi exaratâ : vera mentitam dedit

Digitized by Google

Quam falſus antè nuncius : ſæva ingruet
Vtrimque rabies ; reliqua diſponet dies.
Hæres ? agendi tempus oblatum fugis ?
Serò volentem fugiet : innectis moras ?
Occaſio moritur, orta quæ morabitur.
MANF. Vincis : pavores decutis : ſemel impium
Iuvat fuiſſe, fuero ſi regno pius.
Quocumque me vocaris, haud tardus ſequor.
SER. Audin ? tumultus ille pugnantes notat :
Iam dextra capulis hæret, i, mentem abjice.

SCENA QVARTA.

Conradus à Mauro appetitus, in Iordanum, ut proditionis auctorem, vindictam parat.

CONRADVS. MANFREDVS. SERVVS. MILITES. PRÆFECTVS VRBIS.

CONR. ACcurre miles, civis extinctũ frequens
Defende Regẽ. Siccine in noſtrũ ferus
Intenta jugulum tela germanus gerit?
O Parricidam ! MANF. Quiſpiam Regi nocet ?
Et fraudulentos Marte componit dolos ?
SER. Diſtringe gladios miles, addenſa globum.
CONR. Quàm pœnè cecidi frater! occideram feros
Inter latrones : muneri debes fugæ
Quod vivo penitus vita ni periit tamen,
Videorque vivens. Petiit infeſtus latro,
Seu rapere quam non potuit, hanc vitam dedit.
MANF. Tantum urbe domitâ civis aggreſſus nefas.
CONR. Quod nemo tentet, perfidus frater movens
Noſtris venenat Mauricos angues malis.
Dum civica armis arma ſimulatis ciet,
In me volantem Maurus intorquens necem
Nudum petebat ferreo nimbo caput.
Iordane proditoris impellis manum.
MANF. Hæc frater auſus ? impium ferro latus
Scrutabor, animo conditum tetro ſcelus
In vulnus evocabo, & ipſo proluens
Mox expiabo ſanguine. CONR. Haud opus, prior
Pœnas repoſcam. Vana ſunt frena imperi,
Ni Rex timendus vindices pœnas capit.
MANF. Timendus Imperator, ultores habet.
CONR. Qui petitur, ultor ipſe ſupplicium petat.
MANF. At fortè geminos ille germanos petit,
Et me ruinis opprimit inermem tuis ;

Necan-

Digitized by Google

Necandus antè prædo, qui fratres necat.
SER. Sed nulla cædis ſigna violentus dedit?
Index futuri turbinis nubes præit.
CONR. Sua fulminatrix tela ſed nubes tegit.
SERV. Propiora tangunt fulmina; at longè micant
Sollicita miſit litteras conjux; tenes
Quid ab Suëvis uſque reſcribat plagis?
CONR. Secreta poſcunt; legere ſed tempus jubet.
Furentis arma fratris ut caveam monent.
O dira ſimulantis odia, doloſam fidem!
Adeòne certo deſtinata vulneri
Nos arma fallunt? Implet Europam vàgus
Rumor nefandi criminis, Mauros Duces
In funus iſte adornat, & noſtram diù
Indormientem ſcilicet ad ictus feros
Aurem refugit? ſaxo, non fugiet manum.
Hac tecta & urbes dirui, ardenti ſolo:
Hac intonatis fulmen incuſſi plagis;
Non frangam inermis ora, non corda eruam?
NVNC. Armatus ô Rex territat cives globus,
Minatur urbi Maurus. CONR. Importat faces?
Excidia tectis conjicit? ſolves ſcelus
Tu quoque Libyſſæ partus informis feræ:
Portenta, diſces, afra quid diſtent viris.
I caſtra; noſtrum militem armari jube.
Huc mixtus equiti properet æratus pedes.
MANF. Ne pœna ſero claudicet greſſu cave.
CONR. Non ſera veniet pœna, quam Cæſar movet
Iratus ultor; tela, quæ fundam, necant;
Non uſitatus illa diſtringet furor.

SCENA QVINTA.

Maurus Iordanum tueri parat.

MAVRVS. MANFREDVS. CONRADVS. MILITES.

MAV. HVc arma miles, arma. MANF. Rex, Maurus furit:
Moraris hîc inermis? CONR. Haud tuta eſt mora,
Dum miles adſit. Arma reſpondent dolis.
MAV. Ne fortè nutet dubia Iordani ſalus,
Denſare, propera miles, & toto vagos
Cogi maniplos littore actutùm jube.
Regem ergo noſtrum cædis inſanæ reum
Mentitur urbi Cæſar? indignè ferum
Iordano acerbus frater objectat ſcelus?
Suborta fortè pugna ſic iras movet?

At

Digitized by Google

At ſi quid unquam fuimus : infracti malis
Si ſtetimus, armis ſemper adverſis graves,
Hodierna laudem priſtinam attollet dies.
Per hoc retorta pectus infiget duci,
Qui capiet arma. MIL. Stratus occumbet prius
Et ille telis membra diſcerptus meis.
MIL. 2. Voveo : ante acervos corporum cadentium
Et inſolentes hoſtium ſtrages paro.

SCENA SEXTA.

Iordano adverſus Conradum ſe armanti Servus occulta Manfredi conſilia aperit. Moronus eum ſolatur.

IORDANVS. SERVVS IORDANI.
S. PETRVS.

IORD. O Gaudiorum vulnera, ô riſus breves!
Vt læta triſtes parturit luctus dies!
Medio coorta militum ardentum foro
Innocua fortè pugna Conradum procul
Fugâ removit : timuit, aut ſimulat ferox
Timuiſſe Cæſar funera incaſſum meis
Inſtructa turmis. Animus at noxæ integer
Mihi longè aberrat. Quid ſi adortus occupet
Incogitantem? Damna, qui metuit, facit :
Et optat alios ruere qui caſum timet,
Vt ſtet ruinis. Hocce ne malum inferat
Iam providebo : Milites regem tegant :
Nec Maurus abſit, muniat noſtrum latus.

Servus exit.

SER. Rex ſalve, acerba nuncio. Vidi aſperas
Iras frementem, tela Manfredum manu
Rotare, rabidum corda : ſed longè furens
Gladiator artus fodere clamabat tuos.
IORD. Cur vulnerabat frater abſentem ferus?
SER. Humi jacebat mutus, exanimis, fremens
Propinqua ſed mox funera ; elato irruit
Repentè ferro, Cæſarem, te te petens,
Cui devovebat tela fraternæ manus.
IORD. Vnum timebam; geminus at tergo imminet.
Magis hic timendus, rabida quem regno ſuper
Abitura nec libido Manfredum rapit.
Sed antevertam damna; vincetur dolus.

Exit S. Petrus.

SER. Et hic remoti cultor adveniens jugi
Spectator aderat, priſca quo Patrum fides,

Re-

Digitized by Google

Reduxque pietas Italum viſit ſolum,
Et fortè Petrus, cuncta quò vergant, videt
IORD. Laturus adſis rebus adverſis opem,
Integritatis ſidus, & vitæ pater.
S.PET. Tranquillet omnia temperans nutu Deus.
IORD. Vnde hi repentè turbines ? primùm dies
Serena riſit, nubibus denſa occidit ?
S.PET. Vt atra pluvius nubila agglomerat Notus,
Adverſa ſic & parturit mentis ſcelus;
Amant ſecunda neſcium noxæ virum.
IORD. Haud mordet animos noxa lethalis meos.
Non aliter unda vortices flammæ vorat :
Vt cælo amores inter afflatos, dolor
Rivo intepente criminum lavit notas.
S.PET. Nec, liberatus crimine adverſis diu
Vacabit animus. dura conſtantem probant :
Tumidum coërcent : aſperis preſſum levant,
Confiniiſque provehunt mortalibus
Cæli ad vocantem gaudia : ut dubiis ſerat
Auxilia rebus, pugnet invictus malis.
At qualis ora ſideris nubes tegit :
Subinde motus turbo ſic vitæ comes
Nobis beatæ lumina obvelat domus.
Excæcat auri fulgor : excruciat dolor :
Metus rigores verſat, & furias amor ;
Libido & iræ ventilant junctas faces,
Fervenſque aduſto corde nutritur vapor.
Vitæ recurrit æſtus ; at quiſquis ſedet
Fido quietus littore, undarum vices,
Ac præliantes fluctibus ridet motos ;
Quem ſumma lætum morte componet quies.
IORD. Hæc ſæpe volvit animus, at fractus malis
Subinde acerbis quærit ex alto modum.
S.PET. Non alia reſtat rebus infidis ſalus.
Qui preſſit, allevabit oratus Pater.
IORD. Vtinam pericla, triſtis & nimbum necis,
Noſtro incubantem pectori avertat Deus.
S.PET. Non veniet immatura mors annos metens,
Cæli beatas propera quæ pandit fores.
Diuturna vitæ ſæcula incaſſum trahit,
Qui poſt avernis mutat immerſum rogis.
IORD. Sunt hæc repoſta cord ; tu numen prece
Inflecte ; tutos ſoſpita hæc ſe t duces.
S.PET. Non deero precibus;a ſit ô votis Deus !

SCE-

SCENA SEPTIMA.

Conradi Præfectus Iordanum inſequitur.

PRÆFECTVS MILITVM CONRADI. IORDANVS. MILITES.

PRÆF. IN tecta Regis miles accelera gradum.
IORD. Adhuc moratur Maurus? & caſtris furit
Excitus ecce miles? abſceſſum monet.
PRÆF. In pace natus hoſtis: & belli inſcius
Mediam triumpho Cæſaris cladem ferit?
Antè obruatur; telam dextra excidunt,
Iugulabitur; adornatur hæc ferò meis
Mactanda manibus hoſtia: piabit calens
Hic impiorum funerum auctores cruor.
Eamus.
MIL. Arma fortium ſtragem ſonant.

SCENA OCTAVA.

Iordani Conſiliarius Maurum ad fidelitatem hortatur.

IORDANI CONSILIARIVS. MAVRVS. MILITES.

CONS. VAtes malorum falſus haud unquã ſibi.
Præſagit animus: corda nec torquent ſatis
Turmæ dolorum: prævidens crebrò malis
Mens cogitatis angitur; dura, horrida
Vt gnara longè præſciat, duris tamen
Pejora venient. Stridet in fratris necem;
Conradus, armis Cæſar arctois furit.
Ecquis reſiſtat, Maura ſi nutet fides?
Quò, regni ab alto culmine impulſus, cadet?
Altè cadenti nemo ſupponit manum.
MAVR. Hinc & receſſit? quò recedentem amplius
exit. Regem ſequemur: CONS. Proximè armorũ
Hauſi, & tumultus militum: vires, minas (tubas
Forſan refugit Cæſaris, tergo imminet.
MAVR. Molitur aliquid Cæſar? CONS. Occultas
Haud promit iras, virus immanis tegit. (adhuc
Non miles illum, crede, non turbat foro
Exorta pugna. Sanguinem fratris vocat,
Ex quo Sicana regna Iordanus regit.
Hoc eſt latentûm ſemen irarum ferax.

Sed

Sed hoc ſiletur : nempe ſic agitur ; ſubeſt
Quæ cauſa facti, clauſa ſeu mentem fovet,
Sive alia prodit : illitus voci color
Arcana fucat, cordis immutat notas.
Audiſſet utinam fida Iordanus ſenis
Conſilia : non hoc littus infidi maris,
Non caſtra noſſet fratris. MAVR. Aſt aderit manus
Hæc juncta Regi : ſpiritus vitam regens,
Ni profugus artus deſerit ; vivet ſalus ;
Secura Regem deſeret numquam dies.
CONS. At tu irretorto creditam cordi fidem
Tuere cuſtos. Sæpè vel nutat fides :
Aut inſolenti pondere argenti gravis
Imperia ementis audit : aut nexus ferens
Captiva proditoris arbitrio jacet.
MAVR. Indomita fraudi pectora incaſsùm mones.
Non ſurdiora ſaxa colliſum mare,
Et murmurante fluctus obtundit ſalo :
Ceu fraudulentas admovere machinas
Tentabit animis quiſpiam fallax meis,
Sibi faxo machinetur exitium, nocens.
Hic dona gladius perſecat, ſcindit dolos.
CONS. Sic nempe fortis decora virtutum feres,
Sic Maure titulos clarus æternas tuos.

SCENA NONA.

Maurus in Præfectum Conradi ſibi inſultantem Milites immittit, ſed Iordanus eos ſiſtit.

PRÆFECTVS MILITVM CONRADIANORVM. MAVRVS. MILITES. IORDANVS.

PRÆF. SAtis paratus Cæſarem miles tegit.
Iordanus, explorabo, quo Marte obſitus
Nobis minetur. MAVR. Imminet pluſquam voles
Cunctis timendus. PRÆF. Scilicet curat tuas
Conradus acies ! arma depones fugax,
Fugace levior deſeres miles Ducem.
MAVR. O fuſtibus, loriſque fugitivum caput
Mihi verberandum. Loquere quam meditor fugam ;
Incurre miles, vulnera, ſterne, obrue.

Iordanus exit.

IORD. Quæ cauſa pugnæ milites ? Regi novas
Adhuc furenti fertis irarum faces ?
MAVR. Sine Imperator, enſe perfoſſus cadat
Quicumque fatis imminet ferro tuis.
IORD. Agnoſco Martis dexteram, pacem peto.

SCE-

SCENA X.

Tentat Iordanus cum Conrado redire in gratiam.

CONRADVS. IORDANVS. MANFREDVS. MAVRVS. PRÆFECTVS MIL. MILITES.

CONR. Qvis tentat audax milites bello meos?
Hic frater etiam pugnat? & noſtram impius,
Adhuc meorum cæde, maturat necem?
Diſtringe ferrum miles. IORD. At contra meus
Reſiſte: liceat ante germanum alloqui.
Conrade, quis cor ſubitus oppreſſit furor,
Teque intumentem turbat? Hæc tanto manus
Sceleri videtur apta, quod ſolum pavet?
A fratre frater metuis? CONR. Nō fratrē horreo,
Sed fratricidam. IORD. Sanguinem infami putas
Quæſiſſe dextrâ? tela quæ geſſi ferus?
CONR. Miles gerebat; omnium ferro latus
Hoc tu petiſti; memet eripui fugâ,
Neque indecoris greſſibus venit ſalus.
Tu quæ volebas, enſium impulſor, facis
Infecta quamvis vulnera, incaſsùm necas.
IORD. Humana teſtor corda ſcrutantem Deum
Regumque ſuperos præſides, nuſquam dolo
Egiſſe mentes militum in fœdum nefas.
Antè redituro fulmine incenſum caput
Contiruet imas Dite ſub nigro faces,
Quàm me Suëvi generis aſpergat cruor;
Antè hoc refigam vulnere haud uno patens
Mucrone pectus. Cariùs quidquam mihi
Te Rege, fratre, Cæſare adjunxit pater?
Nec moror: ad ima corda ſi lapſum ſcelus
Me me occupavit, vindicem poſco manum
Huc ſtringe ferrum; præbeo jugulum, tene
Vltro ſecandum. Vota vel fratrum Deus
Si jam duorum ſoſpitat, demus novos
Vterque collo penduli amplexus: cadat
Suſpecta nubes pectorum: irarum recens
His diſſoluta nexibus moles ruat.
CONR. Abſis: latentes timeo in amplexu dolos.
IORD. Qui vulneri ſe objectat, abjecit dolos.
CONR. Nunquā innocētes anguis amplexus dedit.
IORD. Amplexu in angues innocens anguis venit.
CONR. Tu pejor illo ſcilicet fratrem necas.

IORD.

ʾRD. Non ferit inermis. CONR. Vulneris ſtru-
ctor ſemel,
rum refiget. IORD. Vulneri objectans latus
ɔn vulnerabit, ipſe mucronem timet.
)NR. Aperire ſimulas, condit at ſicam femur.
rò ſceleſtus aperit inſtructum ſcelus.
RD. Rarò ſceleſtus ſceleris abducit notas.
animus index, ora ſi fraudem premunt:
uli loquaces, lingua ſi fallax ſilet.
ónam colore criminis videor nocens?
)NR. Si teneo facinus, criminis quæram notas?
RD. Verbum tenes amantis. Auguſto pius
'ratre pacem poſco: cur hoſtem geris?
)NR. Trucem, aſperũ, implacabilẽ, infeſtũ, ferũ.
l corde lateat ira, dum tempus finit.
umpet eadem in tempore. Hoc fratri datur
ıod dimicantes militum freno manus
ʾs te petitus antè quod ferro, tui
ɔn repeto latebras cordis, & ſcelus extraho.
ʾRD. Si facere poſſis ſcilicet; vitæ meus
enſis arcem pulſat, & vulnus gerit.
AV. Necem ſed hic molitur. MANF. Averſas dis
ɔhibere mentes, aleã plenum reor
rique pondus; Ira ſive abſit furens,
u nunc merentis crimen expendat cruor.
alè puniuntur ſcelera, quæ minuit dies.
ʾRD. Vis ergo fratres mutuam in cædem tuos
ɔnſerere? MANF. Pugnent, pugna ſi crimẽ luit.
c tu petebas. IORD. Poſteà ut regnum occupes,
ıbes paterni ſanguinis, fratrum lues.
ONR. At pendet hic ſupplicia cùm tempus feret.
)RD. At non meorum deſeret Regem fides.

CHORVS

Fraternas inimicitias plangit.

QVi fit, ut fervens odiis, furentes
Ira germanos agat? & cruentos
Vulneri, inſano truculenta motu
Deſtinet enſes?
ı Cadmæaš inimica Thebas
uit quondam, geminoſque bello
pulit fratres furiale cordi
Figere ferrum.
ɔn genus paſcunt volucres paternum,
ıllus aut gentem pelagi; vel Indas
ıdiit tigres temerare fratrum
Sanguine fauces.

D Num

Digitized by Google

Num magis ſævit rabies, & ignem
Nutrit humani violenta cordis ?
Audet ac juſtos animæ regentis
Solvere frenos ?
Ah ! datus rector generoſus orbi,
Belluas irâ furibundus omnes,
Monſtraque immanis, rigidoque ſaxa
Pectore vincet ?
Quadrupes curſu, celerique pennâ
Ales exultat levior : timendus
Taurus & cornu magis, & feroci
Dente leones.
Tu bonus cordis tumidi frementes
Legibus juſtis cohibere fluctus,
Imperas rector tibi temperata
Pectoris aula.
Hoc cave Princeps furiis ſubactus
Excidas regno : domitor ferarum
Quin potens cordis, rabiem, tuoſque
Frange furores.

ACTVS QVARTVS.

SCENA PRIMA.

Manfredus placatiorem eſſe Conradum dolet, Servus Mauri fidem auro tentandam eſſe ſuadet.

MANFREDVS. SERVVS.

MANF. Mihi una pœnè dederat imperiũ dies ;
Eripuit una: nam quis in cędem duos
Vltrò irruentes mutuâ fratres manu
Avertit ? utriuſque morte, duplicia
Meas corona texerat regni comas,
Et digniores : pœnè cingebat caput,
Evanidumque fronte diſceſſit jubar
Regalis auri : penitus haud omnis tamen
Spes abiit. Homini craſtina parabit dies
Hodierna quod detraxit. SER. Incaſſum times :
Conſilia referent, invida quod aufert manus.
Vterque metuit alterum frater, ſuis
Nec obruendus viribus. Cæſar minus
Patet petenti, caſtra quem belli tegunt,
Jordanus offert vulneri pectus patens,

cedat auro miles evictus, coles
Maure cultam lege Pœnorum fidem.
ANF. Incerta texis plaga non lædit ſatis;
atam Sicanus miles haud franget fidem.
ER. Sed pugnat unà Lybicus & neſcit fidem,
'entabo mentes militum: notis ferar
:omes maniplis, egeram largas opes,
'aciſcar urbes, maria, montes, omnia.
Iæc tela bello militem indomitum domant.
/bi fulget auri, deficit ferri nitor;
Iic aut retundit, frangit aut enſem ſilex;
Nec tuta clauſis arcibus rupes riget,
Rimoſa quæ fatiſcit, ut miſſum manu
Accipiat aurum: lapſus & cautem ſuper
Pretioſus auri ſaxa perrumpit liquor.
Tenere credas militem Ductor? MANF. Meis
Hic diruatur machinis; Cæſar furens,
Via ſi qua detur, annuet; novi altius
Qua juſſa condam ſpicula; accedet volens
Secutus ictum Maurus: excutiet duos
Patria tyrannos? tu feres meritis parem
Manfrediano proximum ſolio gradum.
Periclitaris interim, caſum petis
Meo periclo? tela tranſadigent priùs,
Meumque pectus diluet foſſum cruor.
Non parvo emuntur regna: ſed pretium juvat
Quodcumq;. SER. Nomē regium Princeps ſequor.

SCENA SECVNDA.

Manfredus Maurum promiſſis oppugnat, & expugnat.

MANFREDVS. MAVRVS.

MANF. FOrtuna cœptū proſperat, Maurus ſubit.
Ades corona Martis, armorum jubar,
Defenſa vitæ dona Iordanus duci
Cui debet, & debere non Regem pudet.
MAVR. Meliora Princeps; agere jucundos dies,
Pugnare fauſta prælia, armorum decus
Iordanus altâ dexterâ Mauro dedit.
Illi obligata, muneri aſt impar, diu
Hæc militari dimicat ludo manus.
Tamen uſque depugnabit, hoc poſcit fides.
MANF. Fortuna poſcat Regis, hæc fidos alit,
Spes donec adſit lætior, duret fides:
Meliora ſubeunt? utile expendas, licet

His ponderare lancibus recti modum.
MAVR. Inutile eſt, honeſta quod virtus vetat.
Quodcumque honeſtas imperat, factum juvat.
MANF. Multos nocentes innocens virtus facit.
I ſequere rebus triſtibus merſum ducem,
Et te ſequetur pœna; jactabis tuæ
Inane fidei nomen, alieno cades.
Vis ceu volutum ſolis ad curſum rapit
Cognata florem: verſa ſic rerum trahit
Conditio mentes. Navita imprudens perit
Qui tendit, unde vela depellit Notus.
Quò te ſecunda vexerint, navim vehas.
MAVR. Quæ prædicas arcana? quis cupidam novus
Felicitatis pellicit mentem nitor?
MANF. Eſt illa pluſquam rere, fugienti comes
Propinqua Mauro. MAVR. Proſpera ut fugiat miſer?
Non tantus animum vexat abjectum ſtupor.
Magnanimus alta poſcit; indignus feret,
Felicitatem ſi quis oblatam fugit.
MANF. Hæc Maure te bearet æternùm dies,
Si clarus auſis ludis imbellem ducem.
MAVR. Luſiſſe non ſat Cæſarē? haud videor ſatis
Agitaſſe pugnas? cæſus, effoſſus meos
Evaſit enſes. MANF. Alia ſuccedet tuis
Quæſita meritis palma; mittatur necis
Iſthæc nefandæ cura: cuſtodes viri,
Divûm cohortes Cæſarem cædi negant.
Nunc age, quod inſtat, pejor eſt Mauro duci
Dux deſerendus. Trinacris facti datur
Perampla merces, regna Iordani geres;
Quod ille inermi temperat ſceptrum manu
Mauri regendum Cæſar arbitrio dicat,
Et plura mox daturus, Italiam tuis
Cùm verti adactam legibus, tremere invidum
Videbis orbem, cuncta quæ placeant feres.
MAVR. Dat magna Cæſar munera, at major fides.
Ego ſim ſatelles? ferreis nodis gravis
Per me ſecuri colla Iordanus dabit?
MANF. Haud tanta Cæſar poſtulet; ductor ſuas
Fulminea in acies tela ne vertas, jubet;
Si fortè in hoſtem conſerat fratrem manus.
Corona at ingens tantulæ accedet rei.
MAVR. Res parva magnum ſubjicit facto ſcelus,
Iuratus uni, deſeram ductor ducem?
MANF. E crimine datur facilis ad crimen gradus.
Iugulum petiſti Cæſaris, ſolum tuo
Paſtus periclo vulnera, & pretium necis;

Imperia

nperia jam Rex accipis ſceptro potens,
)nuſtus auro, jura populorum regens,
'ni nec impar Cæſari ; & facti pudet?
Ion facere ſæva, turpia ; at tenuem domi
labere cenſum, ſolus eſt terris pudor.
Cùm regna crimen parturit, honores, opes,
Junctis probatur. Scelera damnantur palàm;
Cùm pœna ſequitur ; quiſque nam pœnas timet.
Teſtis ſuorum criminum, judex, reus.
Si regna, & aurum poſſides, crimen times?
MAVR. Quid ſit coëmptam Cæſar eludat fidem?
MANF. Prædem Tarenti Principem fidum capis.
MAVR. Adhuc repugnat inſitus menti rigor ;
Et fortis animus perſequi fraudem negat.
MANF. Adhuc refringis Maurici legem ſoli?
Moremque gentis degener patriæ teris?
Laus inter Afros quemlibet ductu vago
Ambire Regem. Caſtra ſervitio placent,
Vbi vena latiùs aurea hoſtiles fluit
Inter cruores. Aſperum Regis jugum
Depone, ditior implet Auguſti manus.
Rex ſalve, utramque Trinacrim ſceptro regens.
MAVR. Fortis probabo Cæſari emeritam fidem.

SCENA TERTIA.

Præfectus fruſtrà ſuadet Iordano de Mauri fide confidenti, ut cum Conrado pacem ineat.

PRÆFECTVS VRBIS. CONSILIARIVS IORD. IORDANVS.

PRÆF. IAm non refugit plaga curantis manum.
Et jam recedit, antè qui nimbo tumens
Adnubilarat candido Soli Notus.
Conradianis ira quæ fibris minor
Nunc detumeſcit, Cæſarem ſerò monet
Ne mitiores aſperet ſenſus ; faces
Ne provocato combibat frater ſinu.
Dat, quam ſequeſtra civitas pacem rogat.
Fulgebit iterum ſolibus lætis quies.
Si pacis acta in fœdera, & monitus pios
Iuvenile noſtrâ pectus acclinet prece
Iordanus. CONS. Æquus Cæſari, & æqui tenax
Facilis moveri verba ſuadentûm audiet.
PRÆF. En prodit. O Rex Cæſari haud impar, placet

Audite cives. urbis & Patres ? IORD. Placet.
Conſilia profutura dant Regi Patres.
PRÆF. Sollicita pendet civitas gemini ducis
Diviſa ſtudiis, odia nequidquam gemens.
Sed temperat odia Cæſar, & paci obvius
Preces Senatus audit, auditis precor
Idem obſecundes : genibus affuſus tuis,
Tranquillitatem populus amiſſam rogat.
Vnum hoc tributum gentibus pendunt duces ;
Studet ſaluti civium, quiſquis regit.
IORD. Quod facere nolim, populus, & Patres rogat
CONS. Quid poſtulata Patribus, fratri negas ?
IORD. Arma inferebat Cæſar, ego pacem tuli
Velut arma metuens, victus, abjectus, fugax
Tenui ruentem militem, amplexus dedi ;
Toties rogantem reppulit, memet furens
Dira imprecatus funera injecit rogis.
A fratre Regem proteri, illudi decet ?
Ecquid nocebam ? vilis, ignarus foro
Denudat enſem miles : hic enſem rotans
Fratrem refigit ? militis jugulum petat,
Qui meruit ; artus ille quid noſtros ferit ?
At noſco mentis perfidæ motus truces.
Hæc petere membra ſimulat, & regnum petit
Quod duplicabit ſceptra : deformat tuos
Conrade fines ilicet limes freto
Latrantis undæ : maria tranſvectus placet
At eſca rabidam noſtra non pellet famem ;
Fruſtrà trifauci gutture ad prædam venis

Exit Nuncius.

NVNC. Auguſta ſiculâ claſſe vicinos ſinus
Iordane tetigit mater ; Iſabellam fretis
Et qui vehebat bellicas lauros gerens
Huc jam Rodulphus aderit. IORD. O lætas vices !
Vt hæc tyrannis orta ludendis dies !
Placet doloſas fugere Sirenum domos.
Dabo rurſus auris vela, tum comes fugæ
Zephyrus ſequentes matris adducet rates :
In Vrbe furias Cæſar hic veſtrâ vomat.
PRÆF. Quid noceat æquo fratre diſceſſus ? IORD. (Nocet.
Suſpecta timeo verba, ſuſpectam fidem.
Quis neſcit Atreum ? fortè mentitur meo
Fundens amores vulneri. Iratus, magis
Sævit timendus, ira cùm placidè ſilet :
Celata penitus odia crudeſcunt magis :
Subridet implacabilis quondam furor.
Quem capere vi non poſſit, oppugnat dolis.

PRÆF.

RÆF. Ergo relinquis Cæſarem, atq; hoſtẽ ſimul?
ORD. Ego non relinquam; deſerit, pellit priùs,
ecare qui me voluit. CONS. Irrites cave
imis furentem. IORD. Socius accedat licet
Manfredus omnes fraudis emenſus vias:
Quæ tela ſtringat audio, quid atrox paret,
Quos acuat enſes: feriat immanis latro,
Si aberret alter: latera ſed miles ducis
Fidus tuetur. CONS. Militum quid ſi fides
Labaret auro Cæſaris? tutos fore
Putas receſſus? Neſcit iratum quies,
Omnem nocendi ſemitam ulturus terit.
Non rupit urbes æmulas? nónne irruens
Hac arte Cæſar hoſticas arces domat?
IORD. Sat nota virtus militum, & Mauri fides,
Haud tuta deerunt arma; ſi deſint, feros
Hæc dextra cuneos franget. Ad claſſem ocior
I miles: arma Ductor huc vertat, meas
Rodulphus acies invehat in urbem. jube
Repetemus unà mox ſoluturas rates;
Iſabella noſtros ſervet adventus parens.

SCENA QVARTA.

Conradus Iordanum urbe concludi iubet & necari.

PRÆFECTVS VRBIS. CONRADVS. MANFREDVS. CONSILIARIVS CONRADI.

PRÆF. Volvimur eodem: luxit extinctus vapor:
Non ſic quieſcat Cæſar: elabi manu
Furens furentem frater haud fratrem ſinet.

Exit alloquens Manfredus.

MANF. Obſtabit, imminebit à tergo, in latus.
Iordane ſerò pacis optabis diem.
CONR. Artem probaſti callidæ linguæ potens,
Ad noſtra Maurum ſigna qui victor trahis.
Tamen quid urbis afferat Prætor, petam.
Rogaſtis, impuliſtis. At frater? tacent.
Adhuc minatur? PRÆF. Ille non agitat minas,
Viſere parentem cogitat, tendens moram
Quæ claſſe portus regiâ haud longè ſubit.
CONR. Viſit parentem? claſſe præcipitat fugam.
Et abeat ardens? arma laturus, mei
Extrema regni Marte converſo terat?
Obſtetur, occludatur: haud fugiet plagas
Quæ clauſa circum vulnus evitat fera.

Digitized by Google

CONS. At clauſa dentes acuit in vulnus fera,
Captiva lacerat unguibus, morſu rapax,
Si fortè inevitables rumpat plagas.
Vnam ſecutus enſe venator ferit,
Sed vulneratus alteri è ſilvâ redit.
CONR. Mihi pugnet aliquis ? rurſus hoc ferrum ciat ?
I miles, ardens, quidquid in caſtris tonat
In arce quidquid militum, accurrat, jube.
Pars ſervet urbis obſidens armis fores,
Pars claudat aditus Marte, ne quiſquam inferat,
Ne fraudulentus efferat portis pedem.
Rodulphus extra mœnia excluſus fremat.
Iordanus intra mœnia incluſus cadat.
Qui clauſtra Rheni, qui triumphali rotâ
Glaciantis Iſtri victor infregi vadum :
Pœne Arcton aſtris depuli, imbellem petam
Non Cæſar hoſtem? comprimam, extinguam, teram.
CONS. Conſilia mitte propera, quæ verſat furor,
Quæ pœnitenda non capis, ſerò capis.
CONR. Non pœnitenda capio, qui juſta expeto.
PRÆF. Sint juſta damna fratris ? CONR. Injuſti tamen
Quidquid nocebit improbis, probum putes.
PRÆF. Non improbandus frater ad matrẽ redit.
CONR. Crudelis ille ſanguinem, vitam, meos
Exportat annos : rapere, quod voluit, gerit.
Pirata non hic barbarus ? CONS. Nondum ſcelus
Tenetur. CONR. Vnus pernegat prædo ſcelus.
PRÆF. Tu pernegantem : prædicat plauſu novo
Plebs innocentem. CONR. Vulgus inſanit loquax.
PRÆF. Inſtabile cætera vulgus, at conſtans ſibi
Rimatur oculis vera, quæ linguis ſonat.
CONR. Nunc recta verax populus, ut numquam, ſonat,
Fratrem furores tremere, qui narrat meos.
CONS. Ah ! ne juventæ ſpiritum irritet metus.
Vltima paventem ſæpè deſtituit pavor :
Et qui periclo fortis è ſummo redit,
Quam non timendo vitat, infligit necem.
CONR. Conſilia tempus mutat ; infeſto die
Alia ſequemur ; cœpta nunc præſens juvat.
Fraterna cædes Cæſari ulturo placet.
Maurus movebit fortè furientem manum.

SCE-

Digitized by Google

SCENA QVINTA.

Manfredi Servus Milites donis ſolicitat.

SERVVS MANFREDI. CENTVRIO. MILITES.

SER. NOndum explet aurum? congerit pleno ſinu. *Exit numerando pecunias.*
Et plura Cæſar. Vos date fidem, addicite
Commilitones: aureus rapiat nitor.
Vel abnuentes; tum periclis oblita
Oblitus arma quiſque congeſtas opes
Numeret, beatis otium ut bonis agat.
MIL. Raptus catenis aureis cunctos traham;
Si fortè renuant, enſis abſcindet moras.
CENT. Socii ſequentur: integra at dictis fides
Tuis perennet. Me dolor Regem verus
Deſerere cogit, perfido poſtquam mei
Fregit cruentus enſe cervicem patris;
Fortem quòd acri Marte congreſſus virum
Extendit arvis. Quo cadis ferro pater:
Quâve miſerandus filio terrâ jaces?
Memor dolores, ſerus ulciſcar pios
Prodendo manes; cæteris aurum feras.
SER. Quæ ſpreta refugis; auctior donis feres.

SCENA SEXTA.

Servus Iordano nuntiat urbem cingi, Maurumq́; deficere.

IORDANVS. CONSILIARIVS IORDANI. SERVVS IORDANI.

CONS. NEc miſſa Regi profit abeuntis ſalus?
Tuique voces indices cordis datæ?
IORD. Iuvare neſcit, hoſticis ſalus lita
Nocet venenis: miſſa mittentem necat,
Non rabida ſentis odia, non fratris minas?
Armis inermem, dextra ni Mauri foret,
Fortè obruiſſet. CONS. Noſco quid verſet furens,
Tamen admovetur propiùs impendens malum,
Niſi alloquaris Cæſarem: objectæ magis
Suſpicio ſubolet cædis; averſum, & pias
Voces negantem proximum gladio neget?

Digitized by Google

IORD. Mihi teſtis animus criminis culpâ vacat.
CONS. Non ſat vacare crimine, at dici eſt ſatis
Mihi piùs eſt, qui dicitur. Virtus latens
Ceu Luna nimbo, noxias umbras parit.
IORD. Animos ſerenat integros virtus latens:
Radioſque veluti nube Sol clauſus jacit.
Haud ille haberi ſceleris ignarus poteſt,
Quicumque fœdo complicat cordi ſcelus.
CONS. Celata pingit vitia virtutum color.
Impunè vivit improbus, cùm ſe probum
Gaudet videri. Publicæ laudi ſtude;
Quam voce firmas publicâ, hæc virtus nitet;
Eademque latebris merſa vileſcit ſuis.

Exit Servus.

SER. Conradus, ô Rex, undique armatis globis
Portus, & urbis obſidet portas, tuâ
E claſſe ne quis adſit: egreſſus rates
Ex urbe ne quis abeat: accitus tibi
Rodulphus extra, foribus excluſus fremit.
IORD. En ficta pacis ſigna! Sic mitis leo
Lenem parabat unguibus damæ necem.
CONS. Iam providendum, mota ne labet domus;
Externa ſi negantur, auxiliis ſubit
In urbe Maurus. IORD. Adſit, occludat latus.
SER. Nutare Mauri dubia jam cœpit fides.
Manfredus, ô Rex, credulum donis, minis,
Vaniſque regnis onerat; effuſo ſimul
Et ſervus auro militum expugnat manus.
IORD. Quid reſtat ultra? parricidis obvium
Præbere jugulum? dabimus, ô fratres, meus
Si tela tantùm veſtra delectat cruor.
Suëvia ſed hæc poſteris ævum ſequens
Exempla fratrum volvet? aut ſcenis aget?
Hic cingit armis: ille denudat, fodit
Vterque lacerat, obruit. Regum Arbiter,
Et innocentûm cordium vindex Deus
Inexplicatos impiæ fraudis potens
Diſſolve nodos. Stricta quid falcem videt
Primo juventa flore? quid caſti Ducis
Tenero cruentus pectore rubeſcat pudor?
Velut unda fugimus; vita non tamen fugit
Oriens in umbras. CONS. Annuet votis Deus.
Revocare Maurum, fortè ſi nutat, ſalus
Eſt prima rebus: perge, revocabit ſui
Reverentia Ducis, fracta nec penitus fides
Hærebit iterũ. IORD. Credere haud poſſim ſcelus.

Digitized by Google

SCENA SEPTIMA.

S. Petro obiicitur in viſione totius rei eventus.

IORDANI CONSILIARIVS. S. PETRVS. NVNCIVS.

CONS. IN tempore Petrus adfuit: cari Ducis
Forſan pericla precibus avertet ſuis.
Extrema patimur, Petre, ni dextrâ Notos
Quâ rector alto pellis, aut Corum rapis
Ruptâ triſulcas nube torquentem faces,
Heu! corruentem ſuſtines præſens domum.
Rex ecce clauſus, proditus gladium tremit
Sibi fulgurantem. S. PET. Nulla ſpes Regẽ fovet?
CONS. Extincta penitus, Maurus abjecit fidem,
Conradus armis egredi ad claſſem vetat:
Rodulphus aditus frangere occluſos timet:
Pavidus, inermis urbe Iordanus latet.
S. PET. O deſtinata mentis æternæ, ô Patris
Conſilia, terris ô inacceſſum jubar!
Quàm vereor abavis acta, proceſſu impio
Nepotibuſque ſcelera, ne fulmen vocent!
Ardentis iracunda ne Patris manus
Extenta vibret. Tela Conradus movet,
Queis forſan artus neſcius figet ſuos.
Abſcede, ſolâ conſulam Cælum prece.
Vides ſupremo culmine, ô rerum artifex,
Miſerate noſtras orbe labenti vices?
At parce; nimio pondere incumbit dolor:
Turpis malorum pervolans terram cohors
Impunè vexat. facilis ex alto Pater
Felicitate ſemper immotus tuâ
Compone gravidum fluctibus vitæ ſalum.
Supplicia, quæ mortale non pendat genus
Majora meritum; liberos tamen tuos
Placate Genitor ſoſpita. En quanto impetu
Stridens procella regiam involvit domum.
Nutant timendi Cæſares. ſaltem innocens
Cælo perennes exigat vitæ dies,
Si tradis artus vulneri, & funus placet.

Viſiones S. Petri.

Quid agitur? alto ab axe venturos Deus
Motus retexit? Nubibus ſedes procul,
Onuſta monſtris labitur, terram quatit,

Et inſolenti pondere afflictam gravat.
Quæ ſumma facies ? ima quæ Gorgon ſedet ?
Quæve ira monſtris ? noſco quæ cladem ferunt :
Mors unde miſſa Cæſarem, Regem ferit.
Tremenda retinet ſceptra, & infeſtum regens
Inter triumphat agmen Infœlicitas,
Funeſta vulgus turpe furiarum movens
Regina formas temperat juſſu pares ?
Et hæ Suëviam obſident paſſu domum ?
Agnoſco. Prima cordibus repens ſubit
Ambitio, adorans ſceptra, quæ rarò gerit.
Et tu venena comparas, enſem vibras,
Alter venenis, alter ut ferro cadat ?
Meritò colubros dira crinales comis
Miſces, & horret angue vipereum caput ;
Quæ tetra curas ſemper ardentes alis,
Pavens, inhumana, aſpera, immitis, nocens.
Fraus ore duplici ſequeris ? at rabidos feræ
Imitata vultus ore terrifico tegis ?
Fruſtrà voraces blanda quid celas lupos,
Inimica ſociis, dentibus, dextrâ rapax ?
Túne odia mutua ſpargis, ut mortem legas ?
Et tu, quid his connixus, in cædem furis
Manfrede monſtris ? ambitu evectus cades :
Quâ fraude regnis ſævus aſpiras, rues.
Qui ſequitur Error lumina advelans, tibi
Excæcat animum Cæſar; ut fœdum ſcelus
Struxiſſe fratrem ſceleris ignarum putes,
Feciſſe qui nil auſus : Hinc furias agis ;
Quòd pone ſtimulos vibrat igniferos Furor
Horribilis, improviſus, indomitus, fremens,
Innumera torquens tela, quâ vitæ integer
Vi demetatur. Pallidus Terror malo
Horret propinquo : luridus fronti color :
Lux odit oculos : inſident curæ graves :
Conſilia turbant : vexat objectum nefas.
Et tu capillis ſocia, cur paſſis ades ?
Alaſque celeri præpetes tergo geris
Fuga irreperta, fugere nec malum potis ?
Iordani uterque cinget obſeſſum latus ;
Paver, refugit juvenis indignus necem,
At non coactos expedit vinclo pedes ;
Moriere. Iuxta triſtis incedens Dolor
Sequitur, præitque funera. O miſerum, nigro
Semperque amictu ſquallidum ! obtortos ſinu
Qui lentus angues corda paſcentes alis.
Miſeratio comes, ultimos caſus dolens
En ut ruinas mœſta fraternas gemit ?

Ægra

Ægra immerentis funere? O! cæſi parens
Iſabella Regis, gemina te longè vocant,
Ac monſtra feriunt; dubio, ut ægra ſpiritu
Dolore, gemitu, lacrymis, fletu cadas:
En quæ futura detegit Cælo Deus;
Et involutas ultor ærumnas movet.
Adhuc videnda Numen, & quondam mihi
Timenda præbet? Horreo, accipio ſonos.

Eidẽ obiicitur videnda ſpecies diadematis Pontificii, & Cæſareæ coronæ, canentibus melicis.

Cur amas montes, nemorumque ſaltus
Digne Romanis, Pater ô, tiaris?
Accipe innexis triplicem coronis
Fronte coronam.
Artifex virtus diadema texit
Collibus lucens tibi Vaticanis:
Ornet hæc magni Ducis impeditos
Laurea crines.
Iura tu ſacri moderare Tybris:
Alter at claros referens triumphos,
Pandet Auguſto generi potentes
Cæſaris aulas.
Egóne coronis dignus? & mundi arbiter
Mihi tiaram triplicem ſpondet Deus?
O carus humiles præbeat ſaltus domos,
Sint & regendæ, montium cives, feræ.
Aliis parentur ſceptra, queis meritum Tybris
Solium locabit, Roma quos Princeps colet.
NVNC. Fudit cohortes Cæſaris, viſque irruens
Rodulphus urbem rupit; ignarus mali
Conradus aliò vertit incertos gradus,
Pavidus, jacenſque miles implorat Ducem.
S. PET. Hic clarus armis ductor, hunc ſceptris Deus
Vocat futuris. Magne te pietas levat
Rodulphe, regna poſſide, ingentes dabit
Auſtria nepotes faſcibus claros tuis.
Placet hinc abire, turma ne turbet preces.

SCE-

SCENA OCTAVA.

Rudolphus Iordano ſuccurrit.

RODVLPHVS. MAVRVS. MILITES. MANFREDVS. SERVVS MANFREDI. IORDANVS. SERVVS IORDANI.

ROD. INſtans periclum, fama Iordano minax,
Coëgit auſis fortibus victos retro
Repellere hoſtes: facta in urbem vi via eſt.
Fugêre pavidi, ſpiritum aut ſummis jugis
Liquere. Tacito calle jam Regem placet
Adire; nobis conferat oportet ferox
Conradus, inferat antè quàm fratri manum.
Puer ſed ecce Regis; & vultu refert
Tacitos dolores. Rege captivo gemis?
SER. Reviximus Rodulphe, dum forti ſubis
Inopinus urbem Marte. Sed ferri arduo
Vallo obſeratas quî penetraſti fores?
ROD. Has mitte curas; hoſtis abſceſſit fugax.
Tubâ ſilente miles ignavus fremit;
At perſonante fulgur armorum tremit.
Sed quis pericli turbo Iordanum vorat?
SER. A fratre clamat Cæſar illatam necem.
Inſanienti mortis injecit metum
Qui poſt, cohortem militum donis, dolis,
Maurumque traxit fraude Manfredus: vafer
Fallendo, & omnem fraudis exceſſit modum.
Quo Maurus inclinarit, haud certum ſatis.
Hinc Cæſar hoſtis, inde Iordanum petit
Suſpectus odio miles: occurre, inclytum
Regem tuere.

(Exit cum Servo loquens.)

MANF. Maurus adjecit manus.
SER. MANF. An Maurus hic eſt? ſimilis effulget chlamys,
Par criſta galeæ. MANF. Quo per incertum diu
Callem vagaris: SER. IORD. Ecce Manfredus ſubit
Rodulphe caſſes: irrue, incautum tenes.
ROD. Manfredus hîc? En Maurus adjecit manus.
Effugit alter? unus at vinclo ſatis.
Sic Federici proditor ludis genus?
Europæ & aſtra gemina, germanos rapis
Pejor Neronum? ſceptra ſi torquent fame,
Haud devorabis. Exedit ſceptrum cruor,
Aut malè vorantes peſte vipereâ necat.

MANF.

Digitized by Google

MANF. Quis proditor? quæ ſceptra? tu prodis genus
Inimice noſtrum: Cæſaris fratrem ferus
Tu colligabis? aderit at vindex manus.
Impunè non ſic impios Cæſar finet
Furere latrones; ipſe ſi Cæſar neget
Ego vindicabo. Vincla non iras ligant.
ROD. Plus expeditæ vulnerant: (teſtis probas)
Maurumque pœnis inferent merſum tuis.

Exit Maurus.

MAVR. Adeſto miles; hoſtis an ſocius furit?
Quis ille vinctus; enſe captivæ manus
Iam lora ſolvam. ROD. Donec explorem fidem
Tene arma miles. Maure quem vinctum petis?
MAVR. Quem colligaſtis; nectere audetis duces?
MANF. Accede & artus ſtringe, tu laceros quoque.
O Maure, ſceleri tota ſacratur dies.
Et tu Rodulpho junge violentas manus.
MAVR. Adeſt Rodulphus? nullus audēdi hîc locus.
O maxime virorum, quis ignaros ſuis
Commiſit armis pœnè morituros duces?
Quàm video lætus, ſpontè venientem ſequor.
ROD. Nunc Maure amicos fidus amplexus dabo;
Certamus uni: laudo ſervatam fidem,
Tuæque vanos damno rumores fugæ.
MAVR. Iuſto reſervo tempori oblatam fidem.
MANF. O verba, corde ô Maurico dignam fidem!
Perii, catenas ſolvite, abſcindat mea
Diſtrictus enſis colla, delectat mori;
Vixiſſe miſerum: mitis hæc oculis tegat
Mors proditorum ſcelera; prô Numen feres?
MAVR. Cur his coerces Principem vinclis? vales
Sic provocare Cæſarem? ROD. Noſtri ferus
Iordani hic eſt ſatelles: inventor, ſator
Fraudum tenetur.

(Exit Iordanus.)

IORD. Maurus averſus moras
Quod tendit, animo duplicat heu! noſtro metus.
O fabricator, ô meorum vulnerum
Manfrede ſentis artifex? perii, occidi;
Et tu triumphas? ROD. Antè nos lethum premat.
Quin vivis ô Rex, vincis, & fauſtam refers
Iordane prædam. Vincla Manfredus ſubit:
Vrbs clauſa patuit: turma per campos jacet;
Tibi Maurus acuit arma, Conradus latet.
IORD. Quoties revixi? lucis ô lætas vices!
Amiſſa vitæ gaudia, & Solis jubar,
Niveamque reddis nube diſcuſſâ diem.

Tu

Digitized by Google

Tu diſſipatos Martis incuſſu teris
Conradianos aggeres ? denſâ æreas
Tu fortis acie militum vellis fores ?
O Federici dexteræ dextram parem
Teneo ; volucres patris auguſtas agens
Quæ bella viceris ; erigis natum altior
Sed modò cadentem. Paria num meritis queam
Referre decora ? regiam vincit manum
Inuſitata, ſola mercedem ſibi.
Datura virtus : regiâ at pluſquam manu
Cùm dona tuleris, ſolvet æqualem Deus
Laurum merenti. Nempe convertit meis
Et ille votis lumina ; ut cuncta ocior
Pericla ſoſpitavit, extinxit metus !
Sed quà fugam aperit, vertite actutùm gradus.
Obeſſe cunctas cenſeo viarum moras.
Procul hinc abire Cæſarem, Italiam ſimul
Deſerere, demi vincla Manfredo placet.
ROD. Impunè volitet? IORD. Militũ armis obſitus
Teneatur hoſtis : vincla non fratrem decent.
MANF. Teneri & acri milite obſeſſum decet ?
IORD. Ne cæde Reges miſceas cuſtos decet :
Fratrique Regi munus acceptum feras.
At Maure quis te nuncius nuper tulit
Poſt terga projeciſſe juratam fidem ?
MAVR. Iniqua verba ſoleo præclaris ducum
Damnare factis. Cordis incluſum ſinu
Quod quiſque portat, alteri exonerat ſcelus :
Ne crede, noſtra crimen abſterget fides.

Exit Nuncius.

Adverſa turma militum infeſtat rates
Auguſta metuit mater, & comitem viæ
Revocat Rodulphum. IORD. Ductor accelera, redi ;
Nos te ſequemur. ROD. Memet avellis tuis
O Rex periclis ? vincar, aut vincam, necem,
Vitamque te cum pactus : hoc vovi caput
Tuæ ſaluti, noſtra dum ſtabit ſalus ;
Et hinc recedam ? ſpiritum hîc fundam, jube.
Peris procellâ naufragus : teneam rates ?
IORD. Materna pietas urget; hîc tendis moras ?
Præcede : euntem fervido ſequar gradu :
Neu finge, victor quos removiſti, metus.
ROD. Vtrimque pellor ; mater, & natus rapit.
Abire ſed Rex imperat ; Regem audio.
Noſtram cohors relicta teſtetur fidem ;
Sed tua ſequendum juſſa præmittunt ducem.

Tribune,

Digitized by Google

Tribune, miles, ſi qua fors dura incidat,
Tuere Regem. IORD. Pugnat & Mauri fides
Quæ nos tuetur. Abiit inſtructo agmine
Sequamur, omnes littore exſpectat parens.
MAVR. Manfredus abeat, liber at vinclis, precor
Clemens diei præſtet hoc felicitas.
IORD. Non temperabit vulnere ſolutus meo.
MAVR. Dicêris & tu fratris inſanus tui
Carnifice Mauro lictor? haud ſentis novas
Conradianæ cædis augeri notas?
Tenetur hic; ſe Cæſar effoſſum neget.
MANF. Hæc vera virtus Maure: nunc fidem probas.
IORD. Stultus repentè corda, quis vexat metus?
Rex videat imperanda, quid ſervus jubet?
An tu obfuturas ſtruere conaris moras.
MAVR. Certum eſt morari, donec emittis manu,
Et reſtitutum Cæſari fratrem refers.
IORD. O pervicacem! tela converti jubes
Tuos in artus? illa quæ nuper meum
Hoc deſtinante certa figebant caput.
MAVR. Minare cædes alteri, intentas mihi
Quod funus armis, fortè maturas tibi.
Hic trahitur, audax arte ſervili meos
Quod traxit animos, jam mihi objectas ſcelus,
Et obligaſti crimine immani duos.
Ille eſt repertâ fraude captivus: ſequor
Ego receptis proditor factus dolis.
Dimitte, pariter innocens Maurus redit.
TRIB. Tu proditoris ſigna recludens, tegis.

SCENA NONA.

Iordanus Mauri coniuratione detectâ capitur.

CONRADVS. SERVVS MANFREDI. IORDANVS. MANFREDVS. PRAEFECTVS VRBIS. MAVRVS TRIBVNVS. MILITES.

CONR. PErrupta Marte mœnia: irruptæ fores:
Immiſſus hoſtis, frater abreptus: luit
Supplicia necdum Cæſari? haud noſtram queror
Malè perituris machinis ſtructam necem;
Cuncta vorat hic Scyllæus, aut mordet canis.
SER. MANF. Nondum receſſit. CONR. Reddet injuſtas tibi
Anceps rapinas. Siccine in fratres ruis?
Me me antè cædis, alterum vinctum rapis.

Hic frangit arcem civibus ſtratis ? ferus
Nunc & ſatelles perfidum munit latus ?
Arma, arma miles : Cæſar ultorem voco.
PRÆF. Pone ô furores, cuncta componet quies.
CONR. Ponam furores, geminus hinc raptor meis
Prædis opimus exilit ? PRÆF. Redde ô pius
Iordane : nec tu Martis accendas faces.
TRIB. Certemus, armis, viribus, numero pares
Cauſâque vinces melior. IORD. Haud bellũ jubet
Fraterna Pietas. CONR. Mente quam longè fugas.
TRIB. Et tu fugaſti. CONR. O! execrande Cæſarũ
Violator, iſthoc ſcelere germanum præis ?
Caſus ſequeris. Miles incurre. TRIB. Hoc placet.
IORD. Niſi aliter abeundum eſt, placet.
        PRÆF. Tantis precor.
Fraternus odiis imperet ſanguis modum,
Cives precantur. Itala & regnis ſtudens
Tellus Suëvis. Victor an palmam gemet
Nece fratris emptam ? quiſquis occumbat, ſuos
Europa caſus flebit, imperiis vocans
Vtrumque patriis. Vive fraterno diu,
Pacifera amore ſtudia Rex, Cæſar fove ;
Salute veſtrâ noſtra conſtabit ſalus.
MANF. Adhuc refrenas Cæſar ultrices manus ?
Ego ut retorta vincula, catenis gravis
Iubente tulerim fratre? IORD. Non juſſi, abſtuli
Meum belluanti ſanguinem vincla exui.
MANF. Non imperaſti ? Cæſar ô ! teſtor tuæ
Pericla vitæ. Fata Conradi ultima
Ego proſecutus innocens, fratri impio.
Altera petebar victima : abductum procul
Vt vel marinæ paſcerent merſum feræ,
Vel dura ſcopuli raperet affixum ſilex
IORD. Sic dirus ementiris? TRIB. Infandũ caput,
Permitte Rex, hoc enſe perrumpam.
        IORD. Haud ſinam.

Manfredus elapſus è manibus.

MANF. Cave tibi Cæſar, enſis effodiet duos.
CONR. Hoc me ferus ſpectante moliris ſcelus ?
MANF. Adeſto miles, vulnera, arce, diſſipa
Victos, fugaces. Maure jam proba fidem.
TRIB. Recede Rex. MAV. Recedat & miles meus;
In Cæſarem quis pugnat ? IORD. O viles dolos !
Hoc expetebas Maure? TRIB. Quò miles fugis ?
Quòd proditor receſſit, ignavus times ?
Converte cuneos. CONR. Sterne Conrado duce,
Teneatur hoſtis vinctus. PRÆF. O labens domus!

Miles

Digitized by Google

Miles fugatur, vincitur paribus comes
Datus Tribuno nexibus, captus redit
Iordanus, ô quæ funera videbis gemens
Parthenope! CONR. Vterq; ſentiet tandē tremens
Conradianum robur: imbelli manu
Mihi dimicatur? traditus cuſtodiæ
Iordane vitam prorogas. IORD. Reddis tuo
Hæc immerenti vincla germano? CONR. Haud ſatis
Hoc fratricidæ fuerit. TRIB. Hic fratres necat,
Nec tu impetentem fortè Manfredum fugis?
MANF. Adhuc minaris? vincla diſſolvent minas.
CONR. Fidem probaſti Maure, mercedem feres
Victore dignam Cæſare. MANF. Haud majus voles.
MAVR. Auguſta facere juſſa, ſupremum reor.

CHORVS.

Diſcordia mala deplorat.

DIſcordis Ira gentis
  Cùm dira terris naſcitur,
Ortu cruenta primo
  Clades adulta paſcitur.
Rerumque diſſidentûm,
  Diſcordiæque flaminum
Terra, mari, perennes
  Miſcent ruinas nubibus.
Si fabricata flammis
  Cælum coruſcat fulmina:
Si potus Auſter undis
  Vndoſa rumpit nubila:
Si candidatus imber
  Nivoſa cingit vellera:
Si cana purpurantes
  Vrit pruina gemmulas:
Et grando perſonantes
  Inmitis agros verberat;
Miro proterva motu
  Pugnant calori frigora:
Notumque Caurus hoſtis
  Rigente pulſat impetu.
Si pontus æſtuoſis
  Repentè turget fluctibus:
Fretiſque concitatos
  Spargit procella turbines;
Luctatur Eurus undis,
  Euroque certat Africus.

Digitized by Google

Quid ? cùm pererrat urbes
  Furor miniſter funerum ?
Et orta diruendis
  Incumbit ira mœnibus ?
Velut Megæra, frontem
  Atris revincta viperis,
Eructat implicatis
  Commiſta fumis ſibila ;
Collectus unde civis
  Minax in arma fulguret.
Devolvit ænearum
  Hinc machinarum pondera,
Longèque diſſipatis
  Muris metalla fulminant :
Hinc igne ventilato
  In aſtra flammas explicat :
Natantibuſque tectis
  Vndant cruoris flumina ;
Mors tela mille torquens
  Strages acervat civicas.
Ignara Marte vinci
  Sic Roma per te vinceris :
Quiritiumque ferro
  Pares Quirites concidunt.
Sic Cæſarum coronas
  Scindunt ſecures Cæſarum.
Suëvioque gentes
  Gens inter alta ſtemmate,
Per mutuos furentûm
  Fratrum cruores occidet.

ACTVS QVINTVS.

SCENA PRIMA.

Conſiliarius per Servum iubet Iſabellæ Iordani captivitatem nuntiari.

CONSILIARIVS IORDANI. SERVVS IORDANI.

CONS. INutiles quid urbe funeſtâ feris
Ignave lacrymas? SER. Lacrymæ juſtos levant
Animæ dolores, ora ceu lapſu lavant.
His & voluptas, triſte dum vexat malum,
Petitur gementi. CONS. Gaudium in luctu petis ?
Haud profit oculis evaporatus dolor,
Si fert iniquæ tela Iordanus necis.

Niſi

occidentem juveris, major novi
s eſt doloris. Vita dum ſuperat duci
'e juvandus. Fœminæ caſus gemant
n futuros : Cura ſollicitat viros
ropius adſint. Perge, & Auguſtam advoca.

Abit Servus.

: hæc periclo ponet inſtanti modum.
nda, dura, gravia, ſed quondam mihi
ata video. Gnarus occurrit malo
pulſat improviſa, terrifico pede
biùs fortuna mœrentem premit.
ora ferre, quiſquis exſpectat, poteſt ;
iſa gravius vulnerant. jam tum aſpero
coortas impetu, & volui miſer
re procellas ; arcticis ex quo furens
adus oris Italo incubuit ſolo ;
nus ex quo viſere incaſſum pius
it Tyrannum ; provida abjecit ſenis
lia invenis, angeret perennibus
ſtra curis corda : moriturum ſimul
ut necaret morte poſtremus dolor
ı flexuoſus, neſcit inflecti manu
ıis magiſtrâ ! renovat errores ſuos
ns juventæ rarò inexpertæ via eſt
nge ſortem regiam : regat ſenex
em regentem ? ſed tamen rerum pa...
Regis unus temperat nutu Deus.
is repentè celerat ignotus gradum ?

SCENA SECVNDA.

lla Iordani caſum deplorat, ac lacrymis Conradum mollire ſtatuit.

SABELLA VIRILI HABITV. CONSILIARIVS.

ADeſto qui beata, qui humanos ſupra
Suſpenſa regna vertices, cælo pares
Ore invidenti Principes altum ſonas.
teſtis) æquâ lege mortales gemunt.
'que magnos turbo devolvit duces.
itatis gaudia è ſummo edita
uiſque fingit ; arce ſed ſummâ ſedet,
ıque refugit exſul agreſti dolor.
via cordis vulnera ! E Siculis feror.
la regnis, claſſe Iordanum parens
ı natum, Cæſari adventus novos

Digitized by Google

Vt læta gratularer. heu! fratrem exuit
Nato repertus hoſtis, & pœnæ faber.
Iordane preſſa colla jam ferro geris:
Fruſtra Rodulphus tentat occluſas fores,
Ego ſola inermis, nuper heu! Regis parens
Mutare amictus cogor, ignota, avia,
Penetrare in urbem, flectere inſani queam
Si corda Regis. Regium ô ludum, graves
Dei ô frementis mole ab irarum minas.
Heu! telæ deprecamur, attonitâ cadens
Cùm fulmen aure ſtridet. At mitte impios
Punire graviùs, omnium cuſtos pater.
CONS. Quis te dolore penitus immerſam parens
Auguſta non agnoſcat? Invertit dolor
Maternus animos, regium haud mutat decus.
Elucet inter aſpera Auguſtæ nitor.
ISAB. Ergo relicto Rege ſic ſolus fugis?
CONS. Non fugio, rebus quæro in extremis opem:
Tu ſi juvare cogitas, celera: tuis
Ferocientem Cæſarem verbis move,
Precibuſque lacrymiſque non matrem audiat
Nato ingementem? ISAB. Sera vix umquam juvant
Auxilia. Tibi convulſa ne labet domus
Eſt providendum, ruere cùm cœpit, fugis,
Si temperarent lacrymæ irati faces,
Extinxet illas forſan exundans liquor
Lacrymatus oculis, illæ at ardebunt magis;
Mollire duram neſciunt mentem preces.
Tamen experiri cuncta metuentem juvat.
O proditores milites, ô anguibus
Dignum vorari Mauricis Maurum caput!
CONS. Feſtine agendum judico fortè impotens:
Remittet iras Cæſar, & domiti feres
Spolium Tyranni, ſoſpitet cœptum Deus.

SCENA TERTIA.

Manfredus Conrado venenum parat, & S. Petri monita contemnit.

MANFREDVS. SERVVS. S. PETRVS.

MANF. Vinclis redemi regna poſſe exul miſer.
SERV. Ego periclis. MANF. Primus aſpirat labor
Vrge ſecundum (video) Conradus cadet
Hodieque præceps, fratris ut fodiat, ſuum
Nudum relinquet cuſpidi noſtræ latus.
Venena prome; toxicis apta eſt dies.

Ne

:ſpicit Conradus interdum tuis
: liquores ; efferus, rabie furens
n reponat hauriens cyatho necem.
um vetus pincerna non primum paras.
Parabo. peſtem combibet Cæſar ; tibi
ulcius propino, quod ſceptrum placet.

Exit S. Petrus.

T. Actum eſt; futuris annuit pœnis Deus.
as alter aſtra ſpiritu fœlix ſubit :
ieſcit alter morte quâ præceps ruat.
F. Recede; an explorator obſervas duces,
tor antri, montibus natum caput ?
T. Illò recedam, fratris elapſus tui
um undè cælum ſpiritus victor petet.
on recedes ſcelere, nec longè vocas
licia, ſæviora ſi longè manent.
er tuorum funera, & cæſos Duces
ie graderis ? cariùs emetur tibi
n reris aurum ; ſanguis in pretium venit
ita ſanguine ſceptra, ſignabis tuo.
NF. Abi; iſta ſurdæ quercubus ſylvæ refer.
ET. Dei imperantis audiet vocem nemus,
uſſa tacitis maria placantur fretis.
ura Regis, monita ſiderei patris
:ita frangis ? veniet, haud ludas, dies,
n ſerò noſtra pœnitens fruſtra memor
:cepta repetes. Limitem ſcelerum brevem
is imperavit : finibus pœnæ carent.
NF. Verbis diſertus conteris vires : abi.
ET. Hic opperiri Cæſarem certò placet.
NF. Hic ni recedat pereo. Iam prodit furens
nradus, alias corde ſubmittam faces.

SCENA QVARTA.

Petrus imminentis vindictæ denunciatione Conradum à parricidio revocare conatur.

ONRADVS. PRÆFECTVS VRBIS. S. PETRVS. PRÆFECTVS MIL. MANFREDVS. CONSILIARIVS CONRADI.

:ONR. FErro occidat Iordanus, exſolvat necem
Mihi comparatam. PRÆF. VRB. Cædis, ô Cæſar, truces
Dimitte ſenſus. Præmium Princeps ferat
ſupplicia lenis differat. Patrium genus

Nec fas cruentis cædere in ſaltu feris.
PRÆF.M. Quicumq; fuerit hoſtis, hunc jure ob-(rue
MANF. Hîc Cæſar hoſtem, ni caves, propior vides,
Clam venit explorator, hirſutos ferus
Mentitur habitus, ejice, aut vinctum opprime.
CONS. Hîc hoſtis? Vrbes integer vitæ fugit
Secretus avia montium cultor tenens
Ter carus aſtris. S.PET. Cæſar admittes viri
Monitus amantis. CON. Amove hinc (jubeo) gradū
Quicumque es, animus arduis curis vacat.
S.PET. Arcana retegam, dira quæ cælum monet.
CONR. Removete fatuum milites. S.PET. Audit Deus
Famulum rogantem. Cæſar huic aurem negas?
CONR. Mihi imperabo. Fare. S.PET. Cæleſtē tibi
Crede aſtitiſſe nuncium. Vidi tuis
Vſque ab remoti nemoris inviſo ſpecu
Intenta caſtris fulgura, & geminum ſuper
Vibrare fulmen. CONR. Nempe quo populū tonans
Stravi rebellem. S.PET. Quo tremeſcentem Deus
Franget Suëvæ ſtrage terrificâ domus;
Mundiſque in axes ibit auditus fragor.
CONR. Bellantis ibit dexteræ in gentes fragor.
S.PET. Vacare poſthac Cæſarem bello vetat
Heu! virulentus proditor. MANF. Cæſar, diem
Immurmuratum magicus infeſtat ſonus.
S.PET. Tu non inane murmur, at fœtam jacis
Fraudem Suëvæ cladis. MANF. O ſtygium canem,
Veneficiſque peſtibus ſeptum caput!
Quin miles hydram ſubmoves? S.PET. Vtinam tuo
Removeat ardens funeri telum Deus.
CONR. Receſſit: iterum fratris in cædem feror.
PRÆF.V. Num frater hoſtis? MANF. Enſe ſi fratrem fodit.
PRÆF.V. Fac vulneraſſe: Cæſar immanis necet?
Sua membra fratris corpore abſciſſo ſecet?
MANF. Qui tabida ſecat membra, ſanabit: perit
Quiſquis per artus ulcera intactos alit.
PRÆF.M. Servare clemens perditū Cæſar poteſt?
PRÆF.V. Necare fratrem Cæſar inclemēs poteſt?
CONR. Ille & trucidat, fratre captivo fugit;
Tam multa fuſus ſcelera delebit cruor.
PRÆF.V. Vbi pœna luitur, pœna damnantē juvet.
CONR. Solvor periclis: noſter occiſor cadet.
PRÆF.V. Periculis figende tam multis pates,
Periculum creare quàm multis potes.
PRÆF.M. Securitas eſt tollere hoſtiles manus.
PRÆF.V. Securitas eſt fratre muniri latus.

CONR.

CONR. Potiùs carere fratre, ſi figit latus.
PRÆF.V. Irâ carere potiùs : hæc fingit nefas.
Videas oportet vulnera ferentem priùs ;
Multoque circum ſanguine fluentes manus,
Tormenta deceat juſta quàm fratrem pati.
CONR. Securus abeat ? odia quæ ſecum efferet ?
CONS. Acerba donis odia, non pœnis domas.
CONR. At omnia penitus odia extincto auferam.
PRÆF.V. Vnius aufers; omnium irritas magis
Communibus mox gentium votis reus.
Quin potiùs alti generis, auguſti memor
Dum breve ſupremas tempus admittit preces
Miſerare fratrem : redde florentem ſuæ
Natum parenti, civibus Regem, tibi
Clementis ingens, mente converſâ, decus.
PRÆF.M. Sparſum nefandâ cæde miſerari eſt nefas.
PRÆF.V. Fratrẽ nefandâ cæde jugulare eſt nefas.
MANF. Flagitia ſi ſic vindicas, Cæſar jubes.
CONR. Haud hæret animus ; morte perdendum ſcelus.
Occidere voluit, occidat : capiti caput
Eſt devovendum ; ſanguis extinguat ſitim
Noſtri tumentem ſanguinis. Iuſſit, jubet
Tuique vindex Cæſar, & vindex ſui.
MANF. Nunc Cæſar auges regna, qui juſtè regis.
CONS. Nunc regna minuis, Rege cùm juſto carent.
Tibi heu timendam video fer[illegible] diem.

SCENA QVINTA.

Conradus Iordanum fruſtrà innocentiâ ſuâ ſe defendentem damnat.

CONRADVS. IORDANVS.

CONR. PRopinquat hoſtis : frater heu viſus movet.
Crudele non ſic rectus implicuit furor,
Vocem ut ſupremi funeris caram negem ;
Iordane, detur ſanguini hæc noſtro ſalus.
IORD. Pietatis ullas vane mentiris notas ?
Vocem ſupremam reddis, & vitam rapis.
Sed rapta ſi vox taceat, exclamet cruor
Terrâ receptus : reſonet intento memor
Cælum elocutum ſidere, ut cædis nocens,
Vt occido innocens. CONR. Rapio vitam nocens ?
Sequor nocentem ; tu mihi tollis prior.
Si moreris innocenter, immenſum tuæ

Nec fas cruentis cædere in ſaltu feris. (rue
PRÆF.M. Quicumq; fuerit hoſtis, hunc jure ob-
MANF. Hic Cæſar hoſtem, ni caves, propior vides.
Clam venit explorator, hirſutos ferus
Mentitur habitus, ejice, aut vinctum opprime.
CONS. Hîc hoſtis? Vrbes integer vitæ fugit
Secretus avia montium cultor tenens
Ter carus aſtris. S.PET. Cæſar admittes viri
Monitus amantis. CON. Amove hinc (jubeo) gradū
Quicumque es, animus arduis curis vacat.
S.PET. Arcana retegam, dira quæ cælum monet.
CONR. Removete fatuum milites. S.PET. Audit
Deus
Famulum rogantem. Cæſar huic aurem negas?
CONR. Mihi imperabo. Fare. S.PET. Cæleſtē tibi
Crede aſtitiſſe nuncium. Vidi tuis
Vſque ab remoti nemoris inviſo ſpecu
Intenta caſtris fulgura, & geminum ſuper
Vibrare fulmen. CONR. Nempe quo populū tonans
Stravi rebellem. S.PET. Quo tumeſcentem Deus
Franget Suëvæ ſtrage terrificâ domus;
Mundique in axes ibit auditus fragor.
CONR. Bellantis ibit dexteræ in gentes fragor.
S.PET. Vacare poſthac Cæſarem bello vetat
Heu! virulentus proditor. MANF. Cæſar, diem
Immurmuratum magicus infeſtat ſonus.
S.PET. Tu non inane murmur, at fœtam jacis
Fraudem Suëvæ cladis. MANF. O ſtygium canem,
Veneficiſque peſtibus ſeptum caput!
Quin miles hydram ſubmoves? S.PET. Vtinam tuo
Removeat ardens funeri telum Deus.
CONR. Receſſit: iterum fratris in cædem feror.
PRÆF.V. Num frater hoſtis? MANF. Enſe ſi fra-
trem fodit.
PRÆF.V. Fac vulneraſſe: Cæſar immanis necet?
Sua membra fratris corpore abſciſſo ſecet?
MANF. Qui tabida ſecat membra, ſanabit: perit
Quiſquis per artus ulcera intactos alit.
PRÆF.M. Servare clemens perditū Cæſar poteſt?
PRÆF.V. Necare fratrem Cæſar inclemēs poteſt?
CONR. Ille & trucidat, fratre captivo fugit;
Tam multa fuſus ſcelera deflebit cruor.
PRÆF.V. Vbi pœna luitur, pœna damnantē juvet.
CONR. Solvor periclis: noſter occiſor cadet.
PRÆF.V. Periculis figende tam multis pates,
Periculum creare quàm multis potes.
PRÆF.M. Securitas eſt tollere hoſtiles manus.
PRÆF.V. Securitas eſt fratre muniri latus.

CONR.

CONR. Potiùs carere fratre, ſi figit latus.
PRÆF. V. Irâ carere potiùs: hæc fingit nefas.
Videas oportet vulnera ferentem priùs;
Multoque circum ſanguine fluentes manus,
Tormenta deceat juſta quàm fratrem pati.
CONR. Securus abeat? odia quæ ſecum efferet?
CONS. Acerba donis odia, non pœnis domas.
CONR. At omnia penitus odia extincto auferam.
PRÆF. V. Vnius aufers; omnium irritas magis
Communibus mox gentium votis reus.
Quin potiùs alti generis, auguſti memor
Dum breve ſupremas tempus admittit preces
Miſerare fratrem: redde florentem ſuæ
Natum parenti, civibus Regem, tibi
Clementis ingens, mente conversâ, decus.
PRÆF. M. Sparſum nefandâ cæde miſerari eſt nefas.
PRÆF. V. Fratrē nefandì cæde jugulare eſt nefas.
MANF. Flagitia ſi ſic vindicas, Cæſar jubes.
CONR. Haud hæret animus; morte perdendum ſcelus.
Occidere voluit, occidat: capiti caput
Eſt devovendum; ſanguis extinguat ſitim
Noſtri tumentem ſanguinis. Iuſſit, jubet
Tuique vindex Cæſar, & vindex ſui.
MANF. Nunc Cæſar auges regna, qui juſtè regis.
CONS. Nunc regna minuis, Rege cùm juſto carent.
Tibi heu timendam video fer... diem.

SCENA QVINTA.

Conradus Iordanum fruſtrà innocentiâ ſuâ ſe defendentem damnat.

CONRADVS. IORDANVS.

CONR. PRopinquat hoſtis: frater heu viſus movet.
Crudele non ſic rectus implicuit furor,
Vocem ut ſupremi funeris caram negem;
Iordane, detur ſanguini hæc noſtro ſalus.
IORD. Pietatis ullas vane mentiris notas?
Vocem ſupremam reddis, & vitam rapis.
Sed rapta ſi vox taceat, exclamet cruor
Terrâ receptus: reſonet intento memor
Cælum elocutum ſidere, ut cædis nocens,
Et occido innocens. CONR. Rapio vitam nocens?
Æquor nocentem; tu mihi tollis prior.
Si moreris innocenter, immenſum tuæ

Solamen habeas mortis, hoc paucis datum
Vt innocentes occidant. IORD. Capio libens
Quod triſtis animo gaudium caſus tulit,
Integritatis unicæ emoriar reus ;
Videre ſuperi, Numen id teſtis videt.
CONR. Non abſoluti ſceleris occumbis reus.
IORD. Non inchoatur, mens quod exhorret ſcelus.
CONR. Cui penitus hæres mente, nõ horres ſcelus.
IORD. Crimen refugit ; quiſquis & culpâ caret.
CONR. Hunc nulla tangit culpa, qui pœnâ vacat.
IORD. Hunc nulla tangit culpa, qui noxâ vacat.
Sæpe innocentem judicis pœna obruit :
Pœna & nocentem ſæpe deſeruit reum.
CONR. At noſtra meritum cruciat. IORD. Immeritum premis :
Quem digna pœnæ culpa ſollicitum tenet,
Flagellat alto verbere illabens metus :
Trepidant nocentes, ora peccantem notant :
Quis tortor animum proculit noſtrum timor ?
Supplicia non parata, non terret furor,
Non qui propinquat pallidæ mortis rigor.
Vitam auferet mors ſæva, non pœnam feret.
Tu gravia vinclis membra, devinctas manus,
Dignum coronâ fratris hoc cernis caput,
Ludibrium lictoris, informe, horridum
Letho futurum ; dirus & quamquam moves
Auctor ſecurim, membra pollutus meo
Contaminata ſanguine, à lacrymis adhuc
Crudelis ora temperas ? duro, impiq
Spectaculum videre miſerandum magis
Numquã licebit. CONR. Video;plus moveor tamẽ
Dedecore fratris : funeris ſtructor mei
Generi pudendus interis Suëvio.
IORD. Dedecore fictam prædicas ſi quam meo,
Depone curam, crimine infamis tuo.
Iudex vetuſti temporis, dicet ſequens
Ætas, quis atrox laceret auguſtum genus,
Cùm tu Nerones inter, & Buſirides
Conradianas inferes primus notas.
At parcite olim poſteri, haud merui, tamen
Meruere pridem lubrica inviſæ Deo
Studia juventæ : devius, noxæ obvius,
Ætatis æſtuantis incertus ſalo
Vixi, ut perirem merſus infernis vadis.
Lethale quamquam corda non ullum ſubit,
Iam confitentis ore contritum ſcelus.
Ideo inopina falce ſi juvenem feris,
Æternitatis adyta quod pandis, fugas

Mors

Mors & pavores; non avernales lacus
Paveſcit animus, non inextinctos rogos.
In aſtra levior fertur, ut dulcis latex
Divinitatis impleat amantes ſinus:
Et uſque plenus, uſque inexpletus mero
Torrente amoris, & voluptatis fruar.
Valete jam dilecta terrarum ſola,
Vos clara viſus ſceptra quæ dudum meos
Impunè verberaſtis; è cælo jubar
Mihi eſt obortum majus, & mentem rapit:
Illo unde tenebris falſus effugi, feror.
Tuque auctor animæ, tuque ſervator Deus
Librabis æquâ lance quod patior malum,
Miſeratus indolentis immeritam necem,
Et rapta vitæ gaudia, atque ævum virens.
O fabricator temporum, ô cæli Pater,
Penſabis altâ luce ſidereæ domus;
Si diluendas flumine haud lavit ſatis
Oculis ſalubris unda lacrymarum fluens:
At unda puri ſanguinis noxas lavet,
Incogitatæ fundo quam cædis reus.
Moriar: nec odi mortis artificem: volens
Ignoſco; tu ſceleribus ignoſces meis.
Fac morte acerbâ menſibus vivam novis
Sereniorum ſiderum æternos dies.
Vtriuſque fratris arbiter, Regum potens
Hoc æquus innocentiæ teſtis dabis.
Moror ſecurim lictor: accelera, feri;
Iam pœnitet vixiſſe, jam dulce eſt mori.
O aura, tellus, frater æternùm vale.

SCENA SEXTA.

Iſabella pro Iordano filio fruſtra ſupplicat, mortiq; ſe offert.

CONRADVS. ISABELLA. IORDANVS. NVNCIVS. CONSILIARIVS IORDANI.

CONR. EXcuſſit oculis lacrymas. pœnè innocẽs,
Laniſta frater viſus, ut velis tegens
Inexplicatis vultus obtendit nefas?
At non reſedit ira, ſi lacrymis rigor.
Exit cum Iſabellâ loquens.
Alimenta ut addit ignibus fuſus liquor
Humore ſic rigatus exundat furor.
Iuſtè receptas ponere haud iras decet.

CONS.

CONS. Rex ecce furiis agitur; affare obvio
Ignota vultu, fortè componet minas.
ISAB. Conrade ſalve Principum juſtiſſime.
Landulphus inter Italos clarus duces
Vt gratularer proſperos adſum exitus;
Meliora geſtis rebus attexat Deus.
CONR. Officia ſerus conficis, gratus tamen
Accipio? ISAB. Nimiùm ſera ne jactes; tuis
Quæ ſedulò opportuna præſidiis, damus.
CONR. Novi quid affers? ISAB. Gentibus multum novi
Tu Rex tuliſti. CONR. Fare. ISAB. Quid fratrem necas?
Inuſitatis Itali pœnis fremunt
Iam jam rebelles. Lubrico cædes ſolo
Quid prima regna fundat? impulſu ruent.
CONR. Hanc mihi ſalutem ſtulte poſtremã geris?
ISAB. Princeps querelis civium juſtis vacet.
Occludat aurem, juſta ni cives rogant.
CONR. Ne fratricida pereat, injuſtè rogas.
ISAB. Fictis repertum fraudibus crimen canis.
Quid ſi periſſe noceat? CONR. Et multùm nocet;
Fratri perempto ſcilicet. ISAB. Tibi nec times?
CONR. Si vivat, horreo cuncta, ſi pereat, nihil.
Mors fratris hodie vita germano mihi eſt.
ISAB. Erras; perempto fratre, jam tutò imminet
Cervicibus, Conrade, Manfredus tuis.
Sibi ille reges regna per cæſos ſtruit;
Patrem necavit, fratribus parcet ſuis?
CONR. Conſilia mitte, teneo quos ſequar domi.
Imperia nec peracta conſultis vacant.
ISAB. Eſt utile admonere quæ forſan furor
Detraxit animis. Fuerat hæc miſeræ ſuper
Lætitiâ matri, patria Iordanus regens
Regenda tecum regna; cur matrem feris?
Vnoque junctos funere abſumis duos?
Accenſa juſtis luctibus, rivo madens
Heu fortè ab altis puppibus natum vocat,
Morienſque lacrymis merſa morientem præit.
Hanc Federico gratiam Patri refers?
CONR. Etiam ne pergis? ſemovent fidæ rates
Longè parentem, forſan & noſtræ, aſperis
Exercita odiis puppe muliebrem facem
Tollit ruinæ; forſan & pœnas dabit:
ISAB. Quid celor ultra? reſpice infœlix: ſequor
Ego illa natum (non abeſt) matrem vides?
CONR. Video novercam. ISAB. Cincta nec flammis tuli
Muliebre ſignum. Tu flagrans odiis facem

Vibras

Vibras Avernam. Tu ceraſtis proximæ
Hortes Megæræ : Cerberus triceps voras
Natum, parentem, regna ; tu ſtridens furiis
Erepta Ditis Hydra nigrantis lacu.
Et tu cruoris exprobras fratri ſitim ?
Noſtri vorago ſanguinis, prædo imperi,
Tu civitatum gurges ; & motus levis
Mihi fingis auram ? colla regnorum latro
Fraterna ſcindis : gemina conjungis, geras
Vt ſceptra raptor : ſanguine ſepultus tuo.
At gemina pariter ſceptra cum vita evomes ;
Audit parentum vota ter vindex Deus.
Nec imprecatur liberis fruſtra parens.
CONR. Parco furentis fœminæ impudentiæ,
Matrique amanti. exaſperent iræ nimis
Ne corda, celeres moliar greſſus domum.

Nuncius exit.

NVNC. Supplicia Cæſar juſſa fruſtratur dies.
Minatur arma civis, & muſſant duces,
Mileſque juxta fratris aſpectu ſilet.
Lictor quieſcit. CONR. Redeat, huc fratrem illico
Statuant cohortes. ISAB. Ille damnatus perit
Me neſciente ? ſuſtinet tellus nefas ?
Necdum dehiſcit ? Aureum ô teſtem tuæ
Crudelitatis Solem adactus carnifex
Trepidat, recondit tela, tu necdum movens
Tyranne pectus ferreum, incœpto redis ?
O Punicis prognate pejor anguibus,
Paſte ô venenis, Gorgonumque viperis
Furiale cunctis gentibus monſtrum Draco.
Iurata viſenti hæccine eſt fratri fides ?
Simulatus hic in funera erumpens amor ?
Quamquam ô quid alios miſera, nec me met gravis
Accuſo ſceleris ? dura quæ potui parens
Deſerere natum, caſtra non auſa ingredi
Non experiri bella, non caſus viæ
Tentare pariles, illius vixêm dies,
Moritura ſimul. At ſupplicantem mitior
Ne ſperne matrem ; te, per has unum rogo
Lacrymaſque gemituſque per inextincto patris,
Conrade, ſi quid nomini dandum putas,
Mutare ſortem liceat : indignus ſubit
Meus ille pœnas, dignior ſubeat parens
Fœcundiorque vulneri ; hos artus vides
Ferro paratos ? Fœminæ ſtabit feros
Mollior ad ictus, promptior cervix cadet.
Iam matris abeat vita, ſi ad natum redit ;

Digitized by Google

Dulce eſt referre quod ſemel donum dedi.
CONR. Non in novercam tantus eſt nobis furor:
Pereat, perire morte quem juſtâ decet.
ISAB. Quis prohibet uno ſcelere puniri duos?
Quo membra nati vulneras, etiam meo
Madet ille gladius ſanguine, & partem rapit
Purpureus animæ, rapere nec totam poteſt.

Exit Iordanus.

Et ecce morti junget hic locus pares.
O nate, miſeram qualis ad matrem redis?
Túne ille, Reges inter, & juvenum choros
Decorus omnes? alter ut ſubitò venis?
Serena triſtis ora ſic fœdat color?
IORD. O mater, ante vulnera quid affers necem?
Si tela ceſſent; ſævior necat dolor.
Occide lictor, enſis ut vivum petat.
ISAB. At non peribis, ipſa ſuccedam, exue
Nate, ô catenas, aptius pondus meis
Erit iſtud humeris; tenera quid multùm gravat
Immane ferrum membra? diſſolve, indue
Me me volentem: lictor, huc certum necis
Molire telum: Nate quid ceſſas? abi:
Ego ferienda victima hîc adſum novæ
Devota morti. Teſtor hoc cæli jubar,
Et fulminantem dexterâ cælo Deum,
Nihil auſus iſte, potuit infeſti nihil
Tentare: ſi quod enſe punitur ſcelus,
Meum eſt: parata vulneri en cervix; feri.
IORD. O mater, animos nimius obturbat dolor,
Abſcede: utroſque morte ſejungit Deus,
Vtroſque cælo junget: interea meos,
Si quidquam in aſtris vota morituri valent,
Vive, precor, annos. ISAB. Vive tu potiùs meos
Matri ſuperſtes, vita, quam tribuit parens
Non mutuanti deditur: raptas tuo
Infanda tumulo mater exuvias feram?
Sequêris olim funera parentis ſenex.
IORD. Vivente quòd te morior, extremum paris,
Neque hoc merenti gaudium; at rurſum mihi
Quid eripis? permitte gaudentem mori;
Vox hîc ſuprema deficit, mater vale.
ISAB. Moriente te valebo? Prô tigris meam
Immanitatem! juncta ni vinclis tuos
Experiar enſes, ni ſuper cæſa occidam,
Vetare quiſquam poterit? an Cæſar vetas?
Nónne imperaſti? ſterne vel ſimul duos,
Vel utrumque morti deme. Si pœnam petis

ı dedimus : unum pœna quærebat : duos
ut refixit vulnere ingenti dolor ?
:d poſcis ultra ? cædere incaſſum cupis
trem peremptum. Cernis exanguem ? labant
tincta membra : pallor infecit genas :
acta fronte lumina ; receſſit rubor,
:orque & ora luridus tendit rigor :
n ille meus eſt : alius exceſſit domo
cor juventæ : regium gentis jubar :
ventis umbra fratris aut errat ſolo :
it alius hîc tenetur, haud fratrem feris.
;o mater opto vulnera, hîc certò feris.
ONR. Moveor : flagrantes ira compreſſit faces
ifferre forſan, cædis aut penitus juvet
angere furores. Quam petis vitam parens,
antı eſt dediſſe ſupplici, quanti eſt mihi
eam tueri : rabidus at mentis tumor
aulum reſidens dubia penſari finet.
ONS. Dubia paterni generis eſt Regi ſalus ?
oc nititur perennitas ſtantis domus.
ONR. Ferro impetitum parcere Auguſtū jubes ?
.t rurſus obruetur. CONS. Obrui haud poteſt ;
luem nemo ſequitur; machinas, fraudem vides ;
:t innocentem cædis, ut nocens cadat.
:ONR. Certa occidendi cauſa ; ſed matris dolor
ratriſque caſus crimini admiſcent preces.
SAB. Natum parenti flexus ô tandem refer :
ceſtitue regem civibus, fratrem tibi.

Verberatur Conr. à prætereunte Furiâ.

:ONR. Moriatur, occidatur ; an fratrem impius
lugulabit iterum ? ceſſat, haud enſem expedit
Percuſſor ? adime colla, poſtremum impero.
ISAB. O ſpes inanes, abiit, infœlix adeſt
Imago mortis. Ergo labentem, ſuo
Iamque innatantem ſanguine aſpiciam parens ?
Civeſque ſuſtinetis ? heu triſtes ſilent.
Da matri acerbos nate complexus precor ;
Moriamur unâ, levius eſt junctis malum.
IORD. O mater obcallebat extremo meus
Senſus dolori ; vulnera heu rurſum moves,
Miſeroque turbas funere. O famuli procul
Removete, ſolus cruciat hic mentem dolor.
ISAB. Et tu parentis hoſtis inviſam fugas,
Invita longè ut moriar ? Heu pietas ; necem
Molitur alter : alter adſtantem vetat
Lugere. trepidos miſera quò vertam gradus.
Quid anime tentas ? Deficis, luctum fugis.

IORD.

Digitized by Google

IORD. Hoc incruentâ cæde miſerandum mihi eſt
Perire. Mater, morte ſic natum præis?
Quid enſis expectatur? hic ſponte occidam.
CONS. Hæc illa mater: natus hic regum nitor.
O non movendas orbe terrificas vices.
Accipite mœſtum pondus, atque ægram domū.

Laqueus abducitur.

Recreate famuli, natus hoc moriens jubet.
IORD. Moraris enſem lictor? abſceſſit Parens;
Sunt certa cædis ſigna, quòd ſolum feris.

Exit Nuncius.

NVNC. Fratrem imperavit Cæſar abduci foro,
Penetrali ut alto regiæ occumbat domus
Hæc decora morti ſtirpis Auguſtæ dedit.
IORD. Eamus, annos ſidera æternos dabunt.

SCENA SEPTIMA.

Nuntius narrat Conradum hauſto veneno laborare.

PRÆFECTVS VRBIS. CONSILIARIVS IORD. NVNCIVS.

PRÆF. Qvàm fragile vitę deperit fallax bonū!
Et ſumma lapſu cuncta præcipiti cadunt!
Quæcumque poſſidebis, ut cuſtos habes.
Tua ne ſuperbe diceres, aliò migrant.
Opes, honores, floreos ævi dies,
Regnique faſces invidum tempus terit,
Aut perdituros cuncta nos letho vorat.
Iordane teſtis, turbo cui ſubitò fremens
Vitam, juventam, regnaque involvit rapax.
Vbi ille terror Italum, & florens amor
Populique, germanique? mors ferro inſolens
Evertit. atrox heu ſibi quantas alit,
Vt feriat artes? vivere inviſum eſt, malis
Vndique coactis: duriùs vitam auferunt
Fraudes, furores, odia properatæ necis.

Exit Nuncius.

NVNC. Nondum Suëvis aſtra placantur malis.
Intexta ſceleri ſcelera, ſunt doli dolis.
Conradus irâ tumidus accenſam ſitim
Dum poculo reſtinguit, epotum inſcius
Hauſit venenum; miſcuit mortem ſcypho.

Nan-

rediаnus, enſe at effoſſus luit
licia ſervus. Cæſar auctorem petit
urus; abiit; ſive Manfredus latet:
que tumultus, undique vagantur metus.
s vocandus, cuncta ne penitus ruant.
NS. Et expedito pœna quæ venit gradu,
que ſera eſt. interim forſan meus
tenera ferro colla ferienti dedit.
ÆF.V. O, morte; Tragicis queſtibus natos
Duces.

SCENA OCTAVA.

...æ regium Conclave atris periſtromatis conveſtitum refert.

Petrus Iordanum feretro impoſitum luget, iuxta quod etiam Conradus ſerò facinus ſuum damnans Manfrediano veneno extinguitur.

VSTINENTE FERETRO IORDANE CADAVER. S. PETRVS. CONRADVS. CHORVS.

S.PET. O Anime, lætus fortè ſidereis choris
Erras, corona vinctus aſtriferâ comas,
Mortis, dolorum neſcius. miſeri tuis
At nos honores, carmen exuviis damus,
Lacrymæque lacrymas ore manantes cient.

Commus.

Ite fluenti lacrymæ rivo,
Spargite vultus, implete ſinus,
Veluti complet pectora luctus
Ite fontes imperati;
Creſcat humor, unde creſcat
Cum dolore luctus atrox.
Eheu: occidit, occidit
Gentis gloria Principis,
Sidus nobile Cæſarum.
Flos decorus, flos juventæ
Crine ſectus decolori
Aruitque, deciditque.
Quàm fortis eheu funere in ultimo
Offers cruentis colla ſecuribus,
Dignus ſecula vincere
Primo concidis ævo.

Eheu quàm pius occidis!
Sanctis ictus amoribus:
Pulcer ſpiritus extulit
Inter ſidera curſum.
Tamen ite defluentes
Gemituſque lacrymæque
Eat humor, unde luctus
Dolor augeat perennes.
S. PET. Nempe hoc cupido ſtruxit armatus dolis,
Florentis ævo robur ut firmum ducis
A ſtirpe rueret turbo fraternæ domus,
Truncuſque funerandus informis, jacens
Populus gemendâ morte Iordanus fores:
Exempla terris ſortis humanæ dares.
Quàm multa eodem ſubita mors telo ferit!
Et ſpem futuræ prolis, & regum ordinem
Olim nepotum, factaque & gentis decus;
Cuncta hoc revulſa pariter in feretro jacent.
Quòd niſi recluſis vita ſideribus viam
Monſtraret animo, quà coronato levis
Curru feratur; quis per incertas vices,
Fugitiva quærens tempora, infelix quoque
Se fugeret? alto ſpiritus niſu, per &
Æqua, per iniqua vectus, & rerum aſpera,
Sedes beatas Cælitum victor ſubit.

Exit Conradus.

CONR. O ardor, ô quæ viſcera exurunt faces!
Iam peſtis ima cordis irrumpens vorat.
Deficio, inultus morior. extremas miſer
Quò verto voces? frater hic raptus meos
Oberrat oculos: ſævit hinc tetrum nefas,
Hinc mors reducit peſtibus cinctam horridis
Violenta faciem. triſtibus ſeptus malis
Quid meditor amens? merui, & hoc frater tuo
Hoſti canebas innocens; tantum reus,
Quod me furentem, crimine oppreſſum gravi
Non antè cædis; monſtri ut infamis lue
Auras liquentes ſolveres, terras metu.
Agnoſco ſerus facta, deteſtor necem,
Magis ipſe deteſtandus, & caſum ſequor.
CHOR. Placata veris corda jam fruſtra patent:
Serò revulſas pœna diffregit feras.
CONR. At fortiora fulmina intorquens Pater,
Crudele cur non ignibus pectus flagrans
Fixiſti? acerbis antequam patris domum
Penitus ruinis verterem: immanis vocor
Nunc ſæviores tortor in pœnas meus;

Nunc

meritus, hauſtis incubantem toxicis
a mortem viſcera infudi, artifex
dolorum, ſtructor extremus rogi.
T. Cur non recurſat pectori clemens Deus?
ſt ſalutis ara, quam nondum tenes:
ille, moriens unde non vitam bibis?
R. Quæ furia tædas vindices contra rotat?
irretortâ cuſpide elatus ſuper
ice gladius fulgurat? nutans ſolùm
erberatam ſubter incutiens humum,
e quis aperit jam dehiſcentes ſinus?
R. Nullus recludit, mente niſi clauſum ſcelus.
R. Contrà ſecures Cæſarum, laurus, opes;
s, triumphi, regna nequidquam valent?
nis armis, & per Arctoas plagas
ialis orbis terror, Auguſtus premor,
or, tumente mortis immergor lacu;
obſtat aliquis? arma non fidus movet?
ibete, nuper Cæſaris veſtri latus
umque cingebatis, & ferro, & feris
ta turmis bella pugnaſtis Duces:
ate Regem perditum; victor perit?
ite caveis, vinculis, umbris, rogis.
iſerum, inanes ſpargo quas amens preces?
miſer repoſce, ne pereas, manus.
potiùs obſecrare mortales opes.
e; periſti; fratris expendes necem.
ter, artus funebri jam nec thoro
o repoſtos, enſe nec ſciſſum caput;
rticoſos igne jaculantem globos.
ſce miſero, ſerus agnovi ſcelus,
xnitendi debitam facti luem.
vexor intus, agitor extra, quot vides
effugandis temporum lapſu malis;
le morſu corda dilacerat nefas:
ri coruſcant fulmina; flagellis humus
ntium percuſſa ſibilantium
t, reſultat, trepida Tiſiphonem fugit,
iſque in unum pœna conjurat caput.
parce, rurſum deprecor: renuis? duos
n ne fratres tumulus iratos teget?
cta pereant odia; ſi tumulis minæ
a ſuperant, ira Manfredum petat,
nc furores, impetus mecum feras.
rium[illegible]ans proditor? cui non prior
tia m[illegible]nu corda perrupto ſinu
i? & omne diſcidi, [illegible] litibus tuli
le monſtrum? te, ſed ex[illegible]ctus premam.

BIBLIOTECA NAZIONALE V. E. ROMA

Digitized by Google

Eheu quàm pius occidis !
Sanctis ictus amoribus :
Pulcer ſpiritus extulit
Inter ſidera curſum.
Tamen ite defluentes
Gemituſque lacrymæque
Eat humor, unde luctus
Dolor augeat perennes.
S. PET. Nempe hoc cupido ſtruxit armatus dolis,
Florentis ævo robur ut firmum ducis
A ſtirpe rueret turbo fraternæ domus,
Truncuſque funerandus informis, jacens
Populus gemendâ morte Iordanus fores :
Exempla terris ſortis humanæ dares.
Quàm multa eodem ſubita mors telo ferit !
Et ſpem futuræ prolis, & regum ordinem
Olim nepotum, factaque & gentis decus ;
Cuncta hoc revulſa pariter in feretro jacent.
Quòd niſi recluſis vita ſideribus viam
Monſtraret animo, quà coronato levis
Curru feratur ; quis per incertas vices,
Fugitiva quærens tempora, infelix quoque
Se fugeret ? alto ſpiritus niſu, per &
Æqua, per iniqua vectus, & rerum aſpera,
Sedes beatas Cælitum victor ſubit.

Exit Conradus.

CONR. O ardor, ô quæ viſcera exurunt faces !
Iam peſtis ima cordis irrumpens vorat.
Deficio, inultus morior. extremas miſer
Quò verto voces ? frater hic raptus meos
Oberrat oculos : ſævit hinc tetrum nefas,
Hinc mors reducit peſtibus cinctam horridis
Violenta faciem. triſtibus ſeptus malis
Quid meditor amens ? merui, & hoc frater tuo
Hoſti canebas innocens ; tantum reus,
Quod me furentem, crimine oppreſſum gravi
Non antè cædis ; monſtri ut infamis lue
Auras liquentes ſolveres, terras metu.
Agnoſco ferus facta, deteſtor necem,
Magis ipſe deteſtandus, & caſum ſequor.
CHOR. Placata veris corda jam fruſtra patent :
Serò revulſas pœna diffregit feras.
CONR. At fortiora fulmina intorquens Pater,
Crudele cur non ignibus pectus flagrans
Fixiſti ? acerbis antequam patris domum
Penitus ruinis verterem : immanis vocor
Nunc ſæviores tortor in pœnas meus ;

Nunc

Digitized by Google

neritus, hauſtis incubantem toxicis
mortem viſcera infudi, artifex
olorum, ſtructor extremus rogi.
'. Cur non recurſat pectori clemens Deus?
ſalutis ara, quam nondum tenes :
le, moriens unde non vitam bibis ?
ι. Quæ furia tædas vindices contra rotat ?
retortâ cuſpide elatus ſuper
e gladius fulgurat ? nutans ſolûm,
rberatam ſubter incutiens humum,
quis aperit jam dehiſcentes ſinus ?
. Nullus recludit, mente niſi clauſum ſcelus.
ι. Contrà ſecures Cæſarum, laurus, opes ;
, triumphi, regna nequidquam valent ?
is armis, & per Arctoas plagas
lis orbis terror, Auguſtus premor,
r, tumente mortis immergor lacu ;
bſtat aliquis ? arma non fidus movet ?
bete, nuper Cæſaris veſtri latus
mque cingebatis, & ferro, & feris
a turmis bella pugnaſtis Duces :
e Regem perditum; victor perit ?
e caveis, vinculis, umbris, rogis.
ſerum, inanes ſpargo quas amens preces?
nifer repoſce, ne pereas, manus.
ootiùs obſecrare mortales opes.
; periſti ; fratris expendes necem.
er, artus funebri jam nec thoro
repoſtos, enſe nec ſciſſum caput ;
ticoſos igne jaculantem globos.
e miſero, ſerus agnovi ſcelus,
nitendi debitam facti luem.
'exor intus, agitor extra, quot vices
ffugandis temporum lapſu malis ;
e morſu corda dilacerat nefas :
coruſcant fulmina ; flagellis humus
rium percuſſa ſibilantium
reſultat, trepida Tiſiphonem fugit,
que in unum pœna conjurat caput.
rce, rurſum deprecor : renuis ? duos
ne fratres tumulus iratos teget ?
la pereant odia ; ſi tumulis minæ
ſuperant, ira Manfredum petat,
c furores, impetus mecum feras.
ium] l ans proditor ? cui non prior
ia m:r nu cc rda perrupto ſinu
? & i mne diſcidi, : litibus tuli
monſtrum ? te, ſed ex:it.ctus premam.

BIBLIOTECA NAZIONALE V.E. ROMA
Digitized by Google

Horribilis umbra : frater inceſſu vago
Aderit ; ſequemur fraude portentum ſcatens.
Bella ô videbis ſurgere, horrendis tubis
Ciebo & ipſe bella : committam duces,
Nimboſque gravidâ nube telorum dabo.
Peribis. adſum duplicis vindex necis :
Sic barbare, atrox Cæſarum in vitam furis ?
Heu ſumma vitæ brevior, heu fallax dies !
Iam morior : ullas mors neque indulget moras ?
Sic merui. adactus æſtuat, victus malo
Laborat, eluctatur, & vitæ abditas
Vnde evomatur ſpiritus, frangit fores.
Iordane, tumulos victima infœlix tuos

Labitur iuxta feretrum.

Cædenda ſi manebat, hoc ſaltem capis
Solamen atræ mortis, occumbo tibi.
S.PET. Iterata clades : funera & funus novat
O non fugatam mentium dementiam !
Metimur ævo gaudia, at primos dolor
Incurrit ortus, duriùs lethum ſecat.
Quiſque auro & opibus, avius cælo, incubat ;
At quæ tenetur vita momento fugit,
Sed non refugit pœna peccantem ſequens.

FINIS.

Digitized by Google

BERNARDINI STEPHONII SABINI

E Societate IESV

CRISPVS

TRAGOEDIA.

Digitized by Google

ARGVMENTVM.

IVLIVS Flavius Criſpus Cæſar, Flavij Conſtantini Auguſti filius, ex Alemannico bello victor tertiùm Conſul, fortis partâ pace, domi bellum offendit. Is cùm honeſtè cadere, quàm turpiter facere, maluiſſet, Fauſtam novercam Phædræ, patrem Theſeo, ſimillimos eſt expertus, Hippolyto ipſe conſtantior.

PER-

Digitized by Google

PERSONÆ.

RÆ VMBRA.

S DÆMON.

VS IVVENVM ROMANORVM EX CON-
:TV CRISPI, ET DISCIPLINA ET EDVꝏ
TV SANCTÆ HELENÆ.

TANTINVS MINOR.

TOR CONSTANTINI MINORIS MO-
RATOR.

STANTINVS MAIOR AVGVST. IMP.

EMIVS TRIBVNVS MILITVM.

ATVS.

EX FAVSTÆ CVSTOS.

VCHVS FAVSTÆ SERVVS.

ICINA INTRA PROSCENIVM.

ATIVS AVLICVS.

NIPVLVS MILITVM DVPLEX.

ISPVS CÆSAR, ET CONSVL CVM LIC-
TORIBVS LAVREATIS.

VSTA INTRA PROSCENIVM.

NTIVS.

ÆFECTVS VRBIS.

BLAVIVS S. HELENÆ AVG. PALATII CO-
MES.

Digitized by Google

CRISPVS

TRAGOEDIA,

ACTA LVDIS PARTHENICIS,

ANNO SALVTIS FVNDATÆ M. D. XCVII.

FERIIS ANTECINERALIBVS MODOS FECERE

MVSICI PRÆSTANTISSIMI.

EGERE NOBILISSIMI ADOLESCENTES.

GEMINA CVM HIPPOLYTO TER DATA ROMÆ SEMPER PLACVIT.

AC-

Digitized by Google

ACTVS PRIMVS.

SCENA PRIMA.

Phædra mittitur à malo genio, ut Fauſtam Criſpi novercam, ad privigni amorem aut cædem inſtiget; diu reluctata tandem obſequitur. Ad imitat. primi act. Thyeſtis.

PHÆDRÆ VMBRA. MALVS DÆMON.

PHÆ. HÆc illa tellus fraudibus Phædræ gravis.
Hanc cæde caſtâ pollui Iuvenis pii,
Fœdis peruſta facibus illiciti tori.
Hæc illa dura ſidera ætheriæ plagæ
Inimica, dira, triſtia, adſpectu horrida.
Hinc innocentem ſpiritum traxi nocens
Animæ furentis pabulum, & cauſſam mei
Numquam occidentis, ſemper ardentis, rogi.
Quid huc coacta Phædra moliris viam,
Rurſúſque relegis functa vivorum domos?
An ut vetuſtum expenderes crimen, novis
Exhauſta pœnis? in quod exemplum nocens
Tranſcribor? inceſtifica, deteſtabilis,
Sceleſta mater, ſcelere nec ſolito furens
Vltrix Erinnys; quodque vix reperit fidem,
Amans noverca, lugubri flagrans face.
Si gravius aliquid impiam pœnæ exigit;
Quid eſt quod addi poſſit ærumnis meis?
Quam Phædra miſſo Dite lanienam ſubis?
Parúmne videor miſera quòd fœdæ Stygis
Vorticibus agitor, volvor, allidor, premor
Naufraga, cruenta, caſſa vitali die,
Sine luce nomen igneo cinctum freto,
Semper rependens quidquid admiſi ſemel?
Vel hic nitentis vultus & Mundi decor
Iucundus aliis, nocte lethæâ mihi
Mœſtior, in ora crimen obtrudit meum,
Phædramque Phædræ objectat, & ſceleris notas
Animo inſidentes: qualis aduerſam refert
Faciem vel unda fontis illimis liquens,
Vel vitreus orbis ſubditi plumbi morâ
Siſtens opacâ lucis ineuntis fugam.

Quocumque mentis incidunt oculi, (heu meæ
Monumenta culpæ!) facinus agnoſcunt vetus,
Animæque longos ſontis annales legunt.
Hæc aſtra Mundi clara, quæ terram ambiunt,
Viceſque verſant temporum, teſtes erant
Oculi mearum conſcii fraudum : hæc mihi
Nunc obloquuntur indices linguæ, & ſcelus
Animæ nocentis exprobrant, inſtant, notant,
Mihique memet judici oſtendunt ream.
DÆM. Etiámne ſegni reſtitas anceps gradu,
Impia noverca, mater exſecrabilis,
Femina nefandi ſceleris infanda artifex ?
Etiámne dubitas ? perge quam monſtro domum
Agitare furiis : perge Reginam tuis
Ambire flammis. Aula cur luctu vacat
Inviſa ? nondum corde verſatum nefas
Aggreſſa blandas admovet Iuveni preces
Regina ? nondum ſævit inſtinctu effero
Auguſta ? gemini ventila ſceleris faces :
Infer & amores, infer & diras neces
Patri, & novercæ : Theſeum vincat pater,
Noverca Phædram. Siſte, quò præceps ruis ?
PHÆ. Ad liquida ſtagna ſulphuris fœdæ Stygis :
Mecum ad cubile flammeo obſcurum rogo :
Ad vos gementes Inferi, ad luctus meos.
Mirabar hæc quò verterent ſeſe novæ
Inopina lucis dona. Non ergo ſatis
Sum miſera propria fraude, ni alienâ premor ?
Heu heu ! quid angues durus intentas nigros ?
Minitare, ſævi, verbera, tortis ſeca
Humeros patentes viperis : præſtat ſcelus
Arcere tantum. Nunc ubi vaſto patet
Tellus hiatu ? liceat hac culpâ manus
Caſtas habere, inceſta ſi videor ſatis.
Numquámne Solis hauriet clarum jubar
Sine fraude Phædra ? lucidum quoties diem
Adſpiciet, & peccabit ? hoc cælo frui
Impunè numquam poterit ? ubi tellus hiat ?
Effugere Superos liceat, & denſum chaos
Sedem nocentem petere. DÆM. Quid fruſtra es ?
Miſce Penates funditus : totam advoca (prius
Phædram, & furorem divide in totam domum
Sortita temet alteram, Hippolytum alterum ;
Hortante Phædrâ Fauſta nil vetitum putet,
Nihil verendum : jura temerentur tori :
Stringantur enſes : integri pereant malè :
Et Fauſta tecum certet ingenio tuo,
Vincat ſuo. Tu concita tedam hanc prius :

Fige

Digitized by Google

;e hac novercæ pectus ; ac Phædrā imbue.
lem, pudorem, Numen exturba oculis :
cerſe facinus impium, & mores tuos.
:c impudicæ mentis inſtigat nefas :
:c ſancta caſti fœdera exſolvit tori :
ıc luxus, hinc nutritus in luxu parens
:lerum cupido : cæcus hinc mentis furor :
ıc inſolentis carnis inſtinctus feri
imenta ſumunt : vincet hac Fauſta impudens
ædram impudentem : criminis partes tui
ita priores : ſenſus hanc flammam rapit,
ıvet error inter læta Fortunæ bona,
trit voluptas, otium, ſomnus, dapes :
llum Inferorum majus hoc monſtro malum,
i probra ſemen, dedecus fructus, modus
fraus, egeſtas finis, exitium, dolor,
ctus, querelæ. Quiſquis huic peſti dedit
imum obſequentem, vulnus & cæcum fovet,
blandiendo dulce permulcet malum,
recta flecti devius numquam poteſt,
llumque violens novit in rebus modum :
lit ſecundis inſolens, fractis gemit :
ena raptat gurges, effundit ſua,
nem ſue probris urget infandis domum.
d doceo Phædram ? temet hortere, & tibi
ıs amores ſuggeras, fraudum dabis
erumq; multum, criminū cauſſam hanc move,
ıs furores commoves, flammas tuas.
hoc furentem ſenſeris œſtro, efferam,
lāque victus lege retinebit pudor :
blandientem viderit, (noſti modum)
applicantem ſpreverit matrem impiam,
āque Iuvenis aure reſpuerit preces
erſus, intractabilis, rigidus, ferus ;
c igne fœdo ſauciam, flecti inſciam,
ois repulſæ conſciam (partem alteram
furoris advocans) hac incoque
ā, & cruoris penitus inſpira ſitim,
iemque cæcæ mentis, & ſævum impetum
e novercæ. Iura, pietatem, fidem,
iemque matrem corde violento exigat,
dramque totam importet immanis furor e
ie innocentem faciat : exundat, ruat,
eps feratur cupida vindictæ parens,
es volutet feminæ iratæ dolos.
ıtus caminis ſpirat æthnæis vapor,
nole preſſus ſpiritus ſulphur vomit ;
is triſulcā ſcinditur nubes face,

Digitized by Google

Vbi celſa tecta fulminat Regum Deus;
Tales docente Gnoſſiâ ſpiret neces
Romana Phædra. duplices flammas tuas
Agitante te, te præſide, atque interprete
Majore monſtro miſceat: mundi hoc decus,
Hoc colúmen Vrbis inclytum everſum occidat,
Tuiſque flammis fumet Æneadûm domus.
Fauſtæ furenti Phædra præniteat face.
Reſides furores uſus hortatur recens.
Nunc cauſſâ major, major incubuit metus.
Niſi providentur, cœpta nec noſtro Dei
Prohibentur aſtu: Dardanam Chriſtus brevì
Frenabit Aulam: noſtra pellentur procul
Suſpecta regna: funditus quaſſæ ruent
Sedes Deorum: Chriſtus, ejecto Iove,
Canetur orbe magnus aſſerto Deus.
Quid dubia ſpectas? ſuſcita ſenſus tuos,
Et functa laudes, viva quod laudaveras.
His jura Chriſtus Vrbis auſpiciis regat:
Phædrâque ducat pronubâ Romam Deus.
Si prima nobis cœpta ſuccedunt benè;
Probris novercæ caſta ſqualebit domus.
Niſi ſe novercæ Iuvenis inſanæ dabit;
Supereſt furoris alterum crimen tui,
Vt Aula Iuvenis cæde tabeſcat pii.
Ad hoc tuæ poſcuntur exemplum manus.
PHÆ. Rerum repertor, arbiter mundi Deus,
Et Inferorum terror, & vindex atrox,
Qui jura terræ, jura moderaris poli,
Verende, formidande, ineluctabilis,
Teſtor, rubentis dexteræ hanc tedam opprime.
Quidnam abnuentem ſceleris auctori obſequi
Meo gravatam cogit alienus furor?
Nec te veremur: ſenſus hic olim fuit.
Pœnas veremur, fraudis exemplum novæ
Veremur: iſto more peccatur mihi,
Tergo meo plectetur, hortatu meo
Impura meretrix quidquid hæc invaſerit.
Alios miniſtros fraudis iſtius lege.
Non ergo Romam Fauſta ſuccendet furens,
Niſi Phædra Fauſtæ ſuggerat notas faces?
Vt Furia mittor? impetu inſtinctæ meo
Noceant novercæ? mittor ut gravidâ vapor
Tellure ruptâ peſtilens fœdam luem
Sparſura terris? teſtor, abjuro, abnuo,
Abominatam poſteris Phædram exſecror.
Sit Fauſta Romæ peſtilens, Phædra Atticæ.
Ludia peregit Graja jam partes ſuas:

Peragat

Peragas tuas, Romana, nunc partes, tibi
Pecces noverca : Phædra peccavit ſibi.
Meliùs tuo ferêre quàm genio meo.
Quæ me magiſtram quærit, hæc me non eget,
Credite, magiſtrâ. vicit auctorem priùs,
Quæ ſapere nondum didicit exemplo meo,
Et fulminatam furere poſt Phædram poteſt.
DÆM. At nil vereris impudens noſtram manum?
Faxo verendam ſentias. credo haud malum
Eſt pondus iſti verberi. tergo doles?
Sic ſoleo amicos. perge, Reginam ociùs
Aggredere, curâque implica ſontem impiâ.
Non imparatum pectus ad noxam adferes.
Parêre ceſſas contumax? PHÆ. Caſta impera.
DÆ. Audi pudicam. PHÆ. Lege vel rectâ jube.
DÆ. Audi modeſtam. Phædra nos recti admonet.
Iniqua ſint, an æqua, parendum eſt tamen.
PHÆ. Pœnam imminentẽ fraudis indignæ horreo.
DÆM. At ego putabam ſtultus optari: ſuas,
Vt video, pœnas Phædra dumtaxat timet.
Serum eſt timendi tempus; hic Fauſtæ timor
Si eſſet, moverer. Vile mancipium meum,
Luctêre quamvis, facere quod nolis, velis.
Malus eſt magiſter officii pœnæ metus.
Quæ mente turpi pectus inſtructum gerit,
Pœnam recuſet hæc licèt, culpam appetit.
Quod ratio poſcit, victor extorquet furor.
Ne mentientem rideas : mentem tuam
Ediſce rurſus. Ecquid agnoſcis faces
Illas, quibus privignus exſtinctus jacet?
Hæc eſt amoris turpis : hac rurſum æſtua.
Iræ hæc cruentæ : rurſus hanc peſtem obbibe.
Phædræ admovetur Phædra, quam Fauſta hauriat.
Perge, & pudendis verte naturam ignibus.
PHÆ. Quis hîc in imis oſſibus gliſcit furor?
Latèque regnans pectus exſorbet meum?
Ille eſt, pudorem victa quo peſſum dedi:
Qui cæde Iuvenis tinxit inceſtas manus
Cupidæ novercæ. fiat hoc, fiat nefas,
Quod mihi medullis intimis penitus furit:
Quod extimeſcunt Inferi, Phædra abnuit.
Sequor volentem quiſquis exſtimulas, ſequor.
Fruſtrà medullis inſitam exerces ſitim.
Quantum cruoris, Tiberis, invitus bibes,
Ipſique colles arce ſeptenâ ardui!
Ibo, ibo : flammas pectori infigam impias:
Explebo longam cæde Theſeâ famem:
Patrem & novercam cæde reſpergam novâ:

Ipſum

Digitized by Google

Ipſum nitentis culmen evertam domus:
Vetus integrabo facinus exemplis novis:
Quæ nulla taceat, una properabit dies.
Vtinam liceret regiam cæli aggredi!
Ipſumque Phædræ vindicem Regem ætheris!
DÆM. Sic, ſic feratur: mater inceſtis flagret
Impura flammis: ſtillet inſonti rubens
Cruore mucro: ſordeat luctu pater:
Iuvenis triumphis clarus indignè occidat:
Vlulata cædes Vrbe funeſtâ ſonet.
Nunc quando turpis turpe ſeviſti ſcelus,
Terras nefanda linque: contactu tuo
Mœſtæ gravantur: cede confeſtim loco:
Cede lutulenta: carceris noti ſpecus
Globoſque flammæ repete: ſtant cauſſæ necis:
Fraudum eſt abunde. Cernis ut clarum iubar
Palleſcit orbis? nutat & dubium ſolum?
Præſente Phædrâ fluctuant mundi vices.
PHÆ. Tibi hoc propino ſanguinis, Rector poli,
Quod Phædra cælo porrigit Fauſtæ manu.

SCENA SECVNDA.

Dolet de fratris triumphis Conſtantinus Iunior, conatur eum mitigare Senator eius Moderator.

CONSTANTINVS MINOR CONSVL.
SENATOR CONSTANTINI MODERATOR.

CON. VT æquus illam lauream, & frontis decus,
Illos honores ſtirpis inimicæ probem?
Criſpi triumphos Cæſar ut plauſu ſequar?
Perfundet antè ſidus Arctoum mare;
Afros Bootes antè ſitientes premet;
Riphæa ſiccis mugient Auſtris iuga;
Iberus ortum, veſperum Ganges dabit;
Refluet retortis Tibris ad fontes aquis;
Auras liquentes ſquammeum innabit genus;
Proles volantûm ſalſa ſulcabit vada;
Cum luce certam ſancient umbræ fidem,
Cum morte vita, flamma cum fluctu priùs;
Quàm ſceptra ſervus generis inviſi feram.
SEN. Perſpecta ſi quid rebus in dubiis fides,
Animuſque certus meruit ut curas benè
Credi latentes auribus noſtris putes;
Quis corde fixus fluctuat vultu dolor?
Quæ tacita, quæſo, cura te, Cæſar, coquit?

Cur

Digitized by Google

Cur ora non quæ publicis debes bonis
Oſtendis Aulæ? fare : nam fando ſolet
Minui, tacendo ſævus augeſcit dolor.
Sic clauſus olim ſpiritus terræ ſinu
Luctatur ingens, mole dum preſſus tumet,
Motuſque ſubdi neſcius vaſto ciet :
Idem quieto detumet lenis ſono,
Vtcumque latos exitus, quà ſe foras
Egereret, ultrò nactus, ac ſenſim effluit.
CON. Modò lingua fari poſſit, & voce exſequi
Penitus tumentem & ſpontè rumpentem exitum
Animi dolorem ; majus & ſolito amplius
Monſtrum volutat pectus, immane, horridum :
Nec ipſe quo ſe frangat, eſt certum, dolor.
Vtcumque fabor, dicta tu noſtra occule,
Magniſque præſta cognitam in rebus fidem.
SEN. Haud ſum monendus. CON. Marte legiones
Bellaſſe noſtras ſtrenuè ad Rhenum ferunt. (ſuo
SEN. Eſt cur piè gratere fortunæ domus,
Romæ Senator, patriæ civis, patri
Natus, ſaluti civium Conſul, tuæ
Felicitati. CON. Ipſum moves ſtomachi locum.
Quid enim ? nec ipſe prærogativam vides,
Omenque Regni filio ſervæ dari ?
Terrarum habenas ambitu poſci novo ?
Arcemque mundi mole majore appeti ?
Huc Conſulatus arrogari, huc laureas ?
Geminata puero imperia militiæ & togæ ?
Huc odia quæri gentium, exciri huc manus ?
Inſolita, inauſa bella de bellis ſeri ?
Huc Regna mundi vergere, huc terrarum opes ?
Cur ? nempe Fauſta liberi, Regum genus,
Divûm nepotes, ſtirpe generoſâ editi
Puero ut Britanno ſerviant ; pacem petant,
Qui dant ; tremiſcant ſceptra, quæ meliùs regunt ;
Iſtum ſequantur aſſeclam Auguſtâ fati ;
Ducant, reducant, protegant, ſtipent, colant,
Quos Roma victrix ambit ingenti prece,
Supplex tributo gentium tellus colit.
SEN. Tunc iſta verè diceres, Romæ ſibi
Si frena ſolus poſceret Iuvenis ferox.
Nunc ille belli ſocius, & Regni comes,
Conſors duorum Cæſarum, & miles patris
In parte Regni quantulâ hærebit, minor
Fauſtæ duobus liberis, impar patri ?
CON. Erras, quietis ille conſiliis queat
Vti ſuperbis inſolens victoriis ?
Toties honorum civicis clarus notis,

Fidens

Fidens juventæ, civium ſtudiis ferox ?
Indocilis, ardens, contumax, primi appetens
Iuris, ſecundi neſcius, Regno imminens,
Inſtructus armis, copiis, navalibus
Sociis, amicis, efferis legionibus,
Nimiùmque dulcis gloriæ guſtu ebrius ?
Plus poſſe geſtit, plurimum quiſquis poteſt.
Ingenia magna ſæpe projecit furor.
SEN. Ingenia magna ſæpè ſubmiſit pudor.
CON. Gravis obſequenti cauſſa, regnanti levis.
SEN. Gravis eſt in illo, ſceptra quē patris premit.
CON. Levis eſt in illo, ſceptra quem patris levant.
SEN. Num quem cruentis obteri bellis vides ?
CON. Num quem triumphis evehi cernis novis ?
SEN. Virtute patris arduâ. CON. Sed militum.
SEN. Sudore multo. CON. Militū. SEN. Diſcrimine
Summo, cruore plurimo. CON. Sed militum.
SEN. Fateor : labore militum, exemplo Ducis.
CON. Qui ſibi triumphos poſcit ob belli moras.
SEN. Qui poſt triumphos juſſus ad bellum redit :
Nec ulla lux ſecura, nec requies datur,
Niſi dum jubetur. patris exhaurit ſtatim
Mandata velox : arma vincendo trahit :
Eademque virtus bella, quæ mandat, gerit,
Expoſita ſemper, ſemper objecta hoſtibus,
Parata ſemper. numquid immunis fuit
Puerilis ætas ? tela tractavit priùs
Quàm noſſe poſſet. Patriæ jugulum petens
Turpis Tyrannus, civium clade oblitus,
Fœdiſque probris obrutus Maxentius
Virtute patris pariter & pueri manu
Æternus hoſtis Vrbis exactus perit :
Suâque pœnas fraude deceptus dedit.
Dum ſervitutis ingemit graviter jugo
Oppreſſa Roma, ſtrictus & mucro metit
Plebem & Senatum, ſceleris & cauſſam ſcelus
Præbet Tyranno ; rapta dum furto, metu
Regna obſidentur, omnis in ferro eſt ſalus,
Rabiemque cædis fuſus irritat cruor ;
Tandem vocatus adfuit vindex Deus,
Miſeroſque cælo miſſa reſpexit ſalus :
Liciniuſque Criſpi dexterâ cæſus jacet.
CON. Leviora ſequeris : alter Alcides quoque
Atlante feſſo ſuſtulit cælum puer.
SEN. Poſt hæc adortus regna Nabathææ plagæ,
Latè ſonantis Gangis intravit fretum,
Curſuque flexo Solis æſtivi die
Cinefacta victor regna luſtravit puer.

Quid

l fabuloſis Caſpium monſtris ſinum
iorem ſcatentem? Bactra quid referam ultima
ſata bello, non leves Latii metus?
l ſæva Libyæ monſtra, numeroſum malum;
roſque Reges litoris Carthæſii?
nſus orbis pacis auctorem ſuæ
t, ferocem expertus & mitem manum.
plura Criſpus ſpatia, quàm virtus, facit,
aſſque pacis obſes, & pacis comes.
que pugnax ſpiritus fregit truces:
que lenis dexteram afflictis dedit,
ere paſſus pace, quos armis modò
ulos ſubegit: illud in primis putans
ale ſemper, viribus Regni ſuis
ilire terris pacis æternæ fidem.
l iſta proſunt? Vrbe protectâ caret,
acis auctor civium externis terit
is juventam: tolerat Arctoas nives
ator Auſtri: cinxit Atlantem novis
im maniplis nuper Auroræ metus.
ic ille cæli margine & terræ ſinu
iam coërcens Vrbe defenſâ exſulat.
peres licebit, merita ſi dignè æſtimas,
ès datura, Roma, quod Iuveni dabis.
ecce Regum Ductor, Æneadûm potens
it, coactis Patribus Romæ Pater.
N. Vmbram Senatus quæris antiqui? vides.
i togati Principi ſervo favent.

SCENA TERTIA.

betur Senatus de triumpho Criſpi. Caſtrorum aciei, pugnæ ratio deſcribitur.

NSTANTINVS IMPERATOR. SENATVS.
ARTEMIVS TRIBVNVS MILITVM.

. PLacet. vereri mitte; felici notâ
Vivet ſuperſtes Iuvenis effeto patri:
Labens ſenectus prole nitetur ſuâ.
: juſſa noſter annulus faciat rata.
mant ſuperbos Principes, humiles tegant.
eſſe Superis proximos Reges puto,
d jus tueri regiæ poſſunt opes.
abnuenda ſceptra ſapienti reor,
at regenda ſceptra ſapienti Deus.
d Rex & auctor juris, & mundi pater,

 Simulacra

Digitized by Google

Simulacra magni nominis Regno gerit,
Specieque ſacrâ ſuſtinens partes Dei
Orbi ſalutem reddit, & pacem ſuo;
Hæc ſumma virtus: Cæſares cælum hâc petant.
Minus licere credimus, cui plus licet.
Agedum: ſubactis Conſul Alemannis adeſt?
ART. Adeſt parente victor Auguſto auſpice.
Criſpus, parente maximo tantùm minor:
Adeſt profectò quantus ex omni ſolet
Labore major, ſimilis & ſemper tui.
IMP. O me parentum, ô Cæſarum excelſiſſimum!
Quanto redundat gaudio pectus mihi!
Moderator orbis ſumme, qui vaſto cies
Orbes rotatu, ſæcla qui condens Ducum
Major minores territas Reges metu,
Si prole tantâ videor indignus pater,
Nimiumque felix; ſi quid iratus tonas;
Hoc vile potiùs verberet fulmen caput,
Quàm fidus orbis orbus ut raptum hoc fleat.
Expone ſeriem cladis, & belli modum
Proſequere. Nati gaudet ingentis pater
Tractare laudes, generis & famâ frui.
Effare primùm, caſtra quo fixit loco?
ART. Riguo, ſalubri, divite & compaſcuo,
Quà ſe ſupino terra clementer jugo
Producta ſenſim tollit in tumulum brevem.
Undique tepenti prominens longè locus
Difflatur aurâ, verè pubeſcens ſuo.
Hinc ſilva longè mugit, annoſum nemus,
Oppoſita caſtris: ſervit hoc Boreæ latus,
Rigidique cæli frangit immodicum gelu,
Miremque præſtat Solis hiberni fidem:
Hinc Albis amnis ima perſtringens juga
Placido volutus gurgite, & frugum ferax,
Amica quidquid opida à tergo metunt,
Conſpicua quidquid pecora producunt, vehit:
Hinc terga montis urget: annonam hàc vehit:
Hinc caſtra radit. IMP. Commodè cavit loco:
Xenophontis iſta Cyrus optabat juga
Caſtris habendis Martis attentus morâ.
Laudo magiſtrum. Forma quæ caſtris erat?
ART. Auctore quam te novit; à ſummo jugo
Demenſus amplo circinat gyro locum,
Deſcripta clivo ſpatia caſtigans levi:
Obverſa caſtris hoſtium Prætoria
In æqua campi porta paullatim redit:
Relicta tergo ſpectat orientem diem
Decumana ſummi verticem collis premens,

Faci-

Facileſque noſtris invehit caſtris opes.
IMP. Quid ? ſæva pubes, bella dum pendent, ſedens
Incluſa torpet ? acuit an bellum mora ?
ART. Iejuna qualis tigris exercens famem,
Vbi mugientûm ſtabula proſpexit procùl,
Si deſtinetur improbæ ripæ vado ;
Immane ſævit faucibus vacuis hians,
Iraſque notas torva nequidquam incitat :
Aut qualis Vmber, notus ut nares odor
Tetigit ſagaces Martii longè ſuis,
Dum præda diſtat, paret, & lentâ ferox
Cervice pugnat ; aſta latratu canum
Si propiùs errat, lora retinenti excutit,
Subigitque terram pedibus, & gemitu increpat
Dominum morantem : talis obſeptis fremit
Legio maniplis Teutonum adſpectu furens.
MP. Romana laudo pectora : agnoſco mares
Animos. Quid ille Conſul intereà meus ?
tatímne pugnæ copiam pubi dedit ?
An tempus iræ ? ART. Magna quo pacto tument
ſpumantque vaſto flumina obſtructa obice,
Æſtuque fervent, verbere & crebro gemunt
Ripæ trementes ; mole dein victâ ruit,
ubituſque prono gurges incumbit freto,
)eminoque victrix unda ſpatiatur vado :
ic ille cædis ardor, irarum tumor
n pube noſtrâ, cæde dilatâ, capit
aud ipſe ſeſe ; Marte conceſſo ruit,
cieque totâ volitat effuſus dolor,
ladiuſque felix, & Ducis victoria.
MP. Si ſpirat ira ſanguinem, neſcit premi :
anc ſi licenter incitas, neſcit regi.
uod ille pugnæ tempus admiſſæ dedit ?
ique auſpicatò pugnat, auſpiciis quibus ?
RT. Tuis, ſuiſque, queis jacet Maxentius
icinuſque ſævi dextero exſtincti Deo.
m nocte pulsâ rebus afflârat decus,
uraſque adultâ luce revocârat dies ;
rs erat in undis, ſumma pars jubaris juga
orabat : auctus ille propiori Deo
: more mentem ſinge vitali piam
ficit, Deique fruitur afflatu, & polum
nnem pererrat mente renovatâ celer.
venem ſequuntur ſtudia primorum Ducum,
quiturque pubes : inde ſacrificâ prece
bato honore Cælitum armatas jubet
gi cohortes : confluunt juſſæ manus.
r ſede celſus herbidâ ſurgit torus,

Humeris reclinant ſcuta : crepitanti Noto
Vexilla plaudunt : horret elatis ſeges
Ærata pilis : ære fulgenti juga.
Campique latè fluctuant ſævo die.
Tum Iuvenis ora pube vernanti nitens,
Terrore blandus, flore divino decens,
Horrendus armis ſuperat adſcenſu locum,
Acies in omnes unde proſpectus patet,
Iuveneſque gratis flammat adſtantes modis.
Quantus ſolutâ fertur Eridanus nive,
Eridanus ipſi corniger ponto gravis;
Aut ipſe ſeptem Nilus elapſus viis
Phariam perenni fonte ſitientem premit;
Tantus Latino Ductor eloquio fluit
Indiligenter cultus, ut Regem decet.
Ilicet avarâ ſanguinis flagrat ſiti,
Fremituque pubes fervet hortatu Ducis.
Exinde pugna poſcitur : pugnam vocat
Clangor tubarum : protinus caſtris manus
Properant relictis ordine inſtructæ ſuo
Equitumque peditumq; agmen: ut quondã gruum
Vbi bella factâ nube trans pontum vehunt,
Populantque parva caſtra Pygmæi Ducis;
Nubila canorâ findit in verſum fugâ,
Et litteratos ordines cælo trahit.
Nec mora : quadratâ Teutonum ſeſe explicant
Specie cohortes corporum adſpectu arduæ,
Statuque tantæ, populi quantæ exſerunt
Padumque & Athesim conſitæ juxta caput.
Quidquid Aquilone virium tellus creat,
Latiique juris dedocet frenos pati,
Vnum ſub ictum Martis unius coit.
Nec tot Niphatis Cyrus eduxit jugis
Rapidus phalangas, Bactra dum bello quatit;
Aut ille vaſtum claſſe qui ſternens ſalum
Tabulata tuto maria tranſmiſit gradu.
IMP. Quo Conſul aciem differt noſtram ordine,
Sociûmque claſſes? ART. Frontibus binis grave
Lunatur agmen. IMP. Aleæ plenam dedit
Formam : vel hoſtis melior à numero premat,
Vel ipſe cogat agmen anguſtè locus.
Nam ſtabilis ille ductus, ut conſtat ſibi,
Nec ſuſtinetur ingruens, & ſuſtinet
Facilè ingruentes : Luna, ni ſpatio ſinum
Collatat amplo, militum numero frequens,
Nimiùm laborat, impetu & vaſto labat.
Lunaris ecquid agminis dubias opes
Præmunit? ART. Ardor militum, virtus Ducis,

Spectat

Spectata bello ſanctitas, pietas, fides,
Omneſque nullâ labe tranſmiſſi dies,
Et cauſſa belli juſta : tum facilis Dei
Haud dubia ſigna, Cælitum & dexter favor
Primis obarmat viribus juvenes feros.
Ea prima Criſpo robora, hi nervi, hæ manus.
Conſilia ſunt his proxima, & belli modus,
Animuſque præſens, & Ducis ſolertia.
Nonnihil & ipſe juvit à noſtris locus
Inſeſſus : ille militis noſtri capax,
Anguſtus hoſti, ſpatia fundendis dabat
Satis ampla turmis : ille proclivi jugo
Demiſſus aptè tela jacienti favet,
Irritus in hoſtes ictus ut nullus cadat.
Hic, ubi reducto curvus amfractu manus
Sinuabat arcus, copias vaſto ſinu
Amplexus haſtis horridas ovo dabat
Similem figuram Marte cuneato aſperam.
Qui hac coërcent ultima infuſi undique
Equites, & agmen ſtabile poſt equitem hîc ſedet.
Poſt agmen equites rurſus ad collis ſinum
Poſtrema claudunt : Gnoſſiæ hoc cornu manus,
Illud tuetur funda Balearis frequens.
IMP. Ad reliqua perge, claſſico poſtquam tubæ
Monuêre belli ; Conſul inſtructam quibus
Ad arma verbis incitat pubem efferam ?
ART. Poſtquam phalanges diſſitæ, & juſſæ vices
Placuêre pugnæ ; quemque compellans ſuo
Nomine, ſuorum commonet decorum memor,
Alacremque amorem vulnerum accendit ferox
Armis, decorus ore: dein immiſſo equo
Protinus in hoſtem, limes explicitam ſecat
Quà medius aciem, voce ſublatâ intonat :
Me me ſequatur, Dardanum quiſquis decus
Ferro tuetur. dixit, ad frontem agminis
Provectus, haſtâ miſſâ exorſum dedit
Omenque pugnæ : fulmen intortum Ducis
Nimbus ſecutus ferreus Solem eripit :
Sub nube ſurgit pugna telorum aſpera :
Exoritur ingens clamor, & cælum ferit.
Fit gradus, & omne ſternitur telis ſolum :
Virum vir urget, inſtat & ferro premit :
Impulſa ſcutis ſcuta dant ſonitum, & gravi
Galeæ gemunt flictu : undique effuſus cruor
Excurrit, ardor cæde crudeſcit ferâ.
Armatus auro talis Orion micat,
Cùm pronus olim nubila & cælum imbribus
Rumpit ſolutis, grandine & miſtâ furit :

Simul igne fulgent nubila, eliſo tonant
Simul igne nubes ſauciæ trifidâ face :
Ingeminat imber deſuper rupto æthere,
Crepitante tecta grandine illiſa inſonant.
Hæc inter actum Conſulis telum manu
Fixerat ut ipſum Teutonum Myſtam, Duci
Qui fortè genere proximus, cultu pari
Ibat propinquus ; felle ſtimulatus nigro
Regnator ingens ipſe, nec vaſto minor
Gigante, fudit lapide quem incuſſo puer,
Per denſa ſævus tela disjectis ruit
Ordinibus, armis inclytus, vultu ferox,
Haſtaque poſcens Conſulem infeſtâ ſubit.
Refixa cælo ſigna quo ritu volant,
Rapidamque flammam limite incenſo trahunt ;
Saxum vel ingens vertice avulſum arduo,
Aut imbre victum turbido, annorum aut ſitu.
Celeri ruinâ fertur abruptè, & ſolo
Actu reſultat improbo, ſecum viros,
Armenta, ſtabula prævio involvens ſono ;
Sic Imperator Teutonum mediis virum
Turmis recluſis fertur, & vaſto impetu
Proculcat acies, terra quà calido rubens
Flumine redundat, tela quà ſtrident ſono
Expulſa denſo, voce ſignificans procùl
Vnum notari Conſulem, & ferro peti.
Mihi deſtinatur victima hæc, inquit ; mea hæc
Vindicta cædis veriùs, cives, mea eſt.
Inhibete pugnam : crimen unius, manus
Refellet una. dixit, & vaſtâ gerens
Se mole, poſcit Conſulem ad pugnam : globi
Ceſsêre medii : Conſul intereà, incito
Equo, per acies cæde fumabat novâ,
Præ ſe cruentum limitem, & ſtrages agens.
Vt Regis autem nomen audivit ; moras
Præcipitat omnes lætus oblato Duce.
Marmaricus illo more divexat leo
Pecudes minores ſanguine adſperſus jubas :
At ſi juvenci fortè mugitus procul
Audiit ; omiſſo prœlio imbellis gregis,
Gaudet, comantes erigens collo toros,
Non indecoro pabulo expleri famem,
Majorque cervix regium in vulnus placet.
Et jam ſuorum dubia fortunæ Ducum
Et hæc, & illa muſſat eventu phalanx,
Omni duorum in arma converſo metu.
Spatio relicto campus à turbâ vacat :
Humeris juventus arma deponit, viros

Coiiſſe

Coiiſſe tantos cernere & ferro ſtupet.
Nec mora, citato ſpatia procurſu vorant
Hinc Conſul, illinc barbarus, quantus Noto
Decertat Aquilo, jura cùm repetunt maris.
Par ille ſcopulo prœlium miſsâ procul
Invadit haſtâ, certa quæ celeri fugâ
Allapſa pinnas Conſulis cono abſtulit:
Nec parcit amens jurgiis. iſtæc priùs
Cape dona, dixit, ſæve Myſtarum metus:
Mox alia ſumes. pube juvenili aureum
Diſſibulatâ caſſide exſertans caput
Horrendum in armis intonat Ductor meus,
Cælumque lætus ſuſpicit: Ductor Ducum,
Regumque Rector, inquit, en præſens ades,
Telumque noſtrum dirige, & certam manum.
Non novus ad hoc certamen aut primus venis:
Vetus eſt leviſque ludus hic, Genitor, tuus,
Parvâ gigantes fundere ingentes manu,
Nullâ ſuperbos. dixit: & rapto impetu
Haſtam lacerto vibrat: horriſonas volat
Incita per auras, vulnus haud dubium ferens,
Per & coruſcis aſperam gemmis, per &
Auro trilicem miſſa loricam bibit
Altum cruorem, vita quà thalamum ſuum
Animæ recentis folle vitali fovet.
Exclamat acies hoſtium: Latiæ fremunt
Plauſu cohortes: conſonat latè locus:
Contremuit Albis: voce geminatâ nemus
Tonuit profundum: plauſus ululatu fero
Miſtus per auras volvitur dubio ſono.
At haſta crate cordis exceptâ exiit
Tergo, & duabus egerit vitam viis.
Fugiente vitâ Ductor infelix equo
Labitur, & haſtam Conſuli moriens refert,
Et ſpolia victus ampla Victori ſuo:
Sonipes quòd odio bella vivaci gerit
Domitore curſus mortuo, quemque impetum
Seſſore vivo ceperat, functo tenet,
Dominumque nimiâ prodit infidus fide.
Accurrit ipſe protinus, Regem excipit,
Et jam ruentem ſuſtinet Victor manu,
Placidæque mentis præbet exanimi fidem.
Ferro peremptum corpus hoſtiles manus
Auro repoſcunt: Conſul, adjectis ſuper
Spoliis, remittit corpus, & pretium libens,
Et hoſtis ultrò funus exornat ſui.
Attonitus hoſtis hæret, & facti diu
Novitate pendet: mente dein victâ, fidem

Digitized by Google

Fortemque juxtà laudat, & mitem manum.
Adeunt, & ultrò fœdus, & pacem rogant,
Facileſque mores Marte damnato probant.
Sic ille ſitiens ſanguinis noſtri tumor,
Studiiſque cædis aſper eraſis abit
Odiis, & armis ſubdit exutas manus.
Sic quas cohortes ſævus armârat furor,
Furore major auctor exarmat fides.
Sic ſæva Criſpus bella vincendo movet :
Sic bella Criſpus mota parcendo premit.
Nunc tibi bicornis Rhenus immiſſus fluit,
Tiberine Ductor fluminum, Rector maris.
Ite per apertas Alpibus, cives, vias :
Gelidas Trionum libero curſu nives
Calcate : veſtri juris eſt, quidquid mare
Vetitum ſubire ſidus adſtringit gelu.
IMP. Niſi cui videtur aliter ex vobis, Patres,
Geſſiſſe rem videtur ex ſententiâ
Conſul. SEN. Videtur omnibus : ſic Flavia
Æterna ſit felicitas. IMP. Meritis pares
Quærimus honores. SEN. Reperies nullos pares :
Tamen triumphet. IMP. Hoc placet ? ne ſit ſuprà
Meritum. SEN. Triumphet. IMP. Studia moderari decet
Iuvenum. SEN. Triumphet. IMP. Roma quid ſi non probet ?
SEN. Erret. triumphet. Roma ſi poſſit loqui,
Senſu hoc loquatur : Derogas quidquid tuis
Meritis, honori derogas, Cæſar, meo.
Nec, me quòd armis ſubditæ gentes pavent,
Faſces quòd horret Parthicum Albanos genus.
Cælo quòd æquas regio ſumptu domos,
Rapidos & amnes plumbeos curſus doces,
Tam mihi decorum judico, quàm quòd vetus
Virtus & artes laude juveneſcunt novâ,
Veſtrâque ſenium prole revireſcit meum.
Meruiſſe laurum pulcrius, Cæſar, fuit,
Quàm dare. Triumphi decora virtuti paras :
Cui, quod merenti redditur, ſerò datur.
Quidquid negatur Flaviis, Romæ negas ;
Quæ ſe tuendam Flaviis ex quo dedit,
Virtute ſalvam, laude decoratam putat.
IMP. Si Roma poſcit, idque ſi vobis ſedet ;
Nihil hinc retracto: cœpta reſpiciat Deus.
Cùm reteget Eos craſtino mundum die,
Vectus triumpho & laureâ Criſpus comas
Vmbratus Vrbe gemmeos currus agat,
Humeriſque Romæ Tarpium ſcandat jugum.

Ornetur

Ornetur altum columen, & pugnæ memor
Stet bellicoſis arcus inciſus notis.
At ipſe gratus reducis ob nati pater
Rem bene peractam Virginis magnæ Patrem
Sobolemque ſupplex ture Panchæo colam.

CHORVS.

Virtutem nec honoribus egere, nec frangi adverſis.

QVæſitis decoras quiſquis honoribus
Mentes ingenuis laudibus inclytas,
Laudandus ſtudio, premis
Cœptum gratus inutile.
Virtus ætherii progenies Patris
Nativo rutilat ſidere veriùs,
Caſtiſque inſita mentibus
Extra ſe nihil expetit.
Cælo nata fugâ nititur arduâ
Cælum ſidereo tangere vertice,
Curru vecta volubili,
Flammis incita patriis:
Et jam ſtelliferis arcibus inſidens
Infra ſe rapidis omnia fluctibus
Miſceri videt, otiis
Felix ipſa facillimis.
Nec ſi quid tacitis laudibus arroges,
Externâ meliùs luce renideat:
Nec ſi quid malè derogas,
Damno deteriùs nitet.
Merſet nocte licet lividus invidâ;
Ipſis è tenebris expediet caput,
Obſcuroque diem ſitu
Ducet fraude ſuperbior.
Eſt qui divitiis pectoris unicè
Gaudebit tacitus: nec ſapientia
Primis aucta nitoribus,
Squalet deterioribus.
Laudem, ſi populi nil opis indigum
Secundis populus plauſibus ambiat.
Si me ſibilus exigat
Infeſtus; lateam libens
Clarus luce meâ: ſtet licet Attali
Fulgens exuviis alter, & aureæ
Vulgò filius audiat
Fortunæ, meritis minor.

Digitized by Google

Illum currus agat, quo Capitolii
Miratrix celebrat fama Quiritium.
Illum principis Vrbium
Inſcribant patriæ patrem.
Non hunc Roma voces maxima nobilem,
Quem clarant foliis claſſica Deliis:
Hujus rectiùs occupat
Nomen, quem pudor indicat:
Cui currit ſapiens vena benignior,
Quem ſtellis Pietas aſſerit aureis,
Quem virtute domeſticâ
Dilectum Superis ſcias.
Huic taurum Phalaris admoveat licet,
Non umquam ſtabili demoveat gradu,
Vt pactam timidus fidem
Spreto Numine deſerat.
Nil hac laude vides, Roma, frequentius,
Ex quo Chriſtiadûm ſidereum genus,
Vis interrita pectorum,
Cælum morte paciſcitur.
Ingens eloquio Principe cum ſene
Paulus, vis animæ prodiga ſanguinis
Princeps magna furentibus
Movit bella Neronibus.
Ex illo Pietas numine dextero
Pugnax difficiles explicat exitus
Inter ſceptra potentium,
Inter fulmina Cæſarum.

ACTVS SECVNDVS.

SCENA PRIMA.

Senex Fauſtæ erga Criſpum amorem refert.

SENEX FAVSTÆ MODERATOR. CHORVS.

SEN. DIci beatum quempiam verè vetat
Mortale nomen caſibus vitæ obiacens:
Nec cui ruinæ ſemper impēdēt minæ,
Expers timoris vitā ſoliciti vacat.
CHO. Quos hic metus, quas narrat humanas vices?
SEN. Nihil eſſe certum conſtat: & conſtat nihil,
Hoc præter ipſum nempe. Sed ſi quam tamen
Virtute nixa ſpondet incertis fidem
Fortuna rebus; Flaviæ genti nego
Poſthac verendos mobilis Regni exitus.
CHOR. Vtinam quod optas, Augur, evētus probet!

SEN.

SEN. Domum beatam: cujus invictas opes
Trabeata virtus laude numeroſâ extulit,
Superis amica, Cæſarum numero potens:
Sagata fortis, ira ſi bello tumet:
Togata felix, arma ſi condit quies.
CHOR. Nihil hic noceri poſſe virtuti putat:
At ego inveniri poſſe non paucos reor,
Qui ſi nocere non queant, tentent tamen.
SEN. Vel hic rigentis terror, & felix puer
Pacator orbis, cuncta cui pronâ Deus
Dextrâ beatæ contulit vitæ bona,
Temere ruentes impetus, rerum & vices
Excluſit omnes. Ille, quod fieri puto
Poſſe, quia factum cerno, (quam ſummam reor
Numquam daturæ terga Fortunæ fidem)
Animum novercæ flexit in ſtudium ſui,
Primuſque vinci novit officiis mala
Ingenia. Primus Herculem vicit vagum
Numero laborum: quippe poſt monſtra Hercules
Exſtincta ſævæ ſpolia Iunoni dedit:
Poſt tot triumphos Criſpus, & cædes feras,
Matrem in novercâ reperit, & ſenſus pios.
Ita, qui patebat vulneri tantùm locus,
Amor occupavit. ſtrenuè expulſo metu,
Matris noverca, filii mores probos
Privignus, acri mente ſedatâ gerunt:
Merendo, connivendo, ſorbendo omnia,
Durè obſequendo, cuncta moderatè regens
Vtriuſque pietas nomen inviſum exuit.
Quid hic volutet juvenis Auguſti calor,
Qui nunc per urbes gentium exuvias vehit,
Arcana quando corde ſecreto premit
Conſilia, ſeque mens in incerto tenet
Humana; non eſt proloqui promptum mihi.
Quid ipſa ſecum volvat Auguſta, eloquar:
Quam noſſe longo licuit ex uſu probè.
CHOR. Humana rarò ingenia ſpectantur probè,
Muliebre numquam. Femina ingreſſus habet
Dubios, regreſſus invios, certum nihil.
SEN. Quod ante Criſpum nemini credam datum,
Criſpum noverca Fauſta privignum piè
Amat, veretur, laudat, in cælo locat:
Impenſiùs parente victori ſtudet:
Adeoque rebus gaudet illius bonis,
Adeoque mœret rebus ejuſdem malis;
Vt nemo, quamvis genere conjunctus, magis.
CHOR. Dolor, voluptas, gaudium, mœror, timor,
Et ſpes, ut æſtus æquor, alternum cient

Animum:

Digitized by Google

Animum : ſed æſtus æquoris cauſſam vides ;
Animi æſtuantis cauſſa deprendi nequit.
SEN. Illius ergo facta præclarè frequens
Et bella forti geſta dilaudat manu.
Aut quantus haſtas ſpargat, aut quanto rotet
Fulmineus enſem turbine, ut ſternacem equum
Frangat, & in orbem flectat, ut rapido fugam
Glomerare greſſu cogat, & frenos pati ;
Tum quantus ora tollat, & celſos toros
Spectandus armis ; ſæpiùs multo tamen
Specimen decoris regii, inceſſum, ſtatum,
Geſtus, lepores, ingenî mites ſales,
Linguæ beatæ copiam, mores pios,
Sermone crebro mater uſurpat memor.
Amoris hæc indicia materni reor,
Et mentis argumenta pacatæ, bona
Vbique demirantis, & nulli invidæ.
Nam quæ favere ſponte privignis poteſt
Noverca Regno proximis merito & loco,
Et mater ipſa, liberûm & felix ſatu,
Et ſceptra geſtans ipſa regali manu,
Hanc eſſe mentis feminam excelſæ ſcias.
CHO. Pluſquam noverca diligit, quæ ſic flagrat :
Nec eam novercam nomines, quæ ſic amat.
SEN. Eſt in reductâ ſede penetralis torus,
Conclave tacitum, regiæ longis retro
Porticibus actus : ſqualet hic auro locus,
Luxuque dives barbaro thalamus nitet :
Monumenta, ſeries longa, ſtant veterum Ducum,
Vndique vel ære, lapide vel ſpirant ſenes,
Quicumque bello nomen, aut nomen togâ
Peperere, magnum gentis Hectoreæ decus.
In his ad unguem Criſpus exactus nitet,
Sectoque juvenis candet elephanto decens.
Imitatur artus candicans veros ebur,
Et vivus ore certat efficto ſibi :
Flaveſcit auro crinis illuſus : genis
Lanugo vernat aurea : at colli nives
Fictor nitere paſſus in propriis bonis,
Humeros coruſcæ chlamydis injectu tegit :
Iuvenilis ardor igne ſimulato rubet,
Qualis ruberet ipſe, ſi pugnæ calor
Inficeret ora juvenis, aut mentis pudor.
Vultu pererrat omnis exſangui color,
Et gelida vivum corpus effigies refert.
Solamen ingens matris, & telum ſimul.
Hunc vacua poſtquam tetigit à curis locum ;
CHO. (Si vacua curis eſſe, quæ flagrat, poteſt.)

SEN.

Digitized by Google

SEN. Sine teſte tuti nacta taciturnam tori
Mater quietem, queritur abſentis moras,
Nimiumque ſegnes Marte longinquo manus:
Seu luce mundum pandat accedens dies,
Seu nocte mundum condat abſcedens jubar,
Vrget querelis mœſta cunctantis moras.
CHO. Mundo citato noctis & lucis vices
Juſſo recurrunt ordine, & certo fluunt
Lapſu perennes lege, quâ juſſit Deus:
Sed ſtare querimur tempus ignarum moræ, &
Perennitatis incitum ſtabili fugâ;
Quod cupidus animus præripit, cùm quid cupit,
Numerumque cæli prævolat, cæli & moras,
Quas ipſe fingit, odit impatiens ſui.
SEN. Et bella ſæpe devovet, quorum metus
Sedare juſſus Vrbe defenſâ caret;
Quam ſæpe fecit pacis immunis puer.
Nimiùm parentes hoſtium miſeræ forent,
Quotacumque pars accideret illius precis.
Vtcumque cordis ſaucii lentas faces
Dequeſta votis mater oneravit Deos;
Aut opere curas fallit, aut cantu diem:
Et nunc ſilenti plexiles ebori roſas
Opifex corollæ nectit, & caſtè oſcula
Iterata libat, matris ut ſenſus probes.
Nunc lenta fila ducit, & chlamydes acu
Inſignit aureas, ipſe quas victor gerat.
Hæc inter, aliqua carmen è cœtu integrans
Pediſſequarum, temperat plectro modos,
Numeroſque frangens voce bellantem vocat.
Ignem medullis interim Auguſta intimis,
Altumque ſenſum matris affectæ trahit.
Nunc adeò ſegnem lucis unius fugam
Abire queſta, mittit accitu pio
Qui vocet in ædes regias juvenem pium.
Eat ipſa, ſi permittat hodiernus dolor,
Et limen extra ferre ſi greſſum ſinat,
Qui ſubitus ægræ latere perſtricto incidit,
Et æſtuantem, ſeque verſantem anxiè, &
Gemitus trahentem feminam affixit toro:
Credo ut triumpho fœdet addictum diem,
Quâ lege ſemper noſtra contingunt bona;
Humana ne cui gaudia ad purum fluant.
CHO. Avertat omen regiæ cuſtos Deus:
Et hic, & omnes candidi currant dies.
SEN. Meo vocatu properet actutum rogat,
Et has amoris indices diſcat notas:
Et expetitos reddat amplexus diu,

Capi-

Digitized by Google

Capitiſque cari oſtendat optatum jubar,
Quæ ſola ſupereſt cordis ægroti ſalus.
CHOR. Hac eſſe Fauſtam mente, lætari decet;
Hac & fuiſſe, rumor afflat levis:
Hac & futuram, feminæ ſpondet fides.

SCENA SECVNDA.

Dum Criſpus accerſitur, Fauſta fidicina cantu recreatur.

EVNVCHVS. FIDICINA.

EVN. QVò, Domina, celerē proripis præceps pedē?
Reſiſte: ſubitos tempera, quæſo, impetus.
Inſana qualis Baſſaris Nyſæ jugis,
Gelidi vel Hæmi, ſequitur Evantum choros,
Euoë reclamans, Euoë, & thyrſos rotat;
Talis per aulam fertur attonito gradu,
Incerta cordis ſigna lymphati gerens.
Flammatus ore multus expirat vapor,
Ætnæus ignes qualis eructat Gigas,
Qualis triformis viſcera abſumens jugi
Liquidos Chimæra vortices flammæ evomit.
Procurrit, hæret, queritur, exundat, furor
Specimen per omne mentis incertæ natat.
Quò pondus iſtud verget inſtantis mali?
Excurrat aliquis qui viro cladem domus
Nuntiet, & hujus inſcium accerſat metus.
At ipſe tacitus verba meditabor, quibus
Iuvenem ferocem regio juſſu alloquar.
Chlamydeſque pictas obvius reduci offeram
Oſtro rigentes, ipſa quas fidâ manu
Diſcrevit auro in craſtinam munus diem:
Quâ veſte fulgens urbe ſe mediâ ferat
Ingens triumpho, & pacis ingentis parens,
Romæque cuſtos, lucis optatæ puer.
Patriæ & parenti reddat uſuram brevem.
Nunc aliqua veſtrûm verberans plectro chelym,
Ex more ſenſus excitet Fauſtæ pigros.
FID. Quæ te cruentæ gloriæ,
Quæ cura prœliorum
Cogit nivales aggeres
Calcare barbarorum?
Ah! nil memor Conſul tui,
Nihil memor tuorum.
Nec eſt paterna Regia
Quò pergis; at rigenti
Concreta tellus frigore,

Quâ

Quâ ſibilant furenti
Alpina ſaxa turbine.
Ah! ne quid immerentem
Riphæa lædant flamina.
Florem virentis ævi
Triviſſe quæ dementia?
Et regna per Suëvi
Pellita rixas quærere?
Vt Martis arma ſævi
Vivo tepeſcant ſanguine!
Huc, Criſpe, curſus, avia
Huc verte ſigna Criſpe.
Quid regna vexas invia?
Inter jocoſa vina
Hîc feſta per convivia
Rixæ ſatis calebunt.

SCENA TERTIA.

Conſtantino Fauſtæ coniugis furor refertur. Is malè ominatur.

CONSTANTINVS IMPERATOR.
NVNTIVS. CHORVS.

IMP. AGè: quæ labanti peſtis occultæ notæ
Vultu vagantur? NVNT. Pallet, igneſcit, color
Non unus errat: ſimilis attonito, modò
Exanimis albet vultus, amiſſas prior
Modò flamma vires reparat, & variâ vice
Fugat, & fugatur oris ingenuus rubor:
Cum ſæpe, tamquam ſperet, afflictam allevat
Mentem renidens ore: pòſt paullò, quaſi
Deſperet eadem, gaudio mœret brevi;
Et dubia cervix ore dejecto labat:
ddubitat, audet, ingemit, ridet, fremit:
acrymæ ſequuntur: ſpiritum ex alto citat:
mpunè verba fundit inſanus dolor;
ine mente murmur vota taciturnum canit;
omenque patris, nomen, & nati vocat:
lurimus in ore Criſpus: ad Criſpum redit
lienus error mentis: in Criſpo ſedet;
mnes & undas frangit ad Criſpum dolor.
MP. Non dubia ſigna mentis emotæ canis.
lò recurſat animus ejectus ſtatu,
bi vota ſanus ſæpe verſabat ſua:
uſtina Criſpum mente maternâ pium
nplexa ſenſus priſtinos volvit furens.

Diurna

Diurna corde vota quæ vigili moves,
Nocturna reddit corde ſopito quies.
Quiſquámne lætis credulum rebus dabit
Animum ? nec æſtu fluctuent quanto videt ?
O vita fallax, fronte quàm blandâ tegis
Quantos tumultus ! Nemini quidquam ſatis
Cautum eſt in horas : prima quæ vitet timor,
Quæ prima Numen ſupplices póſcant preces.
Nato rogabam Neſtoris genitor dies
Lætus triumphis : ægra nunc conjux novo
Terrore pavidum ſtringit ancipiti virum.
Timeo, nec ipſe video quod timeo : mei
Cauſſam timoris ipſa quæ miſcet metus
Præſaga mens ignorat: haud quid ſit ſcio.
Quæ cauſſa tantos concitat motus latens,
Olim hæc apricum nacta, nequaquam eſt levis.
Inſtat procella fœda, tùm vento tument
Tranquilla nullo maria. Regnator poli,
Et tu paterni Numinis vivax honor,
Qui nocte lucem, morte qui vitam ſeris,
Natos, parentes, regiam, quæſo, adſpice :
Et quod pavemus inſcii, tandem amove.
CHO. Omnia vereri providè, timidi eſt nimis :
Nihil vereri providè, ſtupidi eſt nimis.
Illum beatum judico, ſi quis pedem
Vtrimque referens ſede ſe mediâ tenet ;
Nec cuncta ſemper anxius miſerè timet,
Nec diſſolutus mente nil umquam timet.
Hinc ille ſeſe Regis inſinuat metus,
Momenta rerum pondere expendens ſuo.
Nec auferendam credidit vento ratem
Nimiùm ſecundò. Sæpe nautas inſcios
Ad ſaxa torquet aura, quæ bellè vehit.
Cùm quid timendum deſit, hoc ipſum time.

SCENA QVARTA.

Criſpus redux feſto Romanorum plauſu excipitur. Gratias agit D.Virgini.

MILITVM MANIPVLI LVDIBVNDI.
CRISPVS CVM LICTORIBVS LAVREATIS.
CHORVS.

MIL. INgens Aſſaraci domus,
Antiquum Iaſii genus,
Verſo ſoſpes ab Ilio.
Buſtis Laomedontiis
Inſultent pecudes licet ;

Cladi

Cladi magna rependitur
Merces, & pretium eſt ciuis;
ii, dum Troica Pergama
gnis vaſtat Achaicus,
llo ex igne nepotibus
Major Roma renaſcitur.
Nutrix optima Romuli,
Albâ mitior impiâ.
Vrbis qualia culmina
Creſcunt lacte tuo! Duces
Quantos prole novâ creas,
Divis Roma faventibus!
Quæſitam meritis parem
Famæ ſume ſuperbiam.
Te regnante nihil ſemel
Magnum terra videt, nihil
Amplum robore Cæſarum.
Priſcos enumerem Duces?
An mirer potiùs novos?
Cedant priſca recentibus.
Magnis orta parentibus
Proles major ab integro
Semper, Roma, tibi venit.
Antiquos memorent patres
Nati degeneres patrum:
Vel quos una domus viros
Edat Flavia maximi
Heres nominis adſpice.
Quem patri ſimilem dedit?
Quem nato ſimilem dabit
Numquam diſſimilis ſibi?
MIL. Romæ feſta dies eat;
Fulgent ſidera puriùs:
Frontem virgine Delia,
Proles Dardana, cingito;
Criſpo Conſule vicimus,
Criſpo vicimus auſpice:
Lentis otia feriis
Criſpo Conſule tranſeant.
Agros viſet & opida
Labens æthere Fauſtitas,
Gaudens tegmine candido:
Criſpo Conſule pax volat
Gangen inter & aureâ
Ripâ conſpicuum Tagum:
Et quà Sole peruritur
Latè dives Arabia;
Et quà pinguia paſcuis

Stringit rura Boryſthenes;
Quà Thetis vetat ultima
Terræ brachia porrigi.
Quidquid Sol oriens videt,
Cernit quidquid & occidens,
Criſpi perdomuit labor.
Criſpo Principe quis feræ
Motus horret Iberiæ?
Quis, quæ vulnera dirigunt
Parthi, cùm ſimulant fugam?
Quis, quæ ſpicula deferunt
Nervos certa Cydonios?
CRIS. Submitte faſces Lictor, & Romæ ſacros
Verere vultus: urbis adſpectum cole.
CHOR. Accurre Roma: Conſul en tandem tuus
Adeſt parentis Criſpus accitu redux.
CRIS. Optata tandem tecta, Romanas opes,
Limen paternæ ſedis, æquatas domos
Cælo Quiritum cerno. Salve gentium
Regina tellus, Imperî vertex ſacri
O cara ſalve Roma, quam tanti eſt mihi
Hoc capite tegere: tibi meum hoc ferrum ad latus,
Scis ipſa, ſemper militat: tu me facis
Avidum cruoris exteri, patriæ exſulem.
CHOR. Spectata memoras, columen ô Romæ inclytum.
CRIS. Adeſte cives undique, & læti meo
Pendete collo: fructus hic veſtri brevis.
CHOR. Invicte ſalve Criſpe poſt multos mihi
Remiſſe Soles: Criſpe, ſoliciti metus
Et ſpes ſodalis. CHOR. Moris antiqui vetus
Salve ſodalis: ſtudia prætextæ ſimul
Agitata, numquid pube primævâ vigent?
CHOR. Senuêre, Criſpe. prima langueſcit citò
Puerilis ævi fama ſublabens ſitu.
CHOR. Túne ille Ductor, cujus adſpectum prece
Superos emaci Roma jam pridem rogat?
CHO. Fortémne teneo dexteram? video omnibus
Petita votis ora? quando deſinent
Pro te timere? nempe, ni talis fores,
Non inviderent hoſtibus cives ſuis.
CHOR. O multa ponto, multa longinquo ſolo
Perpeſſe Conſul; patriæ ecquando tuæ
Frui licebit liberè, quo tam diu
Hoſtes fruuntur inter armorum ſonos?
CHO. Aquilas Latinas horruit trepidus Scythes,
Horruit Alanus: fulmen expavit tuum
Metuens Canopus; dives & Ganges tuos

Didicit triumphos, didicit, & dives Tagus.
Quacumque pontus aperit, & tellus viam,
Quacumque curſum pontus, & tellus negat,
Oenotria ſequitur, Criſpe, te virtus Ducem:
Te pace partâ nulla componit quies.
CHOR. Te bella tot diverſa, te caſus vagum
Egêre tanti: jura tu ferro tegis:
Tu pacis auctor, pace tu ſemper cares,
Sine fraude profugus, hoſpes externi ſoli,
Aliena conſecutus, excluſus tuis.
CRIS. Mittantur iſta, bellâ bellamus patris,
Auctore quo vel cadere præclarum eſt mihi.
Non quidquid Oriens virium, quidquid parit
Occiduus orbis, horream: denſo ſonet
Pulſata tellus equite: nudatis fremant
Acies in armis: Regna conſpirent licet.
Iubeat; tonantis fulmen excipiam poli.
Iubeat; ſubibo turgidi ponti ſinus,
Libycæque ſyrtis horridum intrabo fretum.
Iubeat; quod eſſe maximum reris malum,
Patriâ carebo miles externus patris.
Imperia patrum, auſpicia natorum optima.
Virginis an aras cernimus? caſtæ juvat
Numen vereri Matris. acceptæ memor,
Miles, ſalutis redde votivâ prece
Meritos honores. CHOR. Finiat Virgo tuos
Opta labores. CRIS. Virgo quæ poſcam docet.
Auctore dignas ipſe concipiam preces.
Tuos pudores, Mater, & partus tuos,
Vtriuſque gentes Solis auditos canant.
Per te reductus regnet in terris amor,
Per te pudor, per te decor, per te fides,
Per te voluptas caſta, conſenſus pius:
Ferrum teratur ruris innocuâ manu:
Mites in uſus falcis immites faber
Diſtingat enſes: alta pax urbes alat:
Pietas, honeſtas, amor inoffenſo pede
Populos peterrent: ſceptra violenta excidant:
Antiqua placeant jura: pellantur ſtupra,
Et prole ſimili ſancta laudetur nurus.
Tua regna, Virgo, nil niſi ſanctum decet.

Me vel propinqui pone ſub Solis rotis,
7bi nulla campis arbor æſtivâ virens
Recreatur aurâ : pone quà plauſtris domos
ndomitus agris Bructerus latis vehit :
Me nulla tellus, nulla degenerem dies
Arguet : ab ortu Zephyrus afflabit priùs ;
Nabatheus Eurus divitem invadet Tagum ;
Albim Canopus, Sarmatæ Nilum bibent.
Tu digna quæris dona, quæ reddas mihi :
go jam recepi : munus hoc dignum puto,
icuiſſe tanti juſſa genitoris ſequi.
i das merenti dona virtuti pater ;
ube, dediſti : juſſa pro donis puto.
'oſt juſſa ſi quid bella victori paras ;
terum jubendo bella victuro dabis.
'arere poſſum, debeo, exopto, ſcio,
t liceat oro : ſumma non timeo aggredi,
Non ima tanti juſſa dedignor Ducis.
i genitor es, permitte ; ſi dominus, jube,
'uis ut ævum ſerviat ſceptris meum.
uodcumque nomen ſuſtines, ſoleo & ſcio
ominum, parentem, Cæſarem, Regem, Ducem
imere, amare, colere, venerari, ſequi.
MP. Lucis repertor aureæ, rerum parens,
t tu paterni Numinis vindex Deus,
omana nutu regna qui torques tuo :
prole tantâ ſceptra nituntur mea,
umquam verebor ; cuncta conjurent licet
repido tumultu regna : non ſi Gadibus
ngant remotis Memnonis Reges opes :
on ſi Cheruſcos alteros Memphis trahat.
os, nate, mores, indolem hanc ſemper gere :
s nempe, Criſpe, moribus cælum patet.
unc ad vocantem confer Auguſtam pedem.
ptatus ille portus ærumnis ades.
te triumpho, & craſtinæ pompæ appara.

C H O R V S

Criſpo felicia omnia vovet.

O Sator mundi, columenque præſens,
Chriſte, defenſi moderator orbis,
Sæcla quī ducis, ſtabilique rerum
Fine coërces.
æſes, ô Regum, dominæque Romæ,
aviæ genti proprium precamur
lus hoc faxis, Iuvenemque magnæ
Laudis egentem.

Vivat hic mentis Iuvenis paternæ,
Hic puer ſeptem domitor trionum,
Ductor hic felix, Helenæque magnæ
 Caſtus alumnus.
Vivat, & patris rapidum ſecutus
Cæſaris fulmen properet triumphos;
Perque non multis iter inſtitutum
 Æquet honores.
Ceteris major, tibi Ductor impar,
Proferat toto ſua ſigna mundo,
Supplici victor placidus, frementes
 Acer in hoſtes.
Auſter hàc nimbos glomerat ſonoros:
Tangat hoc armis latus; hàc coruſcâ
Divitem latè metuendus haſtâ
 Turbet Hydaſpem.
Quaque concretum mare prœliantes
Suſtinet turmas glacialis oræ,
Quaque Sol curru rediens propinquo
 Inficit Indos.
Si quid eſt mundi generiſque noſtri
Terga poſt Calpes, fremitumque vaſtum
Nerei; ſiquid gemit æſtuoſo
 Verbere ponti;
Viſat, huc felix Aquilamque ſævam
Criſpus attollat, dominoſque faſces:
Hîc ſimul Romæ, ſimul hîc ſalutis
 Signa locentur.
Vt tuum terris memoretur iiſdem
Nomen, excerpſit puer unde laurum:
Nec magis Romæ tibi quàm tremendis
 Fulminet armis.
Sed tuas artes puer antè laudet:
Æquus ut ſummis foveat minores,
Condito telo melior togati
 Miles honeſti.
Monſtra non aulæ noceant bilinguis,
Livor & parcat puero immerenti,
Fervidæ bellante prior juventæ
 Opprimat ignes.

ACTVS TERTIVS.

SCENA PRIMA.

Criſpus à Fauſtâ fugiens, execratur ab eâ propoſitum ſcelus.

CRISPVS.

Quæ me nefando ſcelere contactum procul
Rapido procella turbine abreptum auferet?
Tantúmne facinus hauſerim! tantum nefas
Prope me fuiſſe, criminis tantam luem!
Licet exſecrandi facinoris culpâ vacem,
Et aure durâ excluſerim infandas preces;
Licet impudicos ſolverim amplexus pavens,
Et fœda fugiam tecta; ſum fœdus tamen,
Quòd ſceleris aures pepulit invitas ſonus:
Quòd vix revelli corpori admotas manus:
Audere quòd quæ facinus infandum foret,
Audire ſum coactus. Vt tantum nefas
Elapſus evitaverim; hoc magnum eſt nefas
Tam propè fuiſſe: proximâ flagro face,
Ignarus, inſons, integer ſi ſum tamen.
Vt non perurat fulmen; afflatu nocet:
Vipera venena nulla ſuffundat licet;
Numquam per artus innocens errat tamen.
Quam pæne peſtem labiis exhauſi miſer!
Horrore quatior, membra labefiunt metu,
Attonitus horret animus, exſanguis tremo,
Quòd tam propinqui ſceleris accepi notas,
Pius eſſe dum volo. Summe regnator poli,
Hæc ſcelera lentus ſuſtines, lentus vides?
Ecquando trifidâ fulmen exſiliet face,
Si nunc ſereno nubilo cingis diem?
Per me rubenti dexterâ miſſum, Pater,
Tranſadige telum, pectus hoc igni crema,
Si dubia fulmen librat ambiguum manus.
Sum nocuus ipſe: vindices nubes tonent.
Placui novercæ. Meruit hoc torvus rigor?
Hoc efferati militis vultus truces?
Egóne pudendis dignus inceſtis? ego?
Materia facilis Criſpus? ô fruſtra pium,
Torvumque fruſtra filium! ô miſerum patrem!
O tecta mœſta regiæ! ô Phædræ quoque
Fauſtam pudendam! ô ſæculi monſtrum tui,
Femina noverca pejus! ô labem! ô luem!
Quas Roma Phædras, Roma quas Circes alis!

Digitized by Google

Quænam iſta regio? Criſpe, quin properè hinc fugis,
In pace bella, barbaros nactus domi?
Modò fortis inter arma, nec victus pudor,
In pace pænè dexteram victus dedit.
Meritus triumphos inter hoſtiles metus,
Pænè in paternâ lauream amiſi domo,
Partamque palmam prœliis fregit quies.
Fuge, Criſpe, patriæ, immò Circeæ domus
Otia, paternis exſul à regnis procul.
Vbi terror animos acuit, ubi Martem ciet
Clangor tubarum, fulgor ubi ferri micat.
Integer amoris hactenus fœdi pudor
Rigeſcat: armis pectoris partum decus
Retinebis armis. Roma, fugientem vide,
Quem non videret hoſtis. ô patria! ô pater!

SCENA SECVNDA.

Criſpo fugiente, Eunuchus crimen in eum regerens turbam advocat, adeſt Conſtantinus Iunior Fauſtæ filius.

EVNVCHVS. CONSTANTINVS MINOR CONSVL.

EVN. Fvgit ſagittâ citiùs excuſſâ ferus:
Rapitur procellæ ſimilis inſanæ procul.
Tenemur, aſtu culpa Reginæ novo
Veletur ultrò: ſola quæ ſupereſt via,
Scelus tegatur ſcelere. Cur ſegnis ſtupes?
Quid expeditum, & facile conſilium diu
Torques? quid hæres? ſerus eſt facti pudor.
Aude anime: vires recipe: meditatum ſcelus
Quà licet adurge: teſte cùm facinus vacat,
In innocentem culpa transfertur benè.
Vltro retorque crimen: alienum nefas
Regeratur ipſi: tuta per fraudes via
Solet eſſe multis: ſceleris is pœnas dabit,
Quemcumque ſceleris tangit incepti pudor.
Capitale crimen eſſe finitum ſolet,
Non inchoatum: culpa quæ novit modum,
Secura raró, tuta non umquam fuit.
Primi nocentes occupent, ſi quid cavent:
Impunitatem criminis crimen dabit.
Majora magnum ſcelera tutantur ſcelus.
Extrema meliùs vulnera audaces movent.
Tutò movetur, remedio cùm quid caret.
Adeſte cives; ferte, populares, opem:

Accurre

Digitized by Google

ccurre Roma : facinus infandum, novum,
ıſolitum, inauſum, immane, truculentum, efferum:
ontaminatæ regiæ ſpolium rapit
npurus, impudicus, inceſtus; ſtuprum
aſtæ parenti natus egregius tulit.
ſam trementem, & turbidâ implicitam comâ,
t advolutam genibus intento ſuper
iolentus enſe terret, & rapto piæ
udore matri ſpiritum miſeræ eripit.
urrite : inhibete, ſpolia ne bina auferat
itæ & pudoris pariter : en præceps abit :
bit impudicus raptor : en telum, en chlamys :
ignora reliquit ſceleris : ô cœnum ! ô lutum!
ONS. Quæ vox ad aures advolat? Lictor, gradum
dde. Quis in Vrbe civicos miſcet metus,
pectante me, me Conſule ? I, turbam amove :
entiat hic hodie contumax faſces meos.
VN. An concitato Conſul accurrit gradu ?
tempore ipſa reſpicit miſeros ſalus.
ccurre Conſul regiæ : optatò advenis.
ONS. Satiſne ſalvæ ? fare, quo res in loco eſt.
VN. Obſeſſa, deſtituta, direpta eſt domus :
exata mater, genitor illuſus, pudor
reptus, ægra regia, Imperii fides
abefacta, ſanctæ jura pietatis jacent.
uod te per ipſa jura pietatis precor,
er quidquid eſt mortalibus ſancti uſpiam,
ccurre : Romæ Cæſarem, Regem patri,
atum parenti, conſulem civi proba.
aterna, Conſtantine, vindicta eſt tua :
omana faſces ſcelera contingunt tuos.
onſul tuere patriam, natus patrem. (domi.
ONS. Sceleris quis auctor ? edoce. EVN. Diſces
m perge, quæſo ; perge, fer miſeris opem :
lare matrem, & morte de mediâ eripe.
ne habet. revixti Fauſta : par iræ venis
vor miniſter : adjuvat natus furens
evæ furorem matris : invidiæ impetus
dii eſt ſatelles : ipſa ſi cuperet ſalus,
on hunc juvaret fraudis alienæ reum.
ata cauſſa eſt. noſter hic pridem ſcelus,
iquod coquebat : ſceleris invenit locum.
vidia ſtimulis atra quem ſævis fodit
eritis minorem, deſidi natum togæ,
oſcitantem. Segnis hic numquam dies
obis abibit : matris æquales faci
ovi furores filii : jungunt opes
nor, ira, livor : poſſe quid dicam ſequi ?

Flammaſque, & enſes, & neces, & fulmina.
Matrem, novercam, feminam irritat dolor
Turpis repulſæ. vicimus victi Phryges.
Femina vel una ſceleris eſt omnis capax.
Quid læſa faciet fraude conceptâ triplex,
Matris, novercæ, feminæ? quidquid vocas
Matrem, novercam, feminam, monſtrum, luem,
Furiam; procellam, turbinem, Fauſtam vocas.
Nil levius illa: feminæ ut mores ſcias.
Libycæ procellæ obverterim naves priùs,
Aut ubi Malea corripit pontum ſequax,
Aut ubi Charybdis incitum longè ſalis
Æquor reſorbens vortice intorto vomit.
Iam ne quid æqui natus alienus ferat,
Satis movebat mater, & ſceptris manus
Aſſueta, matriſque animus impensè ſuos
Fovens, in alium ſponte naturæ imminens.
Quòd ſi novercam poſſe privigno putas
Benè velle cuiquam; poſſe per ſalſum quoque
Innare montes mobiles pontum putes.

SCENA TERTIA.

Fauſta manum Conſtantini quaſi læſa pudicitiæ ſuæ vindicem in ſe armari poſtulat.

FAVSTA. CONSTANTINVS CONSVL. EVNVCHVS.

FAV. PErmitte mortē, nate. quid fruſtra es pius?
EVN. Res geritur intus magna: per fraudes gradus
Fit fraudis: ultro crimen inſonti parat:
Accincta ferro Fauſta diſtricto furit,
Quaſi certa lucis rumpere inviſæ moras.
Fletu rigantur ora ſimulato: decus
Turbatur omne frontis: abſciſſus jacet
Humeris amictus: vulneri pectus patet.
Ornatur omni fraus novercalis dolo.
Hæc me magiſtrum quæreret? docta eſt ſatis.
FAVS. Concede mortem, nate, ſi verè es pius.
Licuit pudicæ lucis uſurâ frui:
Pudore victo, cauſſa vivendi perit.
CONS. Ablatus, haud ereptus invitæ pudor
Facit impudicam, mater, indignam notam
Intaminatâ mente ne falsò indue.
Innocua vivas: exuas ferro manus.

Melius

Meliùs litabit crimini infandò, ſcelus
Qui fecit, haud coacta quæ ſceluseſt pati.
Arcete, famulæ, dexteram: mentem alleva
Mater : pudoris priſtini ſenſus voca.

SCENA QVARTA.

Conſtantinus iunior & invidiâ, & novâ matris illatâ, ut rebatur, iniuriâ; dira omnia adverſus Criſpum meditatur. Perſuadet ei Senator, ut iure priùs agat.

CONSTANTINUS IUNIOR CONSVL. SENATOR.

CON. ETjámne noſtris clarus exuviis eat
Laniſta fœdus ? regiam inceſtis domum
Maculârit audax ? jura mirmillo tori
Fœdârit ? aulæ illuſerit ? matrem, patrem,
Natos pudendâ labe turpârit, Duces
Romæ, nepotes Cæſarum, Divûm genus ?
Quid niſi feroci militum fidit manu
Lixa impudicus ? Hoſtium clades domi
Reponit ? orbis regiam prædam ſui
Ducit furoris ? diripi Romam placet ?
Thalamos adiri, Cæſarum frangi toros ?
De plebe ſtupra reſpui ? Reges peti ?
Et à Britanno reſpui, à ſervo peti ?
Impunè ſcurra ſceptra divexet mea ?
Regnis inultus ſpolia de noſtris ferat ?
Animo ſupino ſorbeam tantum nefas ?
Tam inſigne ? tam palmare ? rivalem patris ?
Ludibria lixæ ? pellicem matrem ? notam
Generis ? parentum dedecus ? labem domus ?
Servi triumphos ? hoſtium riſus ? luem
Regni ? pudores regiæ ? luctus meos ?
Vt ſcurra tantum vulnus huic homini imprimat,
Invulneratus ipſe, ſecurus ſui,
Et ſe triumphis efferens ? non, ſi Ducum
Sunt aliquid odia, tota fraternis minis
Vndique coactis gentibus tellus ſtrepat ?
Sit patria pretium, cauſſa bellorum parens:
Præmia probantur, cauſſa nequaquam placet,
Sed occupetur. Roma commiſſas Ducum
Aquilas furentûm cernat ; equitatu levi
Latina frangi prata, jactari faces,
Corruere ferro templa, conſtratum tegi

Sub

Sub ratibus æquor. quidquid immiſſis ſocer
Alpibus in urbem, quidquid invexit gener,
Vbi Roma mundi diſtrahi queſta eſt opes,
Et ſe Philippis obrui, fratrum manus
Iterum reponant mutuis odiis : furor
Dabit arma, Roma præmium, cauſſam parens,
Orbis theatrum, injuriæ vires. Bonum
Immane Regnum eſt, clade ſit partum licet.
Imperia pretio quolibet conſtant benè :
Auro æſtimantur cetera, auro veneunt,
Romana ferro: ad regna per clades eas
Manu gerenda ſceptra rapiantur manu.
Diſſidia fratrum bella fraterna explicent.
SEN. Te nulla fama ? CON. Fama privatos regat,
Libido Reges. SEN. Numinis nullus metus ?
Te nulla pietas, nullus abſterret pudor ?
CON. Privata vitæ decora privatis canas :
Nos alia quædam Principes virtus decet.
SEN. Pietate patriæ regna retinentur benè.
CON. Timore meliùs. SEN. Sceptra violenti Ducis
Diuturna non ſunt. CON. Roma victores timet
Submiſſa bello. SEN. Roma victores amat
Pietate victâ. CON. Contigit cuivis amor :
Non niſi potenti terror. SEN. Inviſum bonum,
Nec ſtabile Regnum terror infidus malè
Vi continebit. CON. Nempe cui friget manus :
Deſpectus enſis perfidos fidos facit.
SEN. Multos timebit ille, quem multi timent :
Et quos fideles reddit inſenſus metus,
Verè fideles eſſe ne falsò putes.
Pietate nata ſceptra tutatur fides.
Commune Regnum laude privatâ ſedet :
Commune nomen eſſe pietatem putes.
CON. Parere mavult, eſſe qui mavult pius.
SEN. Regnare non vult, eſſe qui inviſus cupit.
CON. Regale nomen viribus pollet ſuis.
SEN. Populare tolle ; Regium nomen ruit.
CON. At divus urbe Cæſar oppreſsâ negat.
SEN. Vulneribus idem Cæſar exhauſtus docet.
CON. Regno relicto poſteris ; SEN. Vitâ hoſtibus.
CON. Perfunctus orbis Rege. SEN. Defunctus viro.
CON. Adeptus aras civium aſſenſu pio :
SEN. Exutus aris lege meliori ſenum.
CON Invidia paucis parcit. SEN. In paucis habe,
Quos patria ſtudio grata populari colit.
Sceleris ſub ictum Roma fraterni duos
Duces, & acies urbis unius, dabit ?
Hæc ampla tecta, hoc culmen auguſtum Imperî,

Hanc

Hanc orbis arcem dirues ferro? potes
Delere mundi columen, hanc urbem potes?
Et antè perdes, rapere quas optas, opes?
Euere vis, tenere quod regnum expetis?
Hæc quæ libido, patriam, ut fiat tua,
Nullam eſſe malle? quale tu bellum putas,
In quo precari Roma non vobis queat,
Nec imprecari quidpiam? Quid vos vocet?
Cives, an hoſtes, arma ſi ſumi placet?
Hoſtes? at urbis arma Romani gerunt.
Cives? at armis patriam infeſtis petunt.
Vinces? delebit Roma. vinceris? gemet.
Duces ſequetur? ipſa prodetur ſalus.
Duces relinquet? ipſa prodetur fides.
An vota nuncupabit, ut Numen tibi
Faveat benignè? Roma ſed Criſpo ſtudet.
Vt faveat illi? Roma ſed debet tibi:
Vtrique? vires diſtrahi cernet ſuas.
Neutri? ſuorum clade mœrebit Ducum.
Sibi? ſed eſſe grata vobiſcum rogat.
Patri? ſed ille publicæ cauſſæ favet.
Omnibus? at iras omnium exauget dolor.
Nullis? at orbis columen auguſtum occidet,
Et urbe nixa generis humani ſalus.
Occaſus igitur generis humani placet,
Vt expietur Iuvenis unius ſcelus;
Et odia, fratris clade, ſaturentur tua?
Placare, quæſo: ſpiritus frena truces.
Placare Conſtantine: pietati refer
Animum relictæ: ſiſte præcipitem impetum:
Publica dolorem cauſſa privatum regat:
Cedat ſaluti civium proprius dolor.
Te Roma ſupplex, patria te mœrens rogat,
Te ſcelere tellus feſſa, te mundi ſalus.
CON. Vt exſecrandi facinoris nullas ferat
Pœnas nefandus frater? ut ſemper feram
Dedecus iniuſtum nomini? SEN. Pœnas dabit
Frater, nec uno vindice, aut uno die:
Ne metue: pœnas fraudis expendet graves;
Tantaſque, quantis ira ſatietur tua.
Quicumque fraudum conſciam mentem gerit,
Et impeditus ſcelere ſe teſtem pavet;
Iudex & index, tortor & noxæ reus,
Idem tribunal mentis horreſcit ſuæ:
Salutis exſpes, æger, afflictus, miſer,
Omni pudore naufragam vitam exigit:
Inter ſceleſtæ mentis aſſiduos metus:
Non ſomnus illi, menſa non curas levat;

Digitized by Google

Non veſtis auro, picta non gemmis rigens ;
Non quæ tumultu tecta famulari ſtrepunt ,
Vndaſque populi latera glomerantis vomunt :
Licet aſſeclarum ſepiant turmæ latus ;
Licet arma circùm miles addenſet ; poteſt
Fortaſſe tutus eſſe, ſecurus nequit.
CON. Antiqua dicta trita ſapientûm ſcholis
Memores, ubi crimen ſceleris aſſueti modus
Terminat, & iram lentus exſtimulat dolor.
Inuſitata crimen inſolitum luant
Supplicia : ſummam pœna par culpam premat :
Vindicta magnis magna ſtatuatur reis.
Vexata mater, nomen illuſum patris,
Turpata ſpecies Imperî, & Regni decor,
Nimis eſt acerbum facinus: hoc ferrum, hoc faces,
Datus hoc viciſſim diluat fratrum cruor.
SEN. Si tanta frenos ira non ullos capit ,
Nec tibi litare frater immunis poteſt ;
Pœnas per omnes fraudis indignæ reus
Rapiatur unus : unus exſolvat ſcelus,
Qui fecit : armis frater abſiſte impiis ;
Pia regna nullo ſcelere maculata obtine.
CON. Si bella ceſſent , ille cui pœnas dabit ?
SEN. Matri, parenti, regiæ, Romæ, tibi.
CON. Quâ fraude captus, viribus victus quibus ?
SEN. Se teſte captus, viribus victus fori.
Sunt ſancta legum jura, Romanum eſt forum :
Arbitria patris : exigat pœnas pater:
Maculæ paternæ patrius attingit dolor
Propriè parentem, & labis acceptæ pudor.
Patrium ad tribunal deferas cauſſam patris.
CON. Quid ſi paterni jura detrectet fori ?
Pacata miles jura violentus ferat ?
SEN. Si jura pacis miles irridet ferox,
Rapiantur arma. Militis miles nefas
Iuſſu parentis vindices, ultor patris.

SCENA QVINTA.

Artemius ſceleris famâ excitus, iuvare rem decernit.

ARTEMIVS CVM MILITIBVS.

TRepidus quis aures vulnerat rumor meas ?
Criſpum pudore matris extorto fugâ
Quærere ſalutem? Criſpus hoc tantum nefas ?
Haud ſimile veri eſt. Signifer ſignum ociùs.
Claſſes, cohortes, ferte, quò fertur, pedem.

Armis

rmis tegatur Iuvenis infelix piis.
i vera culpa noxium adſpergit Ducem;
'os deprecemur ore: ſi falſa eſt; manu.
ac ſequere, properè miles, addenſa gradum.

SCENA SEXTA.

:unuchus Conſtantinum iuniorem ſtimulat, ut Criſpi cædem urgeat. Suadet ut iudices ſeligat, qui corrumpi à ſe poßint.

EVNVCHVS. CONSTANTINVS CONSVL.

:VN. Non ego vetuſtis nomen à Ceris traho
Obſcurus heres: ſtirpe nec clarâ ſatus
'er ſceptra Regum mittor, S trabeas Ducum.
i quæris ex nepote quem patrem patris
'ertius ab illo cenſeam; mihi non liquet.
ivos, & atavos, generis & quidquid retro
'eteris meorum eſt, natus ex ipſis minor
Adhuc requiro, laude nec gentis meâ
Jovitas colorem ducit alienum decus:
Nec me parentum merita nec tituli efferunt;
ied propria virtus, nata mecum ſcilicet,
Aoritura mecum, genere qui turget ſuo,
Aliena jactat: ipſe poſtremæ notæ
iervile nomen, quidlibet fortis pati,
iimulare quidvis gnarus, & fraudum celer
)pifex, & omnis officî ad tempus capax,
'erſare curam callidus, mentem & vagam
Modò huc, modò illuc flectere inſtructam dolis;
Virtutis idem ſuaſor, & vultu tenus
Servire doctus tempori, & ſcelerum ſciens.
Quem ſtemma nullum, ſtigma ſed multum notat,
Præſens ſalutis dicor Auguſtæ Deus.
Hoc eſſe noſtræ pulcrius ſorti puto,
Claro tumentes genere Romanos Duces
Vel fraude vel virtute ſervari meâ;
Qu ſi ſuperba ſceptra Pelopejæ domus,
Aut ab vetuſto nomen Aſſaraco geram.
Certè paventem crimen Auguſtam ſuum,
Et impudicæ mentis agitatam æſtibus,
Iam fluctuantem, & naufragam, & dubiæ ſpei,
Et mentis inopem, morte de mediâ dolo
Eripuit hujus dextra ſemiviri Phrygis.
Nunc mihi, quod unum reſtat, urgendū eſt ſcelus,
Vt hic laniſta, quando præcipiti in loco

Deſer-

Digitized by Google

Deſertus, ultro pronus ex alto imminet.
Prematur, incitetur, impulſus ruat.
Ne, ſi reſumptis viribus miles ferox,
Vt nutat, anceps figat in tuto gradum
Hoſti timendus: antequàm fixo pede
Premat, opprimatur. fraude qui crimen ſtruit
Prima antevertat tempora, & tutas moras,
Ne ſe retexat ipſe per ſpatium dolus.
CON. Benè habet: peractum eſt: ſceptra fundavi (meas
Hæc una crines laureâ vincit dies,
Stabilémque pacis ſancit æternæ fidem.
Antehac inanes Cæſaris geſſi notas,
Vacuúmque nomen Regis, & partes Ducis
Sine Rege, ludus hoſtis, & Romæ ſimul.
Tandem laniſta fortis in noſtras manus
Venit, & armis venit excuſſis quidem.
O me beatum! [illegible] Cæſarem! ô Agamemnonem!
Ducum ô Tyrannum, ô Conſulē, ô Regē, ô Deum!
Vix benè, quod intra pectus exundat, capit
Animus tumore gaudium elatus novo.
EVN. Supereffluentis gaudii ſenſu hic puer
Deſipit, & ardet æmulo afflicto inſolens:
Adibo, ne quid ebrii peccet calor
Præproperus. Orbis rector, Hectoreum genus,
Invicte ſalve Cæſar, & terror Ducum.
CON. Nunc terror, antè riſus, & lixæ jocus,
Magníque imago nominis. EVN. Virtus diu
Latere preſſa major invidiâ nequit.
Merſes profundo, pulchrior ſolito emicat,
Lucteris, ipſis ducit ex damnis opes.
Facinus feroces impetus primos habet;
Idem ſeneſcit facilè, ceu flammæ vapor:
Virtutis eſſe robur invictum ſolet,
Et nocte promit majus ac majus decus.
Tandem laniſtæ ceſſit immanis furor?
Tandem reſedit? dexteram tandem dedit
Invidia? téque Roma meliorem colit?
Conſilia Regum ſcire ſi ſervos decet;
Quo genere pœnæ ſpiritum impurum exſpuit
Mirmillo fœdus? ſceleris an pœnas dedit?
CON. Dabit parenti judici. EVN. Nondū dedit?
Actum eſt; parenti judici numquam dabit.
CON. At mox aperto judicum & legum foro
Intendet ipſe judicis fulmen pater.
EVN. Mitis ſevero judici obſiſtit pater:
Parentem eundem & judicem nemo volet,
Qui jure noxam perſequi læſus volet.
CON. Senſum parentis hoſtis oppreſſit dolor.

Par gemina qui nunc ſcelera crudeſcit rei:
Qui militari pube glomeratus pedem
ntulit in urbem ſcelere geminato impius,
Læſo pudore matris, & regno patris.
EVN. Ne, Cæſar, erres: ira langueſcit citò:
Patriæque mentis detumet poſitus furor.
Vel has ſeveri judicis lentas moras
In ſcelere tanto, poſt truces Regis minas,
Redeuntis eſſe ſigna pietatis reor.
Per iſta ſeſe effugia diſpergit dolor,
Natura cùm recurrit: has quærit vias,
Vbi ſe receptat pectus ad mores pios.
Optat ſeveri nomen, irati fugit.
Si vera quæris; corda paullatim labant,
Et ipſe ſeſe fractus extenuat tumor
Per mitiora verba: cùm juſtas dolor
Vires remittit, læſus ad mores redit.
Quid ſi per omnes vita virtutum gradus
Traducta nato mitiget ſævum patrem?
Si quæ per ipſos judices errat rei
Gratia recurſet civium ſtudio potens?
Species honorum? tertiis jam faſcibus
Notatus annus? pérque natorum indolem
Acti curules? nobiles ferro manus?
Gloria triumphis nixa, terrarum favor?
Domitæ ſecundis prœliis gentes feræ?
Criſpo Senatus deditus? Romæ fides
ſpectata, victor miles adjunctus Duci?
Præſidia plebis, vota populorum omnium?
Quid ſi, quod aiunt eſſe facturam, prece
Criſpi, paternum pectus expugnet ſoror?
Quid ſi nepotis avia propugnet caput
Helene precando? & filium flectat parens?
Aviæ querelas ſpernis? an blandas preces?
Ergo nec gemellæ. Supplices quantum potes
Helenas ab aulâ ſubmove. arcenda eſt ſoror
Præcipua: mœſtæ ſqualor ob ſexum miſer,
Ob orbitatem juſtus, ob cauſſam pius,
Ob dignitatem blandus, ob ſenſum efficax,
Quamvis rigentis pectus infringet patris:
Ad genua ſupplex procidet; fundet comas;
Imbri rubentes eluet ſalſo genas;
Meditata crebro verba ſingultu exprimet;
Denique gemellum gemina ſervabit ſoror,
Orbata, deſtituta, ſolitaria,
Miſeranda virgo flore primævo decens.
Si forma ſupplex, caſta præſertim, rogat;
Expugnat. illam machinam prudens cave.

I GON.

Digitized by Google

CON. Profare, quónam præſtrui poſſit modo
Aditus gemellæ ſupplici ad mitem patrem.
EVN. Conſilia velox præripe, & primas moras.
CON. Iudicia properē juſſa, dum longè eſt ſoror?
EVN. Præſtiterit: abſit dummodò judex pater.
Pugnes id unum. jura nec laudans fori
Aulæ reſolvat. ipſe decernat domi,
Dum fervet irâ pectus: hoc Regem decet.
Si crimen aulæ jure populari inſequi
Volet, patronus eſſe ne cauſſæ velit.
Rem mandet aliis: abſit. hoc pulchrum eſt patri.
Sin ipſe quæſtor, ipſe moderator fori
Pater eſſe geſtit; proximus ſupereſt labor.
Demens quid autē hæc diſputo? hoc verò eſt nihil,
Servile tantas res nec ingenium capit.
CON. Expone quid ſit, quod premis. EVN. Nugas ago.
CON. Effare, ne te cogat admotus dolor.
EVN. Nullo dolore noſtra cogenda eſt fides.
Quamquàm prematur meliùs hoc; dicam tamen.
Ipſum ambiendum nempe conſilium puto,
Et aſſidentes judici ornandos ſenes;
Ne quâ forenſi gratiâ floret reus;
Cuniculis attentet occultis forum.
Quod provideri convenit: ne, quos pater
Cauſſæ advocârit arbitros, teſtes tui
Dedecoris ille reddat urbanus favor.
Nec temere tantam tranſigi cauſſam decet.
Accenſa ſtudia plebis in Criſpum vides,
Procerum, Senatus, gentium, Romæ, patris.
CON. Tu quos vocari judices tutum putas?
EVN. Res ipſa loquitur. ipſe quos fidos putes.
Nattas, Stalenos, aſſeclas veteres avi.
CON. Reliquos forenſes vultures, Gracchos, Macros?
EVN. Fabióſque, Braſſicáſque, Bulbóſque allegas:
Qui ſi palato durius reſponderint;
Adſperge guttam: nil erit conditius.

CHORVS

Optat ut falſa ſit fama de ſcelere Criſpi. Famæ deſcriptio.

VTinam falſo jactata metu
Pennata volet fama ſatelles,
Auctor inanis ſæpè tumultus,
Sæpè tumultus nuntia veri.
Quæ luce ſedens, & nocte ſedens
Turrita ſuper culmina Regum,

Mille

Digitized by Google

Mille per artus vigiles pandit
Oculos, totidem ſubrigit aures
Anxia cuſtos; primæque auceps
Auræ tenues legit afflatus;
Mox ambiguo dubitata ſono
Serit incerti verba ſuſurri;
Inde capaces fuſa per aures
Vulgi, celeres explicat alas;
Duplicánſque metus creſcit eundo
Inter terras, inter & aſtra
Lapſa volatu trajicit urbes,
Gravis exoriens rumore levi,
Levis emoriens rumore gravi.
Quidquid & alter prodidit auctor,
Quiddam auditis ſeuis affingens;
Hoc multiplici voce remiſſum,
Alter pronas narrat ad aures.
Credita vulgo verba bibaci
Manant porrò ſparſa per orbem,
Quibus acceſſit credulus auctor
Alter, & alter. Sic magna vides
Flumina parvis fontibus orta
Margine ripæ vix poſſe premi.
Hic, qui Romæ famulare fretum
Præbet, & ingens regit Oceanum;
Nabilis amnis maris expertas
Sæpè procellas ſuſtinet alnos;
Vbi Roma ſuum ſuſtinet orbem.
At quà ſacri caput erumpit
Fluminis, undæ tenuis lapſus
Graciles, quivis accola fontis
Puer audebit tranſire pedes:
Vbi germano devius Arno
Omine linquit meliore jugum
Sacra viſurus regna Quirini.
Nondum niveo fonte Clitumni,
Non ſulphureo Nare ſuperbit:
Nondum montes terebrans ipſos
Labaris rigidis cærulus undis
Temperat, iras dedoctus, aquas.
Longè faſtis damnata fluit
Allia; longè flumen Himellæ:
Ibit & longè gelidus rivus,
Quem depreſſas per convalles
Et per campi culta volutum
Rugoſa gelu Mandela bibit.
Non Albuneæ ſede relictâ
Præceps Anio vehit ingenti

Mole tributum, gravitérque furit
Ire ſecundus.
Vtinam falſo terrore fidem
Perdat inanis fama ſuſurri,
Fictúmque ſcelus concidat aulæ;
Vel uterque vacet crimine tanto,
Vel vacet alter. Sed, ſpero, vacant;
Aut opto. Sed lubrica res eſt
Femina: res eſt cerea primo
Sanguine florens militis ætas.
Rarò pulchris forma pudica eſt.
Rarò caſta eſt femina dives.
Quòd ſi flexit forma novercam;
Si te vicit, Criſpe, voluptas;
Propè ſolicitor dicere, nullos
Fortes, nullas eſſe pudicas.
Cepit Criſpi forma novercam;
Nomine nullo femina tuta eſt.
Placuit Criſpo forma novercæ;
Nulli credas, Roma, feroci.

ACTVS QVARTVS.

SCENA I.

Nuntius miſſus, ut Criſpum accerſat, refert, quomodò ex filio & Fauſtâ Criſpi crimen intellexerit Conſtantinus.

NVNTIVS. CHORVS.

NVN. O Dura ſemper jura famulatus mei!
Nã cur acerbi nuntius caſus legor?
O Criſpe, Criſpe. CHO. Fare, quid portas novi?
NVN. Hanccine parenti gratiam, has laudes refers?
Hic eſt triumphis ille decretus dies?
Periêre mores: exſulat terris fides:
Res fama vilis; regnat immanis furor:
Afflicta fœdè jura pietatis jacent.
CHO. Quod quereris, ede: graviùs incertos tenes.
NVN. Verbo docebo. Criſpus invictus cadit.
CHO. O Romæ amores ſemper infauſtos, breves!
Heu, heu! quid auſus juvenis infelix cadet?
Quis ergo forti ſpiritum invictum rapit?
NVN. Qui Regna violens calcat, & Reges, Amor:
Victrix libido nobilem fregit Ducem.

CHO.

Digitized by Google

CHO. Audita narras: fama vulgârat nefas
Indigna forti: cladis enarra modum.
NVN. Pater Syenes jura Legatis dabat
Procerum coronâ ſeptus,& Regna ultimi
Frenabat orbis legibus, quæ marginem
Vtraque refundens ſubmovet ſummam Thetys:
Minor, ecce, Conſul ora violenta efferens,
Et ſpecimen irâ turgidi, quiddam patri
Tacitas in aures voce ſubmiſsâ ſonat.
Cæſar Senatu tecta dimiſſo petit
Protinus; & omni teſte ſecluſo ſubit
Quà limen aditus pandit arcani fores
Tergo relictas. Fauſta turbatis comis
Occurrit ægra, lividas fletu genas
Humecta: qualem fama poſt raptum ſtuprum
Raptoris enſe narrat armatam manu
Lucretiam occurriſſe morituram viro:
Ad genua Regis accidit; mœſtos humi
Defigit oculos; ora ſingultu ſonant:
Vix verba rumpit pauca magnanimus pudor,
Sed plura corde ſupprimit fixus dolor:
Per priſca, quæſo, jura conſortis tori
(Ne noſtra dicam, fecit hodiernum ſcelus)
Magnanime Conſtantine; per caſtam fidem
Dum licuit, inquit, morte teſtandam piâ,
Per ſpem nepotum prole ſurgentem tuâ,
Per liberorum, quæſo, nunc certam indolem,
Per ſi quid umquam dulce de nobis fuit,
Exſolve curis; luce me invisâ exue:
Permitte mortem: caſta, dum licuit, fui.
Peperi; nec ullo ſcelere maculavi torum;
Pignora pudicæ mentis huic aulæ dedi:
Nunc Fauſta, Conſtantine, non illa eſt prior.
Natura retro verſa mutavit vices:
Permiſta ſoboles, ſanguis ambiguus, fides
Incerta, conjux dubia: nunc certi nihil,
Niſi Fauſta pellex filii, ſcortum viri.
Quod te per iſtam dexteram, & ſceptrum Imperi,
Miſerere, quæſo, conjugis quondam tuæ.
Sceleris pudendâ labe conſperſum torum
Meo cruore diluam, Cæſar, ſinas:
Dum Fauſta certâ prole diſtinguit virum,
Dum te parentem liberi appellant tui,
Nec dum nepotes Fauſta progignit viro,
Ambigua mater: ſevoca incertum genus,
Fœdúmque nomen expia impuræ domus.
Hæc fata tacuit. plura taciturnus pudor
Exſequitur. ora fletus vbertim rigat.

Cauſſam pudoris orat elinguis dolor :
Humor perorat ſalſus ex oculis fluens.
Profertur enſis pignus ; effertur chlamys :
Immane certis arguunt factum notis.
CHO. Quî mente tantum vulnus Auguſtus tulit?
NVNT. Horrore primo quatitur: exſanguis ſtetit.
Vt ſe recepit, Summe prô, dixit, Pater,
Fandi & nefandi teſtis, & vindex gravis ;
Quæ ſcelera vindex fulmen exſtinguet tuum,
Niſi fulminandum facinus infandum hoc putas ?
Quæ monſtra cerno ? hoc unde portentum domus?
Hæc unde fœdi generis erupit lues ?
Foris pudicus miles, impurus domi?
Mihi te reſervas? rigidus hic ille eſt pudor,
Hæc illa vultus caſta majeſtas trucis?
Thalamos parentis? Ite, funeſtum caput
Attrahite: ſævi ſentiat ſceptrum patris,
Qui exempla caſti negligit: ferro cadat
Immane monſtrum, dedecus mœſtæ domus.
Tu verò fidei ſpecimen antiquæ novum,
Tu ſocia thalami vive; nec mentem ſacram
Æqui tenacem nobili de corpore
Expelle: vive ſæculi exemplum tui.
Dixerat: & item protinus nutu mihi
Significat, huc ut ſceleris accerſam reum :
Qui ſi furenti, cardine in tanto, patri
Paruerit armis aſper, & victor ferox;
Pius eſt: & urbi parcit; & patrem colit.
At ſi parentis juſſa detrectat fetus ;
Nec ille patri, Roma, nec parcet tibi.
Omnia tumultu cerno miſceri novo,
Et orbitates civium, & Romæ faces ;
Et vaſtitates gentium, atque incendia .
En, ipſe Cæſar exit: ad Criſpum advolo.

SCENA SECVNDA.

Conſtantinus ſolus de Criſpi flagitio queritur.

CONSTANTINVS IMPERATOR.

ABſcede teſtis, arbitro ſedes vacet :
Mecum ipſe lamentabor ærumnas meas.
Certè hic querelis aptus eſt noſtris locus.
Quæ prima? deinde? ſumma quæ fletu ſequar ?
Quid fiet ergo? cuius infelix pater
Arbitria pœnæ, facinoris quanti reum
Quem verſat urna ! flector, heu, flector miſer :

Et

Digitized by Google

t rigidus ille languet infractus dolor,
Qui memet iterum reddit, & flammas ali
etat furoris. Criſpe, quò patrem rapis?
Quò me reſorbet priſtini ſenſus calor?
Quamquam ſeverus pectora obſtrinxit rigor,
t te cruentas poſcit ad pœnas reum;
ietas rebellat: ira decedit loco,
t jam refracta turgidas ponit minas,
aterque totus judice ejecto redit.
góne ut tuorum, Criſpe, meritorum memor,
uo cruore taminem patrias manus?
it juſta quamvis pœna, crudelis poteſt
amen videri: dedecet certè patrem,
t te meorum, Criſpe, votorum modò
Menſura felix. Criſpe, quò patrem vocas?
O ſors acerba! judicem nato patrem,
Natum parenti judici ſtatuis reum?
Hæc una potior viſa ludendi via?
t cùm ſuperbo ſceptra calcares pede,
rat hac petendus Cæſar? hoc tantùm patet?
Quem vulnerares feceram certè locum
libi: abſtineres ſæva vel ſaltem hinc manus.
Quidquid renaſcens, quidquid emoriens dies
Colluſtrat, orbe quidquid immenſo jacet,
Mihi ſervit uni: quidlibet ferias, meum
Eſt vulnus: uni perditur, quidquid perit.
Vbique telis Cæſar occurrit tuis.
Quodcumque tanges, Cæſarem tanges: patet
ni, quod vni paret: hanc urbem, has opes,
Hæc Regna latè fuſa per mundi plagas
Mea membra feci: læde quodcumque hinc libet,
Mea membra lædis; omnium clades mea eſt.
Quin mihi ſit idem, nullus eſt uſquam miſer.
Quoſcumque luctus commoves, noſtros moves.
Cur potiùs vnâ hæc ſæva graſſaris viâ?
Hac parte clades aggredi mundi libet?
Hic ego vererer? memet hàc opponerem!
Hæc ego rogabam ſoſpiti Numen tibi,
Cùm vota pro te, Criſpe, narrarem Deo?
Sic tibi cavebam, capite dum vitam meo
Tuam paciſcor? Dixit irridens Deus:
Hunc ipſe perdes: debet hic luctum tibi,
Tu funus illi: ſolus eſt hoſtis patri
Filius, & hoſtis filio ſolus pater.
Non hunc timebunt gentium uxores, tua
Vereatur uxor. Filium de tot pater
Vnum cavebis hoſtibus: cuius pudor
Thalamis pepercit barbaris, idem, ruens

Amore, thalamis parcet haudquaquam tuis.
Huic tu timere deſinas, ipſum time.
O vita mendax! frontis ô fallax honor!
O certa numquam mentis occultæ fides!
Tantum parentis dedecus, tantum nefas,
Nati premebat triſtis in vultu rigor?
Et oris ille flexus ad tempus decor?
Senſus in alto conditi verè latent.
Aliud putato, quàm quod in ſpeciem nitet.
Pudor decoræ frontis eſt fraudis color:
Fallitque, ſi quid cernitur: tectorium,
Decipere qui vult, illinit menti priùs.
Hic ille ſimplex munditijs, caſtus, rudis,
Virgineus, illibatus, intactus, ſacer?
Ille, ille Regum barbarorum matribus
Tanto petitus ambitu? tanto mihi
Semper negatus ambitu? felix pater
Modò viſus, & beatus, & voti modus
Vnius humeris maximè innixus, ferar
Felicitatis ludicrum exemplum levis?
Erit ut theatris ſyrma ſpectetur meum?
Fabula nepotum Cæſar infelix ero?
Et te Tragœdus, Criſpe, plorabit reum,
Et me parentem judicem? dicar pater
Mactaſſe natum? Criſpe, dicêris patrem
Merſiſſe luctu? cladis infandæ, efferæ,
Thyeſte dignæ, & Atreo, (ô Superûm fidem!)
Documenta Conſtantinus & Criſpus dabunt?
Hic torvus, efferatus, ingenui tenax
Semper pudoris: ille legitimis toris
Difficilis, aſper, durus, alienus, fugax?
Ideo maritas integer ſprevit faces,
Vt impudici luxus erraret vagus?
Connubia caſtis lege conceſſa abnuit,
Vt in parentem miſſus immanis furor
Arcana, formidata naturæ ſacra
Temeraret audax? ſumme prô rerum ſator!
In hæc facinora labis infandæ pudor
Simulatus ibat? ibat in thalamos patris?
Hoc inſtruebat facinus inceſtus furor?
Heu! rapior æſtu rurſus, & juſtas dolor
Vires reſumit, inque vindictæ impetum
Iudex revolvor ſævus excluſo patre.
Moriatur. iſtic quidquid appellas ferum
Priùs ipſe fecit. veriùs durum voces
Id qui patravit; cæde, quod debet, luit:
Non qui ſceleſtos cæde tollendos putat.
Si patris animum judices tantùm gerant,

Vires

Vires nec acres exſerant mites patres;
Omnia licebunt improbis: tantum nefas
Si nunc inultum hinc auferat tantus reus;
E plebe quivis linquet intactum nihil.
Majora ſcelera ſemper accerſit minus.
Quæ facinus incrementa tam tetrum dabis!
Punita creſcit noxa ramoſâ lue:
Quid faciet impunita? vix umquam ſcelus
Solet eſſe ſterile: culpa majorem minor
Procreat: & illam parturit, dum illam parit.

SCENA III.

Nuntiatur Conſtantino Criſpum cum armato milite urbem ingredi. Quare magis exacerbatur.

NVNTIVS. CONSTANTINVS IMP.

NVN. AVguſte, dum tu queſtibus vanis diem
Incendis amens, tempus & fletu teris;
Violens in armis alter horriſonum intonat,
Et ſe per urbem milite inſtructo invehit:
Illo profectò, cujus exciſum manu
Penetrale Regni nuper Arctoi jacet.
Fremit arma miles, arma: denſatis frequens
Acies maniplis urbe concuſsâ ruit:
Aquilâque motâ ſignifer pubem rapit.
Fulminat in urbe Criſpus, & ferro imminens
Curſu citato victor excidium ſacræ
Minitatur aulæ: tota quem raptis cohors
Adglomerat armis, noxium & pœnæ Ducem
Eximere ferro certa diſtricto volat.
Adſpicis inerti pulvere ut cælum ſtetit?
Et nube cæcâ tremulus inſerpit dies?
Hoſtilis ille fulgor, infeſtus nitor,
Auguror: & illa ſanguinem nubes vehit.
Defende, Cæſar, urbis occaſum tuæ:
Tetrúmque facinus Regis oppoſitu impedi.
In te ſuprema, Cæſar, incumbit ſalus:
In te Latinus ora converſus refert:
Tibi Roma inermis ſupplices tendit manus,
Suoſque cives mœſta commendat tibi.
IMP. Scelus hoc anhelat impudens? tantum nefas!
His gradibus aulæ regimen affectat ſacræ?
Modò decorem matris inceſtus tulit:
Nunc parricidas admovet patri manus?
Hic ſcelera finit? Regna poſt ſtupra appetit:

Iam culpa creſcit: ingruit cœptum nefas,
Et ſe per auctus facinus irritat ſuos.
Quid niſi Megeræ noxium hunc vexant ſuæ?
Nihil hîc moramur: omnis in tuto eſt dolor.
Nequitia nempe hunc prona præcipitem incitat.
Nequit reprendi. morte ſananda eſt lues.
Huc arma miles, arma confeſtim, patris
Excede pietas: occidat; non eſt meus.
Ego te, nefande.

SCENA QVARTA.

Milites Criſpi edicto Præfecti urbis, & ipſius Criſpi iuſſu inviti ad caſtra redeunt. Ipſe ſolus in urbe remanet. Accerſit Helenam aviam & ſororem.

CRISPVS. ARTEMIVS. MILITES.
PRÆFECTVS VRBIS.

CRISP. Siſte: proceſſum eſt ſatis.
Hactenus in urbe progredi armato licet:
Vlteriùs arma ferre, capitale eſt ſcelus.
Ne, quæſo, cauſſam miles officio ingrava.
Prodeſſe dum conaris, imprudens noces,
Studioque peccas. ſiſte, ne ſtantem urgeas.
Hic reditus hoſtis eſſe, non civis, ſolet.
Nullo paterno ſcelere revocamur domum,
Noſtro redimus. verte jam, quæſo, pedem:
Refer arma retro. Natus ad patrem vocor,
Qui fraude nullâ tangor. affinem pater
Culpæ putabit, ire ſi ulteriùs libet.
Amica cernis cuncta: ſuſpectus patri
Inimica cuncta reddis. ART. In tanto tuam
Turbine ſalutem, quæſo, verſari ſinam?
Ducem Tribunus deſeram? quem per nives
Gelidas, per amnes frigore æterno pigros,
Per & diremptas Nereo toto plagas,
Mundi & per omnem cardinem pridem ſequor,
Patriæ, parentum, liberûm, vitæ immemor?
Sic inter acres noſtra terrores tibi
Perſpecta virtus? certa ſic nota eſt fides,
Inter labores, inter ærumnas viæ,
Inter faces, intérque cæſorum aggeres?
An me ſupremis rebus adjungi nefas
Socium putaſti? militis damnas manum,
Fidem an Tribuni? rurſus explores licet.
Vtrumque laudas? utere & noto, & tuo.

Tantæ

Tantæ ut procellæ ſolus objectes caput?
Stat ferre tecum quidquid eſt iſtuc rei.
Aut, niſi recuſas, antecedentem ſequar:
Aut, ſi recuſas, antecedentem vide.
Fidem requirunt proſpera, adverſa exigunt.
CRISP. Expertus iſta teſtor, ô fidum caput:
In rebus arctis cognitam Artemî fidem,
Veſtrâſque laudo, milites, fidas manus,
Fortéſque juxtà; multa, quæ poſſim exſequi,
Documenta veſtræ laudis in memori ſedent
Animo, nec illa tempus abolebit fugax.
Sed iſta, miles, ſtudia nec præſens dies,
Nec res, nec uſus poſtulat: quidquid tibi
Pro me times, vel ſerò vel fruſtra times.
Sed ſpero fruſtra: Cæſar accerſit domum;
Pater eſt & idem; Cæſarem obſervo, patrem
Colo: vereri mitte: quos fingis metus?
Aut me tuentur jura naturæ ſacra
Apud parentem; miles & fruſtra times:
Aut non tuentur; miles & fruſtra tegis.
Pietas inermis eſſe ſecurum jubet:
Armata vix eſt tuta, nec culpâ vacat.
Quid me timendum facitis armatum patri?
Quid mihi timendum facitis inſonti patrem?
In patris hoſtes arma diſtringi decet,
Non in parentem. Si pater cauſſæ favet;
Nolo timere: ſi pater cauſſæ nocet;
Nolo timeri natus & miles patris.
PRÆ. Scelus in propinquo flagrat: armorum ſonus
Perſtringit aures. Regis horreſco minas
Ardua jubentis: filij horreſco manus
Effera parantis: proximum cerno nefas,
Niſi diſtinetur: omen avertat Deus.
Attonitus animus grande præſagit malum.
Ibo, & furori primus opponam caput.
Stabo inter arma: filio edictum patris
Effabor auctor pacis, atque auctor necis.
Si juſſa patris audiet natus pius;
Romæ quod inſtat primus arcebo ſcelus:
Si facinus urget impium; primus cadam.

EDICTUM.

QVicumque Criſpi miles obvallas latus,
Audi quod orbis Rector edici jubet.
Niſi juſſa Criſpo caſtra deſerto petis,
Armatus urbe ni citum exportas pedem,
Imperia poſt audita confeſtim; loco
Habebit hoſtis ipſe qui Cæſar jubet.

Exigua

Exigua noxæ fuerit & fraudi mora
Nec audienti: capite plectetur reus,
Quicumque Criſpi miles obvallat latus.
Te nunc jubente, Conſul, appello patre,
Vt, militari pube dimiſſâ, illico
Sine fraude præſtoleris ad Græcoſtaſim.
Lictor ſequatur Conſulem ad Græcoſtaſim.
Natus parentem, Cæſarem miles time.
Gravia eſſe Regum ſceptra ſpretorum ſolent.
CRI. Nihil inſolenter admones miles Duci.
Natus parenti paret, ut ſemper, piè:
Hæc arma vobis militant: patri hoc refer.
PRÆ. Sapitis. Valete. CRI. Rector ô Superûm,
Summo in periclo militem inſontẽ, Pater: (adſpice
Et tu ſalutis una deſertæ adſpice
Cortina Virgo. Caſtra confeſtim pete,
Pater æqua poſcit, miles; & cauſſæ ſtude.
Per ego labores, quæſo, communes, per &
Officia belli mutua, alternam & fidem
Te, miles, oro: caſtra nunc tandem pete.
Nunc perge, quæſo, noſtra ſi curæ eſt ſalus.
MIL. Duce deſtituto? ART. Facere quid tandem paras? (ſubiſ
CRI. Quid? obſequamur. ART. Aleam quantam
Nil deinde ſentis? CRI. Prome quid tandẽ horreas.
ART. Nihil. Quid autem tutius Regis minis,
Odiis novercæ, tempore in ſummo putem?
CRI. An vindicandûm reris hoc armis caput?
An à parente reris? an Romæ Duce?
ART. Si reliqua te præſidia deſtituant; reor.
CRI. At arma mitti Cæſar actutum jubet;
Non abnuendum: genitor hoc ipſum monet;
Obtemperandum. Cæſari nolle obſequi
Iuſta imperanti, crimen eſt; patri, ſcelus.
ART. Nempe hoc diſertè, juvenis infelix, palàm
Ediſſeri vis: capitis ad cauſſam ruis.
CRI. Peccaſſe ſi convincar, expendam ſcelus.
ART. Laurum vt cupreſſo mutet infandus dies?
CRI. Vtramque frondem ſæpe victores ferunt.
ART. Vereor novercam; patris horreſco impetus:
Ne Fauſta Phædram, Theſeum referat pater.
CRI. Non ſumus Athenis: Gnoſſium non eſt genus.
ART. Vbi cæcus ardor feminam inſanam rapit;
Hîc ſunt Athenæ, hîc Gnoſſus, hîc Phædra, hîc furor.
Animum timeri feminæ, haud patriam, decet:
Mala mens timendam feminam, haud ſedes, facit.
CRI. Vt me noverca perditum indignè velit,

Major novercâ perditum nolet pater.
Redire pietas, vnde diſceſſit, ſolet.
A patre pietas abfuit numquam meo:
Pio in parente robur eſt cauſſæ ſitum.
ART. Illo in parente, cujus irarum tumor
Violentus armis exuit noſtras manus.
CRI. Licet ira ſenſus volvat immanis truces;
Diuturnus eſſe ſenſus hic rarò ſolet.
Animis parentum filij rarò excidunt:
Pietas recurſat, ira miteſcit, patrem
Natura prodit; ardor occultæ facis
Exſiſtit ultrò corde labefacto pius.
ART. Quid ſi novercæ dedidit ſeſe pater?
CRI. Si ſe novercæ tradidit totum pater;
Cedam furori, tempori cedam: ſcelus
Feciſſe quod videbor, indignè luam.
Integer & inſons, ſceleris alieni reus.
Turpis videri malo, quàm patri impius.
Quidvis ſequatur; arma me numquam tegent.
Non exprimenda viribus noſtra eſt ſalus.
Precariò exigentur accepti dies,
Si precibus ullus reſtat inſontis locus.
Vtinam hîc adeſſet avia moderatrix meæ
Helene juventæ! precibus ad natum parens
Aliquid nepoti profor et. Tibur tenet
Aviam & ſororem cladis ignaras domus:
Quò Sympheruſæ memoriam, & ſedem ſacram,
Septemque juxta filios matrem ſitos
Ex more celebrat, optat & templo locum,
Cineréſque ſanctos colligit. Tu ſi meæ
Studes ſaluti, (plurimùm ut certè ſtudes)
Optime ſodalis; brevia per compendia
Nuntius ad illam provola, & cauſſam edoce,
Indicia noſtræ mentis hæc illi adferens.
Excurre, propera, nube dum fœdâ niger
Hic pendet imber: tempore utamur dato.
Aviæ & ſororis redde conſpectum mihi.
Nihil his receptis triſte decernet pater.
ART: Auxilia lenta quæris in ſummis malis.
Quòd ſi paternus noſtra prævertat furor
Conſilia; ſummæ fecimus jactum. CRI. Moræ
Nectentur omnes: quatenus forti licet,
Lacrymis agetur; eximam fletu diem:
Omne aucupabor tempus, vt cauſſam integram
Helenis reſervē. ART. Criſpe, quàm metuo ut tibi
Quidquam in ſupremo tempore hic profit labor!
CRI. Malè ominari parce: nunc gremio in tuo
Meam ſalutem condidi; quamquam patre

Iudice

Digitized by Google

Iudice timere dedecet natum pium.
Nomine quid illo mitius? judex, pater.
Aquilam revelle, ſignifer: greſſum hinc retro
Converte, pubes fida, quò Cæſar jubet:
Pax rebus eſto; noſtra ſat tuta eſt ſalus.
MIL. Non noſtra. Ductor, nota ſat Romæ eſt fides
Te ſic relicto. CRI. Roma, quod laudet, videt,
Vbi, ne quis armis terror oriatur novus,
Conſulere inermi cernit armatos ſibi.
Quod teſte patriâ quæris, hoc verum eſt decus.
Quæ tela, ne paveret hoſtiles manus,
Dedit, hæc repoſcit, civium vt motus premat.
Patriæ hoc remittes, miles; hoc Romæ dabis.
Cives in hoſtes cujus armavit ſalus,
Nunc hoſte victo militem exarmat quies.
Vtrumque Romæ ceditur: ne, ſi aſpero
Ferro abſtinere neſciat miles ferox,
Probet illa fortem militem, civem improbet.
Nunc perge, quæſo, non vacat vanis diem
Conterere verbis: rumpe ſuſpectas moras.
Officia magnum magna conciliant malum.
MIL. O terror hoſtis! ſidus ô clarum togæ!
Magis utinam audax, ſanctus aut eſſes minùs!
Forſan timerent, Criſpe, qui te non amant.
CRI. Deprenſa, Criſpe, pinus haud dubiè tua
Iactatur undis: errat inſtabili æſtuans
Commiſſa ligno tenuis & fragilis ſalus,
Per cæca ſaxa vecta, per ſyrtes truces.
Excutere: non eſt vanus hoc cælo metus:
Te recipe, Criſpe: propius & majus tumet
Metu periclum. fervet iratum mare;
Et mole vaſtâ funditus fluctus ciet.
Nec ſolitus horror incubat feſſæ rati,
Vbi ſi quis error conſili lumen premat;
Aut ſi relicto fluctuet clavo pavens
Animo magiſter; condat & cæli jubar;
Iactura ſummæ fiat. In nubem coit
Terrificus aër: ignibus cælum micat:
Geminuſque crebris ictibus puppim polus
Attonat adempto Sole: jam ſtridet nigro
Æquore procella: mugit inſanis Notis
Congreſſus Aquilo: turbo contorquet ſalum:
Occidua regna Zephyrus, Orientem movet
Nabathæus Eurus: Auſter & Cauri fretum
Emoliuntur: unda par cælo imminet:
Imbres & aër miſcet & pontus ſuos.
At puppis omni decore populato natat
Inſtabilis æſtus inter, & cæli minas,

Con-

Digitized by Google

Convulſa, deſtituta ſubducto die:
Integra nec illi vela, nec tonſæ manent:
Coſtæ fatiſcunt: remige & nudum eſt latus:
Saucius & Auſtro malus: antennæ gemunt.
Nil ratio ſummis ſuggerit cedens malis;
Nil uſus audet: omnis officio ſtupet
Navita relicto: cladibus tantis darent
Lacrymas vel hoſtes: ludus exitium eſt meum.
Lucis repertor aureæ, mentis jubar,
Sub quo recurrunt arbitro rerum vices,
Cui ſamula Regi floreum ſubdit caput
Baccata circùm terra frondoſis jugis,
Quem ſigna picti lucida obſervant poli,
Ventoſa vaſti Regna quem ponti pavent;
Et tu ſalutis ara, tu cæli lepor,
Tu lucis almæ mater, & mundi decor,
Rege fluctuantem, mater, & tandem tuum
Numen ſerena. magna fiut quamvis mala;
Leviter feremus viribus freti tuis.
O Fauſta! Fauſta! lictor ad Græcoſtaſim.

SCENA QVINTA.

Ablavius aulæ Helenæ Auguſtæ Præfectus, venit Criſpo reditum gratulaturus eius caſum ex civibus intelligit.

ABLAVIVS. CHORVS.

ABLAV. Tibure relicto, Conſulum notũ genus,
Ablavius aulæ præſes, & cuſtos piæ
Helenæ propinquus, proximum Criſpo caput,
Romam revertor. cauſſa remeandi fuit
Gratari amico, cujus auſpicijs fero
Domitus duello Rhenus Auſoniam novis
Cumulat triumphis. Iuvenis ut magni juvat
Audire forti Regna contundi manu!
Ducis ut decoras fronde victrici comas
Vigere ſemper lætor, & famæ decus!
Libet intereſſe plauſibus Romæ: libet
Cernere triumphos Cæſarum. At mœſto ſilent
Taciturna luctu cuncta. cur tanto undique
Nunc influente gaudio, non quo ſolet
Vultu triumphis Roma gratatur ſuis?
An luctus, an tumultus inſignem diem
Infecit urbis? civium ex illo grege
Scitabor. illi, quidquid eſt, nunc invicem
Tacito ſuſurro muſſitant. Cauſſam edite,

Cives,

Digitized by Google

Cives, ſilenti : noſter ex bello redux
Ecquid triumphat Criſpus?CHO.Heu,quantas mo-
Romæ querelas, Ablavi ! Criſpus tuus, (ves
(Heu vulnus aviæ!) Criſpus, (heu ſævum piæ
Vulnus ſororis !) Criſpus (infelix ſoror!)
ABL. Meliora ſuperi ! vivit ? an quod horreo?
CHO. Quos modò triumphis extulit, luctu obruit;
Partamque bello lauream abjecit domi.
ABL. Quid Dux adortus caſtus?CHO.En ipſos me-
Tangis. juventæ fregit ad ſyrtes miſer : (tus
Nobile voluptas pectus afflavit Ducis.
ABL. Si corda juvenûm flammat ætatis vapor ;
Damnum pudoris eſſe, non vitæ, ſolet :
Laudemque reperit ſæpe juvenili pudor
Veniâ relictus, flore dum primo viget
Sanguis, juventæ multa donari ſolent.
Iuvenile crimen exigat quiſquam nece ?
CHO. In juvene Criſpo crimen exigitur nece.
Non lege ſolitâ gliſcit in Criſpo calor.
ABL.Quâ lege tandem?CHO.Lege,quam ſuaſit fu-
ABL. Nil in ſupremis adfuit virtus malis (ror.
Ævi prioris ? CHO. Vnus interdum dies
Effundit, ætas tota quod rarò parit.
ABL. Nil obita tellus, nil Ducis victoriis
Luſtratus orbis : ipſe nil toties apex
Defenſus armis, Roma nil humeris rei
Suffulta prodeſt? CHO. Eſt ubi hoc ipſum nocet.
ABL. Nil ipſe cauſſam genitor invidiæ elevat ?
CHO. Immò, quod ipſe tute mireris magis,
Ipſe actor, ipſe eſt quæſtor, & judex pater.
ABL. Quæ monſtra narras ? CHO.Errat in ſummo
Ita fertur : hæc in vulgus & rumor ferit. (nefas.
ABL.Quid Roma? CHO. Muſſat. ABL.Iuvene de-
ſerto ? CHO. Duci
Auxilia fida patris abducunt minæ ;
Aditusque prohibent mortis oppoſito metu
Plebem, Senatum, milites, aulam, duces.
ABL. Quid ipſe miles ? CHO. Facinus indignũ fre-
Minitatur urbi : fulgurat ferro : ſcelus (mit :
Defenſet armis, ipſe ni Criſpus vetet.
ABL. Quæ vice parentis Fauſta privigno ſtudet,
Patrocinatur ipſa nil tandem reo ?
Quò recidit ille mirus Auguſtæ calor ?
CHO. Hic ſcopulus: hic Euripus:hæc fregit ratem.
ABL. At, ô nitentis aſtra qui torques poli,
Et picta mundi frena moliris manu,
Hoc ille tantum facinus, hoc auſus nefas ?
Prô priſca virtus! Criſpus hoc tantum ſcelus ?

Quæ

Quæ monſtra ! quæ portenta ! quam ſæcli luem !
Veros, an aures hauriunt falſos ſonos ?
CHOR. Tu ſi quid audes, Ablavi, queſtu diem
Eximere differ : ſatius afflictis opem eſt
Adferre rebus, uſus ut præſens monet.
Aude : quid autem tempus hortetur vides.
Aliquid movebis. cùm quid in ſummo eſt loco,
Si nil potes ſperare, deſperes nihil.
Officia certè, ſera ſint quamvis, juvant.
Conare ſaltem. Criſpus ad Græcoſtaſim
Abire juſſus patris imperium manet.
ABL. Anceps timore, vota quò vergant, feror ;
Tenuique filo quidquid oſtendunt ſpei
Suſpenſa librant irriti eventus metu.
Quid agis ? reſiſtis, anime ? nimirum hoc nefas
Credi recuſat. abrogat ſceleri fidem
Vis magna ſceleris, notus, & Criſpi pudor.
Non omne pectus omnis eſt culpæ ferax.
In tanta rarò probra degenerant bona
Ingenia. fraudum ſumma per fraudum gradus
Venit. repentè nemo ſic ſummè eſt nocens.
Ipſa quoque numeris noxa ſuccreſcit ſuis.
Malis ſupremum quidquid eſt, imum fuit.
Non iſta juvenis vita, non virtus erat.
Abſolvo Criſpum. verte nunc aliò dolor :
Scrutare Fauſtam : Cæſarum ſpecta gregem,
Multâ & novercæ prole ſuffultam domum.
Regno imminentis livor, amor, odium bonos
Stravêre multos : ſæpiùs livor nocet.
Aliquid odoror : aliquis hic errat dolus.
Nihil explicatur : præter hoc unum, probum
Animum novercæ, & feminæ rarò dari,
Faciliùs adimi. vereor hîc Phædræ faces.
Quendam recordor feminæ adjunctum Phrygem
Emaſculatum, callidum, aſtutum, vafrum.
Sat eſt : cubile hoc fraudis, hanc arcem petam.
Nunc, anime, temet advoca : ingenio eſt opus.

CHORVS.

Privatæ vitæ laudes.

TEne, Romuleæ rei
Sidus, & cuſtos Ducum,
Terror, & votum breve,
Vaſta terrarum gravi
Regna quaſſantem manu ;
Tene Dardaniæ togæ

Iura fundantem, & citò
Summa ſcandentem gradu,
Culmine è tanto, patris
Sternet ad planum dolor
Criminum vindex atrox ?
Quémque tot ſeptum globis
Militum & Regum modò
Roma poſcebat Ducem ,
Nunc tot exutum globis
Militum & Regum fori
Vrna depoſcit reum ?
Credat hoc quiſquam? dies
Vnus has laudes (vices
Mobiles rerum vide)
Vnus exſtinguet dies?
Amor heu Romæ fugax !
Gentium heu votum leve !
Fulgor ah magni, nimis
Citus oblati ſimul,
Simul ablati Ducis !
Fulmen arcanum, & Dei
Summa momento brevi
Regna vertentem manum,
Quiſquis es felix, time.
Me juvat fragili rate
Proximum litus ſequi.
Antequam Zephyri leves
Lina deſtituant, legam.
Vota non facio irrita.
Regna plebejo magis
Tuta ſunt, ſplendent minùs.
Illa contingant; nihil
Amplius poſco: benè eſt,
Si, quod eſt, vitæ eſt ſatis.
Animus Regem facit;
Non opes. Regnum hoc ſibi.
Quiſque dat, non tanti emo.
Splendidum nomen bonæ
Indigum pacis domi
Modicus vivit ſibi
Vnicè notus: foris
Dives, ignotus ſibi,
Nobilis paucis eget.
Alta præſtatur quies
Rebus obſcuris. habet
Ille plus vitæ, hic viæ.
Divites vulgò aureos,
Splendidos inopes vocet.

Rebus

Digitized by Google

Rebus humanis color
Additus raró manet;
Regiæ numquam. fugâ
Cuncta præcipiti rapit
Solis obliquus labor,
Citiùs regnum. tamen
Ludit incautos placens
Illitus regno decor
Brevis, & raró ſuus.
Purpuræ fallax honor
Inſtar æſtivæ roſæ
Defluit, ſpinæ ſedent.

ACTVS QVINTVS.

SCENA PRIMA.

Conſtantinus Criſpi cauſam iudicibus committit, à quibus ille condemnatus mortem lubens oppetit; Choro miſerandam eius cataſtrophen deplorante.

CONSTANTINVS IMP. CRISPVS. PRÆFECTVS VRBIS CVM IVDICIBVS. CHORVS.

IMP. QVem præſidere rebus humanis Deus
Iuſſit, & ad arces civium accerſit ſalus,
Partes in omnes ſemper intentū addecet
Verſare curas: ſumma ne rerum efferat
Animum inſolentem. Dulciùs, quàm rectiùs,
Populi ſecundo jure laxatur pudor.
Æqualis eſſe quiſquis in cives poteſt,
Hunc eſſe ſummum civium meritò decet.
Eximius eſſe jure cùm Regni cupis;
Non diſſoluto jure civili velis,
Inſigne Regni mente privatâ ferens.
Nil gemma peccet: temerè decernat nihil
Anulus, in alios aſper, in quoſdam levis.
Hoc ſtemma frontis lucidum, has regni infulas
Dedêre cives civibus raró bonis,
Sæpè meliores. Vrbium Regnum datur,
Non oritur. Omnes jure naturæ ſumus
Æqui, ſed æquos populus exſortes facit:
Et patria, non natura, gemmatum dedit
Diadema fronti, mente quod gratâ feram.

Hâc lege regnes rectiùs, quâ naſcimur.
Populare munus jure populari geras.
Si mihi liceret arbitro curas meas
Componere & quò vela, quò venti ferunt,
Dirigere curſum; teſte nec mundo domum,
Conſilia, mores, & fidem, & vitam, & genus,
Romæ probarem; poſſes, infelix puer,
Vti licenter moribus quondam tuis:
Quò te libido traheret, hàc ires: licèt
Impunè ferret multa ſpectatus pudor;
Aliquid juventæ, nonnihil precibus darem:
Fortuna quædam, multa privati domus
Occuleret: ipſe multa donarem libens,
Haud durus, haud injuſtus, haud triſtis pater.
Nunc alia regni ratio: nunc tecti nihil:
Expoſita cuncta: noſtra præſtanda eſt fides:
Præſtanda vita. Lege dum peccat meâ,
Vbique quidquid peccat humanum genus.
Patet omnis aula. Flaviæ exemplum domus
Commune jus, commune documentum putant:
Vnius inſtituta terrarum vocant:
Pro voce leges, jura pro juſſis habent:
Et in theatrum gentium prodit Ducum
Conclave: quidquid celat hoc, omnes vident.
Conditio dura Regis: en, omnes regit,
Et regitur ipſe gentium nutu omnium.
Qui dominus, idem ſervus eſt terræ ſimul.
Hâc lege quiſquam ſceptra terrarum ambiat?
Hoc imperare dicitur? Regnum hoc vocant?
Quis credat? ipſi pluribus parent Duces,
Quàm populus: uni ſervit hic, illi omnibus.
Nunc me magiſtrum laudis, haud fraudis ducem,
Decet eſſe: ne me Rege permiſſum ſcelus
Putet eſſe quiſquam. Regis oppoſitu nefas
Arcebo: ſit quodcumque, cujuſvis, ubi
Libet; una juris æquitas, par omnibus
Conditio fuerit: omne diſcrimen procul
In vindicandâ fraude ſeponam, ſacer,
Integer: in omnes juris æquati rigor
Servetur aulæ: auctore me nemo nocens
Erit, aut inultus criminum me vindice.
Per ſtemma juro hoc capitis, hoc ſceptrum Imperi;
Hæc aſtra teſtor, teque dominorum metus,
Qui Regna terræ, Regna qui cæli moves
Arbiter, & æquâ cuncta moderaris manu:
Culpam ſequetur pœna, ſit quamvis potens
Reus. Vigore Regiæ, Regnum ſedet:
Hoc diſſoluto, clade cum Regum labat.

A

At tu nec æqui juris, infelix, memor,
Pudore tu peſſumdato Regni immemor,
Oblitus aulæ, juris humani, tui,
Mei, decoris Regii, tantum, miſer,
Scelus induiſti, patre me, me Cæſare,
Quantum nec ipſæ barbaro cultu efferæ
Gentes, & omnis juris ignaræ, ferant?
Miſerande nate, ſceptra quò patris trahis?
Heu! verba corde fixus expromit dolor:
Vix (heu!) dolorem voce cunctanti ſequor:
Ambiguus animi, certus arbitrii feror:
Et huc & illuc jactor alternâ vice.
Agè nunc, pudicæ nulla te quando domus
Exempla tangunt, cura nec Regni levem
Nec cura juris ulla Regalis tenet;
Reus illa patere ſceptra, quæ fœdas nocens.
Iudice parente cauſſa dicenda eſt tibi,
Meliore cauſſa turpior numquam foro
Audita terris. ſpolia tu Regni priùs
Exue; nec aulæ decora funeſtes reus.
CRI. Pater. IMP. Parentem quem vocas? non eſt pater
Hic parricidis. CRI. Cæſar. IMP. An, quæſo, leve
Nomen putaſti Cæſaris? ne erres. grave
Eſt perduelli. CRI. Domine. IMP. Si vivo, brevi
Vim vocis hujus ſenties. CRI. Iudex. IMP. Sapis.
Temporibus aptum nomen appellas tuis.
Tamen hinc querelas amputa, quas non vacat
Audire: cauſſam dicito. CRI. Non hîc, pater,
Agitare natum convenit cauſſam. domi
Cognoſce crimen: pauca pro cauſſâ priùs
Tecum à forenſi luce ſeducto domum,
Cum patre natus, ſervus ad Regem loquar.
IMP. Tu limen illud ingredi, tu illos lares
Audebis? hîc expone, ſi cauſſam doces.
CRI. Domi parentes liberûm cauſſam audiunt.
IMP. Quid ad parentem provocas? non ſum pater.
CRI. Certè fuiſti: quidquid eſt hoc, quod foras
Enuntiare dedecet; tangit priùs
Nomen parentis. IMP. Verba nequidquam ſeris:
Reus es. memineris temporis, cauſſæ, tui.
Quid blanda fruſtra verba meditaris reus?
CRI. Si patris aures denegas; præbe arbitri.
Sunt pauca quædam, judicem quæ te decent,
Præſtruere pauca cogito cauſſæ reus.
IMP. Præſtruere nempe judici tentas patrem.
Video quid agites, machinator facinorum:
Quid me deceret, antè proviſum eſt probè.

Iudicia tu diſponito: ne erres diu.
CRI. Per ego parentis nomen. IMP. Illuſum prius.
CRI. Te per verendum Cæſaris nomen precor,
Commune cunctis. IMP. Ergo ne proprium putes.
CRI. Per ſacra legũ jura. IMP. Quæ blandâ prece
Præmollienda, quiſquis eſt juſtus, negat.
CRI. Per ſceptra cunctis ſacra. IMP. Quæ ſolus facis
Profana, ſolus omnium audaciſſimus.
CRI. Fidei per iſtud pignus, invictam manum.
IMP. Quam Roma nunc implorat, & terræ exteræ,
Ne me improborum fraude ſuperari ſinat.
Deſiſte tandem. verba meliorum audio:
Non ambiendum eſt precibus occultis forum.
CRI. Rectè monebas, genitor: occultâ prece
Non erat agendum: ſupplicem videat forum.
Quis ſe videri ſupplicem nolit patris,
Quem famula tellus, Roma quem ſupplex colit?
IMP. Prohibete, famuli, juvenis acceſſum improbi:
Removete caſtis pedibus impuras manus:
Imperia diſcat ſpreta nunc demum pati.
CRI. Concede parvam rebus extremis moram:
Moriturus illud, genitor, ut ſummum precor,
Largire lucis munus unius breve.
IMP. Diffugia quæris: fraudibus tempus petis.
CRI. Quas, oró, fraudes tempus exiguum inſtruat?
IMP. Omnes. quid iſtis moribus ſacrum putem?
In rebus arctis tempus eſt nullum breve.
Miſeris maliſque nullus eſt tutus locus.
CRI. Si poſtulati quæritur cauſſa, eſt ſoror.
Mœſtæ ſororis ultimum affatum rogo:
Officia cujus ſumma permitti ſolent.
Diu cupitæ redde conſpectum, precor:
Breve munus, æquum, facile, conceſſum omnibus,
Fratrem ſorori redde moriturum, pater:
Cernat labores fratris extremos ſoror.
IMP. Te cernat illa nominis noſtri luem?
Arcenda ſi ſpectaret indignum genus.
An blanda tentas bella naturæ, vafer,
Præſidia cauſſæ? patris hos ſenſus moves?
An inſtruendis ſpatia quæruntur dolis?
Dum bellicoſâ pube ſtipatus, patris
Decreta, Romæ juſſa, reſcindas manu?
Subſidia pacis illa, non ſceleris, putes.
Quid ſpes inanes corde decepto foves?
An tibi favere militem ſperas meum?
Meus eſt: & orbis ille fortunæ favet:
A me laborum præmia, à me munera,
Et decora pacis, miles exſpectat meus.

Me ſcelere inultum nolet oneratum tuo.
CRI. Iudicia nemo ſubita laudavit, pater.
IMP. Iudicia tanti ſubita tu ſceleris vocas,
Supplicia cùm ſint ſera? poſt tantum domus
Dedecus, & aulæ vulnus, & Romæ metus;
Accepta poſt tot damna, poſt tantam luem,
Iudex violentus videor, an lentus pater?
O fraudis architectus! ô terræ pudor!
CRI. Teſtor paternum nomen, & Regis fidem.
Iudicia magnæ ſubita properantur rei.
Ego, ſi ſupremas filii excludis preces,
Nil moror: & æquum patris, & Regis ſacrum
Veniam ad tribunal, lege quâ, Cæſar, jubes.
IMP. Immò profectò lege quâ cogi ſolet
Sacer & ſceleſtus. CRI. Mente quâ natum decet.
Nam quæ premenda eſt cauſſa, vulgari hanc palàm,
Et ad forenſem diſſeri cœtum, eſt nefas:
Nec audietur illa me certè reo.
IMP. Nec audiatur. pone geſtamen ſacrum:
Speciem nec æquum publicam lædi: notas
Ne conſulares mœſta majeſtas gemat;
Si Roma ſacrum pollui cernat decus,
Quod obſoleſcit moribus fœdum tuis.
Privata ritè jura privatus ſubi.
Diſcede lictor: Conſuli accede alteri.
CRI. Succumbe virtus, Regna cum vitâ abdica.
Moriamur. hoc eſt fortis; & juſſu patris
Hoc obſequentis; &, quod eſt magni ac pii,
Auctore Chriſto, cuius exemplo reus
Cauſſam tacebis, Criſpe, quam debes patri,
Reddatur ipſi vita: quod ſolum potes
Repende munus: gratiam gratus refer,
Cui habes: & uni, Criſpe, ſi vitam piè
Reddis, duobus reddis, & patri, & Deo.
Inſigne Regni voce conceptâ exuam,
Sed voce quam tu ſuggeris, mundi ſator.
Præſente te, te teſte, Regnator Ducum,
Fabricator orbis, juris inventor ſacri,
Legúmque diſceptator & lator Deus,
Iudicia ritu fraudis indignæ novo
Placet ordinare. Chriſte, Regnorum metus,
Mundi & magiſter, dædali & cæli artifex,
Qui Patre divo natus, haud impar Patri,
Nec par es idem matre mortali ſatus,
Qui patria geſtans ſceptra Regali manu
Innocuus ipſe crimen humanum expias,
Vltima ſecutus, tractus ad ſævam necem;
Tu qui receſſus penitus arcanos ſubis,

Ac, mentis indeprenſus explorans ſinus,
Iudicia Regum examinas alio foro;
Tu me refectum luce cæleſti fove,
Et quo ſolebas igne vitali innova:
Diſſolve nubem, frange concretum gelu,
Præpande cælum, me tibi tandem aſſere,
Cuſtos pudoris, mentis invictæ vigor.
Me nec ſuprema juſſa Romani Ducis
Nec juſſa patris ſumma metuentem ſequi
(Quæ ſint, & ipſe cernis, & cælum videt,
Aliquiſque noſtram conſcius deflet vicem)
Adſpice benigno lumine, & mentem patris
In melius olim verte. quod noxæ fuit,
Mihi ſit: luatur ſanguine & crimen meo.
Vlteriùs odia tendere atque iras veta.
Te redde nato, redde te tandem patri,
Te redde matri: ſi quid & monſtri imminet;
Patrique parcat, parcat & matri precor:
In caput & omnis vile tempeſtas meum
Abeat. in unam ſævias culpam ſemel,
Satis unus unum crimen exſolvit reus.
Nunc quod videtur, Cæſar, arbitria haud moror.
Meditata perage, vita reddetur patri.
Tibi dona Regni, ſpiritum addixi Deo.
Diſcede lictor: Conſuli accede alteri.
IMP. Cor pepulit horror: ponit irarum tumor:
Manſueſcit iterum pectus, & lenem ad patrem
Iudex relabor, ora cur fletus lavit
Injuſſus? ignis corde qui ſerpit novus?
Hoc ut patretur facinus & dirum nefas
A me parente? natus invictus patris
Iuſſu peribit? ſqualor ingentis Ducis
Inflexit oculos. occidat, non eſt meus;
Meus eſt, ſuperſit: æſtus incertum rapit:
Iráſque pietas, ira pietatem fugat.
Inſtabilis inſtar æquoris raptum æſtibus
Cor fluctuatur, ſenſus increſcit pius:
Luctatur odium. vincor, heu vincor miſer:
Placidúſque patris ſenſus in pectus redit.
Quid, anime, titubas? ſæve cur cauſſæ dolor
Prævaricaris? judices, non ſum mei
Potens: ſeverum judicem prodit patris
Natura mitis. meliùs excedam foro.
Iudicia vos tranſigite, dum mitis reo
Natura ſervit. CRI. Cæſar hanc cauſſam, an pater
Deſeris? ad illum provoco, hic ſi deſerit.
Famulúmne Cæſar, filium an linquis pater?
Vterque utrique judicem certè dabas:

Audiſ

Audis utrumque neuter, ô Rex! ô pater!
CHO. Vitalis eſſe Ductor infelix nequit.
Res acta: juveni præſidii quidquid fuit,
Periit: amore nixa ſuccumbit ſalus.
Natura ſeſe prodit. infelix reus,
Quem non furentis ira, ſed lenis patris
Opprimit & odiis aſper indulgens amor.
Talia quis umquam monſtra periturus tulit?
Amore victus filium perdit pater.
Sævitia ceſſit: ſævitiæ clementia
Succeſſit. arma ſævus abjecit furor,
Pietas reſumpſit mitis: ô rerum vices!
Molleſcit ira, lenitas ſævit: dolor
Miſero pepercit, obfuit clemens amor;
Et, quod magis mirere, fugiendo obfuit.
Iam morere, Criſpe; morere, te quid jam juvet?
Natura mores vertit, & Fauſtæ favet.
Prodeſſe quod ſolebat, hoc Criſpo nocet.
Semel quod ire cœpit, in pronum ruit.
PRÆ. Eloquere, ſi quid, Criſpe, pro cauſsâ cupis.
CRI. Cauſſam quis umquam primus oſtendit reus?
Sic judicas? ſic patris exerces forum?
Quo more, quo me dicere exemplo jubes?
PRÆ. Ergo rogatus altero dicas loco.
Huc, juvenis, enſem; juvenis, huc chlamydem cedo.
Hæc ſpolia cernis? cujus hoc ferrum, hæc chlamys?
Indicia ſceleſtis ecquid hæc cernis tui?
CRI. Cerno. quid igitur? hactenus ſcelus haud liquet.
PRÆ. Cur ergo Fauſta protulit? CRI. Numquam pii
Sic in parentes filii inquirunt ſuos.
Mandata matris exſequi mos eſt meus:
Conſilia non exploro. PRÆ. Pietatem doces:
Argueris aliud. arma (reſponde hoc quoque)
Intulit in urbem miles, armatum Ducem
Te proſecutus? CRI. Intulit; nulli tamen
Infeſta: patri militans, Romam tegens,
Amica credens cuncta, renuentem ſequens.
PRÆ. Obruere numero teſtium: mater, pater,
Frater, Senatus omnis, & cives docent
Duce te tumultus eſſe concitos novos:
Et ſigna facti congruunt. ecquid negas?
CRI. Nego tumultus eſſe concitos: Ducem
Eſſe aſſecutos milites, id non nego,
Sine fraude, nulli noxios. PRÆ. Ergo audias.
Te perduellem Regis & Romæ metus,
Te parricidam hic gladius, hæc chlamys arguit.
Et parricidam ſcelere convicto pater,

Et perduellem læſa majeſtas Ducis,
Et, quæ premuntur, reliqua depoſcunt neci.
Iudicia patris eſſe, non noſtra, hæc ſcias.
CRI. Decreta dura condiunt verbo patris.
Sorbebo nec condita: ne, judex, time.
Non imparatum pectus ad veſtra attuli
Iudicia. vitæ ſumma mors, ſummum haud malũ eſt,
Quam nemo ſapiens horruit, certam omnibus,
Ipſi invocatam, & ſæpè meditatam, & diu.
Ex quo ſalutis conditor noſtræ Deus
Suo cruore diluit terræ nefas,
Mortem & ſubegit ſpiritu indignè dato;
Horrere mortem quempiam, non eſt pium.
Iam victa, jam manſueta, jam demum mihi
Vltima videtur eſſe, non aſperrima:
Hàc abitus, hàc & reditus in cælum eſt piis.
Exire qui cunctatur, imprudens ſibi
Exſulia lento prorogat patriæ exſuli.
Ego cur verebor ante conditum diem
Remigrare? vitæ quidquid in terris fuit,
Anceps, pavendum, lubricum ſemper fuit.
Nunc liber animus, omnis exempto metu
Diſcriminis, quò tendit, in patriam evolat.
En ille terror gentium, & Regum metus,
Victo timore mortis, & vitæ ſimul
Amore victo, ſceleris & culpæ inſcius
Ad te revertor exſul è terris, Pater;
Rex ſumme Regum, Chriſte, virtutum arbiter.
Nunc, nunc pudicæ mentis interpres parens
Matrona cæli virgo; nunc, quæſo, ultimos
Criſpi labores adſpice, & præſens ades.
Abeamus. i præ quiſquis ad mortem rapis:
Calcanda cunctis, trita non paucis, gradu
Superetur alacri debitæ mortis via.
Valete cives: Roma terrarum vale
Regina, noſtri capitis objectu haud ſemel
Defenſa. CHO. Forti graderis ad cædem pede,
Et ſiccus ipſe flebilis lacrymas necis
Nobis relinquis? Iuvenis heu quantus cadis!
Heu Ductor! heu! heu Conſul! heu Cæſar miſer!
Hos ad triumphos Iuvenis infelix redit!
Huc recidit ille miles, huc laudes Ducis?
Miſeret juventæ, flore quæ primo occidit
Virtutis omnis: miſeret indigni exitus:
Miſeret ſororis hujus ignaræ mali:
Miſeret gemellæ, heu! miſeret, heu! aviæ ſimul
Hujus magiſtræ; heu miſera, quos fletus dabis!
Queſtúſque quos! heu juvenis, heu quantus cadis!

CHO.

CHO. Vt celſus animus lætus audivit necem!
Vt pectus ingens! habitus ut vultus ſtetit!
Quid hic paveret miles in ferrum ruens,
Qui ſic ſuæ ſecurus occurrit neci?
CHO. Quid non ſuperet pectoris ardor,
Quondam Chalybum durior ære,
Quondam facili lentior undâ?
Viden' ut noto cognita cælo
Tacitæ laudis conſcia virtus
Ardua vultu ſtetit immoto,
Mortis nullos confeſſa metus,
Nullas'pavidi teſtata notas?
CHO. Hic qui Scythicas tolerare nives
Didicit, mitis patris imperio
Potuit ſummam claudere lucem,
Leti impavidus Ducis arbitrio.
Non hoſtiles horruit enſes,
Non expavit Cæſaris iras.
CHO. Qui ſic moritur, quicumque ille eſt,
Iudice me, ni fuit innocuus,
Certè potuit jure videri.
Si cauſſa necis miſeranda fuit;
Non eſt miſeri ſtabilis vultus,
Nullo fugiens terrore color.

SCENA SECVNDA.

Ablavius Fauſtæ fraudem eruere ex Eunucho tentat. Chorus eâ occaſione de inſano amore agit.

ABLAVIVS. EVNVCHVS. CHORVS.

ABL. SImulata remove verba. quem fruſtra paras
Decipere? vici ſæpè ſervorum dolos,
Etiam ſpadonum. Vana perplexis modis
Conſilia, falſæ mentis ambages ſtruis.
Fama eſt, & omnes voce conſtanti ferunt,
Sævos furores Regis & Fauſtæ faces
Diventilatas artibus tantam tuis
Vomuiſſe flammam: téque Reginæ æſtibus
Subſervientem, Regiam, Romam, Ducem
Merſiſſe luctu, crimen infandum reo
Struxiſſe Criſpo: rumor hæc paſſim vagus,
Hæc populus, hæc Senatus, hæc miles canit:
In te odia civis acuit, in te milites.
Iam jam faces videbis, & ferrum, & rotas.
Eloquere: Criſpi hoc crimen, an Fauſtæ, fuit?

EVN.

Digitized by Google

EVN. Conſule forenſes arbitros : illi hæc docent.
ABL. Volveris eodem. ſubiget invitum dolor,
Quodcumque celas, edere; & diræ mali
Doloris artes igne ſubjecto eruent.
Quin ſponte promis. urbe quod rumor ferit?
Quod & coactus machinâ admotâ exprimes?
EVN. Quid agimus? inſtat conſcio culpæ metus.
ABL. Addubitat? hæret? pallet? hîc, hîc eſt ſcelus.
Crimen pavor develat: incertus color
Vultu pererrat: proprius eſt ſervo metus.
Natura mores ſera dediſcit ſuos.
Benè eſt. tenetur facinus. iterabo metum.
Hàc ſequere tu me, fabricator facinorum,
In capita Regum ludis in vitam Ducum
Baccharis audax? omnis inventor doli :
Hàc perge tu jam. ſiſteris Regi reus.
Non ſic abibis· debitas pœnas dabis,
Infame monſtrum, generis humani lues.
CHO. Ecce alia clades. crimen in Fauſtam redit.
Ludibria rerum cerne. prô priſcam fidem!
Quòd ſi ſpadonis ludus infandi ſumus;
Si te novercæ dirus oppreſſit furor,
Miſerande Ductor; cruda quis dignè fleat
Exitia? CHO. Noſtris ſcelera reſpondent ſenum.
Contende fraudes, Roma, cum paribus pares ;
Grajas Latinis junge cum priſcis novas :
Exempla confer. Criſpus Hippolytum miſer,
Et Fauſta Phædram, & Theſeum Cæſar refert.
CHO. Quis jam novercæ credat? heu juvenē pium,
Fortem, innocentem, fraude demerſum impiâ!
Suſpectus ille ſemper Auguſtæ calor
En quò reſidit, fortis in cineres Ducis.
CHO. Vigor æternæ flabilis auræ
Sator, & cuſtos flamen honeſti,
Senſus amoris ſacer ingenui ;
Vtinam cælo decidat ardor!
Vtinam caſtis pura medullis
Miſceat ignes tua flamma tuos,
Penitúſque meo pectore regnet,
Fœdis curis priùs abſterſis!
Niſi tu ſacrâ face præluces
Inter dubii lubrica ſenſus
Cæcis animis prævius ignis ;
Probris nimiùm vita pudendis
Squalet tenebris merſa profundis.
CHO. Verum eſt quod citharæ modis
Docet intonsâ cervice puer,
Dum mulcet rabidi Ducis

Digitized by Google

Furiata ſacro pectora cantu,
Animſque truces temperat æſtus.
Verum eſt quod fidibus docet,
Victum pectus amoribus
Cæcas in furias agi,
Nullâ cupidos lege teneri,
Facilè iraſci ſemper amantes.
Et quos cepit amor, furor
Eoſdem præcipites rapit :
Tenui quando limite diſtat
Furor amentis, fervor amantis.
Hæc vicinia lubrico
Se diſcrimine continens
Tangit amores, tangit & iras,
Dirimítque brevi fine furores.
Affines odio faces
Crebro jactat ámor: nihil,
Nihil iratus diſtat amanti :
Niſi quòd cupida eſt ſanguinis ira,
In ferrum rapido gradu,
In flammas violens manus
Rubra cruentas ſemper itura.
Amor inſanus mitiùs errat.
At non idem parciùs errat.
Calor eſt cæcæ mentis uterque :
Blandior alter, ſævior alter.
Furor armatus dicitur ira :
Furor eſt & amor ruſus inermis.
Quanta furori datur armato
Copia noxæ, tanta furori
Cedet inermi.
Sanguinis æſtus pectora circum
Turbidus iræ ſuſcitat ignes :
Qui ſi magno efferbuit auctu,
Ruet in flammas, ruet in ferrum ;
Malus & patriæ, nec bonus hoſti,
Dabit in præceps omnia ſecum.
Amor ex animis æſtuat imis,
Noxius error ſenſibus hauſtus :
Qui cùm laxas fudit habenas,
Animi latè populatur opes,
Nullâque poteſt ratione premi :
Calor inſanus, furor immanis :
Vis in vetitos probroſa toros :
Degener ardor, decorum labes :
Hoſtis honeſti, transfuga recti.
CHO. Odiſſe poteſt, quiſquis amavit,
Errore pari, levitate pari.

Odii

Odii meſſis, ſemen amoris.
Pòſt oſuris præluſit amor.
Optat amari quicumque nimis,
Nimis offendi cupit, ulciſci
Volet ingentes læſus amores,
Vbi ſe ſperni ſenſit amantem.
Incipit ira hîc, ubi cœpit amor
Vrere mentes: cùmque ſeneſcit
Mollior ignis; durior exit
Cinere ex ipſo redivivus amor.
Vnius ortus, civis unius:
Nitidæ formæ carpere florem
Qui non potuit leviore manu,
Graviore volet. dabit armato
Tela furori vindicta ferox.
Herbas gignit terra ſalubres:
Herbas nutrit terra nocentes.
Aconita virent propter acanthum;
Vrit amomum carduus horrens:
Lilia canent ſecus urticam,
Illa nitentis gratia veris,
Pompa colorum, viva venuſtas
Roſa dumetis armata riget.
Illa furentûm blanda voluptas,
Senſus amoris proximus iræ,
Abit ultores læſus in ignes,
Odio effreni tela daturus.

SCENA TERTIA.

Conſtantinus, fraude detectâ, mittit qui cædem impediant; ipſe & ſuum, & Fauſtæ ſcelus execratur.

NVNTIVS AVLICVS. CONSTANTINVS IMPERATOR.

NVN. Affinis es quicumque Reginæ dolis,
Quicumque Fauſtæ natus aut civis faves,
Effuge: latebras quære ſubmotas procul
Profugus. Novercæ falſa deprenſa eſt fides.
Exitia nati genitor orbatus, miſer,
Et impiatam dexteram indignè gemens,
Sceleris magiſtros quærit ad juſtam necem.
O Fauſta! ſæcli, Fauſta, portentum tui!
Quæ, feminarum Phædra ne teterrima
Audiret, atrox miſera geminaſti nefas.
Tu morte natum, clade funeſtas patrem.

Mœror

Mœrore gentes. Si patet tellus, fuge.
Quæcumque tellus mœret, hæc clauſa eſt tibi.
Sed quæ perempto terra non Criſpo gemet?
IMP. Properate famuli: eripite Iuvenem innoxium.
Inhibete mortem: ſiſtite indignæ necis
Decreta: ni vox ſera decreto venit
Emiſſa: noſtrum crimen, inſontis necem,
Prohibete. Mundi Rector, ætheriæ potens
Frenator aulæ, cernis infandum hoc nefas?
Hæc ſcelera mitis præteris? montes quatis,
Cùm tela torques? nocte non fœdâ occupas,
Medióque mundo mergis exſtinctum diem?
Hoc eſt quod ille cordis agitabat tumor:
Hoc æſtus, hoc præſagia, hoc anceps pavor,
Animi hoc ferebat cæca tempeſtas mei.
Ducis immerentis funus, & patris nefas;
Fraudes novercæ; gentium luctus; ſuum
Præſaga mens horrebat occultum ſcelus.
Huccine ferebar Cæſar? in tantum irrui
Facinus? novercæ credidi? infelix pater
Natum pudicum perdidi? caſtum, pium,
Fortem, innocentem, ſupplicem, bello inclytum,
Firmamen orbis, robur Auguſtæ domus,
Clypeum parentis, columen & Romæ unicum.
Mihi verba dantur? Regiæ illuſit ſpado?
Cur evirato ſtultus iraſcor ſeni?
Fecit, ſpadones facere quod turpes ſolent.
Hæc mater autem? hæc ſceleris inventrix novi
Stolata meretrix, (labis heu fœdæ pudor
Delende numquam!) ſtipitem niſi me virum
Putaſſet, hæc auderet? illudor miſer,
Illudor. Aulæ fabulam infelix dedi.
Vir impudicæ conjugis juvi faces,
Fœdi miniſter ſceleris ut demum forem:
Et quaſi novercæ ſenſus aut eſſet pius,
Aut nil nocere feminæ poſſet furor,
Caſtum impudicæ filium objeci dolis.
Paraſitus Imperator, & vecors pater:
Ac ne novercæ munus ingratum foret;
Ingens trophæis, palma lemniſcis velut
Ornata, Iuvenis feminæ in gremium eſt datus.
Ergo triumphis antè decoratum novis,
Tamquam infulatam victimam adduxi priùs
Popa; dein Sacerdos, Cæſarem Cæſar, pater
Leno ut novercæ, carnifex nati foret?
Ergo furenti conjugi ſtultè pius
Aſſerviebam? lateris hic ergò dolor?
Hic error ægræ mentis? hic cordis vapor?

O machinatrix criminum! ô mundi probrum!
O Phædra præ te caſta nunc demum! ſacrum
Aggreſſa natum Phædra, non fallit patrem.
Profeſſa flammas audet ingenuum nefas.
In ſcelere fortis ipſa meditatum ſcelus
Invadit ultro: nemini mandans ſuas
Partes, pudori parcit alieno impudens.
At tu ſceleſtam ſplendidè mendax facem
Vtramque paſſa, detegis neutram, dolis
Auſura tantùm, ſi quid hortatur furor.
Ego viſus aptus, filium per quem ruens
Amore mulier flecteret ſuaſu patris,
Si mollis eſſet; durus at ſi eſſet, furens
Odiis noverca frangeret juſſu patris?
Doloſa ſemper, ſcelere ſi thalamum inquinat:
Probroſa ſemper, fraude ſi ſcelera obruit.
Pejor novercâ, ſive cùm turpis fovet
Alimenta flammæ, legitur inductor pater;
Inſtincta Mænas ſive cùm cædem ſitit,
Pater interemptor legitur; ut Phædram probes,
At ego virorum ſomnium, ſtolidum caput,
Illi favebam: cumque temeraret fidem,
Et conjugalis ſacra ſceleraret tori;
Natum pudicum feminæ inceſtæ dabam.
Hem quæ juvabam probra, cùm dixi pater:
Nunc ad vocantem confer Auguſtam pedem;
Optatus ille portus ærumnis ades!
Lætare Theſeu; Phædra lenonem virum
Te non putavit: ipſe trabeatus Gnatho,
Et Imperator Phormio Fauſtæ feror.

SCENA QVARTA.

Mors Criſpi refertur; luget eum pater, & Chorus.

NVNTIVS ALIVS. CONSTANTINVS IMP. CHORVS.

NVN. O Dira juſſa Regis! ô Romæ fides!
Scelus ô novercę! gentiū ô ſummus dolor!
Quas ad querelas, mœſtus, & luctus vocor?
IMP. Quoſcumque luctus deflet hic, deflet meos.
Proloquere quidquid quereris. heu! miſerum juvat
Geminare queſtus. NVN. Criſpus, heu! leto occubat.
Dolo novercæ morte properatâ jacet.
Mortis libenter pignus acceptæ hoc patri
Moriens remittit: teque, dum ferro cadit
Moriens recepto, ſæpe conatur patrem,

Sine

Sine mente murmur voce miſerandâ exiens.
Hæc aſtra teſtor, lenta properaſti, pater,
Auxilia, ſerò mitis, & fruſtra pius.
Non ſic premebat Fauſta mandatam necem;
Pietate celeri citiùs exhauſit ſcelus:
Furor novercæ juſſa prævertit patris.
At juvenis animo certus, & vultu ſtetit:
Nec gelidus horror ille morienti fuit;
Non ille pallor, eſſe qui vulgò ſolet:
Sed lætus, & ſublimis, & plenus ſpei
Animo refuſus intimo effulſit decor:
Qualis cadente Sole purpureâ nitor
Sub nube fulget lucis incertæ brevis.
Flebat ſatelles, aſſeclæ flebant, ſui
Securus ipſe riſit in ſummis malis:
Et jam receptâ morte ſic ambas manus.
Compoſitus, aſtra contuens, I E S V M frequens,
I E S V M renidens voce languenti ciet:
I E S V S ſupremum ſpiritum & vocem occupat.
CHO. Patris heu mœror! patris heu luctus!
Puer infelix! miſerande puer!
Pius heu fruſtra puer infelix!
Pudor heu fortis! ſacer heu fruſtra!
IMP. Nunc monſtra, nunc ingruite; violentô patrē
Obruite, merſum opprimite, preſſum exſtinguite.
Nunc igne crebro mugiat mundus: Pater,
Molire nebulas: bella ventorum undique
Committe: cæcâ nube ſubtexe æthera:
Illiſa plangant littora: exemptum jubar
Fulminibus exple: vindica infandum ſcelus.
Si quæris in quem tela jaculeris; meum
Caput illa tundant: ſceleris auctorem hîc vides.
Ego ille ſum, qui perdidi juvenem pium:
Ego ſupplicantem filium oppreſſi inſolens;
Ego novercæ prodidi: nati efferus
Ego interemptor ille, cui, falſum nefas
Effugere cupiens, incidi in verum nefas.
CHO. Patris heu mœror! patris heu luctus!
Puer infelix! miſerande puer!
IMP. Audite cives, voſque terrarum ultimæ
Audite gentes, diſſitæ, & ponto inſulæ,
Audite crudi patris infanda, horrida,
Fera documenta. Sæculi en crimen vagor:
Telluris odium, ſceleris exemplum novi,
Hoſtis meorum, carnifex Regum, impiæ
Ludus novercæ, juris exitium ſacri,
Legum ſepulcrum, barbarus leti artifex.
Ego Cæſar ille juſtus? en factum docet.

Exempla juſti diſce, quicumque hoc negas.
Ego nempe ſanctus ille? qui juſtas preces
Immanis, exſecrandus, immitis, ferox,
Sancti, innocentis, ſupplicis ſprevi pater?
Ego nempe caſtus ille? quis verò id neget?
Tanto impiatum ſcelere cum luctu omnium?
NVN. Cæſar, querelis tempus haud umquã perit.
Nunc juſta nato ſolve. per juvenum manus
Viduatus ecce ſpiritu Criſpus redit.
Miſerande genitor, excipe infelix onus.
CHO. Heu! heu! heu! heu! heu! heu! heu! heu!
Puer infelix! puer infelix!
Miſer heu reditus Ducis invicti!
Patris heu luctus! patris heu luctus!
Puer infelix! miſerande puer!
Heu! heu! heu! heu! heu! heu! heu! heu!
IMP. Huc, huc decori militis corpus decens,
Huc dulce pondus, pondus infelix, date.
Heu! parce nate, parce, quòd caſtum ac ſacrum
Nefaſtus, exſecrandus attrecto pater.
Hic ille Criſpus? Conſul hic ille eſt meus?
Hæc illa ſpecies oris? hic vultus decor?
Hoc ſidus, illud frontis auguſtæ jubar?
Hic geminus ille fulgor oculorum? hic lepor?
Hæc illa cervix? Cæſar, agnoſcis genus?
En paſce viſus, paſce, crudelis pater:
Opus hoc cruentæ dexteræ cernis tuæ?
Pandite nefandâ cæde funeſtam domum:
Auguſta luctu mœreant atro atria:
Dardania clâris tecta lamentis ſonent.
CHO. Puer heu leto merſus acerbo!
Miſer heu Conſul! miſer heu Cæſar!
Generis, Cæſar, columen noſtri.
Firmum, Conſul, columen Romæ.
Tua dejecit dextra phalangas:
Tua disjecit dextra tyrannos.
Tibi terga fugæ vertêre manus:
Viduata ſuo Duce palantur
Agmina laxis fuſa maniplis.
Tua bellipotens dextera vicit:
Tu præſidium patriæ feſſæ,
Tu robur eras. Hoſtis in arma
Tota trahebat robora Regni.
Opibus tantis ipſe inferior,
Virtute prior, Numine fretus,
Ante pavores acer agebas,
Ante cruenti fluminis undas;
Spargens haſtas turbine certo,

Vulnera

Vulnera certo mucrone premens :
Aciem in mediam miſſurus equum
Rabidum efflantem naribus ignem ;
Cyllaron olim velut urgebat
Helenæ frater colla comantem.
Decus heu raptum Ducis indignè !
Ducis heu magni funus acerbum !
IMP. Hîc hîc repone, miles, excelſo in toro
Exſangue corpus : aureas veſtes premat.
Hic eſt triumphi currus, heu rerum vices !
Sic ad parentem victor ex bello redit ?
In hæc Senatus verba decretum tulit ?
Victor triumphet : occidat, non eſt meus.
Lauro revinctus Tarpium ſcandat jugum :
Vinctus cupreſſo funebri jaceat toro.
Plauſus ſequatur civium inſignem Ducem ;
Plangore reſonent tecta funeſti patris.
Adſpicite cives, cernite ex illo Duce
Quid jam ſuperſit ; mole collapsâ fluit
Exanime corpus : diſperit frontis decus :
Et dubia cervix languet, & languent genæ :
Et illa Regnis docta moderandis manus
Heu gelida languet. Mundus his nixus modò
Humeris ſedebat ? enſis hâc fulgens manu
Rotatus ipſo ex prœlio pacem tulit ?
Hâc tot Duces, tot Regna, tot Reges jacent ?
Hic ille terror gentium ? hic Criſpus meus ?
CHO. Heu ! heu ! heu ! heu ! heu! heu ! heu! heu !
Ducis indigni decus heu raptum !
Ducis immeriti funus acerbum !
IMP. Non tu ſuperba ſceptra Romanâ potens
Geſtabis aulâ, nate; quod vetuit pater.
Non jura populis, jura non Romæ dabis :
Non regna Pori victa, non Mauri. trahes ;
Sparſoſque campis horridos vaſtis Getas :
Non tu Sicambros ſub tuum mittes jugum,
Hominumque Morinos ultimos : non tu Scythas,
Non tu rigentes Sarmatas, non tu Dahas
Audax ſequeris, nobiles turmas agens.
O dulce pignus ! columen ô lapſæ domus !
O luctus Helenæ matris ! ô mœror patris !
O vulnus orbæ filiæ ! ô Romæ dolor !
Mœſtumque funus gentium ! ô crimen meum !

F I N I S.

Digitized by Google

BERNARDINI STEPHONII E SOCIETATE IESV

FLAVIA.

FLA-

Digitized by Google

FLAVIÆ TRAGOEDIÆ
ARGVMENTVM.

APollonius Tyaneus, flagitioſus Magus potiùs, quàm doctus Philoſophus, idemque veritatis inimiciſſimus, & Chriſtiani nominis hoſtis acerrimus, T. Flavio Veſpaſiano Principe, qui de Solymis devictis triumphaverat, adeò multorum animos magicis præſtigiis occupaverat, ut Romę, quò ſcelerum omnium, ac flagitiorum eâ tempeſtate colluvio confluebat, illi, ſupra modū ſuperbiſſimè efferenti ſe ſe, publicè dedicata ſigna fuerint, & decreta divinitas. Hunc tamen ipſum, impuriſſimum veteratorem, Flavius Domitianus, T. Veſpaſiani filius, Imperator, & ipſe divinitatis dementiſſimus appetitor, ſervilem in modum acceptū ad ludibrium, ad cutem deto[illegible]ſo capillo, & ta[illegible]iam è cataſtâ ſtigmaticum, habi[illegible]entui, periculum facturus divini[illegible]s, in vincula conjecit: an ut illius contumaciam frangeret? an ut ingenium malum malis imbutum artibus exerceret? Vinculorum ſocius idem fuit Apollonio, qui peregrinationum comes, & conſiliorū particeps fuerat, ſtultitiâ vecors, vecordiâ fortis, ſe ipſo pejor in dies, Magiſtro tantùm peſſimo melior, Damis Ægyptius, & ipſe magicis myſteriis initiatus. Multis adeò diebus in carcere duriter exactis, Fulvii

tandem Valentis Conſulis rogatu, qui Tyaneo multis officiis obſtrictus erat, Domitianus Auguſtus perditiſſimis Magis è vinculis abeundi poteſtatem facit: cum eo, Romam ut ſecundùm illum diem exirent; & exſulibus ad quingenta millia paſſuum extra Europam aquâ & igni interdiceret. Beneficium locum occupavit injuriæ in peſſimis ingeniis; & vehementiùs inflammavit invidiam. Quapropter paulò pòſt, in ſpeciem officii deductus ad Domitianum Apollonius à Fulvio Conſule, ſexdecim Æthiopes Ephebos, nobiles gentis illius, & honorarios Principum filios, ut ipſe dicebat, re verâ diros Lemures, diris carminibus evocatos, qui lymphatum Imperatorem exagitarent, exempliſque peſſimis perderent, antequàm iret exſulatum, Domitiano dono dedit. Eo munere delinitus Imperator, Apollonium occultum hoſtem, palàm ſupplicem, in intimam familiaritatem recepit. Hic, in fidem odii reſtincti, exſilii abrogata lex, veterum offenſarum obliterata memoria, de graviſſimis rebus communicata conſilia, omnia deinceps benevolentiæ argumenta conſecuta ſunt, collocutiones, ſacrificia, menſæ: quibus amici conterere ſimultates, & amicorum offenſiones ſolent. Et profectò fuerunt ejuſmodi, quibus, ſi fuiſſet humanus, animum hoſtis, quamvis aſperum, emollire potuiſſet. At Apollonio, cujus, ob conſuetudinem ſcelerum, omnis humanitatis

ſenſu

ſenſus obcalluiſſet, doloris aculeus, & ignominiæ vulnus illud altiùs, quàm ſuſpicabatur Imperator, inſederat. Itaq;, diſſimulato vulneris ſenſu, tempus ulciſcendi doloris expectans, modum, quo Cęſaris animũ altiùs penetraret, & regnatricem domum illius funditus everteret, animo notabat. Annus erat Sæcularis Romanis, quæ tum erat ſuperſtitio temporũ illorum, ad omnia pulvinaria Deorum luſtralis, ac ſacer: in quẽ Imperator, ad cumulũ publicæ gratulationis, publicum munus, domeſticum gaudium conferebat. Cùm enim illi nulli dum eſſent ad ſuſtinendã Aulam ex honeſto matrimonio liberi, duos Flavii Clementis patruelis filios, eximiæ indolis adoleſcentes, ad Imperium adoptabat, & abolitis veteribus nominibus, Veſpaſianum alterum, alterum Domitianum appellabat. Erat in Flavio Clemente temperata virtus è Christi ſcholâ; eaque morum inſtitutio, ac modeſtia, quæ facilè molem illam Imperii ſuſtentare potuiſſet; niſi, quæ fortunæ bona cæteri perditè concupiſcunt, à ſe recuſari præclariùs judicaviſſet. Ergo cum è Conſulatu, quem anno priore tum Domitiano patruele geſſerat, abiiſſet; reliquum omne tempus ætatis in literis, & in divinarum rerum commentationibus, procul ab urbanitatis periculis, in ruſticatione tranquillâ ſibi deinceps exigendũ putabat. Et ipſe Christi moribus erat imbutus: & Chriſtianis inſtitutis, clam

Imperatore, domus ejus omnis erat addicta: DOMITILLA major, ejus uxor; DOMITILLA minor, ejuſdem ex Plautillâ ſorore neptis; Cæſares duo, Veſpaſianus, & Domitianus minores ejus filii, paternæ non magis fortunæ, quàm virtutis hæredes: Nereus, & Archilleus Eunuchi minoris Domitillæ Cuſtodes, homines eximiæ ſanctitatis. Dici vix poteſt, quantum Domitianus Auguſtus ſibi Romanorum animos, cæteroquin infenſos, hâc duarum juvenũ adoptione placaverit, & exterarũ gentium voluntates adjunxerit, & abalienata militum ſtudia reconciliaverit, atque devinxerit. Quod cùm Tyaneus, in ejus exitium intentus, animadvertiſſet; ſortitus oculis locum, quò vulnus infigeret, CLEMENTEM, & Clementis filios ad perniciem deſignabat: quòd iis maximè munimentis, & Imperatoris ipſius, & omnino Flaviæ gentis fortuna videbatur inſiſtere: quæ ſi quoquo modo corruerent, defutura cernebat præſidia, quibus imminentem ruinam, & Romanorũ vim à ſuo capite Domitianus arceret. Nec eum ratio perditiſſimi conſilii fefellit. Filiis enim Clementis non ita pridem ad Imperium allectis, eodem die unà cum Patre ſublatis, ex Sibyllinis verſibus, & Fortunæ Prænestinæ carmine, quo, quemadmodum Tyaneus explicabat, ad Deorum iram avertendam ex CHRISTI diſciplinâ Pater, & Filii poſcebantur: exutus patruelis opibus, & Cæſarum juvenum
cuſto-

cuſtodia Domitianus, Magicis artibus latus dedit: & in illam ſe ſe perniciem voluntarius induit, quam à ſe, cùm ſuo beneficio, tum propinquorum Principum expectatione depulerat. Ergo fidâ ſtipatione neceſſariorum deſtitutus, à conjuratis, qui non tam ſuum, quàm publicum dolorem ultum ibant, oppreſſus, Apollonio geminam palmam dedit, & hoſtilis exitii, quod in Imperatore quærebat, & implacabilis in CHRISTVM invidiæ, quam Chriſtianæ rei laudibus, & incrementis inflammatam, Chriſtianorum calamitatibus extingui poſſe credebat.

Romæ geſta res eſt anno Seculari, confluentibus ad ſæculares ludos undique peregrinis: quo tempore IOANNES Apoſtolus, Zebedæi filius, unus ex cæteris Collegis ſuperſtes, Romam ex Aſiâ profectus, Romanā arcem, & Eccleſiæ principatum PETRI auctoritate fundatum, PAVLIq; virtute ſtabilitum, ſuâ quoque ſuffragatione muniebat. Igitur ad immane facinus præeunte Tyaneo, Sibyllini carminis, & Præneſtini Oraculi interprete, CLEMENTE jugulato, Filiiſq; mactatis in Minervæ ſacro, in omne deinceps Chriſtianæ Reip. corpus ſævitum eſt. In Inſulam Pandatariam, & Pontiam amandatæ DOMITILLÆ duæ, IOANNES in Cycladas deportatus, in omnem ætatem, ordinem, ſexum iterum erupit Neroniana crudelitas.

Digitized by Google

ARGVMENTVM

ALIVD BREVIVS.

T. FLAVIVS CLEMENS, Flavii Domitiani Auguſti patruelis, & Veſpaſianus, & Domitianus minores Cæſares ejus filii, Chriſtianis moribus inſtituti, pro CHRISTI Religione cæduntur. Res agitur per Apollonium Tyaneum Magũ, capitaliſſimum hoſtem Flaviæ gentis, & CHRISTI, Domitiano majore, qui ſibi fidiſſimorum exitio conſulebat, magicis dolis in ſpeciem religionis inducto. At CLEMENTI quidem, ejuſque filiis, quod hoſtes moliebantur, Imperiũ Romanum cum vitâ ſimul ereptum eſt: nominis verò diuturnitas, & virtutis immortalitas non eſt abrogata. Viget Cœlo recepta, vigebitque in famâ temporum, in memoriæ literis, in animis poſterorum: egregio documento propoſito, nihil facilius eſſe Chriſtianis hominibus, quàm umbram humanæ gloriæ fugitivam, ac brevem, præ cœleſtis felicitatis æternitate contemnere.

PER-

Digitized by Google

PERSONÆ.

FLAMEN DIALIS CVM MYSTIS.
PVERI NOBILES SENIDENI, SÆCVLARE CARMEN CONCINENTES.
APOLLONIVS TYANEVS MAGVS.
DAMIS ÆGYPTIVS, EIVS AVDITOR.
C. FVLVIVS VALENS CONS. CVM LICTORIBVS.
PAREDRI. LEMVRES SEXDECIM IN ÆTHIOPVM EPHEBORVM IMAGINES EVOCATI.
CHORVS EX PVBERIBVS CHRISTIANIS DVPLEX.
T. FLAVIVS CLEMENS CHRISTIANVS EXCONSVL.
T. VESPASIANVS MINOR CÆSAR, CLEMENTIS FILIVS.
C. DOMITIANVS MINOR CÆSAR, CLEMENTIS ITEM FILIVS.
PRÆFECTVS PRÆTORIO CVM MILITIBVS PRÆTORIANIS COHORTIS ITALICÆ.
T. FLAVIVS DOMITIANVS IMPERATOR AVGVSTVS.
FLAVIA DOMITILLA MAIOR, CLEMENTIS VXOR.
FLAVIA DOMITILLA MINOR, EIVSDEM CLEMENTIS NEPTIS.
VIRGINES ANCILLÆ.
NEREVS, ET ACHILLEVS EVNVCHI, DOMITILLÆ VIRGINIS CVSTODES.
S. IOANNES APOSTOLVS ET EVANG.
DISCIPVLI. QVI IOANNEM ASSECTANTVR.
C. ANTISTIVS VETVS, CONSVL ALTER CVM LICTORIBVS. QVI FORTVNÆ PRÆNESTINÆ ORACVLVM SCITATVM IVERAT.
CONSILIARII, SEV MAGISTRI DVORVM CÆSARVM.
NVNCIVS VNVS, ET ALTER.
FLAMEN FLAVIVS AVGVSTALIS.
PRÆFECTVS CASTRORVM CVM COHORTIBVS MILITARIBVS.
POPA. PRÆCO, MYSTA IN SACRIFICIO.
FALSVS CLEMENS, FALSVS IOANNES, QVI EST TYANEVS MAGVS.

FLA-

Digitized by Google

FLAVIA
TRAGOEDIA.

BIS ACTA IN ROMANO COLLEGIO SOCIETATIS IESV SVB INITIVM NOVI SÆCVLI ANNO IVBILEI CIↃ. IↃC. CLEM. VIII. PONT. MAX.

RVRSVM HAVD SEMEL A NOBILISS. ROMANI SEMINARII ADOLESCENTIBVS EIVSDEM SÆCVLI ANNO XXI.

SEMPER PLACITA,
SÆPIVS POSTVLATA.

FLA-

Digitized by Google

FLAVIÆ TRAGOEDIÆ BERNARDINI STEPHONII

ACTVS PRIMVS.

SCENA PRIMA.

Flamen Dialis poſt ſolennes preces, conſultis Sibyllæ libris, indignatur deorum ſacra negligi.

FLAMEN DIALIS CVM MYSTIS. SENIDENI PVERI PRÆTEXTATI, ET CORONATI.

FLAM. IAm Gange Titan aureum promēs caput,
Agmen minorum ſiderū extremū premit,
Curas reducit lætus, ut numquam, dies,
Commune tandem gaudium Romæ vehens.
Fœlicitati Flaviæ mundus ſtudet,
Largâ ſerenus luce: quod nemo Deos
Oraſſet umquam. Vota terrarum fovet,
Quiſquis Deorum Romulæ genti favet.
Nunc, convolutis orbibus magnis decem,
Vertitur Olympo ſęculum verè aureum:
Et Flaviorum tertius ductor Ducum
Domitius, auctus mente meliori, duos
Imponit Orbi Cæſares, dignos patre.
O vota Romæ juſta! Tu, Pubes, ſacris
Aſſueta noſtris, cinge verbenâ caput:
Ex arce puram tolle: tu liquidum, puer,
Inſume fontem. Templa patefiant Deûm:
Exſuſcitetur ignis heſterni cinis.
Divitis acerræ dôna non parcè ingere.
A Iove gerundæ ritè principium rei
Ducatur. Omen approbo: facili comâ
Vltrò reluxit ignis. Haud temerè hoc erit
Viſum. Benigno numen hæc vultu videt.

Sator

Sator Deorum, clara qui nutu quatis
Liquidi aſtra mundi : tuque conſortis tori
Regina Iuno : tuque Mavors inclyte,
Romana clypeo regna qui vaſto tegis :
Et tu, Quirine, Martiæ Romæ pater,
Hoc propiùs omen aſpice, & firma obſecro.
Vrbem ſalute ſoſpita, ut ſemper ſoles :
Tutare præſens : vota terrarum evehe :
Conſilia, quæſo, juſta fortuna Ducis.
At vos, per Vrbis ritè degreſſi vias,
Hinc Sæculare carmen, & laudes Deûm
Pueri, recenti flore redimiti comam,
Dicite viciſſim, nobile Anchiſæ genus,
Iungite Deorum laudibus laudes ducum :
Orate caſtos ſæculi mores novi :
Mitem Senatum, jura Dardaniæ togæ,
Docilem juventam, conjugum ſanctos toros,
Aulæ decora regna, populorum fidem,
Auras ſalubres, fertilem frugum Palem.
At ego ſacrorum Pontifex, Flamen Iovis
Iuſſu Tyranni, tacita longævæ ſenis
Carmina Sibyllæ conſulo. Hinc ite ocyùs.

PVERI. Phœbe, ſylvarumq; potens Diana,
Lucidum Cœli decus, *&c.*

Ex Epod. Horatii. Ode ultimâ.

FLAM. Quid hoc ? amicis nemo gratatur Deis ?
Cultu Deorum templa neglecto vacant ?
Hoc ſimile monſtri Luce tam feſtâ piè,
Non civis has, non hoſpes has Ædes adit ?
Cùm replicat orbem ſæculum : cùm ſe Deûm
Largiflua Romæ dona gratanti explicant ?
Oblita Divos, Roma, non multùm places :
Hoſtis Deorum CHRISTVS hos mores docet.

SCENA SECVNDA.

Tyaneus è carcere liberatus antequàm proficiſcatur in exſilium, Magico carmine ſexdecim paredros evocat, quibus Domitianum perdat.

APOLLONIVS TYANEVS. DAMIS ÆGYPT.

TYA. MVndi nitentis liberum tandem diem
Hauſi, negatum Cæſaris juſſu diu.
Tandem catenas, carcere effracto, exui;
Rigidumque Chalybum pondus excuſſi; & ſitum
Corpore reterſi ſquallidum inviſi ſpecus.

Quàm

Quàm prope timore majus exitium fuit !
Nec innocentis Pontifex venefici,
Nec ſceleris architectus unius ſciens,
Nimiùm verebar, conſcius fraudum omnium,
Violenta Regis juſſa: ne, qui Cœlitum
Quaſſare geſtit ſceptra terrificâ manu,
Et criſpiſulcas nube jaculari faces,
Regum Tyrannus; quique Panchæâ coli
Se meſſe poſcit, jure polluti ætheris
Exueret, & me premeret exemplo ultimo,
Infame monſtrum, generis humani lues.
Ille ego nocendi mille Tyaneus vias
Ingreſſus, omni doctor inſtructus dolo,
Erebi Sacerdos, Ditis interpres, diu
Impunè multiformis, impunè improbus,
Multâ piorum cæde reſperſus manus:
Nodis onuſtus ferreis, nexus gravi
Compede, ſub atro carcere extraxi dies?
Mento renatus crinis abraſo niger
Primùm præumbrat pectus incultè jacens.
Quem ſtirpe ab imâ juſſit evelli mihi
(Ludibria noſtræ gentis hæc illi placent)
Falſus Minervæ filius, calvus Nero.
Vt ecce pallet oris exſanguis color!
Pædore macies livido ambedit genas:
Florens receſſit ſanguis: exucto cutis
Corpore reſiſtit arida, & tactu aſpera:
Tempora lacunis bina ſubſidunt cavis:
Introrſus acies abiit: & mœſtis putres
Oculi cavernis penitus abſtruſi latent:
Crevere digiti: pectoris crates loco
Emergit omnis: tubere immodico artuum
Structura ſurgit: prominent ſupra modum
Nexus latentes ante: compago oſſium
Artus per omnes, carne ſubductâ, patet:
Menſura nulli juſta membrorum manet.
Hoc ille noſtri ſpecimen impurus dedit;
Contuſa flagris membra dum vinclis domat,
Et lenta mulctæ ſpatia per ſontem trahit
Diro ſub antro, nocte ferali obſito.
Huc me redegit, odia qui pœnis alit,
Et ſcelere proprio fruitur, alieno furit.
Nunc ſibi litatum credit: & raptæ priùs
Dat dona lucis: ſponte nunc tandem eximit
Attrita membris vincla. Pœnarum ſatis
Eſt, inquit, exi: munus hoc noſtri ferens,
Quòd non periſti: ſtatue nunc demum modum
Fraudi, periclo doctus: è vinclis abi.

Digitized by Google

Vt otioſe ſævit ? è vinclis abi,
Tuo periclo doctus. E vinclis Magus
Inultus abeat, ſpretus, irriſus, lacer ?
Glacialis Auſter citiùs incernet nives :
Boreas aduret proximâ Æthiopes face :
Eripiet Euro Zèphyrus Orientem domum :
Occid uus Eurus divitem invadet Tagum ;
Gracili Corinthus maria committet duo
Iſthmo remota : junget Hiſperiæ latus
Siculum Pelorus : ſævient Syrtes minùs :
Accincta monſtris Scylla latratu fero
Terrere nautas deſinet : rapido vorax
Flexu Charybdis, vortice explicito, rates
Sorbere parcet, ſemper æquato mari :
Amicus aſtris Erebus, & terræ priùs,
Quod reperit ipſe crimen, infectum volet,
Et jura terræ, jura reſtituet polo :
Quàm mihi reſidat cordis inſani furor.
Tam facilis ira, quòd ſciam, non eſt Magis ?
Mihi major æſtus, major irarum tumor,
Armatus omni fraude, vindictæ imminet.
Non ſic recumbent odia. Qui lentè dolet,
Dolere neſcit. Quiſquis immiti fovet
Sub corde flammas, pronus in pœnas ruit;
Placatus hoſti citiùs ad mentem redit,
Quicumque facinus hoſtis ulciſci nequit.
Me ſic inermem, ſcelere confixæ meo
Negant maritæ, virgines, juvenes, ſenes,
Toties tributim, noſtra dum ludit manus,
Longo per urbes agmine illati rogis.
DAM. Nil merita, nil officia te vincunt Ducis ?
TYA. Ingenia meritis neſciunt vinci mala :
Pejora fiunt. DAM. Vita, libertas, dies,
Communis aura, ſpiritus, donum eſt Ducis :
Huic dede dextram. TYA. Vita, libertas, dies
Communis aura, ſpiritus, juſti locum
Odii occupavit. DAM. Majus eſt irâ hoc malum.
TYA. Fateor. DAM. Sed eſſe ſimile portenti reor.
TYA. Hoc fateor etiam : juris at non ſum mei :
Trahit ira præceps : error & cordis trahit.
DAM. Et ira, & error cordis in rectum poteſt
Iter reflecti, ratio ſi mentem regit.
TYA. Cùm ratio mentis imperat, nullum eſt ſcelus.
Eſt dextra ſegnis, deſes, & virtus jacet.
DAM. Præſtat jacere, nemini ſi ſic nocet.
TYA. Nocere qui vult nemini, huic cuncti nocent.
DAM. Noceant: ſed auctor ſceleris eſt pejus nocens
Quàm cui nocetur. TYA. Iſta ſi ratio valet

Omnia

Omnia licebunt improbis. DAM. Nil improbis
Verò licebit, vera ſi ratio placet.
TYA. Deſiſte tandem. Falſa, non vera aſſequor,
Materia noſtri ſceleris eſt donum Ducis.
Vt viperarum virus ex ipſâ dape
Augeſcit, odium dona ſic augent meum.
Nunc, anime, perge: crimini laxas novo
Immitte habenas, quà licet, quà non licet.
Nunc quid dolentem deceat, & Magum, vide.
Nunc omne præceps facinus, & magicos dolos
Aggredere: non es fortis, immitis niſi es.
Incumbe in iras, quantus ex alto trahit
Sinu, procellis Africus ſtridens nigris,
Libyci Tyrannus æquoris: quantus rotat
Ad ſaxa fluctus, jura dum dubii maris
Hinc pluvius Auſter repetit, hinc Scythicæ nivis
Molitor: æſtus quantus Ætnæis ſonat
Piceus cavernis: qualis, Ætnæis pares,
Vertice triformis fumido eructat globos
Liquidos Chimæra: qualis abreptas procul
Siculo in profundo fabulæ notæ rates
Devorat hiatus: qualis in gyrum citat
(Nam magica cogunt murmura) ex imis nemus
Turbo revulſum ſtirpibus; crebrâ face
Cùm porta Cœli mugit, & ſciſſo æthere
Fulmina rubenti nubilo ingeminant metum;
Humilis ferarum tecta cùm ſtravit pavor,
Et triſtis aër nube denſatâ coit,
Illiſa tectis grando cùm fractis crepat:
Cùm tunſa fluctu littora incuſſo gemunt,
Et terra nutans cardine emoto tremit:
Aut qualis olim, regna dum vexat Deûm
Audax Gigantum, matris hortatu, cohors,
In pavida montes aſtra frondoſos jacit:
Aut ipſe quantus inferæ rector domus,
Sidera minaci clara pavefecit ſtatu,
Dum læta ſummi ſceptra molitus Patris
Gelidos triones pube diſcordi quatit.
DAM. Impar furori dextra nequidquam furit,
Metire temet, hoſtis, haud iræ modo.
TYA. An qui movere pallidum cantu chaos,
Solvere trifaucis ora qui poſſum canis,
Et flexa retro flumina, invito pede,
Attonita fontis hortor incunabula
Iterare; qui cum ſaltibus ſylvas ſequi,
Et ire cautes carmine auritas meo;
Qui pura ſulco ſigna ſulphureo traho
Refixa Cœlo; nocte qui tacitâ queo

Deripere Lunam, ſorte qui mira eloqui
Vocale ſaxum doceo venturi exitus
Metus latentes: cereas imagines
Inire greſſus: è ſepulcretis domum
Remeare functa corpora, & vulgò cavis
Volitare fornis: frontis humanæ modo
Animas ferarum terga ſævarum truces
Induere ſetis horrida; & ſolis vagas
Errare campis, murmur ut juſſit meum,
Colchi ſuſurro, & Theſſalo potentius:
Nihil in Phalaridem hunc virium noſtros querar
Habere cantus? Paverit vultus truces,
Invulneratus ipſe, vulneribus meis?
Dolore noſtro riſerit terræ dolor?
Pædore noſtro geſtiat mundi pudor?
De me triumphet, ſpolia de nobis gerat?
Irriſus, & contemptus, & Romæ jocus,
Nullo repenſo ſcelere, Tyaneus gemam?
Imo popello fabulam de me dedit:
Nullum reponam facinus illuſus Duci?
DAM. Donare crimen ſæpe vindictæ fuit.
TYA. Donare crimen hoſtibus, ſtulti eſt reor,
Vindicta inauſa, Roma me ſpretum videt,
Quem modò colebat pecore votivo Deum:
Nec ibo in hoſtes? frigidæ credo manus
Languent, cruentæ ſanguine ætatum omnium.
An nil Magorum ſacra læſorum valent,
Quæ mundus horret omnis irato Deo?
An ira languet prima, ceu flammæ vapor,
Quam ſegnis animi ſubitus inſtigat furor?
Si bene furores pectoris novi meos,
Ludibria ſi quid longa, ſi pœnæ graves,
Diuturnus animum ſi quid accendit dolor,
Memor ira flammas mente vivaci geret,
Nullâ Tyranni clade; nullis hoſtium
Saturanda monſtris. DAM. Ede, quid tandem paras
Minor Tyranno? TYA. Fulmen invadam Iovis:
Mirante victor Gange præcipitem diem
Reprendam in ortus: Solis exemptum jubar
De nocte mediâ mundus emeritus dabit:
Tremulæ coruſcâ nube diſcurrent faces:
Scopuli natabunt: crebra riparum toros
Pulſabit unda: vaſta committam locis
Dirempta vaſtis maria: labefacto ſpecu
Tellus dehiſcet: cernet Acherontem dies.
Pœnas in hoſtis ordiar Cœlum, Styga,
Vivos, ſepultos, belluas, fluctus, faces:
Rabiemque, mœroremque, & horriſonum Chaos.

DAM.

Digitized by Google

DAM. Stringentur enſes : impetus noſtri Ducis.
TYA. Libet ire in enſes : aggredi clades libet,
Quas omnis ætas audiat, nemo probet.
DAM. Fortuna vires abnuit tantas tibi.
TYA. Natura cæcæ noſtra fortunæ imperat,
Aſſueta ſceleri. DAM. Inermis armatum petes ?
TYA. Audax, inermis eſſe non umquam poteſt :
Quem ſcelus, & ira ſtimulat, armatum puta.
Quid proderit, me numini Plutonio,
urgente Lunâ, menſtrui voti reum,
Dextram, nefandis impiatam victimis
.uſtraſſe ad aras, ſanguine humano oblitas ?
Quid, vulgus inter Inferûm vultu truci
tetiſſe medium ? quodque vix rector Stygis
.uderet ipſe, noctis illunis ſacrum
ugulaſſe in ignem parvulos ? graciles acus
giſſe in artus ? conjugum irrevocabili
ixiſſe thalamos turbine ? optatis toros
rbaſſe natis ? omnium ſcelerum luem
parſiſſe terris omnibus ? claras Ducum
unera per urbes ſæpe duxiſſe ? impio
œdaſſe luctu regna ? turbaſſe æthera ?
oviſſe Diti ſpiritum, & ſcelerum fidem
rmaſſe ? votum jurejurando impium
nxiſſe, fractis hoſpitum cervicibus ?
eraſſe ſacrum ſemper ex illo vetus
ovendialis victimæ inceſtâ face ?
buiſſe numquam ſceleris immunes manus ?
rvaſſe nulli fœderis pacti fidem ?
meraſſe jura gentium, mentis, DEI ?
pectore exturbaſſe probitatem, metum,
rum, pudorem, jura, pietatem, decus ?
ox, decore pulſo, pectus impurum omnium
uſiſſe turbam facinorum, infandum ſcelus,
hoſpitalem Caucaſum, & fraudem, & dolum,
ſævam Erynnim, & crimen, & Ditem, & Stygem ?
e, mens, in omnem prona nequitiam irrue :
cinge ſceleri pectus, ad nullas iners
udes ; vetuſtum temet hortare in ſcelus.
tanti, in omni ſcelere verſatas manus
n eſſe, cùm quid tempus exegit, rudes.
at eſſe ſævum : fraudis expertem juvat
mquam fuiſſe : criminum refert vias
meaſſe toties. Quiſquis eſt doctè nocens,
ic dextra vulnus irritum nullum dabit.
em cæcus error cordis audacem facit,
m ad latentes inſcium cautes feret,
nium ſecundus Auſter ut quondam rates.

Digitized by Google

Ante acta vita facilè deſpondet nefas.
Ludens peregi ſcelera, ſuſpensâ manu,
Innumera, inauſa, infanda, truculenta, horrida,
Erebo pavenda : dextra quid faciet gravis ?
Manſueta tantùm ſævit improbitas mea ;
Quid provocata ? læſa quid tandem parat ?
Hæc ſunt amicis dona quæ ludo damus :
Quod ſperet hoſtis, hoſte de læſo, malum ?
Nulli pepercit mollis artificis manus,
Artificis ulli parcat offenſi dolor ?
Mihi vacavit hactenus magicus furor :
Aliis locatus profuit, numquam mihi :
Nunc noſtra nobis ſerviat demum manus.
Cur, ira, queſtu protrahis ſegni diem ?
Hoſtis petatur : vindici pœnas luat,
Quas debet. Aulam cinere cumulabo arduam :
Effuſa latè flamma, Romanas opes
Populata, templis equitet, & victrix globos
Ad aſtra fumi volvat : ex alto ruat
Regia : Tyrannum culmen everſum opprimat :
Fragore vaſto tecta Dardanidum ſonent :
Sonitum ruinæ diſſitæ gentes procul,
Quaſcumque tellus educat, mœſtæ audiant.
DAM. Sile, magiſter, obſecro : nimium rege
Animi dolorem : ſupprime, & magnæ ſonos
Linguæ : tacere quiſquis, aut animo valet
Patiente ferre, gravia ſint quamvis mala,
Referre melius poterit. Ignarum premes
Citiùs, feſellit ira quem tutò latens.
Magnus tegendo tutiùs ſævit dolor.
Profeſſa verbis ira vindictæ perit.
TYA. Quiſquis dolorem regere conſilio poteſt,
Et clepere ſeſe tacitus : aut falsò dolet,
Verum aut dolorem ſegnis ulciſci nequit.
Iuvat ire contra : perdet, aut perdam ſcelus.
Ruat ira præceps : magna ſe produnt mala.
DAM. Animum ruentem ſiſte : vix tacitum quies
Defendet ulla : bella quid ſtultè moves ?
TYA. Fortuna fortes evehit : ſegnes premit.
DAM. Fortuna placeat, regere quam virtus poteſt.
TYA. Nil regere virtus vera, non fortis, poteſt.
DAM. Rabidè incitatum nulla te virtus juvat.
TYA. Animus juvabit, ipſa ſi virtus vacat.
Sic tibi Magorum notus eſt, Damis, furor ?
DAM. Furore quid jam reſtat ex illo tibi ?
TYA. Tyaneus ipſe. DA. Victus ærumnis. TYA. Malè
Erras: medullis noſter innatus furor,
Abire nullis victus ærumnis poteſt.

DAM.

DAM. Tyanee. TYA. Cedam? DAM. Sceptra non horres Ducum?
TYA. Quæ ſæpe fregi. DAM. Sæpe: ſed ſemper favet
Fortuna nulli. TYA. Non habet caſus locum,
Vbi certa virtus dexteràm certam regit.
Fortuna noſtrum ſæpe præteriit caput.
DAM. Quæ ſæpe præterivit, aliquando excipit.
TYA. Excipiat: hoſtem dummodò per me petat.
DA. Neſcis quid inſtet. TY. Arma, ni fallor, Ducis.
DAM. Et pejor armis lenta morituro fames.
TYA. Huc adige torvas belluas, flammas, rotas,
Hydræque ſuccos: memet impendam ſuper
Hoſtis ruinam. DAM. Vita tam vilis tibi eſt?
TYA. Votum eſt Magorum, poſſe damnatum caput
Objicere morti. Rumpe ſermonis moras.
Mihi ſtat per enſes obvium ſtrictos neci
Offerre nudum pectus. Huc flavum mihi
Accerſe Theſpim noſtra tu fidè occule
Conſilia fraudum: perge, dum mecum modum,
Aptumque tempus exigo.

(Hic Damis abſcedit.)

Abſceſſit. Vacat
Hæc teſte regio? commodè in cantus vacat.
Demurmuratum carmen Hecateium ſonet.
Hic ritè præſtat inferum exciri Chaos,
Magicæque murmur noctis, & diræ precis
Ferale carmen. Crudus umbrarum arbiter
Vt ſemper adſit, igne luctifico facem
Megæra quaſſans pectus inceſtet meum.
De more peragat reliqua.

(Hic mutatur Scena, in ſpeciem horridæ ſolitudinis.)

Quo ritu ſacrum
Placet ordinare? jura quo læſi omnia,
Cùm memet antè perdidi: quò me pudor
Fugiente fugit. Crinis effundat ſacer
Ab aure lævâ turbinem, fronti incubans:
Hoc noſter irretitus ad nutum venit
Vulgus Sororum, ſibilâ impexus comâ.
Diſcincta nodo tunica reſoluto fluat,
Quò flamen omnes inferùm intendat ſinus.
Læſurus hoſtes, ante Tyaneum furor
Exagitet: ipſe neſcit iraſci ſatis.
Majore monſtro pectus impleri decet.
Aptetur humeris (moris id Suſis viget)
Tenui papyro varia conſuto chlamys,
Notis arata ſplendidè Babyloniis.

Vbi vis veneno textili præſens latet
Implicita, donum Bactrii quondam ſenis.
Qui dape (ferebat fama ſic vulgò) ſenex
Cuſtos Draconis pavit Heſperii famem.
Hâc explicata, ſæpe præcipitem diem
(Vix orbe medio ſtabat) exegit polo.
Hâc peſte, centum multiplex ſerpentibus,
Extulit ad auras Cerberus ſtridens caput.
Nunc ſileat anguis multiplex; currat dies
Per pura Cœli ſpatia. ſic uſus monet.
Laneus in orbem vinciat nexus comam:
Terno colore diſcolor cingat caput
Ter vitta; numerus inferos impar trahit.
Puniceus ignes, cærulus fluctus ſolet
Concire, furvus pallidos Manes ligat.
Percuſſa Diti ſanguinem mittat ſacrum
Siniſtra vena. Sanguis hic Diti datur,
Quem reddet hoſtis arte mactatus meâ.
Nunc exeratur Virga; quam, noctis nigris
Defenſus umbris, dexterum nudus pedem,
Gelidas ad Arctos, falce cantata, ſuâ
De matre raptam, fronde fraxineâ exui,
Silente Lunâ: Libra dum ſomni pares
Æquaret horas. pellit hæc Cœlo diem,
Vt libet, & atrâ nube ſubtexit polum:
Hâc fulminantur ictibus Ceraunia
Majore numero: ſudat in templis ebur:
Inopinus ignis tranſvolat: manat cruor:
Succuſſa tellus ſubſilit: mugit ſolum:
Culmina laborant: maria curvatis tument
Fluctibus, & æſtus naufragas Phocas agunt.
Venena nunc ſpargantur, & raucæ ſtrigis
Avulſa vivæ viſcera, & ſerpentibus
Expreſſa ſanies: ſpuma Gorgonei locum
Prævitiet anguis: hoſtis, & furtim modo
Sublectus unguis: ungue nunc hoſtis lito:
Mox corde, ſi quid carmini, Pluto, faves.
Stat omnis ordo ſceleris. In ritus ſonent
Carmina venenis noſtra non iſtis minùs
Metuenda. Mundus vocibus primis favet.

Hic fit terramotus, & obſcuratur locus.

Tremefacta tellus nutat, aufugit dies,
Omina probantur prima, ſuccedet nefas.

Sequentes Trochaici, totumq́ incantamẽtum altâ, & ferali voce pronunciandum.

INferi ſpecus Barathri, ſemper inamœnũ Chaos,
Semper intẽpeſtũ, ſemper nube mœſtificâ obſitũ.

Turpis

Turpis ô gementûm ſedes turpium, illætabilis
Tænari præceps hiatus, lucis ô vivorum egens,
Orbus orbis ô nocentûm, vosque Avernales lacus,
Lividæ paludes, vosque torridæ ripæ vado
Igneo liquentis ſulphuris, miſtim quæ fervidis
Fluctibus rotatis noxias animas, hoſtes poli: (co.
Vos precor, vos ſupplex ſacris corde nō ſano invo-
Tuque rector atræ noctis, triſtis umbrarum Deus,
Criminis repertor primi, ſceleris inſtructor novi,
Ductor iræ certus, iræ facilis aſſenſor meæ,
Tu meis, quæ grata perpetrantur, aſſiſtas ſacris:
Vulgus audax huc effūde, effunde violentū impetū,
Subdolos indute vultus, verſipelles & dolos,
Verſipelles effer artes, ſubdolos monſtra dolos:
Digna te patrantur; hic dies tuas poſcit manus.
Exequor ſceleſtus, malles exequi quod tu, ſcelus.
Ducat orbem virga triplicē; ſiſtat in medio gradus.
Cujus unguē ſpargo, poſcit cantus hic pœnę caput.
Age, diræ noctis arbiter,
Arbiter Orbis, age.
Ades, omnis fraudis artifex,
Ætheris horror ades.
Mea corda præſens obſide,
Viſcera fige mea.
Cujus unguē ſpargo, poſcit cantus hic pœnę caput.
Pice ripas linque fervidas,
Plus mea corda calent.
Face cor triſulca percute,
Non ſatis ira furit:
Rege noſtræ tela dexteræ,
Dextera noſtra tua eſt.
Cujus unguē ſpargo, poſcit cantus hic pœnę caput.
Tibi ſi tepeſcit ſanguine
Hoſpitis ara frequens;
Tibi ſi cruore menſtruo
Luna renata rubet;
Tibi ſi venena Colchica
(Triſte miniſterium
Sceleris) per omnes ordines,
Per caput omne fluunt;
Cujus unguē ſpargo, poſcit cantus hic pœnę caput.
Tibi ſi puer cunabulis
(Nil tamen ille miſer
Meruit, parens nec flebilis)
Tactus ab enſe perit;
Tibi crebra ſi jugalibus
Imminet ira toris;
Cujus unguē ſpargo, poſcit cantus hic pœnę caput.

Digitized by Google

Duce te libens, te præſide,
Si ſcelus omne ſequor;
Tua juſſa ſi capeſſimus,
Vel renuente Deo;
Tua ſigna ſi producimus,
Quà Deus ipſe vetat;
Cujus unguẽ ſpargo, poſcit cantus hic pœnæ caput.
Age, diræ noctis arbiter,
Arbiter Orbis, age.
Ades omnis fraudis artifex,
Ætheris horror ades.
Cujus unguẽ ſpargo, poſcit cantus hic pœnæ caput.
Tibi zona diſſolutos
Explicat ad terram ſæpe recincta ſinus.
Tibi vitta per ſuſurros
Implicuit magicos tempus utrumque triplex.
Tibi læva turbinatas
Pars alit in fraudes irreligata comas.
Tibi vena rore rubro
Sæpe ſiniſtra meo vulnere læſa fluit.
Tibi virga, circinato
Pulvere, non notas ducit ab arte notas.
Tibi ter notatus orbis
In triplices cogit nomina terna dolos.
Tibi verberata tellus
Ad magicos cantus agmina juſſa movet.
Criminis ſator triformis,
Clari vaſtator Olympi,
Ductor ô ſerpentipedum catervæ;
Lucis horror, almæ lucis,
Sancti fœdator honeſti,
Concitator nimbiſonæ procellæ;
Guttur ô trilingue, monſtrum,
Veri deſertor, & æqui,
Arcis obſeſſor glacialis audax;
Multiplex genus draconis
Lernæ pollentius hydra,
Squam eæ dux centimanus cohortis;
Multiformis artis auctor,
Patrii populator honoris,
Cui Meduſæo gemit angue crinis:
Mille monſtra, mille vultus,
Fraudum tibi nomina mille,
Huc ades primi ſceleris repertor;
Horridi turmas Averni,
Cocytia monſtra recenſe,
Vulgus eructa furiale terris.

Hic

Digitized by Google

Hic latratus canum exprimitur : flamma per rimulas penetrans viſitur.

Audior : tenentur vota :
    Terno jam gutture latrat
    Carceris cuſtos truculentus imi.
Peracta vis eſt ſceleris : infernus vapor
Trifidas ter, anguis inſtar, evibrat faces,
Cùm, vere primo, diſcolor tergi notis,
Sub Sole ſpiras ſolvit, & linguis micat.
Neſcio quod Erebus horridum exſpumat ſcelus.
Id quidquid eſt, haud moris aſſueti eſt, reor,
Ita ſit. Quirini regna quatefiant dolis :
Temerentur aræ crimine : inſonti fluat
Regia cruore : quidquid eſt clarum, occidat :
Cadat hoſtis in me : dummodò per me cadat.

Hic, aperto antro, monſtra prodeunt variis formis : Cerberi, Hydri, Centauri, Draconis, Harpyiæ, &c.

TYA. Malè agis, ſatelles turpis; hinc greſſû amove
Rediturus ore lætior, vultu, gradu.
Graſſamur aſtu : fœda ſimulacra exue
Artibus inepta : Viperas frontis breves,
Torquem draconis flexilis, piceas faces,
Setas rigentes pone, quæ ſceleri nihil
Proſunt doloſo : fallere ignaros paro.
Molire faciem callidis aptam dolis :
Oculis amicum quære Romanis decus.
Membris, coactâ nube, compoſitis placent.
Prætexe ſpecimen fraudibus. noſti modum.
Si quæris ex me, dulcè quæ viſus meos
Ætas laceſſat : flore vernanti lepos,
Iuvenile flagrans, ſpiret animoſas minas :
Quem vos amatis, ater infuſcet color
Effictа membra, qualis Æthiopas ſolet
Vini miniſtros regii : quales Duci
Barbara Syene nutrit, & paribus jubet
Pharetris Ephebos ire : vel quales citò
Præire docuit, more famulari, gradu
Nini uxor audax, Bactra dum bello quatit,
Mentita ſexum puberum turmas agens.
De more gentis, crinis intortus, brevi
Criſpatus orbe, flexiles cirros dabit.
Certent labella purpuræ, dentes nivi :
Aures Erythræ degravet pondus teres,
Et nuda colli flava præradiet cyclas,
Baccata gemmis brevibus : armillis graves

Ambæ coruſcent arte Mygdonia manus.
At crocea veſtis, barbaro ritu fluens,
Zephyros procaces provocet: geminis pares
Humeris utrimque pendeant auro illitæ
Manicæ: fluentes religet admorſu ſinus
Rutilo pyropus: ſura Sidonio decens
Niteat cothurno: gemmeo lævum latus
Suſpenſa nodo muniat (gentem decet)
Harpe recurvus enſis: ex humeris ſonent
Pictæ pharetræ: fronte primori lita
Guttis mitella luteis, fingat comas.
Nec ſegne vulgus, artium aut poſco rude:
Saltu, palæſtrâ, literis, cantu, fide,
Cæſtu, ſagittis, puberes celeres volo.
Regale munus apparo. hæ laudes placent.
Dapibus venena dulcibus tutò latent.

Hic monſtra in cavernam redeunt.

At me, doloſa monſtra dum fraudes ferunt,
Confingere alios ſubdolum vultus decet.
Prætendat aſtus humilis in vultu pavor,
Frontem ſerenet riſus incertæ ſpei:
Æquata pellat ruga mœrorem gravem:
Suſpicio ne qua retegat inceptum ſcelus,
Redeat ad oris priſtini mores color.
Sinus recincta veſtis undoſos legat:
Adſtrictus ora detegat crinis ſacri
Turbinis: Iarchæ munus, auri circulus
Lucis hodiernæ pollicem ritè ambiat.
Hoc ille pignus ferre diſcipulo dedit
Vates futuri, ſiderum interpres, meæ
Fictor juventæ, fonte Tantaleo madens.
Monumenta fidei, dixit, hæc noſtræ cape,
Tyanee: vitæ ſume tutamen tuæ.
Adſtricta vis eſt orbibus fulvis ſua,
Suumque nomen ſingulis, ſeptem capis:
Numerum dierum numerus æquavit ſacer.
Noſti Magorum ſcita: Memphitim quoque
Ogdoada noſti lege replicantem dies.
Nomina dierum ſingulos orbes notant,
Sacer anulorum eſt numerus, & nomen ſacrum eſt,
Sacer uſus etiam: debet aptari ſacris
Vt quemque Sol evolvit ad numerum diem,
Ejus diei, forte quem nomen notat
Ex ordine orbem pollici inſertum gere.
Munitus illo, regna conſpirent licet,
Solvantur orbis cardine effracto Poli,
De morte mediâ liberum expedies caput.

Hæc

Hæc fatus, Hecaten pollici aptavit : dies
Ogdoadis alter ibat : ex illo die
Expers pavoris pectus objeci omnibus
Vltro periclis ; ſoſpes emerſi omnibus.

Hìc iterum ſit terræmotus, & ignis è caverná.

Contremuit ecce terra : Tænario ſpecu
Emicuit ignis. Erebus ornavit dolos.
Matura fraus eſt. Anime conſurge, & vaca.
Exite, Iuvenes : ore pellaci vafræ
Conſilia mentis tegite : non uno mihi
Crimine probati rapite, non uno mihi
Crimine probandi, ſpiritũ hunc veſtrũ in chorum :
Vexate monſtris pectus inceſtum novis.

Hìc exeunt ſexdecim pueri ad ludos exhibendos, Æthiopum more veſtiti.

Exite, cauſa fraudis, & pretium meæ :
Numero vocanti turba reſpondet Stygis.
Vt ſemper, Erebe, crimini noſtro faves !
Ne fructus operæ pereat, hic vobis dies
Reus innocentis victimæ votum luet.

SCENA TERTIA.

Tyaneus ſexdecim paredros per Fulvium Valentem Coſ. ad Domitianum mittit.

APOLLONIVS TYANEVS. FVLVIVS VALENS CONSVL. PAREDRI.

TYA. Sed ecce, vitæ fortis aſſertor meæ,
Ex more noſtrum Conſul affatum petit.
Hujus rogatu Cæſar horrendi ſpecus
Mihi vincla demi juſſit : huic ſaltem ſua
Officia proſint : feritur huic noſtrum ſcelus.
Servite Iuvenes : tempori ficti meo,
Sepite denſi latera famulari globo.
Invicte ſalve Conſul, Aſſaraci genus,
Tutela noſtri capitis, & noſter Deus.
CONS. Majora meritis loqueris. eſt laudes citra
Tuas, & infra vota, Tyanee, omnium:,
Studiumque amici, ſi quid impendi tibi.
Perimere cùm te vellet, evictus prece,
Domitius iras poſuit, exſilium dedit.
TYA. Pœnam putabam ; munus exſilium vocant.
CONS. At ſpatia. TYA. Novi. brevia conceſſit viæ;

Vnius

Vnius ægrè lucis extorta eſt mora :
Et amputaſſes aliquid ex iſto licèt,
Nimium impetraſſes. ſæpe momento brevi
Momenta magna rebus infœlix trahit.
CONS. Crudelis ut bis eſſet, incluſum die
Excluſit orbe : ſpatia definit loci
Longinqua. TYA. Sed jucunda: cum Græcis ero
Epheſo receptus. CONS. Iſta quis, quæſo, priùs
Vulgarit, uni credidit quæ Rex modo
Mihi, & id ſeorſum? TYA. Cũcta qui præſens videt,
Auditque cordis hoſpes, & ſoſpes DEVS.
CONS. Comperta memoras : ſæpè præcurris meas
Tyanee, voces. TYA. Vota præcurram quoque
Tua, Conſul : olim ductor hos faſces dabis,
Quos nunc, Tyranni munere, acceptos geris.
CONS. Iſta DEVS aliquis viderit : nunc hoc age.
TYA. Lactare verbis Principes non eſt meum.
Natum benigno ſidere, & dextro Iove
Ad regna ſeries certa ſtellarum trahit.
CONS. Exilia nobis mœſta : defeſſus malis
Diſpone tu, præſidia quæ vitæ putas ;
Meo paratu cuncta non parcè feres.
TYA. Regale, Conſul, pectus in donis probas.
Nunc multa Conſul, plura mox Cæſar dabis.
CONS. Volueris eodem: regere, qui norunt, regant.
Partes ſecundas agere tam tutum reor,
Quàm mihi decorum. Fare, quæ glomerat latus,
Hæc unde pubes atra ? qui juvenes domo ?
Qui genere? TYA. Sobolẽ, Conſul, Æthiopũ vides,
Iuvenes abuſque Solis æſtivi plagâ,
Claros parentum gloriâ, claros ſuâ.
Hos Theſpis Epheſo ſervus adduxit meus :
Gratum Tyranno munus hos duci volo,
Qui Regis iram leniant. CONS. Vti foro,
Tyanee, noſti ; machinam fortem admoves
Nam dona Reges, dona conciliant Deos.
TYA. Pirata, multis uſus officiis meis,
Sidonius Ægon, hoſpes, & Patris vetus
Subjecta Cancro regna dum velis obit,
Et littorales ſtrenuè prædas agit,
Meroën aduſque vectus, hunc omnem gregem,
Dum fortè gentis ludicro exercet diem
Portis ſub ipſis herbido in campo, manu
In ſervitutem aſſeruit : & procul ab domo
Avexit Epheſum, miſit, & dono mihi.
Procerum fuiſſe liberos, vultus docet.
CONS. Videtur. oris indoles ſpirat genus.
TYA. Ex grege fuiſſe regio, niſi pejerat,

Hic

Hic ipſe planè dejerat cuſtos gregis.
CONS. Credibile narrat : puberes tales, merum
Miſcere ſoliti, regiam menſam ambiunt.
TYA. Iuvenes in omni laude præſtantes : pedum,
Iaculi, palæſtræ, barbiti, linguæ, manus.
Hos educavi à parvulis, & pro meis
Habitos amavi ſemper, & dixi meos.
CONS. Vt ipſe taceas, multus, haud dubiis notis,
Eminet in ipſis auctor : in vultu ſedet
Tyaneus ipſe, mirus animorum artifex.
TYA. Vſus ad omnes, omnium gnaram artium,
Atque expolitam litteris pubem omnibus,
Græcis, latinis, barbaris, per te Duci,
Si fas, dicabo lucis acceptæ memor.
CONS. Tyanee, quondam magna debentur tibi :
Minora merito quæris ; id facilè impetras.
TYA. Ars mira pubis (munus ut dignè queas
Ornare verbis) poſſe Saturnum gravem
Amœnitate frangere, & genio Iovis.
Cultura ſolers fecit, horarum omnium
Ingenium ut eſſet ſingulis, varium, elegans
Fertile, jocoſum, volucre, verſutum, vafrum,
Petulans, ſed aptè ; ludicrum, ſed non leve :
Gratè facetum, ſuaviter mœſtum in loco,
Animis juvandis facile, numerorum omnium.
Ad diluendas miſerias natum ſcies.
CONS. Quid, ſi Deorum prædices clarum genus,
Tam multa narres? TYA. Multa, ſed vera eloquor.
CONS. Mercede tanta civitas vendi poteſt,
Exilia nedum longa donari reo.
Tyanee, juſſam mitte meditari fugam.
TYA. Quin tute, Conſul, indolem juvenum vide.
Oculis obito corporum ductum, ac ſtatum,
Flexuſque doctos ludicro in ſpectaculo.
Agite, Nigelli ſpecimen ingenii edite.
Simulacra pugnæ more gentili, chelys
Committat index : miſtus armorum ſonus,
Et plauſus aeris agmen ad numerum citet,
Infeſta binis tela diducens choris
Mox dubia turbet arma, delphinum modo,
Cum Libyca prono maria diſcurſu ſecant.
Si quando veſtram poſſit hic artem dies,
Verius, & uſquam utilius abſumi nequit.
Nam mos amico geritur, & digno velim
Placere ; per quem placeo, ſi placeo, omnibus.

Hic Paredri Pyrrhichen, ludicram armorum pugnam, ad chelyn ſaltant.

PAR.

Digitized by Google

PAR. Age nigra quate cohors,
Quate cita pede ſolum.
Age gravis, age potens
Dea rege, Dea præi
Rata bella pubis atræ,
Fera corda quæ laceſſis.
PAR. Miſeri ficto ludere bello
Arma jubemur ; quibus amiſſo
Orbe paterno (numinis iras
Diſce ſeveri) ſemper amaros
Rumpere queſtus, ſemper acerbos
Noſſe dolores datur. Exulibus
Licet hoc tantum, promere queſtum,
Nullo queſtu vincere luctus.
PAR. Age, nigra quate cohors,
Quate cita pede ſolum.
Age gravis, age potens
Dea rege, Dea præi
Rata bella pubis atræ,
Fera corda quæ laceſſis.
PAR. Miſeri fictis cogimur armis
Paſcere viſus : quibus, erepto
Iure ſerenæ lucis, Olympus
Vetat æternùm cernere Solem,
Dedit æternùm cernere noctem.
Ede querelas, mœſta juventus.
Tantum hoc miſeris datur exulibus,
Pectora longo rumpere queſtu.
PAR. Age, nigra quate cohors,
Quate cita pede, &c. ut ſuprà.
PAR. Miſeri, varium volvimus agmen,
Ludere juſſi : quibus abſtractis
Aurea Patris ſepta negantur:
Vbi verna die ſpirat amico
Aura Favonî ſemper : & almâ
Luce ſerenant prata colores.
Prome querelas, genus infelix,
Tantum hoc miſeris licet exulibus.
PAR. Age, nigra quate cohors,
Quate cita pede, &c. ut ſuprà.
PAR. Genus ah quondam, genus ah fœlix,
Iuvenes ſævo ſidere nati,
Qui dum temerè per prata vagi,
Vrbe ſub ipſâ, bella ciemus,
(Aliud pugnæ genus illud erat)
Procul à patriis finibus acti,
Omne laborum genus experti,
Cogimur acres ferre dolores.

PAR.

PAR. Age, nigra quate cohors,
Quate cita pede, &c. ut ſuprà.
PAR. Miſeri jam tum cœpimus eſſe,
Cùm, ſub primo limine lucis,
(Ducis ab furias) rapta ſecuti
Vexilla, gradus tulimus contra.
Nullâ natum ſcelus ex causâ
Querimur nullo minui luctu.
Alium ex alio viſimus orbem:
Alium ex alio volvimus æſtum.
PAR. Age, nigra quate cohors,
Quate cita pede, &c. ut ſuprà.
PAR. Flebile vulgus, malè nata ſeges,
Erit an umquam, fortis ut acres
Numinis iras tua damna levent?
Numquam miſeris, numquam dabitur
Alium vitæ noſſe tenorem:
Miſeri fuimus, erimus miſeri:
Nulla dolorem finiet ætas:
Dolor, & nullas finiet iras.
PAR. Age, nigra quate cohors,
Quate cita pede, &c. ut ſuprà.
CONS. Exilia juvenes flebiles plorant ſua.
Exilia redimet ille ploratus tua.
Exul fuiſti: municeps ſalve meus.

SCENA QVARTA.

Pueri Chriſtiani audito profano cantu, quem Flamen Dialis indixerat, ſe ad Chriſti, & Mariæ laudes canendas animant.

CHORVS EX PVBERIBVS CHRISTIANIS DVPLEX.

CHO.1. HVc nos adire feſtus hortatur dies,
Ab Exquilinâ ſede dimiſſos: mane:
Hic ſceptra parvis Flaviis Cæſar dabit.
CHO.2. Hac ſacra magnus verba condixit ſenex
Zebedæus æde: caſta quam viſit Fides,
Et Pax, ſororque pacis, & mitis Pudor.
CHO.1. Hæc tecta, fœlix prole fœlici, tenet
DOMITILLA mater: neptis hîc CHRISTO placet,
DOMITILLA virgo: &, vera ſi rumor ferit,
Huc remeat hodie Cæſarum fœlix parens
CLEMENS, decoræ purpuræ æternum decus.
CHO.2. Agedum, corollis impedi mecum caput,

Canora

Canora pubes : ſume, ſi lætus dies
Arriſit orbi : Roma ſi, miſſo Iove,
Chriſti recepit fræna. CHO.1. Ne vi
Deſipere caſto gaudio nobis licet.
CHO.2. Audiſtis, Vrbe cantus ut to
Inſanientûm puberum ? quantum Deû
Flamen Dialis juſſerat, tantum canun
CHO.1. Portenta rerum mille, Iuno
Phœbum, Dianam, Liberum, Cerere
CHO.2. Quid non? Pavorē, Februum,
Iam nunc propitia numina, hæc dum
CHO.1. At nos tacemus Virginis caſt
CHRISTVM, decoræ lucis, & vi
Qui tantus animos urget oblitos ſtup
CHO.2. Age ; provocemus impios ca
Carmine, corollis paribus umbrati co
CHO.1. Quis ſcit, minores carmen an
Imitentur olim, ſæculi in ritum novi
CHO.2. Neſcio quod olim ſæculum c
Præſagit animus aureum : cùm ſe Deu
Exſibilato Numinum infami grege.
Oſtendet orbi verus : & CHRIST
Terras habebit caſta virtutum cohors.
CHO.1. Auguror, amicè numen adve
Meliora Mundo ſecla meliori precor
CHO.2. Ingredere ductor : nexiles flo
Inſere, canorâ voce dum nectis preces.

CHORVS

Continet laudes Chriſti, & B.V

PARODIA EX HORATI

CHRISTE, virtutumque potens V
Aureum Cœli decus, ô colendi,
Nuper & culti : date quæ precamur
Tempore ſacro.
Quod Sibyllini monuere verſus,
Sæculo feſtas referente luces,
Vos quibus ſeptem placuere colles
Dicere cantu :
Vere Sol, vultu nitido diem qui
Promis, & celas, aliuſque, & idem
Naſceris : malis nihil Vrbe Roma
Viſere majus.
Rite ſpem terris aperire certam,
Lenis, ô Virgo, Superûm voluntas ;
Sive tu mavis hominum vocari
Soſpita mater.

Diva, producas ſobolem, patrumque
Proſperes ritu meliore curas.
Vxor & ſervet thalamos feraces
Lege maritâ.
Certus ut denos decies per annos
Orbis à primo revolutus, aris
Puberum cantus, referatque ſacræ
Frugis honorem.
Voſque veraces cecinisse Vates,
Quod ſemel diâ docuiſtis aurâ
Carmen, en ſæclis bona jam peractis
Pandite ſæcla.
Fertilis laudum, decoriſque tellus
Laureâ donet meritâ labores
abluant mentes & aquæ ſalubres,
Lenis & aura.
Condito mitis, placiduſque telo,
Supplices audi pueros, Trionum
Nobilis vindex Michaël, & aurei
Vltor Olympi.
Roma ſi, verſis Solymis, coruſcæ
Arx erit dextræ memor, & tuarum
Magna pars laudum: tripliciſque ſedes
Certa Tiaræ.
Cui per undoſum ſine fraude marmor
Petrus, & ſacris patriis ſuperſtes
Paulus has nuper reſeravit arces
Soſpite curſu.
os probos mores docili juventæ;
os ſenectuti placidæ quietem;
Romulæ genti date vos honeſtæ
Lucis amores.
Quinque vos centum veneratur aris
aris Antiſtes, decoriſque CLEMENS
Regnet in victos facilis; ſuperbos
Acer in hoſtes.
ugurot: triplex diadema Romæ
ıbditis Medus pharetris adorat:
ım Scythæ reſponſa petunt, repoſti
Nuper & Indi.
ım Fides, & Pax, & Honor Pudorque
riſcus, & Coelo Pietas aperto
iſitur vulgò; tumuitque pleno
Gratia rivo.
cer, & vultu roſeo decorus
hriſtus, & claræ dominator Vrbis,
ui ſalutari levat amne feſſas
Crimine mentes.

N Si

Si Vaticanas videt æquus arces,
Rem:ue Romanam, Latiumque fœli
Alterum in luſtrum meliore ſemper
Proteget ævo.
Quæque Aventinum tenet, Algidumq
Quindecim Diana neſas virorum,
Cedat; & virgo melior Latinas
Imbuat aras.
Hæc Patrem ſentire, Deique Matrem
Spem bonam, certamque domum rep
Doctus & Chriſti Chorus, & Parenti
Dicere laudes.

ACTVS SECVN

SCENA PRIM

Flavius Clemens rure redux, à
recèns domitianus adoptarat,
at eos ille de regni periculis m

CHORVS. FLAVIVS CLEMEN
SIANVS MINOR. DOMITIAI
NOR, EIVS FILII.

CHO. VIdeóne reducem Flavium,
Aulæ propinquum, proxim
caput?
CHO. En illa rerum certa noſtrarum
Hic ille pacis auctor, hoc ſidus togæ
Clemens Latinæ, fida Chriſtiadum ſal
Firmamen orbis, inclytum Regum ge
FL.CL. Declive linquens mollis Vſti
Quà Fabaris humor vitreo ſerpens vad
Murmur volutat ſaxeo cluſus ſpecu,
Adſum: propinqui Regis accitu redu
CHO. Ad dona Regni dignus optari,
CHO. Non fama mendax dona vulgav
FL.CL. Aliquod ſalutis pignus hic ſp
Meos Sabinos, arduis ſparſos jugis,
Et gelida Tempe patrii quondam ſoli,
Otia ſereni ruris, & nulli loca
Pervia procellæ, regna privatæ togæ
Guſtata poſt imperia plebei laris,
Mutare juſſus Dardanæ Romæ jugis,
In ſpem revolvor anxiam, & regni vice
CHO. O te beatum! liberos tandem vi
Famulantis orbis jura tractantes, pate

CHO. O nos beatos! ſera qui quamvis, Deo
uſpice, videmus regna terrarum, piis
Conceſſa natis, lege frænari patris.
CHO. Tandem vocatum rebus afflictis adeſt
umen benignum; reſpicit tandem ſuos.
L. CL. Nuper quietis liberæ tacitum ſinum
t abdicatis faſcibus, cupidè peti
xconſul, omni mente complexus polum;
uæ mira viſu cæteri rentur bona,
exata magnis ſceptra miſerabar malis.
HO. Altâ receptus arce ſecuræ domus
eliùs, quod infra fluctuat, cernit, ſuum
xtra periclum poſitus, alieno dolens.
L. CL. Mirabar acri regna lacerari metu:
xpoſita prædæ dona fortunæ rapi:
ndare turmis vaſta legionum ſola:
rmas, adactis machinis, urbes quati:
bliterari cladibus clades novis:
e cæde cædes, bella de bellis ſeri.
HO. Quàm vera narrat! decuit huic regnũ darî,
ui bella deteſtatur, & paci ſtudet.
..CL. Alios, avitâ ſede contemptâ, procul
io calentes Sole meditari plagas;
rrâ relictâ, regna ventorum ſequi;
ercitatas fluctibus Syrtes rate
ire fragili, belluas ſiccis truces
ulis natantes cernere inſidi maris;
cere tabula mortis exili minas,
nuemque ſpem ſuſpendere è rudentibus:
pauca purgamenta, nequaquam metu
ærendo tanto precia, concharum legant:
o lana ſaniem varia Sidoniam bibat,
aere Tyrio merſa. CHO. Terrarum pudor,
brumque! tincta ſceptra queîs tabo placent.
.CL. Altè repoſtas itur in venas ſoli;
ſſim, regeſtis inferis, tellus hiat:
rberati luce tabentes genas
nes, diei lumen inſuetum pavent:
nantur aurum, meliùs in terris ſitum,
rea quod ætas extrahit; nocentius
ro, per uſus ſplendidos pejus furens.
O. Vt unus auri geſtet articulus notam,
àm multa teritur opere difficili manus!
CL. Tum gemma collũ, gẽma diſtinguit caput;
mmæ ſiniſtram, dexteram gemmæ gravant.
ſa conchis aſperis ſqualleт chlamys.
des adoptat pulvis Erythræas Arabs.
es rotundi murices laſſas trahunt.

CHO. Quibus obſoleſcit animus, hi
FL.CL. Hinc jam labores cernere op
Statuuntur ecce, Regio ſumptu dom
Ingentis inſtar urbis amplexæ ambit
Atria columnis fulta millenis ſedent
Immane viſu, celſa murorum minis
Moles in auras arduum exertat caput
Excluſa jactis maria cæmentis, retro
Abiere : pontus, fine contracto, brev
Denſis natatur piſcibus : ponto incub
Vndas opacat penſilis ruris nemus :
Digeſta laxis ſpatia porticibus ſequi
(Per tot remenſum retro reſponſus fu
Penetrale ſedis intimum) aſpectus ne
Variata ſaxo tecta Tænario, calent
Strepitu clientûm : turba famulantûm
Achate limen lubricum inviſæ domus
Prætexta gemmis aula, populorum ca
Explicat avara dona longinqui maris :
Pictæ lacunar aureum tollunt trabes :
Certata paries bella Gangaridum indi
Hic vel ſuperbis ſplendet auleis nitor,
Vel fila tendit varia belluatus labor,
Seu quem Sophenæ, ſive quem Phryges
Elephante dives albicat ſecto torus :
Elephante texto culmen auratum albic
Conchyliatâ veſte pulvinar ſacrum
Geniale ridet : barbaro luxu domus
Hilareſcit omnis : ſpirat effigies Ducū
Folle aut Lyſippi ducta, vel cælo Scop
Simulamen oris, arte quod mirâ faber
Extudit. CHO. Vt, inter poſteros priſ
Poſiti, nepotum ſtudia degenerum argu
FL.CL. At tripode fulvo ponitur lauta
Fulgens ſupellex, cymbium, crater, ſcy
Patera, catinus, urceus, lebes, onyx,
Lychnus, ſalinum, fuſcinæ, guttus, cal
Solium, paropſis, trulla, lanx nugæ me
CHO. Ridenda cæcæ dona Fortunæ hi
Meliora forſan mente complexus tenet.
FL.CL. Tum citrea menſa pluribus ſu
Sedes per amplas. Lucet in menſis nitor
Aureus ; &, uſus qui fit argenti, memo
Numerare cuſtos neſcit : è ſcripto docet
Quod apparatu quæritur tanto bonum
Materia ſcelerum facilis. CHO. E luxu
Animi libido. CHO. Cordis excordis tu
CHO. Preſſurus alios faſtus. CHO. Effra

Digitized by Google

CHO. Opulenta egeſtas, opibus in mediis inops.
CHO. Invidia vecors. CHO. Mœror exanguis. dolis
Ambitio fallens ſemper invidiæ comes.
CHO. Et illa mentis Helena deceptæ procax,
Decorum Charybdis, terra populatrix opum,
Regum ſepulcrum turpe, virtutum rogus,
Laudum Voluptas prodiga, & fraudum ſinus.
L CL. Hoc fonte derivata vitiorum lues
Omni redundat clade per populos vaga.
Aurum ſititur impium; hoc precio manus
Ferrum laceſſit, ſanguinis gliſcit ſitis,
Inſtigat auri ſacra dum gentes fames.
Armatur ecce claſſico audito phalanx,
Et ſpes in auro fulſit hoſtili levis.
Viduantur urbes pube juvenili, modò
limium frequentes: vacua rareſcunt viis
olata vacuis tecta: collapſæ domus
idunt in alto pulvere, & dominos premunt.
t quaſi ruinis terra non pateat ſatis,
elivola torvum bella ſollicitant fretum.
ic decolore cæde cœrulei maris
larmora rubeſcunt; claſſe lunatâ phalanx
ıſtructa, telum ſpargit, & quaſsâ rate
ſultat ardens; monſtra ſaturantur dape
quamea cruentâ: cæde pingueſcit ſeges
arata campis: horridis albent agris
iſjecta latis oſſa. Sic ferrum nocet,
um petitur aurum. CHO. Vtroque ſic fœtu, gravis
ecunda culpæ, ſæcla, non tantùm ſibi
odiga, ſed etiam fluctibus, tellus parit.
..CL. Scelus inquietæ pacis effari piget,
tima malorum, maximum vitæ probrum,
odlibet egeſtas ſuadet, & patrat nefas.
IO. Nec minùs inermis ſævit armato furor.
.CL. Lites avari civis exſurdant forum,
: lingua præpes verba divendit reis,
ıptas, & aures voce venali tenet.
tis parentes, fratribus fratres, avis
lum nepotes aliquod infenſi creant:
ſpitibus hoſpes, civibus civis, viro
or, ſorori damna molitur ſoror.
IO. Certatur æquo jure, certatur malo.
.CL. Livor, beati liminis cuſtos, pede
nido per aulas errat: adjunctus comes
iduus Angor rebus in lætis adeſt.
ctore ſubeſo Cura prætendit gravis
ne frontis gaudium: greſſu ardua,
niſſa vultu graditur Ambitio impotens:

Oſura, cui blanditur, Invidia anteit.
Expoſita Regum capita tot populis ſcias,
Quot aſſequuntur. Regna, non Reges amant.
Cùm patuit aditus Regiæ, cautus Dolus,
Odiumque Regis intrat inviſi ſimul,
Tectumque ferrum. rara fœlicem fides
Comitatur · Aulam Veritas primam fugit.
CHO. Decus invidendi nominis falsò placet.
FL.CL. Gemmî venenum bibitur : & pauci diem
Obiere ſicci morte maturâ Duces.
Ad Ditis umbras trita nobilium via
Capitum, per ipſa jura ſocialis tori,
Per fœdus hoſpitale, per dulces dapes.
Quoties renatus ſubmovet noctem dies,
Toties Tyrannus naſcitur. nam quid moror,
Exempla promens ? Cæſarum ſpecta genus.
CHO. Cui, quod recuſat innocens hoſtis, nocens
Pyxis propinqui fecit, & menſæ cliens. {docet.
FL.CL. Quid fando memorem ſcelera , quæ luxus
Quàm blanda tàm nefanda, Lernæis magis
Ramoſa monſtris ? creſcit ex pœnâ lues,
Ferroque ab ipſo pullulat fœdum malum.
Luxuria, peſtis blanda, nil ſanctum putat ;
Nil impudicum : quidquid hæc juſſit, decet.
CHO. Titulo ſepulcri digna res : octo viros
Infamis uxor, quinque per meſſes, rogis
Denupta mittit : cùmque tam ſæpe improbus
In nuptiales ardor exiſtat faces,
Numquam ad pudici pectoris mores redit.
FL.CL. Matrona caſta, rara : cui ſudat Cilix,
Methymna ſpumat, navigat Phœnix, arat
Ægyptus, ardet Colchis, Alpini gelant,
Melibœa texit, colligunt Seres, micat
Dubio Corinthus ære, depectit Lacon,
Piſcatur Indus, Noricum paſcit pecus.
CHO. Numero beati damna ſervitii docet.
FL.CL. Innuba maritæ diſcit, & ridet probrum,
Iam matre peior. Virgo : maternis procis
Blandâ renidet fronte. ſed ſervit ſuis.
Gradus per omnes errat ætatis calor.
CHO. Aſſidua nutrimenta cui dubiæ dapes,
Et preſſi prælis uva Lesbois dedit.
CHO. Nulloque ſegnis judice abruptus ſopor.
CHO. Auri ſui fulgor & rigens gemmis labor.
FL.CL. Spectat puella matris effœtæ nefas,
Longæva patris probra condiſcit, puer.
Iam marcet ætas fracta iam ſulcat genas
Putres ſenilis ruga : defectum riget

Sanguine cadaver; fervet in venis tamen,
(O pudor, & imis oſſibus fixum nefas !)
Vivax libido : cordis xuſti vapor
In cinere vivit. Summe pro rerum ſator
Prô priſca virtus! quid juvat fas, aut nefas ?
Quid jura proſunt ſacra conſortis tori,
Si cæcus ardor mentis ex animis fidem,
Numen, pudorem, jura, pietatem fugat ?
Quid expiata nuper inſontis DEI
Proſunt cruore ſæcla, ſi nullum nefas
Oblita tellus præterit ? terræ quota
Abluta pars facinore deleto caret ?
Colluvio ſcelerum varia, populorum lues,
Exempla per tot peſtis antiquæ fluens,
In nos redundat : ſæculo urgemur gravi,
Quod te, per ipſa cædis oblatæ precor
Divina dona, lucis æternæ ſator,
In nos amoris mitte ſeptenum jubar.
Et, quos acerbæ cædis abſterſit liquor,
Ignibus honeſtis ſanctus exurat calor.
Et te, tuorum terra meritorum memor,
Vereatur olim melior, irriſo Iove,
Rex CHRISTE Regum, patriæ mentis vigor.
CHO. Pignus beatæ pacis, optatæ jubar
Ominum ſalutis. Flaviæ ſidus domus,
Numinen Aulæ, Cæſarum fœlix genus,
Ad reducis ecce prodit adventum patris.
VESP. Nati parentem, Roma quem votis petit,
Remeaſſe ſalvum mente gratamur piâ.
FL. CL. Facilè probatis indolem notam patri:
Iam ſuſtinete, ô filii. DOM. Vultus tuus
Deſideratur rebus in lætis, Pater.
FL. CL. Nihil eſſe lætum conſtat in terris diu.
VESP. Sunt iſta, Genitor, vera quæ narras: tamen
Et prima Romæ vota gratari decet.
DOM. Commiſſa natis aula te pridem vocat.
VESP. Te frater, ultro regna partitus ſuis.
FL. CL. Partitus etiam cordis aſſiduos metus,
Curas edaces, fortis ancipites vices.
VESP. Regnare, genitor, poſſumus patrui fide.
FL. CL. Quâ regnat ipſe. VESP. Munus hæc faciet ratum. (decus.
FL. CL. Inſtabile regnum. DOM. Maximum vitæ
FL. CL. At inquietum. DOM. Parta quod fundat quies. (tes regunt,
FL. CL. Armata ſemper, VESP. Arma, quæ genuiſſe pulcrum eſt. FL. CL. Bella, quæ gentes pavent,

Digitized by Google

Odiſſe præſtat. VESP. Sæpe ſed pacem ferunt.
FL.CL Sæpiùs amorem cædis, & luctus graves,
Et vaſtitates urbium, & Regum rogos.
DOM. Si tela jaceant, audeant quidvis mali.
FL CL. Vtinam jacerent: læderet nemo bonos.
VESP. Publica quiete cauſa privatâ eſt prior.
FL.CL. Sit melior etiam: multa bellorum tamen
Vitia decori nominis ſpecie latent.
VESP. Malè ſuſtinentur regna, ſi friget manus.
FL.CL. Eadem obteruntur, cæde ſi ſemper calent.
Inviſa nemo ſceptra poſſedit diu.
DOM. Inviſa paucis, plurimùm virtus clepit.
FL.CL. Inviſa paucis creditis? quiſquis bonum
Ait eſſe regnum; quiſquis eximium putat,
Suum eſſe mavult. mira qui credit bona,
Aliena quærit. Gentium huic omnes greges
Adſcribe numero, nemo fœlicem vocat,
Niſi comparatum: nemo fœlici ſtudet,
Niſi comparandus; invidet, quiſquis cupit.
Hic ipſe cuſtos lateris, hic fidus globus,
Hoc aſſeclarum mentis examen piæ,
Ne noſtra, vereor, ſæpiùs quàm nos, amet.
Non, quæ decora, tuta ſunt ſemper: mihi
Credite; pericla ſplendidis verbis placent.
DOM. Ne fidat ergo quiſpiam cuiquam doces?
FL.CL. Preciosa ſi ſunt ſcelera, ſic planè reor.
Propoſita merces ſtimulat audaces manus.
Gratuita nulla eſt noxa, ſit quamvis mala.
Aliquid petebat, cùm quis invaſit nefas.
Exigite mecum dicta ſic, Nati, mea.
Si pulcra ſunt, & mira, quæ circa locum
Veſtrum renident; ampla ſi vulgus canit;
Stipata circum turba miratur ſtupens,
Inhiatque pulcris: fulgor attonitos trahit
Oculos, & animos: dulcis aſpectus rapit.
Hinc jam cupido cordis accenſi furit,
Eodemque partu livor obliquus ſatus.
Nam quod decorum cupidus, & rarum vocat,
Idem aſſequendum cenſet, & ſperat ſtatim.
Si falſa ſpes arriſit, hoc ipſum, improbè
Quod expetendum credidit cæcus furor,
Mox invidendum, cupidus ut fruſtra fuit.
Animus ſequentis cenſet, ex cupido invidus.
VESP. Præclara verè, vera præclarè exigis.
DOM. Quis deget igitur mente tranquillâ, Pater,
Inviſa regna poſſidens? FL.CL. Qui nec cupit,
Nec extimeſcit quidpiam, qui nec dolet,
Gaudetque temere; ſceptra qui geſtat, citò

Reddere

Digitized by Google

Reddere paratus, juſſit ut reddi DEVS;
Fœlicitati fræna qui novit ſuæ
Injicere, mentis rector; & voti potens
Nunquam reflantis extimet ſortis minas.
Stat mole celsâ rectus, & certus ſacri
Delibrat animi vota, ſecurus cadant
Quo regna talo: læva ſi pennas quatit,
Aliis datura dona, quæ dudum dedit
Fortuna nobis: ille ſi, cenſu ſuo
Metitus, æquâ mente deſpectat fugam
Aliò ferentis rapta meliori bona;
Non ora mœror, verba non mutat gravis
Spiritus ab alto ductus; haud ullæ exedunt
Curæ gementem, corde ſecluſæ ſacro.
Virtute quippe ſemet involvens ſuâ,
Suo beatus, liberè mentis canit
Sapiens receptum rebus humanis prior.
Sin certa manſit; facilè non animum tamen
Levat inſolentem cordis inſani tumor,
Faſtidientis ſi quis, obſcuro lare
Editus, acervos ſpectat haud plures ſuis
Ardentis auri: premitur, & vultum regit
Cives in omnes juris æquati tenor:
Eſt animus idem, frontis eſt idem color:
Nil verba ſupra civium voces ſonant.
O quàm beatum eſt, ſine præſcripto ſequi
Arbitria mentis integræ; rebus modum
Statuiſſe certum; noſſe quâ pulcri notâ
Conſilia fœdis caſta ſecerni queant;
Qui limes æqui; meta quæ recti; duos
Quæ ducta fines inter ad verum decus
Linea feratur: ſigna quæ rebus ſuis
Sapiens inurat arbiter: ſeu quas fugâ
Declinet ultro, ſive quas ultro petat:
Tenuiſſe, quid ſit omnium rerum Patri
Commune nobis: jure quàm ſancto coli
Iuſtitia fœlix debeat: tum quid DEO,
Quid ſit ſecundò patriæ dandum piè:
Quæ pars propinquos tangat officii: quoto
Gradu receptus hoſpes humanâ in domo
Sit homine potior: civibus civis probè
Quid largiatur: pauperi quantum affluens
Emetiendum dives ex pleno putet:
Sibi quid amicus poſcat: inimicus, ſibi:
Iras in hoſtem quatenus fas ſit geri:
Vt mitis hominum mater, humanum genus
Compendet homini lege prim ævi patris
Natura, nomen publicum, nulli invidens,

Benevola, ſuavis, dapſilis, conſtans, pia.
An ſimile quidquam regna Romulidum dabunt ?
VESP. Romana regna quæris an quidquam dabunt
Huic ſimile, quæſo melius hoc, Cœlum nihil
Largitur homini. DOM. Melior hoc ipſe eſt DEVS.
FL. CL. Hæc ſatis ad ædes. Vxor, & neptis valent?
Satiſne ſalvæ ? DOM. Prorſus ex animo fluunt
Omnia. VESP. Quod optes, omnis hilarata eſt do-
Famulus, amicus, mater adventu tuo. (mus;
DOM. Domitilla virgo, ſervus, affinis, cliens.
Tuum hoc cor eſto, patre pro reduce, Pater.

SCENA SECVNDA.

Præfectus Vrbis Cæſarum adoptatione lætus milites luſtrari iubet.

PRÆFECTVS VRBIS. MILITES PRÆTORIANI.

PRÆF. ADverte mentem, Miles; auditus bona
Effabor. Hodie Flavios juvenes, ſacræ
Stabilimen aulæ. dulce Romulidum decus,
Imponit Orbi Cæſar; ut laceræ rei
Componat artus. Vota terrarum omnium,
Commune Romæ gaudium, plebes, Patres,
Equites ſequuntur ſcilicet: ſtudiis ovat
Populus Quirini: feſta celebrantur Deûm
Delubra: ſacris thura liquefiunt focis:
Ornatur altum Flaviæ columen domus,
Vnde auſpicari regna Veſpaſii ſolent.
Auguſtus ipſe geſtit. & tanto libens
Subducit humeros ponderi: Auguſto favet,
Et ritè votis Roma ſubſcribit ſuis.
Nunc eſſe noſtri muneris, Miles, reor,
Studiis adeſſe. vota populorum ſequi,
Decreta Patrum. Regis imperium, novæ
Auſpicia trabeæ. Cæſarum geminum jubar.
Curſu citato Miles è caſtris redit,
Qui clauſtra regni. limite inſeſſo tenet:
Adeſt Atlantis terror. & Gangis metus:
Et qui pruinas tolerat Arctoas adeſt:
Et qui Latinum perpeti cogit iugum
Babylonis arcem: ſola Romanæ togæ
Ceſſat iuventus? Ite, quò cunctas opes,
Fortuna vergit: Ite (quod vertat bene)
Quò iura Romæ prima tranſcribit DEVS.
Explere partes, partis aſſenſu cito:
Officia ſera, magna ſint quamvis, jacent.

Luſtretur

Luſtretur agmen. Luſtricum in morem, gradu
Iuſto explicetur ordinum noris cohors
Adjuncta ſignis. diſcolor campum occupet
Effuſa legio. Signifer, pubem præi:
Pubes ſequatur antecedentem Ducem.
Caſtris movendis increpet notus canor:
Lituo remiſta carmen elidat tuba.

Hic luſtratur agmen Militum.

SCENA TERTIA.

Domitianus Chriſtianam religionem ferro flammâq́ aboleri iubet, magnoq́ ſtudio profana ſacra procurari, ludos quoque exhiberi in gratiam adoptatorum nepotum.

DOMITIANVS IMPERATOR.
FLAMEN DIALIS.

IMP. AIn? Latina ſacra Iudæi expuunt?
Iugulentur, obruantur, incenſi flagrent.
Tantóne Solymis ſpiritus verſis gerit
Recutita proles? FLAM. Alia Iudæo ſeges
Admiſta curto, nomen inſeruit novum
Subnata veteri. Principem quendam crepat
CHRISTVM, Pilato judice, exactum in Crucem.
IMP. Ridicula ſemper monſtra Iordanis creat,
Ne non Anubin Nilus Hortenſem colat.
FLAM. Imò, quod ipſe Nilus explodat nefas,
Illum triumpho nobilem terno, canit
Vivere ſubactâ morte: demiſſum neci
Populaſſe Stygia regna: Tænarium Ducem
Oneraſſe vinclis: caſſa vitali die
Corpora, ſepulcris, illius nutu. quoque
Excita narrat: deinde victorem polo
Credula redonat: perque Majorum globos
Spoliis opimum, Ditis exuviis gravem,
Aëra ſecantem, pube glomeratum alite,
Proſequitur, & reponit in ſceptrum Patris,
DEVMq́; Patrem iactat, & Natum DEVM,
Æternitate generis æquævum Patri.
IMP. Aures bibaces quidquid infundas, bibunt.
FLAM. Arcana reſtant. haſtenus ferri poteſt
Delirus error gentis, & cæcus furor.
IMP. Eſt, quò probroſus error ulteriùs ruat?
FLAM. Eſt, imperator. IMP. Perge. nō novi omnia.
Si ſemel Apella cœpit, in præceps abit,

Vt ſibi videtur fortis, & fato obvius.
FLAM. Eſt Myſus hoſpes prodigè mendax domi,
Sinone pejor. IMP. Nota Myſorum eſt fides.
FLAM. Is ſacra gentis, more gentili, colit,
Aut colere ſimulat: callidè ſe ſe gregi
Inſinuat, ore præferens ſenſum pii.
Obſtipa cervix, mœſtus in vultu rigor,
Inſana labra, crinis impexus viro,
Talare tegumen veſtis, & furvus color:
Dentes adeſi turpiter ſcabro ſitu:
Caries aduncis unguibus livet nigra:
Is mihi reperta narrat, aſtutè impius.
Aurora poſtquam noctis humentem polo
Dimovit umbram, jubare ſub primo, ſacrum
Initur. Ater populus huc furtim affluit,
Numero timendus. IMP. Infimæ fæcis reor.
FLAM. Hæc fama fertur, vulgus hoc paſſim canit.
Errat. timore longiùs ſerpit nefas.
Nec plebe continetur immenſum malum
Sed clara jam per nomina è gurguſtiis
Illuſtre facinus prodit: in majus palàm
Exitium eundo creſcit; ut quondam vides
Vndare flammas, validus à tergo Notus
Si, cùm reluxit ſemen occultæ facis,
Vortice ſonanti incumbit in denſum nemus:
Aut cùm ſonoro flumen illuviem freto
Meditatur agris: vere ſeu primo trahens
Nivium rapinas: ſive majoris vehens
Humoris incrementa, jam ponto imminens,
Iam ſe tributo turgidum undarum extulit
Vndique coacto: gracilis ad fontis caput
Vix gramen undâ rorat exili breve.
IMP. Contage fœdæ labis expertes vacant
Proceres? an illos crimen infecit quoque?
Quid iſte Myſus narrat? FLAM. Obſcurè negat,
Et dubia muſſans verba ſub linguâ movet.
IMP. Servile forſan vicit ingenium metus.
FLAM. Aut empta pretio, Cæſar, addubitat fides.
IMP. Sunt templa? ſunt delubra? ſunt Aræ ſtatæ?
Qua ſede fœdis vulgus operatur ſacris?
FLAM. In Vrbe vaſtâ quodlibet ſe ſe ſcelus
Impune jactat. Certa non illi domus,
Nec una ſedes vulgus innumerum rapit:
Paſſim per Vrbem regnat. Exquilias ferunt
Caput eſſe gentis: ille Myſtarum locus,
Hæc ſtatio certa: varius huc ordo fluit.
Vbi ſe pudendis imbui ſacris PVDENS,
Principe Nerone, paſſus, egregii notam

Generis

Generis recepit primus hoſpitii fide,
Vt hoſpitalis jura violaret Iovis.
IMP. Audita memoras: notus ex vultu ſenex
Animo recurſat: hujus inſtinctu ſenis
Olim Senator nominis primi PVDENS,
Ex orbe toto profuga Chriſtiadum ſacra
Intulit in Vrbem primus, & Latio hoc malum
Inſevit ultro: dubia lanugo mihi
Signabat ora: flamma cùm vento cita
Depaſta primò proximos Circo lares:
Mox pervagata longiùs, quidquid novem
Sæclis cruento Marte ſudavit labor,
Pacata quidquid peperit Æneadûm manus,
Abſumpſit: imas tandem ad Exquilias ſtetit.
Et hinc retortum, rurſus exuſtis locis,
Latè volumen peſtis accenſæ ſonat.
Hæc inter, ipſe tempus umbratus ſacrâ
Vtrumque lauro, chlamyde ſtellata Nero, &
Sardonyche fulgens, ſede conſpecta editus;
Plectrum laceſſit, Troicum excidium canens,
Vetuſta damna ludicrè aſſimulans novis.
Vſtæ flagrabat Vrbis invidiâ Nero.
Emanat ecce rumor extemplo, ſenis
Illius eſſe crimen Æneadûm luem,
Hauſtaſque flammis Vrbis ingentes opes.
Proinde noxam luere ſupplicio ſenem,
Et Vaticanum verticem cæde imbui.
Hæc fama vulgò ſparſerat. ſed rem Patres
Aliò trahebant: improbè inſanum Ducem,
Odio æſtuantem Civium, ludo impio
Agitaſſe fœdos patriæ inviſæ rogos.
Nunc vindicandæ fraudis averti notam,
Diffugia quæri ſceleris, Hebræi ſenis,
Sed immerentis, nomen obtendi Duci.
Ad reliqua perge: gentis arcanum ſacrum
Expone. FLAM. Poſtquam cœtus opplevit domus
Penetrale tacitum, Myſta præfatus DEI
Ex more honorem, latice luſtrali abluit
Populum apprecantem. Sede ſublimi ſimul
Inſtruitur Ara veſte barbaricâ: vigil
Prælucet ignis: Pallas in vitro natat,
Alimenta præbens. opere Muſivo locus
Variatur omnis: triſte monumentum necis,
Venerantur auro plurimo accenſam crucem.
Et hinc, & illinc arte diſpoſitæ micant,
Et Dædaleas nutriunt ceræ faces.
At ipſe quiddam immurmurans ævo gravis
Antiſtes, aræ ritè ſuccedit loco,

Vtrumque

Digitized by Google

Vt ſibi videtur fortis, & fato obvius.
FLAM. Eſt Myſus hoſpes prodigè mendax domi,
Sinone pejor. IMP. Nota Myſorum eſt fides.
FLAM. Is ſacra gentis, more gentili, colit,
Aut colere ſimulat : callidè ſe ſe gregi
Inſinuat, ore præferens ſenſum pii.
Obſtipa cervix, mœſtus in vultu rigor,
Inſana labra, crinis impexus viro,
Talare tegumen veſtis, & furvus color :
Dentes adeſi turpiter ſcabro ſitu :
Caries aduncis unguibus livet nigra :
Is mihi reperta narrat, aſtutè impius.
Aurora poſtquam noctis humentem polo
Dimovit umbram, jubare ſub primo, ſacrum
Initur. Ater populus huc furtim affluit,
Numero timendus. IMP. Infimæ fæcis reor.
FLAM. Hæc fama fertur, vulgus hoc paſſim canit.
Errat. timore longiùs ſerpit nefas.
Nec plebe continetur immenſum malum
Sed clara jam per nomina è gurguſtiis
Illuſtre facinus prodit : in majus palàm
Exitium eundo creſcit ; ut quondam vides
Vndare flammas, validus à tergo Notus
Si, cùm reluxit ſemen occultæ facis,
Vortice ſonanti incumbit in denſum nemus :
Aut cùm ſonoro flumen illuviem freto
Meditatur agris : vere ſeu primo trahens
Nivium rapinas : ſive majoris vehens
Humoris incrementa, jam ponto imminens,
Iam ſe tributo turgidum undarum extulit
Vndique coacto · gracilis ad fontis caput
Vix gramen undâ rorat exili breve.
IMP. Contage fœdæ labis expertes vacant
Proceres ? an illos crimen infecit quoque ?
Quid iſte Myſus narrat ? FLAM. Obſcurè negat,
Et dubia muſſans verba ſub linguâ movet.
IMP. Servile forſan vicit ingenium metus.
FLAM. Aut empta pretio, Cæſar, addubitat fides.
IMP. Sunt templa ? ſunt delubra ? ſunt Aræ ſtatæ?
Qua ſede fœdis vulgus operatur ſacris ?
FLAM. In Vrbe vaſtâ quodlibet ſe ſe ſcelus
Impune iactat. Certa non illi domus,
Nec una ſedes vulgus innumerum rapit :
Paſſim per Vrbem regnat. Exquilias ferunt
Caput eſſe gentis : ille Myſtarum locus,
Hæc ſtatio certa : varius huc ordo fluit.
Vbi ſe pudendis imbui ſacris PVDENS,
Principe Nerone, paſſus, egregii notam

Generis

Generis recepit primus hoſpitii fide,
Vt hoſpitalis jura violaret Iovis.
IMP. Audita memoras: notus ex vultu ſenex
Animo recurſat: hujus inſtinctu ſenis
Olim Senator nominis primi PVDENS,
Ex orbe toto profuga Chriſtiadum ſacra
Intulit in Vrbem primus, & Latio hoc malum
Inſevit ultro: dubia lanugo mihi
Signabat ora: flamma cùm vento cita
Depaſta primò proximos Circo lares:
Mox pervagata longiùs, quidquid novem
Sæclis cruento Marte ſudavit labor,
Pacata quidquid peperit Æneadûm manus,
Abſumpſit: imas tandem ad Exquilias ſtetit.
Et hinc retortum, rurſus exuſtis locis,
Latè volumen peſtis accenſæ ſonat.
Hæc inter, ipſe tempus umbratus ſacrâ
Vtrumque lauro, chlamyde ſtellata Nero, &
Sardonyche fulgens, ſede conſpecta editus;
Plectrum laceſſit, Troicum excidium canens,
Vetuſta damna ludicrè aſſimulans novis.
Vſtæ flagrabat Vrbis invidiâ Nero.
Emanat ecce rumor extemplo, ſenis
Illius eſſe crimen Æneadûm luem,
Hauſtaſque flammis Vrbis ingentes opes.
Proinde noxam luere ſupplicio ſenem,
Et Vaticanum verticem cæde imbui.
Hæc fama vulgò ſparſerat, ſed rem Patres
Aliò trahebant: improbè inſanum Ducem,
Odio æſtuantem Civium, ludo impio
Agitaſſe fœdos patriæ inviſæ rogos.
Nunc vindicandæ fraudis averti notam,
Diffugia quæri ſceleris, Hebræi ſenis,
Sed immerentis, nomen obtendi Duci.
Ad reliqua perge: gentis arcanum ſacrum
Expone. FLAM. Poſtquam cœtus opplevit domus
Penetrale tacitum, Myſta præfatus DEI
Ex more honorem, latice luſtrali abluit
Populum apprecantem. Sede ſublimi ſimul
Inſtruitur Ara veſte barbaricâ: vigil
Prælucet ignis: Pallas in vitro natat,
Alimenta præbens, opere Muſivo locus
Variatur omnis: triſte monumentum necis,
Venerantur auro plurimo accenſam crucem.
Et hinc, & illinc arte diſpoſitæ micant,
Et Dædaleas nutriunt ceræ faces.
At ipſe quiddam immurmurans ævo gravis
Antiſtes, aræ ritè ſuccedit loco,

Vtrumque

Vtrumque ſeptus pube ſacrificâ latus.
Præraſum amictu linteo obnubit caput.
Dein alba lino texili ad talos fluit,
Prolixa tunica : fune quam torto ſtatim
Adſtans miniſter undique in nodum legit :
Vocant maniplum, læva quem nexum manus
Subſtricta geſtat ſericum : palmum brevis
Menſura ſuperat operis : è collo ſtola
Demiſſa pendet : opere tum phrygio chlamys
Adaperta utrimque, divite injectu ſuper,
Exterior humeros, pectus interior tegit.
Spoliis referri vera ſimulatis putant,
Injurioſas Principis quondam notas.
Hoc apparatu Myſta præfulgens, preces
Præit, & favere poſtulat linguas preci :
Exin ſuſurro carmen arcano premens,
Concepta verba, voce ſubmiſſâ, brevem
Orbem ſacratæ Cereris ambabus tenens
Palmis, in ipſam emurmurat frugem priùs :
In dona laticis deinde vitigeni incubans,
Rata verba promit : aureum poſt hæc ſcyphum,
Vt ante frugem, verticem elatum ſupra
Tantiſper adſtans manibus oſtentat ſacris.
Procul ore populus cernuus, nixus genu,
Sublime rapta dona deveneranss, piè
Suſpectat, & clam vota prænarrat DEO.
Hæc ſumma ſacri : quippe vim quandam notis
Præmurmuratis eſſe non dubiè autumant,
Certam, efficacem, vividam, expreſſam, citam :
Adeò ut ſequacis numen eliciat DEI
In ſacra dona frugis, & vini illicò,
Modò rite perpetrarit Antiſtes ſacrum.
Non eſſe verba : ſanguinem vino ſtatim
Subire, frugi corpus abeunti citum :
Et eſſe cum ſpe ſanguinem planè docent,
Idem diſertè corpus, & juſtum quidem,
Et undequaque partibus plenum ſuis,
Et explicatum, & arduo dignum viro,
Quod ille quondam CHRISTVS, exhauſtus nece,
Geſſiſſe fertur. Ille nunc ergo DEVS
Homo ille mirus, ille bis natus, DEO
Semel parente, matre mortali ſemel,
Æternus, & mortalis, & vitæ parens,
Et mortis ultor dictus : audivit ſimul
Arcana verba, fruge depulsâ, ſimul
Inſinuat, aſtris lapſus, in frugis globum,
Et in liquoris penetrat ejecti locum,
Imago facti viva, ſimulamen necis,

Digitized by Google

Amoris irritamen, exemplum ſui.
Blanditur oculis. naribus, linguæ color,
Odor, ſaporque panis, ac vini quidem :
Vtrumque verè . quiſquis hæc credit, negat.
Tegumenta tantùm panis, & vini manent :
Quæ citima ſenſus hominis attingunt levi
Specie, ſed intus quidquid eſt, ipſe eſt DEVS,
Idem ille CHRISTVS, quantus æquævo Patri
Aſſidet, honeſtâ luce præcinctus comas :
Quantus rubente tela jaculatur manu,
Et nube vectus terga ventorum premit,
Sub orbe Cereris tantulo tantus latet.
Hoc incruentæ cædis exemplum, vocant
Quondam cruentæ cædis imitamen pium.
IMP. O ſterile mentis vulgus ! En quorum meus
Hominum triumphum jactat egregium Titus.
FLAM. Ridenda. Cæſar, ſacra rideri putas ?
Immò hæc coluntur, Cæſar, hæc gentes probant,
Hæc æmulatur Roma jam ſupplex palàm.
Non verba ſunt. Auguſte : deſpecto Iove
In Vrbe CHRISTVS regnat : obſcuro ſitu
Tumulantur aræ : victimæ nullæ cadunt :
Delubra valvis vacua reſeratis ſilent;
Quantum Deorum fœminæ Cœlo Deæ
Fœcunda partu Dyndime, Iuno, Venus,
Latona, Semele, Eleuſa, Cyrene, Thetis
Peperere, periit : vindicas ni tu ſcelus.
IMP. Omitte queſtus ; enſe cùm ſtricto eſt opus,
Subtexe ſi quid reſtat, & cuncta edoce.
FLAM. Ad hæc (amici tantus eſt ardor DEI)
Poſt pauca verba myſta, quem Cælo modò
Traxerat, honorem Cælitum libans, DEVM
Avidè latentem fruge ſub geminâ vorat
Attonitus, & ſe major, & Divo ebrius.
IMP. Satis id amicè tamen:& hæc populus videns
Iejunus ipſe patitur abſumi DEVM ?
Quid ille ? FLAM. Saturo ſupplicans myſtæ faves,
Saturandus ipſe poſtmodùm. IMP. Fare ocyùs.
Epulum triumphi regium audiri placet.
FLAM. Effertur ecce pyxis ex arâ capax :
Hac multa frugis fruſta ſervantur ſacræ.
Prorepit humili populus affuſus prece,
Inhiatque anhelans ferculum diæ dapis.
Orbem minorem frugis hinc myſta eximit :
Paulùm moratus. pauca præfatur piè
De more verba : deinde progreſſus virûm
Mediam in coronam prodigè parcus, brevem
Diſpenſat orbem in ſingulos factum DEO :

Eum

Eumdemque CHRISTVM, millies mille orbibus
Vnum latentem, diribet. Tanta eſt fides.
IMP. Quo dona ſenſu vulgus hæc amens capit!
FLAM. Qualis Lyæo Mænas accepto furit,
Nemoroſa luſtrans nocte ſubluſtri juga:
Catulis ademptis qualis ad Gangem fera
Virgata ſævit: ſtabula vel qualis Lea
Vexat Libyſtis: talis ac major rapit
Populum æſtuantem, fruge libata impetus.
Non ille famæ damna, nec vitæ pavet:
Tauros Berylli ridet: imperterritus
Intenta jugulo tela nudato excipit.
Voti vocatur ſumma, pro Chriſto mori.
IMP. Moriantur, iſtuc facilè donari poteſt.
Satis eſt querelis: reliqua nunc meliùs meus
Mucro peroret. Noſtra tu, fidum caput,
Exequere juſſa. dira lanienæ mala
Molire fortis: ſtrenuè exerce graves
Artes doloris vinculis, flammis, rotis,
Sævis ferarum dentibus, lentâ fame.
Exhauſta ſoboles eſſe nunc demum ſuo
Diſcat periclo vindices Divûm Deos.
Imperia Regum ſolvit irriſor Deûm:
Quicumque Superos lædit, & Reges ſimul.
Vis inquietæ plebis à Divis Duces
Deſerere læſis diſcit. Haud parvo ſtetit
Regibus inulto ſcelere, contemptus Deus.
Deſpecta pietas jura regnorum obterit.
Hoc nempe regnum cardine immotum ſedet;
Hoc diſſoluto, ſtrage cum Regum ruit.
Tu juſſa propere ſequere: quod flecti nequit,
Frangatur. Æquor quidquid horrendi expuit;
Hercynia quidquid nemora truculenti creant,
Quidquid Goaſtæ, quidquid Heniochi pavent,
Ingere. Procruſtæ lectuli, pinus Scinis,
Diomedis aræ, ſqualor Augiæ gravis,
Odryſia menſa, lenta Mezentî lues,
Collata noſtris levia ſint monſtris mala.
Nunc patria ſacra feſtus inſtauret dies.
Limine ſub ipſo, ſæculi in morem novi,
Preces virorum quindecim Phœbe audiat,
Phœbus virorum quindecim accipiat preces.
Epulentur aris, ritè ſternantur tori
Per templa Divûm, quotquot Æneadæ Deûm
Poſuere memores, veteris exemplo Numæ.
Cœlum vaporent thure ſuccenſo foci:
Et deſtinatas cæde votivâ inquinent
Ædes Clitumni victimæ. Sed vos penes

Iſtæc

Digitized by Google

Iſtæc ſacrorum cura, Pontifices, erit.
Vos alia, Cives, cura ſacrorum vocat.
Quod juſta Romæ ſtudia fortunet Deus;
Auſpicia Regni prima, quæ multùm, & diu
Animo voluto, ſæculo læti novo
Studiis ſecundis (dona quæ vertant benè)
Excipite mecum Flaviæ numen domus,
Geminum quietis pignus, & regni obſides,
Meos nepotes, bina Clementis mei
Lumina, meorum vota Romulidum aurea.
Iam nunc Quirites quos amant, cernant duces,
Veſpaſia geminos aula quos fœlix alit.
Exigite lucem ludicro, circi ſonent;
Theatra plaudant; pulverem primum legant,
Circenſe munus, fervidæ curſu rotæ:
Fixas tumente laxet Euripo rates:
Mœnibus Enyo clauſa, nec verâ minor,
Simulacra pugnæ claſſe commiſsâ ciens:
Arena Threces, Roſcios Scenæ dabunt.
Ipſi per Vrbem, militum invecti globis,
Iuvenes Quiritûm vota ſollicitent pia:
Mentiſque celſæ regium oſtentent jubar.
Præcipite nunc ſpem Principum, mox Cæſarum.

SCENA QVARTA.

Dum populus Romanus Idololatriæ vacat, Fl. Clemens ſuos cum muneribus ad S. Clementem Papam mittit, pro Cæſaribus Deum deprecaturos.

FL. CLEMENS. VESPASIANVS, ET DOMITIANVS CÆSARES. DOMITILLA MAIOR. DOMITILLA MINOR. NEREVS, ET ACHILLEVS. VIRGINES ANCILLÆ.

FL. CL. AT nos, recenti læta dum lauro ſuper
Piè ſceleſta Roma gratatur Deis,
Diverſa templis; caſta Chriſtiadum ſacra
Obire fas eſt: ritè veneremur metum
Chriſtum Deorum, Virginis magnæ genus,
Patrem ſalutis ſoſpitem, & mundi ducem,
Ad Exquilinæ ſedis arcanam domum:
Vbi Rex Sacrorum maximus, triplici ſenex
Honore regni clarus, antiſtes Dei
Clemens, ad aras fruge cœleſti litat,
Humectus ora lacrymis, plenus Deo.
Præite, noſtræ dona fortunæ hæc Seni,

Fulvo ex metallo vaſa divinæ rei,
Lychnos, acerras, urceos, pateras, ſcyphos
Ducite. ſalute plurimâ verbis meis
Augete Patrem. vota pro Regni ſtatu
Narrate ad aras, mente quâ caſtos decet:
Mox ego, vocantis Regis affatu brevi
Perfunctus, adero: vota nunc abſens ſequor.
Tu, ſocia thalami fida, communis tori
Pignora dicabis Cæſares pueros Deo,
Tu virginali, virgo, comitatu preces
Proſequere. Achilleu, feminas deducito.
A me rogabis plurimum Romæ Patrem,
Vt hæc egenis flava, quos dignos putet,
Diſpenſet æra, pauca ſunt; paucis tamen
Acceſſit animus dives, ut plura afferat.
Agmen movete, virgines; nulla eſt mora.
Vos ite mecum, liberi, ad Romæ Ducem.
Nereu reſiſte Chriſte, Rex Regum, fave.
DO.CÆ. Roſas, recenti rore gemmatas adhuc,
Has ſume, mater. Plexile hinc ſertum Cruci,
Monimentum amoris, rite redimiri volo.
DO.MA. Laudo pietatem: munus ætatem decet.
At cui dediſti corda? DO.CÆ. Cui, mater? Deo.
DO.MA. Quid tibi reſervas? DO.CÆ. Mater, ut ſpero, nihil.
VESP. Domitilla, pacis oſculum verbis meis
Libabis inter ſacra; ſed pacem refer.
DO.MI. Quid ipſe reddes pacis acceptæ memor?
VESP. Si regno: ſetis horridis tegmen rigens
Reddam, & flagella bina, delitias tuas.
DO.MI. Aſtute pergis ludere? Ad Patrem citò.
VESP. At inter ipſa ſacra ne, quæſo, genas
Corrumpe fletu. Riſit: at parcè, ut ſolet.
Verè hæc beata: larga cui pronâ manu
Munera redonat prodigum numen ſui.
DO.MI. Textilia templo dona mea ferri jubes,
Diſcreta filo, mater? DO.MA. En, rectè mones.
Huc mihi quaſillos, virgines. DO.MI. Flores ubi,
Opere variati Serico? VIRGO. Hîc ipſos vide.
DO.MA. Vbi veſtis aræ, lucidis nuper mihi
Illuſa gemmis? VIRGO. Ciſtulâ hac, Mater, fero.
DO.MA. Phrygii lacinias operis appendiculas,
Lilia repandis floribus, floccos rubros,
Cætera parerga ſubſuit? Veſtem explica.
DO.MI. Quàm fontis unda, dona tã nihil hæc olẽt.
DO.MA. Laticis odori rore ſpargantur levi.
DO.MI. Afferte nimbum. VIRGO. Nimbus in ciſtâ latet.

DO.

DO.MA. Quid reliqua dona? ACHIL. Perge: proviſum eſt probè.
Præite,pueri. DO.MA. Chriſte,nos,quæſo,bonâ
Salute ſerva : luce, qua caſtos ſoles,
Perfunde mentes, obſecro, & præſens ades.
DO.MI. Tu quoq; ſecūdo ſequere nos,quæſo,pede,
Matrona Cœli, Virgo, virtutum parens,
Specimen pudoris, Cælitum, atque hominū lepos.

SCENA QVINTA.

Tyaneus Fulvium Valentem excitat, ut imperium invadat.

APOLLONIVS TYANEVS. FVLVIVS VALENS CONSVL.

TYA. QVid influenti ſubtrahis regno ſinum ?
Gratâ Deorum munus excipias manu.
CONS. Vt jure rupto ſceptra terrarum auferam ?
TYA. Vt ſceptra geſtes jure, quo reges ſolent :
Vt lege regnes, lege, quâ Romæ licet :
Commune jus ; commune fas rectè voces.
Ius imperandi publicum in medio jacet
Poſitum occupanti : quod licet, Romæ decet.
CONS. Commune jus protegere, civile eſt magis,
Quàm rapere. TYA.Sed protegere,quod rapiat ſta-
Deterior alius, civis ignavi eſt, reor. (tim
CONS. Quiſquam inſolentém civium civem ferat ?
Novitate noſtrâ regii juris decus
Reſpuitur : hæret capite privato malè
Inauſpicati ſtemmatis princeps nota.
TYA. Id inſolens, id Conſul, appellas novum,
Id inauſpicatum ? Roma quam crebro ducum
Infeſta pilis pila convertit, duas
Secuta partes ? deinde victrici manu
Vltro recepit fræna, potiori obſequens.
Ne priſca fando dona Gracchorum ſequar,
Ne ſæva Cinnæ regna, ne Syllæ jugum ;
Pharſalia, bis cruore Romano tepens,
Quid Conſularem deceat oſtendit ducem.
En ille princeps, publicæ obſeſſor Rei,
Ex Cive Divus, Cæſarum Cæſar parens,
Alpibus apertis, Marte civili gravis,
Genero ſubacto, ſceptra poſſedit ſocer :
Dein patris hæres, melior Auguſtus patre,
Aquilam recepit militum : vindex patris,
Brutoque, Caſſioque, Sextoque obrutis,
Auguſta princeps decora geſtavit togæ.

Exin Canopi regna, proſtratâ ferox
Ægyptiorum claſſe, vaſtavit manu.
Et, quà Iugurtha captus inceſſit viâ,
Hàc victor egit laureâ fulgens rotas:
Admota mammis Aſpis ex vero ducem
Ornat triumpho nobilem Mareotico.
Hinc longus ordo Cæſarum; hinc hæres Nero
Vltimus, & idem peſſimus Galbæ ſeni,
Et Galba Othoni lampadem Imperii dedit.
Othone pejor Aulus, & victo ſenex
Veſpaſius Aulo, vate me, regnum occupat.
Titus parenti, Domitius frater Tito,
Nec fratre melior, patre nec potior ſubit.
Is nunc ſuperbè, Cæſarum ſupra modum,
Animæ tumentis ſpiritum impurum efferens,
Patriam jacentem calcat: & templis Deus
Amat vocari: patre Veſpaſio ſatus,
Se genere tanto, ſcelere gratuito, abdicat:
Virgine Minervâ genitus, inceſto Iovis,
Audire mavult. Roma quid poſſit pati
Tentat, jubendo thura, mentiti patris
Fulmine coruſcus. Sceptra ſic ſordent ducum:
Tam vile nomen generis humani putat.
Odium Deorum turpe, populorum metus
Incedit aras inter; & Cœlo imminet,
Ritu Gigantum. Longa myſtarum trahit
Agmina, per urbem celſus, inviſum gerens
Diadema regni. ſtemma radiatum trium
Signis Deorum, capitis ambitu tegit
Vitium recalvæ frontis, & raram comam.
Hunc Roma Regem patitur? O nullo ſcelus
Credibile in ævo! pateris hunc. Conſul, ducem,
Quem dirus ardor cædis, & fœdi vapor
Impurus ignis vexat: inſtinctu fero
Rabidè ruentem, cæca quâ cæcum rapit
Tumidi ira cordis, pejor atque irâ Venus!
Dii meliùs iſta: prole qui nullâ virum
Hoſtem Deorum munerant: orbi Ducis
Collapſa rident regna: nec victi prece
Pignore labantem ſuſtinent aulam patris.
Ergo propinquum fratris aſciſcit genus,
Vt orbitatem fulciat viduæ domus.
Ridiculus aulæ Cæſares binos parat,
Quæ pellet unum. Regna non capiunt duos.
CONS. At flore primo vernat Auguſtum decus
Iuvenum duorum: Roma pubentem indolem
Amplexa, mores patris in natis amat;
Vitæque nullâ labe tranſmiſſi dies

In

Digitized by Google

In ſpem Quirites maximam attollunt ſenes.
TYA. Memini Neronē Claudium, memini trucem
Ipſum hunc Neronem Flavium, Romæ Duces
Haud abnuendos, vota numeroſè omnium
Expleſſe primo limine in regni rudes,
Nec dùm paratos frangere alienos toros,
Nondum cruentos: fœda dein morum lues
Corrupit ambos. Prima cùm pubes viget,
Cùm floret ævi ſanguis integri recens,
Tum prima fervent gaudia, & regni grave
Non mole totâ pondus ignaros premit;
Reges amantur, munere ætatis placent.
Vt cœpit ætas ire, deterior ſubit
Conditio regni: prima vaneſcit citò
Ætate virtus læta: fortuitum bonum,
Eadem & caducum, forma juventlis fugit:
Hîc prima languent gaudia; & feſſos Duces
Regnum fatigat mole jam totâ incubans.
Exempla doceant irritæ eventum ſpei,
Quam forma præfert Regis, aut ætas rudis.
CONS. Hîc certa ſpes eſt. TYA. Certa, quæ nondū (dedit
Matura baccam? certa, quæ primum negat
Caduca florem? certa, quæ dubiâ tumet
Blandita fronde? certa, quam ſpondent duo?
Vix unus uni credit, ita nulla eſt fides:
Credam duobus? Roma vix unum feret.
Quin ipſe Regna fortis invade ociùs;
Et te bonorum finge muneribus parem,
Quæ certa ſpondet chorea ſtellarum tibi,
Et fixus ordo temporum, & Cœli cyclas.
An ſine Deorum munere id factum putas,
Latiis quòd annum faſcibus Conſul notas,
Cum ſæculari tempus elapſu volat,
Et aula Regem vacua meliorem petit?
Cùm dubia nutant regna, quò pondus trahant,
Et exterarum gentium variat fides?
Cùm feſſa duro Roma dominatu gemit,
Et magna Divûm ſpreta majeſtas labat?
Te feſſa poſcit aula meliorem ducem;
Te dubia regem ſceptra terrarum vocant;
Tibi ſe reſervat exteræ gentis fides:
In te recumbit feſſa Dardanidum ſalus:
Tu jura Divûm ſpreta tutari potes.
CONS. Heu rapior: & quò neſcio, ſed quà ſcio:
Incertus animi, certus arbitrii, æſtuo.
Regni hinc cupido, laudis hinc veræ calor
Vtroque pronum turbine ambiguo rapit.
Sic pinus æſtus inter in dubio mari

Digitized by Google

Exin Canopi regna, proſtratâ ferox
Ægyptiorum claſſe, vaſtavit manu.
Et, quâ Iugurtha captus inceſſit viâ,
Hâc victor egit laureâ fulgens rotas:
Admota mammis Aſpis ex vero ducem
Ornat triumpho nobilem Mareotico.
Hinc longus ordo Cæſarum; hinc hæres Nero
Vltimus, & idem peſſimus Galbæ ſeni,
Et Galba Othoni lampadem Imperii dedit.
Othone pejor Aulus, & victo ſenex
Veſpaſius Aulo, vate me, regnum occupat.
Titus parenti, Domitius frater Tito.
Nec fratre melior, patre nec potior ſubit.
Is nunc ſuperbè, Cæſarum ſupra modum,
Animæ tumentis ſpiritum impurum efferens,
Patriam jacentem calcat: & templis Deus
Amat vocari: patre Veſpaſio ſatus,
Se genere tanto, ſcelere gratuito, abdicat:
Virgine Minervâ genitus, inceſto Iovis,
Audire mavult. Roma quid poſſit pati
Tentat, jubendo thura. mentiti patris
Fulmine coruſcus. Sceptra ſic ſordent ducum:
Tam vile nomen generis humani putat.
Odium Deorum turpe, populorum metus
Incedit aras inter; & Cœlo imminet,
Ritu Gigantum. Longa myſtarum trahit
Agmina, per urbem celſus, inviſum gerens
Diadema regni. ſtemma radiatum trium
Signis Deorum, capitis ambitu tegit
Vitium recalvæ frontis, & raram comam.
Hunc Roma Regem patitur? O nullo ſcelus
Credibile in ævo! pateris hunc. Conſul, ducem,
Quem dirus ardor cædis, & fœdi vapor
Impurus ignis vexat: inſtinctu fero
Rabidè ruentem, cæca quâ cæcum rapit
Tumidi ira cordis, pejor atque irâ Venus!
Dii meliùs iſta: prole qui nullâ virum
Hoſtem Deorum munerant: orbi Ducis
Collapſa rident regna: nec victi prece
Pignore labantem ſuſtinent aulam patris.
Ergo propinquum fratris aſciſcit genus,
Vt orbitatem fulciat viduæ domus.
Ridiculus aulæ Cæſares binos parat,
Quæ pellet unum. Regna non capiunt duos.
CONS. At flore primo vernat Auguſtum decus
Iuvenum duorum: Roma pubentem indolem
Amplexa, mores patris in natis amat;
Vitæque nullâ labe tranſmiſſi dies

In

In ſpem Quirites maximam attollunt ſenes.
TYA. Memini Neronẽ Claudium, memini trucem
Ipſum hunc Neronem Flavium, Romæ Duces
Haud abnuendos, vota numeroſè omnium
Expleſſe primo limine in regni rudes,
Nec dum paratos frangere alienos toros,
Nondum cruentos: fœda dein morum lues
Corrupit ambos. Prima cùm pubes viget,
Cùm floret ævi ſanguis integri recens,
Tum prima fervent gaudia, & regni grave
Non mole totâ pondus ignaros premit;
Reges amantur, munere ætatis placent.
Vt cœpit ætas ire, deterior ſubit
Conditio règni: prima vaneſcit citò
Ætate virtus læta: fortuitum bonum,
Eadem & caducum, forma juvenilis fugit:
Hîc prima languent gaudia; & feſſos Duces
Regnum fatigat mole jam totâ incubans.
Exempla doceant irritæ eventum ſpei,
Quam forma præfert Regis, aut ætas rudis.
CONS. Hîc certa ſpes eſt. TYA. Certa, quæ nondũ dedit
Matura baccam? certa, quæ primum negat
Caduca florem? certa, quæ dubiâ tumet
Blandita fronde? certa, quam ſpondent duo?
Vix unus uni credit, ita nulla eſt fides:
Credam duobus? Roma vix unum feret.
Quin ipſe Regna fortis invade ociùs;
Et te bonorum finge muneribus parem,
Quæ certa ſpondet chorea ſtellarum tibi,
Et fixus ordo temporum, & Cœli cyclas.
An ſine Deorum munere id factum putas,
Latiis quòd annum faſcibus Conſul notas,
Cum ſæculari tempus elapſu volat,
Et aula Regem vacua meliorem petit?
Cùm dubia nutant regna, quò pondus trahant,
Et exterarum gentium variat fides?
Cùm feſſa duro Roma dominatu gemit,
Et magna Divûm ſpreta majeſtas labat?
Te feſſa poſcit aula meliorem ducem;
Te dubia regem ſceptra terrarum vocant;
Tibi ſe reſervat exteræ gentis fides:
In te recumbit feſſa Dardanidum ſalus:
Tu jura Divûm ſpreta tutari potes.
CONS. Heu rapior: & quò neſcio, ſed quà ſcio:
Incertus animi, certus arbitrii, æſtuo.
Regni hinc cupido, laudis hinc veræ calor
Vtroque pronum turbine ambiguo rapit.
Sic pinus æſtus inter in dubio mari

Luctatur anceps, regna cùm ponti tenent
Congreſſus Euro Zephyrus, Aquiloni Notus.
Eloquere, Marte vindicem regni decus,
An fraude ? fraude Marte ſpectatum pudet.
TYA. Vtrumq; pulcrum eſt,æqua cùm facto ſubeſt
Vtrique cauſa : dexteram fortem tamen
Accinge bello : fraude nunc nullâ eſt opus,
Cùm fluctuatur regia, & dono Deûm
In te Latinus ora converſus refert,
Aquilæque lapſus decidit gremium in tuum.
Præſidia Regni fida tu pubem prior
Præverte : Iuvenes Cæſares ultro cadent,
CONS. Tyanee cedo : tu vide me quò voces.
Ego te fidelem rebus in magnis ducem
Expertus aliàs, ſponte præeuntem ſequor,
Auſtro vocanti vela te pandam duce :
Tu flecte clavum rector. TYA. Aſpiciat Deus
Bene cogitata : perge non dubio gradu
Aſt ego Nigellos hoſce (quod munus Deus
Malè vertat illi) pauca præmoneo : ut ſui
Obire partes muneris doctè ſciant,
Cùm, te jubente, regis aſpectum petent.
In rem tuam proſpicitur, hi quidquid movent.

SCENA SEXTA.

S. Ioannes Apoſtolus Romam venit, ut rem Chriſtianam promoveat.

APOLLONIVS TYANEVS. PAREDRI. S. IOANNES APOSTOLVS. DISCIPVLI.

TYA. ABiit : ſecundo labitur Zephyro ratis
Hæc lingua mendax vicit : in tutum mea
Odia recepi : crimen in portu natat.
Tantiſper hoſtis vivit, & lætus meo
Squallore regnat ? omnis in vultu eſt novi
Sceleris imago : verba ſed dentur tamen
Vltima dolori : regnet : at regnet mihi.
Nunc vos, doloſo nigra flagitio cohors
Allecta, blandum fraudis illicium meæ,
Animis adeſte. ſæva ſi cædis ſitis,
Si vos aduſſit triſtis invidiæ vapor ;
Eſtote macti : fœdus hic veſtros dies
Sedabit æſtus : ulla ſi ſedant tamen
Excidia veſtras ſceleris æterni faces.
Ferus hic Minervæ filius, crimen Iovis,
Regum tyrannus, laureæ Anchiſæ potens,

At

Digitized by Google

At ſegne terræ pondus, eſt veſter, ſcio :
Quem rapite vobis : rapere vos meritum decet.
Numeros adulti ſceleris hic omnes habet,
Inexpiandæ labis immerſus luto :
Me melior uno : cæterum enervis, levis,
Iners, inane mentis humanæ caput.
Cur fruge terræ veſcitur ſtolidè ferox ?
Rapiatur : hoſtis noſter eſt : cauſæ eſt ſatis,
Quòd me ſuperbè vexat ; & veſtrum eſt dolis
Terras adortum perdere, & vobis parem
Scandere parantem ſcelere communi polum.
Si videor Erebo dignus, & doctum ſcelus
Si pejus aſtris, pejus & terris obeſt ;
Abripite monſtrum ſegne : jactura eſt levis.
An nihil ad omne crimen accenſum juvat
Habere pectus ſcelere conſulto ? nihil
Sociaſſe vobis cuncta perdendi fidem ?
Sed ſit dolentis cura Tyanei levis :
Quid ? ſumma rerum cauſa veſtrarum eſt levis ?
Nihil Deorum templa, nil aræ valent,
Nil lapſa Ditis regna, nil vacuum Chaos ?
At, niſi cavemus, ſtolidus hic cuncta eruet.
En, ille tradit fræna terrarum quibus,
Futilis, inepto ſcelere dumtaxat ferox.
Quos optat aulæ Cæſares ? caſtos duos
CLEMENTE patre, matre DOMITILLA ſatos,
Hoſtes Deorum, puberes CHRISTO ſacros,
Quàm malè tuetur, regiæ trabeæ allegit.
Igitur in urbe Martiâ, pulſo Iove,
CHRISTVS triumphet ? Iura bellorum, & togæ
Metus ille veſter, ille vaſtator Stygis,
DEVS ille dictus, orbe luſtrato, reget ?
Hoc columen orbis inclytum, has omnes opes,
Hæc ampla regna, Dite perdomito, obtinet.
Hac arce fixus ille, quid deinceps rei
Emoliatur, quempiam credo latet ?
Igitur reducta gentium pietas placet ?
Vobis adempto, ſancta virtutum cohors
Orbi redibit ? puriùs Cœli faces
Poſthac micabunt ? læta pax, caſtum genus
Terras tenebit, ſcelere ſuperato, pias ?
Obtrita Divûm ſigna, templorum ſitus,
Aræ incruentæ, veſter ex vero dolor,
Superûm triumphus tertius demum placet ?
Heu! bis ſubacti Ditis æternus pudor !
Hærere terris neſcit ejectus polo.
En quò duorum Cæſarum caſtus pudor,
(Niſi diſtinetis patrui enervis nefas)

En quò parentum ſtudia, quò, dono ducis,
Commune CHRISTO Romulum evadet decus.
Quin vos in aulam irrumpite ; & primi ociùs
Præripite fraudem temporis : ſtolidum caput
Servate fraudi · ſceleris incœpti truces
Exigite pœnas : patris inviſi genus,
Et decora caſtæ pacis emolimini.
Differte monſtris pectus impuri ducis :
Lacerate ſomnos cordis inſani æſtibus.
Diripite curas. Alius è Stygiis rogis
Raptas in ora ſontis impingat faces,
Rabidamque diræ cædis inflammet ſitim :
Alius pavore territum, &, totâ vagum
Aulâ, repoſcat conſcium ; & pœnis ducem
Exagitet inſtans, viperis tortis ſonans.
Cætera tenetis, ite. PARE. Quis ſubitus mihi
Quatit horror oſſa? PARE. Nā quis inſinuat pavor?
PARE. Quid hoc? timorē miſcet an major Deus?
PARE. Miſcet profectò : ſentio certè Deum
Adeſſe. PARE. Vindex numinis virtus adeſt.
TYA. Quo dubia titubas nigra conſpectu cohors?
PARE. Diffugite, ſocii, petite longinquas citi
Latebras. PARE. Perimus. TYA. Fare qui terror novus
Exanimat agmen? magnus eſt, quando hi pavent.
PARE. Fulmineus ille terror, & doctrinæ apex,
Zebedæa quondam junior proles adeſt.
PARE. Aſiæ hic magiſter, una biſſeni gregis,
Quæ nunc ſuperſtes, vera Chriſtiadûm patet
Cortina rebus ; acer eloquio ſenex ;
Præcipua quondam cura mortali DEO.
TYA. Vnde hic repentè prodit? O factum malè!
Nil potuit importunius. Victi ſumus.
Romæ Ioannes ergò, Tyaneo inſcio?
Pudet fateri ; pectus huic ſoli ſapit.
Solum hunc timere quippe Tyaneus ſolet :
Examen, ædem Conſulis noſtri ſubi,
Hinc aucupabor verba : præſtantis viri
Vix ſuſtinere lumen, & numen queo.
DISC. Aliquem Cerinthus miſcet inſanus metū?
IOAN. Nihil hinc timemus; ſtrenuè hic fractus jacet :
Indocile veri pectus effodi ſtylo.
DISC. Expone nobis ordinem pugnæ, Pater.
Si quid iuvare cognitus mentes poteſt.
IOAN. Ordine volumē cūcta diſtinctè hoc docet.
Hoſtis ſuperbè pertinax CHRISTVM, DEVM
Negat Cerinthus : lucidum Cœli decus
Diſcerpit ergò : generis æterni immemor.

DISC.

DISC. Qua fronte? IOANN. Quam protrivit.
DISC. Humanum ſupra
Modum coruſca dextra nil hominem movet?
Mapale fulgens luce nocturnâ nihil?
Nil vagientis parvuli cunabulâ,
Tepefacta pecudum anhelitu? Cœlum nihil,
Sideris amici jubare vulgatum novo?
Nihil tributa Gangis, & Regum ambitu,
Teſtata DIVVM thure Nabathæo plaga?
Nil diſſolutus alitum in choreas polus?
Nil alia centum ſigna non dubii DEI?
IOAN. Hæc ſi moverent, ſaperet: inſanè furit.
Ne tantus ergò in poſterum erumpat furor,
Libata leviter cæteris, plenè haurio
Arcana Verbi. Matris ingreſſi genus
Alii, vetuſtum ſemen ex alto petunt,
Et in his morantur: Ille, quæ morti objacens
Exhauſit ultro, Patris imperio obſequens.
Superiùs ipſe exorſus, æterna indico
Principia generis, quippe de DEO DEVS,
De Mente Verbum, Patris exemplum, Patri
Par erat, & æqui Numinis Numen potens.
Nondum ſerenâ luce ſtellatos globos
Tornarat auctor; Orbis aut molem in duos
Librarat axes; multiplex nondum poli
Verti volumen juſſerat; nondum fuga
Temporis obibat ſiderum ad numerum dies:
Secretus aſtris ignis ambitum ſupra
Aëra rubebat nullus: aut infra faces
Fluitabat aër ſubdito levior freto:
Non picta bruti riſerat ſpecies ſoli:
Cùm Mentis hæres patriæ, vivo è Patre,
Vivum refulſit ſpecimen æterni boni,
Candor decoræ lucis, ubertas DEI,
Copia paterni pectoris, Verbum Patris,
Filius, imago mente fœcundâ emicans,
Virtutis ævo, & numine æqualis Patri,
Æternitatem continens ſummi boni.
Exterior, atque inferior eſt mundi nitor,
Immanè quantò! lege, quâ juſſit faber,
Poſterior illo temporis volucris fluit
Ad juſſa Cœli ſpatia declivis rota.
Molitor operis ergò cùm varii Pater
In membra mundi certa ſecrevit Chaos,
Deſcriptor operis adfuit Natus Patri,
Certaſque certis rebus adſcripſit vices.
Nec ſine Parente Natus, aut Nato Parens
Quidquam, quod extet uſpiam, rerum extudit.

Digitized by Google

Nec, opere ficto, ſubtrahit ſeſe DEVS:
Adeſt, & æquâ lege, conſtanti fide,
Cùm Mente Verbum temperat mundi vices.
Et vitæ in ipſo ratio divinæ viget,
Ipſumque Vita, & Lucis eſt ſemen ſuæ,
Et Lux in ipſo, luce quod cuncta irrigat.
Nec nox in illo eſt ulla, nec vitæ vices,
Quem lucis almæ regit inacceſſus dies.
Hoc igitur almum Numen, hunc foetum DEI
Sine matre quondam Patre foelici editum
Ne quem Cerinthus ducat in fraudem impius,
A capite magnæ prolis expedio genus;
Expertus olim lucis ingenuæ bonum,
Cùm Patris ille juſſa ſuprema exequens,
Iam noſter, & ſub carne mortali DEVS,
Vtriuſque foedus generis æternum dedit.
Hæc ipſe teſtor, ipſe tractavi hæc manu;
Numinis amici hæc uſus alloquio ſequor.
Nam ſimile Patri ſpecimen affatu dabat,
Qui ſimile Patri ſpecimen aſpectu gerit.
Nunc ite, ſocii: cura vos alia huc tulit.
DISC. Quę te, exigentem pulcra, ſepoſita in domo
Pauliſper uſum temporis furto brevi,
Et providentem plurima humanum in genus,
Et conſulentem poſteris doctè, ut ſoles,
Huc rurſus egit cauſa feſtinum, Pater?
IOAN. Reditus amici, cauſa properandi fuit,
Animuſque gratus, quæque CLEMENTI meo
Officia tempus quærit, & reddo libens.
Suo ex Sabino, Regis accitu virum
Remeaſſe Romam, & fama ſermonis meas
Afflavit aures; redditæ & dudum mihi
Noti fideles affore hîc illum monent.
Veniſſe ſalvum; regna Romanæ rei
Ceſſiſſe parvis Flaviis; lætum diem,
Et prima pacis ſigna gratari decet.
CHO. Num forma viſus falſa fruſtratur meos?
Aſiæ ſalutem cernitis, Cœlo vagam
Aquilam miniſtrum fulminis, caſtum ſenem
CHO. Eſt ipſe; reducis petite conſpectũ Patris:
Adeſte, cives: aureum ô verè diem!
Quàm multa Cœli congruunt in nos bona!
IOAN. Hæc quæ, corollis nexa, nos pubes petens?
Et unde prodit, ſigna lætitiæ efferens? (docet
DISC. Noſtra hæc juvẽtus. IOAN. Noſtra de vultu
Genus eſſe ſanctum, placida Chriſtiadum indoles.
CHO. O pater, & ô Magiſter. CHO. O morum artifex.

CHO.

Digitized by Google

CHO. O dulce vitæ ſidus. CHO O ſalve, Pater.
IOAN. Vobis abundè dona divina affluant,
Pueri : Latini generis effigiem en vide.
Sudore proles digna non noſtro hæc erat ?
CHO. Erat profectò : quando nil cuiquam negas.
IOAN. Dicite, Quirites nobiles, votum meum,
Mei laboris palma, ſidereum genus,
Quæ res profuſam flore præcinxit comam ?
Non ille, credo. ritus, & cultus levis,
Redeunte ſeclo Roma quem Divis novat.
CHO. Non,pater:ut illos fulmen extinguat tuum
Velut ante PAVLI fulmen, & fulmen PETRI.
IOAN. Quæ cauſa flavas igitur ornavit comas ?
CHO. Fortuna noſtri læta CLEMENTIS, Pater.
Non ergo noſti ſceptra Romani ducis
Dediſſe patruum Flaviis ? TYA. Nondum dedit.
Quædam eſt amico utriſque Tyaneo mora,
Dum decora capitis apparat, regni infulas.
IOAN.Novi:quid ergo? CHO.Pace quod CHRI-
Poſthac licebit, pacis inſigne indui. (STI frui
TYA. Ne nimis inepto gaudio pecces, vide.
Adibo : magnum ſtrenuè excipiam ſenem.
Quid, anime, ceſſas ? perge, cur ſegnis ſtupes ?
Aſiæ magiſter, ſceleris extinctor, Pater
Invicte ſalve : jura Dardaniæ rei
Regia rediſſe Cœlitum CHRISTO Duci
Gratulor, & orbis ſæculum verè novum. (dit,
IOAN.Quis tu? TYA.Nec oris notus aſpectus re-
Nec fama ſaltem nominis noſtri admonet ?
Tyaneus hic eſt. IOAN. Ille contemptor DEI ;
Tyaneus hoſtis ille virtutum omnium ?
Inſigne verò columen, ô ſalve, rei.
TYA.Nos ergo noſti? IOAN.Peſſimũ novi quidē
Hominem cruentum, perfidum, impurum, levem,
Varium, tumentem ſcelere, perjurum, efferum,
Infame monſtrum, generis humani luem,
Legum Charybdim, vorticem laudum, rogum
Decorum, baratrum criminum, Euripum doli,
Syrtim, procellam, turbinem, peſtem, ſcelus.
TYA. Viris at iſta parciùs, quæſo, ſenex.
IOAN. Parciùs ? at omnes attigi nondum tuas
Laudes : tuarum capita virtutum hæc erant.
Abi. TYA. Superbè ſceptra geſtatis nimis.
IOAN. Nimis es ineptus ipſe, ſceleratum caput.
Abi nefande. TYA. Mitior certè fuit
In me tyrannus : exſuli donat diem.
Durè. IOAN. Cadaver criminum non hinc abis ?
TYA. Abeo, Sed aliquot exſules, comites fugæ,

Opperior. ante lucis occaſum ſcies :
Vel forſan illos antecedentes ſequar.
IOAN. Aliquid cruentæ vultur hic prædæ videt,
Sortitus oculis vulnus, haud ſanè placet.
Iuvenes cavete : ſceleris hic palmam gerit.
TYA. Si pote.cavebunt. IOAN. Perge:nō ſemper (ſcelus
Fœlix ſequetur : inſtat à tergo DEVS.
Vindicta non eſt ſera quæ tandem venit.
Quæ pœna lentè graditur, haud leviter ruit.
At tu ſalutis auctor, & patriæ potens
Regnator aulæ ; cujus ad nutum citæ
Veniunt procellæ, fulmen excuſſum pavent
Vtriuſque Solis diſſitæ longè plagæ ;
Extolle tandem ſigna virtutis, precor :
Ordire mundo ſæculum verè novum.
Redire terris audeat per te decor :
Per te reductus regnet in terris amor.
Oenotria CLEMENS regna moderetur parens
Nunc : alius olim, ſtemmatis triplicis potens.
Sed vos ſecundo carmine ingentes DEI
Geminate laudes, Puberes : mundi Ducem
Efferte cantu. CHO. Virginem dici licet ?
IOAN. Quidni licebit ſiderum incinctu caput
Dici ſerenum, & Sole diſcincto ſinus
Vndique fluentes, ſubditam, & Lunæ facem ?

CHORVS

CHRISTIANORVM DVPLEX.

Continet laudes Chriſti , & B. Virginis.

CHO. 1. DIve, rex vitæ, domitorque mortis
Cui caput flavum radiata circum,
Pacis obſiſtit nota ſempiternæ,
Diſcolor Iris :
CHO. 2. Virgo,dux pacis, genitrixque lucis,
Cujus in gyrum duodena frontem
Aſtra tranquillant, releguntque purâ
Cyclade flammas :
CHO. 1. Tu Patris magni ſoboles, & hæres
Mentis æternæ, ſimili decore
Ducis exemplum Patris & perenne
Numinis ævum.
CHO. 2. Tu (licet Natus, melior ſecundâ
Matre, ſupremos ſuperet nitores)
Proximos Nato tamen occupaſti,
Mater, honores.

CHO.

CHO. 1. Te nihil majus, potiuſque pectus
Patris immenſum generat: ſed æquat,
Cordis expirans utriuſque vires,
Flamen Amoris.
CHO. 2. Te nihil terræ peperere, Virgo,
Pulcrius, quondam parientque: quamvis
Gentium mores referant in aurum
Sæcula priſcum.
CHO. 1. Dive, ſi ſævos cohibes tyrannos,
Mente ſi mundum moderaris æquâ,
Regna CLEMENTIS, geminumque fratrum
Stemma ſecundes.
CHO. 2. Virgo, ſeu gaudes juvenum pudore,
Innubæ gaudes face ſeu ſororis,
Cæſarum caſtas propiore lauros
Numine ſerva.
CHO. 1. Cùm tibi centum ſtatuent per Vrbem
Templa, cùm Divûm ſimulacra fortes
Surda turbabunt; generis pudici
Regna probabis.
CHO. 2. Læta tunc centum memores ad aras
Virginum primas, juveneſque lectos
Sæpe ſpectabis tibi, Filioque
Promere laudes.

ACTVS TERTIVS.

SCENA PRIMA.

Milites in gratiam Cæſarum ludicra exercent.

PRÆFECTVS CVM MILITIBVS.

PRÆF. TAntúmne ſegnem, miles, elabi diem,
Pateris? decebat principum juvenum, & patris
Imperia placidi, ludicro bello exſequi.
Nudentur enſes: paribus in binas phalanx
Diſcedat acies frontibus: flexu cito
Perplexa telis tela confertis micent:
Dubiumque fulgens pugna Mæandrum rotet.
Quo more deſes otium irritat ferox,
Cum Marte lento ceſſat in caſtris, cohors.

Deſcriptus armorum Mæander à Militibus hîc datur.

PRÆF. In lenta Romæ vota proluſum eſt ſatis:
Converte, miles, arma quò Cæſar vocat.

SCE-

Digitized by Google

SCENA SECVNDA.

Antiſtius Vetus, Conſul redux à Diana Præneſtina oraculo triſtia refert reſponſa.

ANTISTIVS VETVS, CONSVL.

ANT. PAſſim fatiſcens imbre perpetuo via
Exhauſta tandē eſt; Conſul & magnæ ſuus
Succeſſit Vrbi. Rite veneremur Iovem
Reduces ad aram: & Soſpitis ſignum DEI,
Huc thuris affer maſculi donum, puer.
Rector Deorum Soſpes, hoc æquâ, precor,
Adverte munus mente, quod gratus fero.
Ad Regis ædem, lictor, hinc greſſus refer.
Haud molle dictu carmen effabor Duci.
Iam gravia ſunt, quæ volucris emiſit Dea
Oracla, nigro templa quæ luco tenet,
Declive quà ſupina ſubducit iuga
Præneſte campis, Cæculi, & dubiam domum;
Horrida, cruenta, dira, memoratu aſpera
Sunt, quæ ſilenti Diva reſpondet ſpecu.
Ante hac quotannis pecore votivo Dea
Placata, læto reddidit ſortes ſono.
Annum hunc pavendum Romulæ genti canit:
Sed, quod pavetur, ſorte perplexâ latet.
Neſcio quid inſtet, quidquid eſt, Orbi eſt grave.
Obteſtor: Vrbi timeo: ſed mundo magis,
Mundo labores ultimi, credo, imminent.
Oppreſſa tellus ſcelere diuturno labat.
Quicumque rerum fræna moliris DEVS
In melius oro, verte, quæ cæco tument
Portenta partu. Columen hoc terræ aſpice:
Mundi vacillat dubia deſeſſi ſalus,
Cùm Roma titubat: Orbis eſt Vrbis labor.

SCENA TERTIA.

Tyaneus Fulvium Conſulē rurſus concitat in Domitianum.

APOLLONIVS TYANEVS. FVLVIVS CONSVL.

TYA. MEditata, Conſul, perage; nec ſegnē diem
Patiaris ire, Diva momento fugit,
Quæ tarda venit, lubricæ inſiſtens rotæ.

Auxilia

Auxilia pubis occupa : regnes modò,
Largire, prenſa, falle, mentire, obſecra.
Omnia licere crede, dum regnum petis,
Cui mox licebunt cuncta, cum regnum geres.
Munus Deorum maximum regnum ſcias.
Nunc hos Ephebos Domitio duci jube.
Cætera ſequentur. CONS. Milites, ſectamini.

SCENA QVARTA.

Flavii Clementis iuſſu Cæſares coram S. Ioanne diſſerunt de virtutibus Imperatoriis: at eos Apoſtolus dirigit, monetq́ quid maximè iis ſectandum.

FLAVIVS CLEMENS. S. IOANNES. VESPASIANVS, ET DOMITIANVS CÆSARES. CONSILIARII.

FL. CL. SVperis amicũ, & proximũ Cœlo caput,
Certumq́; Aſylum rebus incertis, Pater,
Fieri periclum Cæſarum tandem placet,
Ad ſceptra ne mox afferant dextras rudes?
VESP. Per me licebit. DOM. Nulla, Pater, in me mora eſt.
IOAN. Effare, Domiti, Regna quis rectè gerit?
DOM. Qui regere motus pectoris novit truces.
VESP. Qui regere ſemet didicit. IOAN. In regno putas
Quid eſſe primum? VESP. Regis æterni metum.
DOM. At ego pudorem rebar, & caſtam fidem.
IOAN. Vtrumque verè dicitur: nam cui fides
Intacta cordi eſt, numen is verè timet.
Et, quem refrænat regis æterni metus,
In hoc pudoris ſuavis elucet color.
VESP. Non limes aliquis iſta disjungit, Pater?
IOAN. Disjungit: at, quæ confluunt tandem, bene
Confluere dicas. ſumma nunc rerum ſequor
Sermone primo : reliqua ſectentur ſcholæ.
Tu quid decorum regium, Domiti, autumas?
DOM. Permulta noſſe. IOAN. Sanctius quiddam velim.
VESP. Permulta facere. IOAN. Rectiùs. Verum. CONSIL. Pater,
Si fas, disertè dicta diſtingui jube.
Fortaſſis aliquid melius ex his audies.
IOAN. A capite rurſus iſta. Quid Regem decet?
DOM. Permulta noſſe. IOAN. Vocis ambiguę genus
Diſcerne,

Digitized by Google

Diſcerne, ſodes. multa convolvis, puer,
Qui multa dicis. DOM. Forſan erravi, Pater.
Tamen hoc volebam. Turpis eſt omnis, reor
Stultitia, Regi maximè, & rerum omnium
Ignarus animus : cuique, quem multi timent,
Et multa certo regere conſilio decet,
Neſcire quidquam dedecet. Non ſit meum
Errare, multis prætulit ſi me DEVS.
Demendus animo fixus eſt multis dolor :
Multis levandus angor, & falſus timor :
Eſt dedocendus error : & motus feri
Animi premendus, cordis & cæci tumor :
Suadenda lex eſt mentis, & vitæ decor :
Laudanda virtus : mortis obeundæ locus
Monſtrandus etiam. Verba ne tutò volent
Irrita, decebat antè luſtraſſe omnia,
Quæ dubia dictu, certa, quæ ſuaſu forent,
Quæ grata demum cognitu. IOAN. Nondum tamen
Doces diſertè, multa quæ, Domiti, voces.
DOM. Fingitur Vlyſſes exteras urbes vagus
Adiiſſe multas : gentium mores catus
Luſtraſſe varios : pulcra quæ ſcitu forent
Animo notaſſe : cumque crepuiſſent tubæ,
Virumque bello poſcerent, tum quæ vagus
Didiciſſet antè verba, conſilium, manum,
Retuliſſe in uſum bellicum : mox quæ togæ
Tempora requirent jura, juſtitiam, fidem
Tribuiſſe paci. VESP. Limites tangis meos :
Id multa, Domiti, facere, non noſſe eſt. vide.
DOM. Non hic facetè lautus eſt Cæſar, Pater?
Ergò ſupinam, quæſo, virtutem mihi
Placuiſſe cenſes, Veſpaſi? Reges volo,
Notitiam in actum provocent : Virtus iners
Paulum ſepultæ diſtat, ut Pater hic docet.
Qui multa norunt, multa fecerunt probè.
Iunguntur iſta fine, ni fallor, brevi.
Fingitur Achilles ille, Trojugenum metus,
Doctoque Vlyſſe fortior. Clypeo is gerit
Vtriuſque laudes temporis, belli, & togæ.
Creditur Homero fictus Heroi color :
Privata vitæ decora nec Regi negat
Publica gerenti. ſtellifer Cœli labor
Induitur illi dexteræ, quæ Pergama
Recidiva quaſſat : enſe quæ Phrygias obit
Acies micanti : regna quæ fundo eruit
Pollentis Aſiæ : quique proſtrato ferox
Corpore ſonantes onerat Hectoreo rotas. (quidẽ.
CONSIL. Vtrũ iſta laudas, Veſpaſi? VESP. Et valde
IOAN.

IOAN. Subſcribis igitur huic tuam ſententiam ?
VESP. Subſcribo ſanè, facere ſi noſſe eſt, Pater,
Et verba bina diſcrepant vocis ſono,
Adnexa rerum copula. IOAN. Quid ad hæc, puer?
DOM. Memini,quod ipſe dixeras : non hæc ſchola eſt:
Sermone ſummo prima ſectamur, Pater :
Retruſa præterimus : hæc Græci docent.
VESP. Qui novit ergo fecit ? ô rerum fidem !
DOM. Qui fecit ergo novit ? ô nexum rei !
VESP. Non iſta,Cæſar,dixeram. DOM.Dixti quidem,
Tetigiſſe qui me limites dixti tuos.
Mi Cæſar, ecquid mentior? VESP. Non tu quidē.
Sed, quos vocabam limites, fines erant.
Vlterior illa eſt regio, quam dico meam :
Tu prima tangis.DOM.Veſpaſi.non hæc ſchola eſt.
Tu ſemper ipſam pellis hanc chordam tamen.
VESP.Sit docta tantùm lingua,quid Regem juvat?
DOM. Sit ſæva tantùm dextra, quid tandem valet?
VESP. Mens, deſtituta viribus, ſegnis jacet.
DOM. Vis mentis expers, mole ſuccumbit ſuâ.
VESP. Vi bellicoſâ regna ſervantur diu.
DOM. Vis temperata mentis auxilio viget.
VESP. At bellicoſos milites omnes timent.
DOM. At temperatos milites omnes amant.
VESP. Fortior, agendis rebus eſt aptus magis.
DOM. Doctior, agentem viribus mente adjuvat.
VESP. Non eſt gerendæ commodus doctus rei.
DOM. Eſt, ſi gerentis temperet fortis manum.
IOAN. Satis iſta, pueri : nullus eſt pugnæ modus.
Quid fortitudo eſt, Veſpaſi ? VESP. Virtus rei
Fortiter agendæ, mentis ut ratio monet.
IOAN. Quem temperatū nomines, Domiti, edoce.
DOM. Omnia gerentem mentis auxilio, ut decet.
IOAN. Vterque vires mentis adjungit ſibi :
Hic ſceptra forti. ſceptra ſapienti hic daret :
Vterque verè ; ratio ſi fortem docet,
Vel ſi docentem dextra rationem juvat.
Id quoque doceto, Veſpaſi : forti præeſt
Regina quædam ratio, quæ dextram regat ?
VESP. Præeſt, & illam regis aurigam voco.
IOAN. Laudo : quid ipſe ? viribus fortis negas
An contineri regna? DOM. Non equidem, Pater.
IOAN. Re convenitis igitur : ac mirè quidem,
Fortem eſſe Regem vultis,& doctum,reor.
DOM.Sic mihi videtur. VESP. Eſſe non aliter poteſt.
IOAN. Quin igitur hæc ſic ponitis ? Regem decet,
Vi temperata cuncta conſilio aggredi.
At illa rerum domina, virtutum parens,

Regina pacis, æqua bellorum fides
Iuſtitia, cur præterita, quæ prima eſt, jacet?
Domiti, quid hæres? Veſpaſi, quid cogitas?
VESP. Non jacet; at illam ſtrenui primam petant.
DOM. Non, Pater; at illa prima ſapienti placet.
Qui cuncta novit, juſta non neſcit, puto.
VESP. Qui cuncta ſervant, æqua non perdēt manu.
IOAN. Sed multa, Domiti, noſſe, qui pulcrū putat,
Aliò feretur avius, quàm quò voles.
Quæ multa dicis? DOM. Vſui quæ ſint duci;
Injuſta, juſta: vera, falſa: turpia,
Honeſta: tum quæ dedecent, & quæ decent:
Profana, ſacra: humana, divina, infera:
Peregrina, noſtra: regia, & civilia.
Quicumque neſcit iſta, dominari nequit.
IOAN. Ambigit, opinor, aliquid hîc Cæſar meus.
Ecquid requiris, Veſpaſi? VESP. Haud quidquam
IOAN. Tamen?
VESP. Quiddam verebar, neſcio an prudens ſatis,
Ne multa quærens, multa dimittam manu:
Si quando volucer animus in multas vias
Ad multa rerum genera dilapſus, ſtatim
Areſcat: uber fontis ut quondam latex,
Quem multa multis vena deduxit viis.
Vt multa diſcat, multa rimari volet:
Labore tandem fractus in multis jacet.
Humana mens finitur anguſtè nimis:
Diviſa curis mentis hebetatur citò
Acies ſciendi multa: quam pernix amor
In mille rerum capita diſpergit vagam.
DOM. Ideò monemur, NE Quid in vitâ nimis:
Hæc hauſta, non exhauſta prudenter velim.
Eſt ratio vera, quatenus tendit gradum.
Ducatur ardens animus auctoris manu.
Sit, qui reprendat incitum temerè impetum:
Sit qui reflectat turbidè effuſum retro.
Arripiat æqua, vera diſcernat, ſibi
Imperet, & illa multa non multùm velit;
Vtilia, quàm jucunda, potiora æſtimans.
Quædam recuſet; differat quædam in locum:
Hæc ſumma libet; illa ne libet quidem.
Ad hæc refectus revolet, hinc feſſus volet:
Momenta captet; tempore utatur ſuo:
Curâ recenti ſemper hoc ſpatium voret:
Numquam ſerenâ pace deſueſcat frui.
IOAN. Hoc erat, avebam noſſe quod de te, puer:
Da, quibus amicâ pace non ceſſem frui.
DOM. Adeóne videor impudens, quæſo, Pater;
Vt

Digitized by Google

Vt diſputare hæc audeam coram ſene,
Puer, audiente maximo? VESP. Non eſt ita.
Sed hîc rogamur, Cæſar: & cautè priùs
Tentamur, an cùm fræna Romanæ rei
Flectemus, illis ſimus uſuri, ut decet.
Si Barbarorum ſceptra, non Romæ geras:
Si tibi tiaram Crœſus, aut Cyrus daret:
Si Parthus aulam offerret Arſacidûm tibi,
Præſidia placidæ mentis oblitus, manu
Rem gerere poſſis. Alia Romanæ togæ
Conditio Cæſar: alius eſt regni labor.
Manſueta vita, mite Romanum eſt genus.
Civis tyrannum, mitis immitem ferat?
DOM. At iſta, ne me neſcias, nondum, Pater,
Satis ut decebat, animus advertit meus.
Ex hoc requiras potiùs. VESP. Hoc verò optimum.
Quaſi cuncta potiùs noſſe conſuerim, Pater,
FL. CL. Quin ipſe lætæ pacis elementa edoce.
Expone, quæſo: Cæſares pueri, Pater;
Imis reponunt ſenſibus, quæ tu doces.
IOAN. Principia revoco. fare, quid dixti modò
Primum eſſe regi? VESP. Regis æterni metum.
IOAN. Eſt aliquid iſtuc, Cæſar, ad rem quam volo.
Quid tu? DOM. Pudorem dixeram, & caſtam fidem.
IOAN. Hinc quid ſequatur, aſſequi nondum potes.
Vbi vis? acumen illud ubi, Cæſar tuum?
VESP. Nunc video, quorſum quæſtio evadat, Pater,
Hoc nempe noſtris effici ex dictis ais:
Certâ fruetur pace, qui Numen timet.
DOM. Bonis fruetur pacis ingenuus pudor.
VESP. Nullum timebit, qui metuit unum piè.
DOM. Nullâque vi lædetur illæſus decor.
VESP. Timida feruntur ſceptra, quæ floret manu.
DOM. Diu vigebunt regna, quæ caſtus geret.
VESP. Erit ille victor, corda cui vallat metus.
DOM. Erit ille fœlix, corda cui placat pudor.
VESP. Sanctè timentem gloriâ clarat DEVS.
DOM. Sanctè pudicum numen in Cœlo locat.
VESP. Vt dextra ferro, corda ſic pollent metu.
DOM. Vt gemma frontem, corda ſic ornat pudor.
VESP. Vt vitis ulmô, ſic duci decori eſt timor.
DOM. Vt platanus horto, ſic pudor decori eſt duci.
VESP. Vt flore rident prata, ſic pavidus DEO.
DOM. Vt rivus herbam, ſic alit caſtum pudor.
VESP. DEVM timenti regna fortunat DEVS.
DOM. Idem pudicum lætus ex alto videt.
VESP. Tunc me negem timere, cùm nihil pudet.
DOM. Tunc me negem pudere, cùm timeo nihil.

Digitized by Google

VESP. Timor pudorem ſepit, ut ſpinæ roſam.
DOM. Pudor timorem pingit, ut flores color.
VESP. Vt decorat aurum ſtemma, ſic reges pudor.
DOM. Vt decorat aurum bacca, ſic reges timor.
VESP. Pudore nullo læditur caſtus pudor.
DOM. Timore nullo vincitur ſanctus timor.
VESP. Iucunda cordis regna circumdat pudor.
DOM. Beata pacis regna defendit metus.
IOAN. Doctè & diſertè. Vertite huc mentē quoq;
Et, unde placidæ mentis erumpat quies,
Audite: quiddam, Filii, majus ſono:
Ipſius altum pacis evolvo caput.
Ad ſe reductus animus, ut planè ſui
Sit Imperator ipſe, nec, victus metu
Dedecoris, ullam colligat labem pudor:
Vt regnet, ut ſit pacis invictæ potens:
In ſe moretur, laudis, & vitæ arbiter
Acri timore ſeptus: hîc figat pedem.
Exinde victor animus, hinc jacto gradu,
Ad aſtra ſurgat, infimo inſiſtens globo.
Et jam novenis medius ordinibus, poli
Acies oberret, luce jam lætus novâ,
Propius reviſat, unde digreſſus gerat
Mortale corpus; ipſe vitalis diu
Temperet an artus hoſpes, an dominus regat.
Vt evolarit, liber hoſpitii fidem
Ad tempus aliquod deſerat: lapſi cinis
Corporis an olim luce recaleſcat, ſui
Animi regreſſu, carnis indictu novæ.
Mox, ad tribunal ultimum, humanum genus
Vndique coactum, ſæcla generatim paret
Reddere, recepto ſpiritu, juſſu tubæ,
Tumulis recluſis funerum, quotquot tulit
Primævus orbis, quotquot extremus feret.
Quid ſit, quod orbi præſidet, quem nos DEVM
Dicimus: at ipſe notus eſt tantùm ſibi,
Vtriuſque mundi, lucis & lætæ faber,
Et ſæculorum ductor, & vitæ ſator,
Vber, beatus, præpotens, verax, bonus,
Concretionis, generis, exorſus, loci
Immunis, expers finis, & numquam fluens,
Numquam recurrens: jubaris æterni rotam
Complexus omnem: nomen amplexus triplex
Fertile ſereni Numinis, gravidum Deo,
Genitoris almi, Prolis ingenuæ, Halitus
Ambobus æqui: ſumma mens, ſummè bonus,
Ter optimus, ter maximus, ter præpotens,
Indictus, indeprenſus, inſuperabilis.

Scilicet

Digitized by Google

Scilicet id animum labis expertem juvat,
Hoc auget, & colorat, hoc verè beat.
In id redimus, liberâ elapſi fugâ,
Vbi nos honeſtæ lucis afflavit lepos.
Hæc ſumma voti nempe. Quàm melli eſt piis,
Accêſſe propiùs fontis immenſi caput!
Nec divagari languidâ arentes ſiti
Ad rivulorum venulas! O quàm libet,
Et quàm decet, per aſtra provectum ſui
Initia generis noſſe! ſimulacrum Dei
Vt mox reponat priſtinam in laudem Deus.
Formâ refectâ, luce reſperſum novâ.
Exin, reſumpto ſpiritu ſummi Patris,
Hauſiſſe ſpecimen indolis dignum Patre;
Et nolle prorſus, nolle quod Patrem ſciat;
Et velle rurſus, velle quod novit Patrem:
Habitare ſecum: poſſe fortuitas opes
Deſpicere vulgò: velle rationem ſequi:
Præripere fraudi ſponte materiam malæ:
Partes in omnes laudis explicitâ fide
Dividere curas: ſeque non civem loci
Vnius eſſe, mœnibus circumdatum
Meminiſſe mundi: quidquid humani uſpiam
Ævum ſub aſtris agitat, unius Patris
Sobolem putare. Rarus anguſtas cliens
Ædes frequentat ſcilicet; nemo interim
Limen ſuperbi poſtis excubitor tenet;
Non ebore thalamus, lapide non Pario domus
Inopis refulget divitis. Sed non timet.
Sed non timetur cultor, & Superûm, & ſui:
Sed tuta pax concelebrat exiguos lares,
Rebuſque parvis vera præſtatur fides,
Niſi conſtruuntur regio ſumptu dapes;
Si non tributa gentium abdomen vorat,
Nec claſſe juſſa pretia piſcatur maris:
Si non palatum Lesbii irritant ſcyphi,
Nec Chia fumant gemmeo in carcheſio:
Si nec Lacænæ purpuræ ſplendent domi:
Si nulla, ſericum redorditus globum,
Stamina Lacænis doctior vermis trahit:
Si nullus ultra Bactrios fines ager
Colitur: nec undâ Nilus æſtivâ tumens
Irrigua latè culta fertiliter lavit:
At caſtus animus regnat in caſtâ domo,
Exire velox optimi ad nutum Patris:
Secura nullos æſtimat caſus quies:
Longè tumultus exulant, rixæ tacent:
Cuſtos decoris corda ſubmittit timor:

Tranquillitatem ſanctitas mitis fovet :
Pietas pudorem vera, pietatem pudor.
Tenax, & æqui jura cuſtodit fides.
Immane regnum eſt, poſſe pauperiem pati.
VESP. Animis ſedebunt iſta, quæ laudas, Pater;
Manſura ſemper, ſpiritus donec reget
Mortale corpus. DOM. Antè cardinibus polus
Geminis revulſus, antè fluitabit vago
Aëre refixa ſedibus tellus ſuis :
Quàm docta dicta tempus evellat rapax
Obliviosis ſenſibus. VESP. Nullo metu,
Terrore nullo victus abolebo fidem,
Sententiarum degener : non ſi minax
Nudetur enſis undique, & variè meis
Oculis oberret plurimus cædis pavor.
DOM. Infeſtus armis omnis addenſis licèt
Coniuret Orbis, quique naſcentem diem,
Quique morientem cernit, & gelidi novem
Qui Tanais ora ſolvit in Scythicum mare,
Et qui propinquis ſudat exuſtus rotis.
VESP. Congeſta rurſus dona Lydorum Indici
Cumulentur auri, quidquid in lucem refert
Formica Dardis; quidquid Heſperium nemus
Blanditur : Ammon quidquid, aut Phœnix legit,
Aut fabuloſo Caſpii cœlant ſpecu :
Nullo labaſcam præmio, fretus DEO.
DOM. Licèt catervis ripa Thermodontiis,
Peroſa ſexum, ſerviat ſceptris meis :
Licèt ſecures Parthus Albanas colat,
Cydarimque Cyri laurus Æneadum premat :
Crœſi aut tiara ſplendidas cingat comas :
Nullo labaſcam præmio, fretus DEO.
FL.CL. Vt vos (amicum numen!) agnoſco meos,
Agnoſco gentis indolem, agnoſco DEVM.
Quales fuiſtis, eſtis : & tales fore
Vos ſpero, & opto, ô filii optatiſſimi,
O cariores luce vitali mihi.
IOAN. Nunc tu, ſalutis obſes, & ſoſpes DEVS,
Bis genite, vivum Patris exemplum optimi,
Et Matre melior optimâ : virtutum apex,
Sincera vitæ vena, largitor boni,
Fundator almæ pacis, & ductor ducum :
Tu nos, egenos lucis, ignaros viæ,
Per dubia vitæ, turbinum per tot metus
Dirige, decori jubaris auſpicium efferens.
Tu ſtudia, tu conſilia, quo pacto ſoles,
Tu vota noſtra promove in majus, precor.

SCE-

Digitized by Google

SCENA QVINTA.

Nuncius refert quomodò Domitianus Tyanei munere, captus eum in familiaritatem ſuam receperit.

NVNCIVS.

VBi ſum ? Satiſne vigilo ? num video ſatis ?
Vivúſne vidi, quæſo, quæ vidi modò ?
Prô ! ſumme rector Cœlitum, quantò dies
Die videtur doctior ! nulli ſemel
Omnia pateſcunt : aliquid obſcurum prior
Dies reliquit : cùmque poſterior ſubit,
Quod erat relictum, lucis in aprico locat.
Quæ monſtra vidi ? Nuper ut Regis pavens
Tyaneus ædes adiit, & pronâ Duci
Cervice ; ſupplex munus egregium dedit,
Pretiumque dixit muneri Conſul nigro :
Mitem recepit illicò ſenſum trucis
Animus Tyranni : cordis eraſus tumor
Abiit : renidens, exſulem mœſtum bono
Eſſe jubet animo : mutet exſilio domum
Proinde poſthac, Regis adſcitus gregi.
Hîc ille, dono celſus, & plenus ſpei,
Portenta rerum mille nigrantem jubet
Edere cohortem. Citiùs hîc dicto, cohors
Pollice canoræ verba ſollicitat chelys.
Ad verba ſaltus, aeris ad ſaltum ſonus
Reſponſat ictus vocis armorum, pedum.
Dein literata pugna, modulatu cita,
Ingenia mira pubis exercet nigræ,
Numero rotunda verba devolvens ſono.
Dircæa tantus, voce grandiloquâ, ſenex
Carmina citabat : tantus Ogygio minor
Daunius : utroque plenior tantus modos
Smyrnæus ales urbibus ſeptem dabat.
Aut, gravior illo, bella Mantous canor
Latina volvens. Pubis eloquium citæ
Subitum Tyrannus ipſe miratur ſtupens :
Attonitus hæret. aſſidet quiſquis Duci.
An, quos ad Ædes Cæſar acciri jubet,
Adeſſe cerno Flavios ? Romæ Duces
Salvete. Rector orbis, & natos tuos,
Et te requirit, Cæſarum felix pater.

Digitized by Google

Quid hos recenti laureâ ornari vetat?
Non fulgor Auguſtalis aptatur notæ?
Divite paratu trabea non humeris fluit?
Induite cultus regios. ipſe hoc jubet.
Prô quanta Romæ Cœlitum inſinuant bona!
Auditis? aeris raucus increpuit canor.
En ipſe Cæſar prodit: hinc ſecedite.

SCENA SEXTA.

Tyaneus ex Flavio Flamine Auguſtali intelligit ſe à Domitiano gratiam iniiſſe.

FLAVIVS, FLAMEN AVGVSTALIS.
APOLLONIVS TYANEVS.

FLAV. GRatare ſupplex: dona reſpexit tua
Caſtæ Minervæ filius, ſemen Iovis.
TYA. Humiliſne quæſo, dona ſervitii? O bonum,
O mite numen, ſemen ô verè Iovis.
At deſtinatas victimas nondum dedi.
Quid ſi dediſſem? Roma, quos Divos paris!
FLAM. Dare thura ceſſas? antè non adytis tibi
Reſponſa Vates reddet inſtinctus Deo.
TYA. Date thura palmis citiùs an quemquã colam
Fumo Deorum? Palladis caſtum genus?
Hæc pauca nunc; mox munus exſolvam reus
Majus hecatombe. Numen ô fœlix ades.
FLAM. Oracla pando. pectus afflavit Deus,
Ipſe ego Sacerdos numinis ſortem eloquor.
Dimitte curas exul: evictus prece
Remuneratur ſupplicem dono Deus,
Dominuſque noſter: nectaris ſuccos bibes
Allectus aulæ: mitte moliri fugam.
TYA. Ponti ſecabunt cærulos fluctus aves:
Squammea volabunt monſtra Delphinum priùs;
Et Veſta piſces, Tethys, & fruges dabit;
Quàm fixus animo numinis tanti metus
Effluat: honorque corde decedat meo.

SCE-

SCENA SEPTIMA.

Flamen Dialis Fortunæ, cui litarat, mentem explicat, quâ auditâ Imperator auctore potiſſimùm Tyaneo ſacra iterari iubet.

DOMITIANVS IMPERATOR. FLAMEN DIALIS. ANTISTIVS VETVS, CONSVL. APOLLONIVS TYANEVS.

IMP. SAcrate Divis, patris Antiſtes Iovis,
Reſponſa prome, fata quæ Romæ canat
Longæva vates: effer, & cæcos metus.
FLAM. Sit mihi repoſti carminis ſortem, precor,
Vulgaſſe tutum: dira ſunt, fatu horrida,
Vrgent Quirites monſtra quæ feſſos diu,
Nec ira Divûm juſta decedet priùs,
Quàm, Cæſar, aulam victimis luſtres ſacram.
Neſcio quid illa parturit magnum, ac ferum.
Fatidica certè Regiæ Vates timet.
„ Feſſa diu ſcelerum, fœdos averte tumultus,
„ Regia: decedet cedentibus ira Deorum.
IMP. Voces tenentur ſortis ambiguæ: licet,
Vt mos Sibyllæ, carmen occultet metus.
Tu quoque doceto fata, quæ nobis timet
Mobilis in annum Diva, quæ verſat rotam.
Expone, quamvis horrida, Antiſti, efferas.
Ad hæc vocavi pectus ad dubia haud rude.
ANTIST. Itinere vario flexa ſuperata eſt via.
Aſpreta ſaxo pendula, & celſo jugo
Impoſita vidi tecta, quæ vaſto triplex
Coluiſſe fertur corpore, & multo ferox
Sparſiſſe tabo, ſtratus Evandri manu
Herilus: nec illum matris æternum genus,
Nec arma, triplici terna quæ nato dedit
Movenda mater, Arcadis ferro eximunt.
Præneſte denſis frondet ilicibus nemus,
Incæduæque ſæculis multis comæ:
Nox propria luco, & dira relligio loci
Attonita primo corda perſtringit metu:
Crinis rigeſcit, oſſa percurrit gelu.
Poſthæc receſſu panditur longo ſpecus.
Hîc tacita ſedes, volucris hîc numen Deæ.
Penetrale dives rupe præruptâ ſilex
Præmunit: unda ſilice ſcatebroſo ſonat
Incluſa: raucum murmur ex imo ſpecu

Frangitur : & uber undique erumpit latex.
Dirupta venis lympha diverſis coit,
Tandemque pigro ſtagnat in luco palus
Maculoſa, pecudum cæde multarum rubra.
Hîc rite ſupplex thura congeſſi focis :
Et vota Divæ dona ſuſpendi tholo.
Mactatur Aræ candidum tergo pecus,
Cùm pronus undas peteret occiduas dies.
Strato ſoporem præſes in tergo petit :
Et volucre numen corde ſopito accipit.
Vt nox abacta eſt, pectus inſanum tumet,
Oculi relucent Vatis, horreſcunt comæ.
Paveſco referens. Subitus ingeminat fragor
E ſede tacitâ, ſibilat motum nemus.
Excita latè terra ſub pedibus micat,
Nec dubia Divæ ſigna præſentis dedit.
Hic ora Vates, numinis nondum potens,
In hos futuri præſcia exſolvit ſonos,
,, Non priùs infenſi miteſcet Numinis ira,
,, Candida nec mœſtæ ridebunt ſidera Romæ :
,, Quam ſcelerum fœcunda dabit verruca ruborem
,, Sanguinis, & pronam diffundet Aquarius urnā.
,, Quam minime reris, mactatu victima diro
,, Dardaniæ reddet, Ductor Romane, ſalutem.
Hæc fatus ora preſſit, excuſſa eſt Dea.
IMP. Reſponſa dira cecinit implexis modis.
Incertus hæret animus, ancipites metus
Ambage nexos tacitus evolvens pavor,
Variumque pectus carmen ambiguum trahi
Cùm quid timetur, animus id ſecum movet
Aut falſus, aut præſagus, aut certè pavens.
Tyanee, tu qui ſiderum noſti vices,
Qui dubia noſti fata : quem numquam latent
Arcana Divûm ; lingua cui volucrum loquax,
Trifidumque fulmen paret obliqua face :
Tu verba dubia fortè perplexa explica.
TYA. Per ſacra pacem Numinum exquiri jube,
Quæ ſola monſtrant Cælitum, & placant minas.
Depulſus agnus matris uberibus cadat
Laniger ad aras, graminis primi memor :
Veſpaſius Aulæ Flamen operetur ſacris :
Flamen Dialis adſit, & cæcæ hoſtiæ
Conſulat Aruſpex exta : conceptâ prece
Cæſar præibis. Ipſe, prætentum caput
Velatus, Augur ſortis expediam exitus.
Delubra Soſpitalis ornentur Patris,
Qui cuncta nutu regna terrarum movet.
IMP. Nihil hinc retractes, turba Myſtarum : pecus
Admo-

Admoveat aræ ritè ſuccinctus Popa:
Libetur Aris. ipſe concipiam preces.
Nunc, feſta Romæ ſacra ne fœdet dies,
Vultu ſerenent aureo triſtes metus
Clementis Aulæ columen, Auguſtum genus,
Daphnide decori, pubis accepti globis.
Et, militari more, ſublimes novæ
Auſpicia Trabeæ Cæſares bini efferant.
Cives ſoluti gaudio lætum diem
In ſpem recentem Cæſarum ludo trahant.
Tyanea ludos ſequere Romanos cohors.

Hic datur armorum pugna.

CHORVS.

Ieſu nomen invocatur.

PVlſâ nocte dies appetit aurea;
Sed momenta vacant nulla periculis:
Hoſtis nocte dolos callidus inſtruit:
Hoſtis luce malus vulnera dirigit.
Fœcundam ſcelerum contere belluam,
Vires egregii nominis exerens,
Lapſis ſubſidium, præſidium bonis,
IESV, dulce decus, nomen amabile.
Non hoc immeritò nomine prænites,
Summi vena boni, copia munerum?
Tu ſervile jugum, tu ſcelus exigis,
Tu mortis dominum funere ſubjicis.
Nomen quod Genitor cœlitus indidit,
Quod Virgo genitrix mox tibi reddidit:
Nomen, quod meruit mors tua fortiter:
Hoc non antè datum, quàm fuit inditum.
Nondum Mundus erat, cùm Deus ex Deo,
Cùm tu, Vita, pari lucis origine:
Ex te nomen habes numine præditum,
Fœtum divitiis, munere maximum.
Ergo te memori carmine dicimus,
O ſyncera boni copia maximi:
Rerum principium, meta noviſſima,
Summa luce micans, optime Principum.

AC-

Digitized by Google

ACTVS QVARTVS.

SCENA PRIMA.

Milites unà cum caſtrorum Præfecto fauſta plurima Clementi eiuſq; filiis apprecantur.

PRÆFECTVS CASTRORVM. MILITES.

PRÆF. DAphnide Phœbeâ crines redimita, Iuventus,
Romuleæ trabeæ (quo tranſtulit omine Cæſar)
Omina, quò virtus invitat Flavia, transfer.
Sic ducis Æneæ patrios ſine fraude per ignes
Auſpiciis elapſa ſolo Priameïa Latino
Pergama dum quærit, Capitolia celſa locaris,
Laomedonteæ ſolvens perjuria linguæ.

MIL. *Age nexa Martiali*
Fronde, Iuventus,
Fera bella pertinaci
Paſſa labore,
Bona ſigna Flaviorũ
Sponte ſecuta:
Sacra iura Dardanorum,
Omina regni,
Iove transfer annuẽte
Regis ab Aulâ,
Regis in Aulam.
Ter cane mecum,
Martia pubes,
Paan, Paan.

PRÆF. Iaſidæ magni, genus inſuparabile bello,
Qui patriæ cineres fleviſtis, &, ultima Trojæ
Funera dequeſti, Lavinia regna petiſtis:
Omina, quò virtus invitat Flavia, transfer
Romuleæ trabeæ, quo tranſtulit omine Cæſar.

MIL. *Age cinctaMartiali*
Nebride, pubes,
Regis ab Aulâ
Regis in Aulam
Omine cum bono
Omina transfer.
Ter cane mecum,
Martia pubes.
Paan, paan.

PRÆF. Sic remus auſpicium non majus fratris ab arce
Viderit; & ſemper Cythereius ignis Iulus
Fulgeat, Auguſtumque ferat per ſæcula nomen:
Quas bene deſpectat nondum Saturnia Iuno
Phœbus Aventinas ſic viſat candidus arces.

MIL.

MIL. *Age, turba Martiali*   *Omine cum bono*
Redimita fronde,   *Omina transfer.*
Regis ab Aulâ   *Ter cane mecum,*
Regis in Aulam   *Romula pubes,*
    Paean, paean.

PRÆF. Pompilii regnũ clemens jactantior Ancus
Sic regat æternùm ; nec faſtu ſceptra ſuperbo
Tarquinii vexent : ſi vexent, maſcula Bruti
Sic iterum virtus pellat cervice Tyrannos,
Albaniſque notet Romanis faſcibus annum.

MIL. *Impedita Delia*   *Om.cu.bo.Om.transf.*
Daphnide, pubes,   *Ter cane mecum,*
Reg.ab A.Reg.in A.   *Martia pub.Paan.Pa.*

PRÆF. Dexte[illegible] ſic fulgens Romani Cœlitis, enſe
Fulmineo, pon[illegible] donet poſt terga recidant.
Vnica diſtineat Tyrrheni denſa Tyranni
Prælia : nec dubitet dirupto ponte, ſecundo
Flumine, vulneribus confectum mergere corpus.

MIL. *Age Latoide*   *Om.cu.bo.Om.transf.*
Incincta bacca   *Ter cane mecum*
Æneia proles,   *Dardana pubes.*
Reg.ab A.Reg.in A.   *Paan, paan.*

PRÆF. Sic nocturna, metu pulſo, Tyberina fluẽta
Tranſeat, & vinclis Romana Palatia ruptis
Clœlia decepto repetat cuſtode Virago.
Atque viro propior bellatrix, milite major,
Immemor, & ſexus fœliciùs arceat hoſtem.

MIL. *Age Deliaca,*   *Om.cu.bo.Om.transf.*
Implexa vitta   *Ter cane mecum*
Romula pubes,   *Martia pubes.*
Reg.ab A.Reg.in A.   *Paan. paan.*

PRÆF. Mutius ardenti dextrâ ſic Romula ſervet
Pergama; Porſennæq; Vrbem obſidione prementis,
Agmina Romanis avertat ab arcibus : Illum
Attonito ſimilis ſpectet Porſenna rubentem
Illum Romanis ſedato corde redonet.

MIL. *Age, Virginali*   *Om.cu.bo.Om.transf.*
Velata fronde   *Ter cane mecum.*
Marita pubes.   *Æneia pubes,*
Reg.ab A.Reg.in A.   *Paan, paan.*

PRÆF.

PRÆF. In ſummo cuſtos Tarpejæ Manlius arcis.
Sic vigilata tegat Capitolia clara, canori
Anſeris excitus cantu: Sic noctis opacæ
Munere defenſus, per dumos bina coruſcans
Geſa manu fugiat defenſâ Gallus ab Vrbe.

MIL. *Age, militarem*	*Feſta Iuventus,*
Induta frondem,	*Reg.ab A.Reg.in A.*
Om.cu.bo.Om.transf.	*Strenua pubes,*
Ter cane mecum,	*Paan, paan.*

PRÆF. Conjuge cum caſtâ ſic caſta Veturia mater
Leniat hoſtiles in nato molliter iras:
Molliter in Cives, in natum fortiter audax,
Ille ferox fletu victus, victorque ſuperbæ.
Reſtituat patriæ, quam perdidit ipſe, ſalutem.

MIL. *Caput impedita*	*Om.cu.bo.Om.transf.*
Feſta decoris	*Ter cane mecum,*
Turba Corymbis,	*Martia pubes,*
Reg.ab A.Reg.in A.	*Paan, paan.*

PRÆF. Sic exſul potior, quam civis, & ære recepto
Hoſtibus & fuſis in tempore, lapſa Camillus
Mœnia conſtituat, nec Vejos ire laboret.
Sed Patriæ cuſtos, ſed Romulus audiat alter,
Conſul & in placidâ componat pace ſenectam.

MIL. *Cytherea pubes*	*Om.cu.bo.Om.transf.*
Age, Latois,	*Ter cane mecum*
Innexa foliis,	*Feſta Iuventus,*
Reg.ab A.Reg.in A.	*Paan, paan.*

PRÆF. Ruſtica bellator ſic Cincinnatus aratra
Linquat, ad Imperii faſces, trabeamque vocatus:
Quaque manu ſtivam flectebat, torqueat haſtam.
Pauperie dives ſpreto ſic fortis in auro
Fabritius Pyrrhum mentis ſplendore laceſſat.

MIL. *Age, Phœbeis*	*Om.cu.bo.Om.transf*
Vmbrata comis,	*T[illegible] mecum.*
Dardana proles,	*[illegible]us,*
Reg.ab A.Reg.in A.	*Paan, paan.*

PRÆF. Sic te, Coſſe ferox, ſic te, Serrane curules
Accipiant iterum: ſic Punica bella retardet
Vnus, qui nobis cunctando reſtituit rem.
Claudia ſic virtus, ſic duro vivida bello
Dextera Marcelli Pœnorum conterat arma.

MIL. *Age, Latois*	*Nexa Corymbis,*

Dar-

Dardana proles, *Ter cane mecum,*
Reg.ab A.Reg.in A. *Romana pubes,*
Om.cu.bo.Om.tranſf. *Pæan, pæan.*

PRÆF. Scipiadas magnos, genus intractabile bello
Sic iterum magnæ paveant Carthaginis arces:
Et debellato Maurisia regna Iugurtha
Romuleos iterum faſces, Latiaſque ſecures
Suppoſitâ cervice ferant, & ſemper adorent.

MIL. *Age, Latois* *Om.cu.bo.Om.tranſf.*
Nexa Corymbis, *Ter cane mecum,*
Æneia proles, *Feſta Iuventus,*
Reg.ab A.Reg. in A. *Pæan, pæan.*

PRÆF. Iulia ſic foliis æterna repullulet arbor:
Cæſareoſque recens decoret ſine fine triumphos
Incedant bello domitæ longo ordine gentes.
Ante rotas, Mediſque, ſagittiferiſque Goaſtæ,
Inſidiſque Getæ, impatiens & pontis Araxes.

MIL. *Age, Latois* *Om.cu.bo.Om.tranſf.*
Nexa Corymbis, *Ter cane mecum,*
Cithereia cohors, *Feſta Iuventus,*
Reg.ab A.Reg.in A. *Pæan, pæan.*

PRÆF. Ipſe triũphato CLEMENS mitiſſimus Or-
Auguſtâ cum prole, ſenex conſpectus in oſtro,. (be,
Dona recognoſcat populorum, & flectat habenas.
Vincant Euboicos, vincant & Neſtoris annos
Et Senis, & Iuvenum felicia regna duorum.

MIL. *Age, Latois* *Nexa Corymbis.*
Dardana proles, *Ter cane mecum,*
Reg.ab A.Reg.in A. *Martia pubes,*
Om.cu.bo.Om.tranſf. *Pæan, Pæan.*

PRÆF. Aſt ubi compoſito bellorum terra tumultu
Altera juſtitiæ meditabitur aurea ſæcla,
Imperium ſine fine gerant Iuveneſque. Seneſque,
Et nati natorum, & qui naſcentur ab illis:
Nec niſi ſerus avus magno ſuccedat Olympo.

MIL. *Age Latois* *Om.cu.bo.Om.tranſf.*
Nexa Corymbis, *Ter cane mecum,*
Dardana proles, *Martia pubes.*
Reg.ab A.Reg.in A. *Pæan, pæan.*

PRÆF. En tandẽ genitor magnâ progreſſus ab Au-
Extremum cogit fortunatiſſimus agmen: (la

Qualis

Qualis ab Eoo demerſus Lucifer amne,
Lumina devexi poſtrema recolligit orbis ;
Ignes rareſcunt, illo veniente, minores.

MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*
PRÆF. Aurea quem juxta ſoboles, ſpes altera Ro-
Flos illibatus Populi, mitiſque Senatus, (mæ,
Siderei Iuvenes, Cæli ſanctiſſima cura,
Incedunt animo fratres, vultuque decentes :
Auguſtumque alacres exſpirant cordis amorem.

MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*
PRÆF. Dum licet, en oculos in dulcem abſumite
Æneadæ magni; quantum decus ardet in ore, (curâ
Cernite: quantũ animo aſſurgunt, quantum inſtar in
Ex oculis, ex fronte lepos, ex pectore flagrat (illis,
Integer, exercet qui gaudia veſtra, Quirites.

MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*
PRÆF. Fallor? an ambobus roſeũ Deus afflat hono-
Sic reor humanâ major, meliorque renidet (rem?
Auguſta facies, Deus hanc, Deus attulit auram
Ingenuæ lucis : rigidum Deus ipſe pudorem
Temperat ; ingenteſque animos ſubmittit honeſtè.

MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*
PRÆF. Vt patriæ mulcent curas! ut pectora placât!
Vt veteres feſtâ pellunt ex Vrbe timores !
Vt facili in Cives diſpenſant lumina flexu !
Vt propiore Deo ſublimes prima pudoris
Argumenta ſacri præportant pectoris ignes !

MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*
PRÆF. Sic Helenæ fratres deprenſis ſidera nautis
Puriùs oſtentant, & amicâ luce coruſcant :
Sidere quo toto decedunt æthere nimbi,
Diffugiunt nubes, & ponto ſtrata recumbunt
Murmura : tuta ſuo defertur flamine puppis.

MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*
PRÆF. Ille Patri propior, patrio qui nomine Prin-
Auxit honoratum non unâ laude parentẽ, (ceps!
Quem ſeſe vultu, quem ſeſe moribus effert !
Aſpicis ut vivâ ſcintillant lumina flammâ ?
Prô, quantum elatâ, Iuvenis, cervice minaris.

MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*
PRÆF. Hic verò, hic ille eſt, olim qui Marte feroci
Implacatum Ararim bello, Rhenumque bicornem,
Et magnum Euphratem, & ſeptemplicis oſtia Nili
Auriferumq; Tagũ pugnax Pholoemque biformem
Audeat, extremumq; hominũ contundere Iberum.

MIL.

MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*
PRÆF. Ille minor, roſeo juvenis ſpectabilis ore,
Lumina dejectus, ſublimis pectore, patrem
Mente, manu fratrem. promittit, nomine Regem.
Cui ſeſe mitis ſapientia laxiùs olim
Inſinuet, fingatque animos, & leniat iras.

MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*
PRÆF. Vt matutino ſublucet rore modeſtè
Frondibus explicitis decor, igneſcitque pudicè
Floris Acidalii, quem mollis amaracus herbæ
Veſtiat, & pratum exhalans confundat odorem,
Sic puer effundit, ſic ſepit corda pudore.

MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*
PRÆF. Dum prior ille ferox haſtâ turbabit Hydaſpem,
Indocilemq; jugi coget ſub ſceptra Niphatē,
Victor & emeritâ ſcandet Capitolia lauro;
Hic minor, & placidâ potior virtute, fovebit
Romanos rerum dominos, gentemque togatam.

MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*
PRÆ. Fortior ille armis moderetur fortiter arma:
Mitior hic animis placidiſſima jura gubernet:
Ille paret bello, quæ fratris pace regantur:
Hic regat ingenio, quæ fratris Marte parentur.
Maximus ille ſagis vincat virtute feroci:
Maximus ille togâ vincat virtute togatâ.

MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*
PRÆF. Hunc olim, quæcumque ſagis, quæcumque quieti
Serviet aut animis, aut armis utilis ætas,
Nil, niſi CLEMENTIS nomen te majus haberi
Roma velit, victrix armis, animiſque duorum
Ambos Roma colat, gentes venerentur & ambos,
Tam variæ linguis gentes, quàm moribus omnes,
Sæcula dum claudat poſtrema volubilis orbis,
Rurſus & incipiant alii procedere menſes.

MIL. *Paean, paean.*
Age Latois,
Nexa Corymbis,
Maiore ſono
Dicite mecum,
Paean, paean,
Romula pubes.
Nemorum Virgo,
Extrema brevi
Reſecuta modo
Tota volutet
Carmina ſeptem
Collibus Echo.
Paean, paean,
Dicite mecum:
Romula pubes,

Digitized by Google

Qualis ab Eoo demerſus Lucifer amne,
Lumina devexi poſtrema recolligit orbis;
Ignes rareſcunt, illo veniente, minores.

MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*

PRÆF. Aurea quem juxta ſoboles, ſpes altera Romæ,
Flos illibatus Populi, mitiſque Senatus,
Siderei Iuvenes, Cæli ſanctiſſima cura,
Incedunt animo fratres, vultuque decentes:
Auguſtumque alacres exſpirant cordis amorem.

MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*

PRÆF. Dum licet, en oculos in dulcem abſumite curā
Æneadæ magni; quantum decus ardet in ore,
Cernite: quantū animo aſſurgunt, quantum inſtar in illis.
Ex oculis, ex fronte lepos, ex pectore flagrat
Integer, exercet qui gaudia veſtra, Quirites.

MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*

PRÆF. Fallor! an ambobus roſeū Deus afflat honorem?
Sic reor humanâ major, meliorque renidet
Auguſta facies, Deus hanc, Deus attulit auram
Ingenuæ lucis: rigidum Deus ipſe pudorem
Temperat; ingenteſque animos ſubmittit honeſtè.

MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*

PRÆF. Vt patriæ mulcent curas! ut pectora placant!
Vt veteres feſtâ pellunt ex Vrbe timores!
Vt facili in Cives diſpenſant lumina flexu!
Vt propiore Deo ſublimes prima pudoris
Argumenta ſacri præportant pectoris ignes!

MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*

PRÆF. Sic Helenæ fratres deprenſis ſidera nautis
Puriùs oſtentant, & amicâ luce coruſcant:
Sidere quo toto decedunt æthere nimbi,
Diffugiunt nubes, & ponto ſtrata recumbunt
Murmura: tuta ſuo defertur flamine puppis.

MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*

PRÆF. Ille Patri propior, patrio qui nomine Princeps
Auxit honoratum non unâ laude parentē,
Quem ſeſe vultu, quem ſeſe moribus effert!
Aſpicis ut vivâ ſcintillant lumina flammâ?
Prô, quantum elatâ, Iuvenis, cervice minaris.

MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*

PRÆF. Hic verò, hic ille eſt, olim qui Marte feroci
Implacatum Ararim bello, Rhenumque bicornem,
Et magnum Euphratem, & ſeptemplicis oſtia Nili
Auriferumq; Tagū pugnax Pholoemque biformem
Audeat, extremumq; hominū contundere Iberum.

MIL.

MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*
PRÆF. Ille minor, roſeo juvenis ſpectabilis ore,
Lumina dejectus, ſublimis pectore, patrem
Mente, manu fratrem. promittit, nomine Regem.
Cui ſeſe mitis ſapientia laxiùs olim
Inſinuet, fingatque animos, & leniat iras.
MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*
PRÆF. Vt matutino ſublucet rore modeſtè
Frondibus explicitis decor, igneſcitque pudicè
Floris Acidalii, quem mollis amaracus herbæ
Veſtiat, & pratum exhalans confundat odorem,
Sic puer effundit, ſic ſepit corda pudore.
MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*
PRÆF. Dum prior ille ferox haſtâ turbabit Hydaſpem,
Indocilemq; jugi coget ſub ſceptra Niphatē,
Victor & emeritâ ſcandet Capitolia lauro;
Hic minor, & placidâ potior virtute, fovebit
Romanos rerum dominos, gentemque togatam.
MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*
PRÆF. Fortior ille armis moderetur fortiter arma:
Mitior hic animis placidiſſima jura gubernet:
Ille paret bello, quæ fratris pace regantur:
Hic regat ingenio, quæ fratris Marte parentur.
Maximus ille ſagis vincat virtute feroci;
Maximus ille togâ vincat virtute togatâ.
MIL. *Age Latois, Nexa Cory. &c. ut ſuprà.*
PRÆF. Hunc olim, quæcumque ſagis, quæcumque quieti
Serviet aut animis, aut armis utilis ætas,
Nil, niſi CLEMENTIS nomen te majus haberi
Roma velit, victrix armis, animiſque duorum
Ambos Roma colat, gentes venerentur & ambos,
Tam variæ linguis gentes, quàm moribus omnes,
Sæcula dum claudat poſtrema volubilis orbis,
Rurſus & incipiant alii procedere menſes.

MIL. *Pæan, pæan.*
Age Latois,
Nexa Corymbis,
Maiore ſono
Dicite mecum,
Pæan, pæan,
Romula pubes.
Nemorum Virgo,
Extrema brevi
Reſecuta modo
Tota volutet
Carmina ſeptem
Collibus Echo.
Pæan, pæan,
Dicite mecum:
Romula pubes,

Romula pubes,
Pæan, pæan,
Dicite mecum.
Strenua bello
Frangere gentes.
Pæan, pæan,
Dicite mecum.
Regis ab Aulâ
Regis in Aulam
Omine cum bono
Omina transfer.
Ter cane mecum,
Martia pubes,
Pæan, pæan.
Pæan, pæan.
Pæan, pæan.

SCENA SECVNDA.

Imperator ubi nepotulos ſuos ſagi togaq́ ſcientiâ abundè inſtructos videt, regno præficit.

IMPERATOR. DOMITIANVS. FLAV. CLEMENS. VESPASIANVS, ET DOMITIANVS IVNIOR. CÆSARES. EPHEBVS. CONSILIARII. TYANEVS. PAREDRI. MILITES.

IMP. Spes una gentis, frater, & Romæ pater,
Cujus ſenectus prole vallatur piâ,
Qua fratris orbi ſceptra fulciret Deus:
Fundabit aulam lætus hic noſtram dies:
Regni paterni, frater, in partem veni.
Te Roma, te Veſpaſia fortuna expetit,
Tu corruentem ſuſtine, frater, domum;
Lauri nepotes jura moderentur ſacræ:
Hauſere juvenes indolem credo tuam,
Hauſere noſtram. Regna, quàm cepi libens,
Tam trado vobis: pulcrius multò eſt mihi
Dediſſe vobis ſceptra, quàm gentis dedit
Fortuna nobis. Caſus eſt naſci Ducem;
Efficere virtus. Principem capitis notam
Induite, juvenes: ſumma vos belli penes,
Et ſumma pacis, Cæſares, poſthac erit.
Quæ cœpta Numen approbet. Iam nunc Ducum
Præcipite mores: regna, quæ virtus dedit,
Virtus gubernet. nullus eſt regni labor,
Si ferre poſſis: mole ne preſſus tuas,
Virtute tollas. Purpuræ fulgor ſacræ
Multos fefellit, fallet & multos, mihi
Credite, nec ille ſemper experto placet.
Quem ſolus ille ſplendor ignarum trahit,
Pondere laborum ſolus ignavum premit.

DOM.

DOM. Si merita quæris æqua, ſi vires pares,
Quæ vaſta dignè ſceptra terrarum ferant;
Ætas recuſat munus hoc longè mea.
VESP. Tam rudibus annis tuta nequaquã eſt fides.
DOM. Sed quod modeſtè, Auguſte, profiteri audeo,
Nec polliceri vereor, hoc pulcrum eſt tibi
Obtemperando, ut conſequar per te decus,
Quod imperando poſtules Romæ dari.
Quod pondus ætas refugit, ut virtus ferat,
Parere juvenem citiùs ignarum jube.
VESP. Et laudis amplæ fuerit, ut ſpero, tuæ;
Optaſſe regno puberes: regni rudes
Feciſſe Reges; atque, cùm regnum dares,
Animos dediſſe regios nobis ſimul.
DOM. Tu jura pacis, jura tu belli Reges
Virtute, nutu, mente, conſilio, manu.
Nos decora regni regere dumtaxat decet,
At jura, & arma ſervient ſceptris tuis.
IMP. Eſt vis in animis puberum, teneris licet,
Cui columen altum Flaviæ incumbat domus.
Multa eſt in iſtâ mater: eſt multus patris
Ætate in iſta dignus Imperio vigor.
Meliora ſi ſequentur, hæc prima approbo,
Omen futuræ laudis eſt omen ſpei.
FL.CL. Reſpuere donum fortiter poſſem quidem:
Niſi regna, frater, mente fraternâ dares.
Nunc tibi merenti, digna pro tanto DEVS
Munere rependat dona, dum rapido dies
Volventur orbe: bruma concreſcet gelu:
Verno decorum flore ridebit ſolum:
Sirius hiulca prata torrebit canis,
Grandeſque baccas gravidus autumnus feret,
Tua dona, frater, fama narrabit recens.
IMP. Nunc auſpicari Roma ſpem diſcat ſuam,
Quâ ſpe recumbat columen Auguſtum Imperî
Felicitatis omen ex veſtrâ indole
Populus capeſſat, nata ſub caſto lare,
Nutrita caſtè, perque nobilium artium
Educta cultus. More Perſarum palàm
Ingenia, juvenes, veſtra ſpectari placet.
Aliquis decoris regii auctores vocet,
Quibus hæc inventa credita eſt. EPHE. Adſunt ſe-
Quatuor, ab omni laude Græcorum inclyti. (nes
IMP. Quam quiſque veſtrum callet, & tradit, licet
Pro ſe repoſcat ſcita virtutis ſuæ.
Exquire jura mitis Aſtrææ, ſenex:
Tyanee, poſcit uſus hic aures tuas. (tenor
CONSIL. Quæ forma regni vera? VESP. Iuſtitiæ

Idem per omnes ductus officii gradus :
Morum magiſter, ordinis rector, bonæ
Tutela pacis, civium præſens ſalus.
DOM. Vox eſt Lycæi : ex porticu vero, fidem
Chryſippus addit, acer in primis ſenex.
TYA. Felicitatem civium regno aſſerit
Hortus Platonis, rore Socratico madens.
DOM. Hæc ipſa ſumma eſt, hoſpes; & regni modus.
At noſter auctor explicat cauſas, quibus
Alumna pacis illa Chryſippi fides
Naſcitur, & hortus iſte Socraticus viret. (DEI,
CONS. Quid eſſe Regem reris? DOM. Exemplum
Felicitatis Principem, pacis Ducem,
Æqui ſeverum Præſidem, mitem Patrem.
VESP. Hoc ex Homero doct[illegible] ſſit Plato,
Vir eloquendi major al[illegible] fex,
Quàm ſentiendi. TYA. Scriptor in Cyro gratis
Xenophon, requirit æra, populorum metum,
Fidemque, claſſes, arma, legionem, aſſeclas.
CONSIL. Loco requiris, hoſpes, armorum metum.
Sed quæ ferocis ſcita virtutis putes,
Collega noſter quæret. CONSIL. In partes genus
Cæſar, decori diſſeras. VESP. Primas Deo
Iuſtitia tribuat ; templa, pietatem, ſacra :
Patriæ ſecundas, arma, conſilium, fidem.
Homini pudoris lumen ingenium ſagax
Partes in omnes decoris intentum impetum,
Animumque memorem numinis, caſtum & metum.
TYA. An eſſe Divos reris ? PARE. Hic aures mihi
Arrige : tenetur : hæret. VESP. In longos vocas
Sermonis orſus, hoſpes. incœpto procul
Avius aberras. quære, quæ quæris, loco.
PARE. Eluſa cecidit quæſtio, quæ de Deo eſt.
Molem pericli Iuvenis excuſſit vafer.
IMP. Mittantur iſta. Fortis officium Ducis
Exquirat alter : dedimus Erigonæ ſatis.
CONSIL. Effinge fortem, Cæſar : in bello ferox
Furit ille ſemper aſpero armorum ſono ?
VESP. Numquam ille temere ſævit: haud cæcũ im-
Projectat audax animus: inſani hoc erat, (petum
Non fortis. Igitur ille qui, Magni notam
Lucratus, aulam Macedo Perſarum eruit,
Temere profuſis viribus, veræ decus
Laudis reliquit, turbidè tantum ferox.
Armata virtus mente rem belli gerit.
DOM. Cunctator ergo noſter, & lenta mora
Annibalis arma Fabius in longum trahens,
Depulit : id unum quippe cunctando cavens

Patriæ

Patriæ ut reſervet arma, ne bello excidat:
Semper recenti laude florebit ſenex.
Senuit Minucii dextra projectè minax.
Memor ferocem fortis ardorem in loco
Expromit: aut cùm ſancta relligio virum
Obſeſſa poſcit: nutat aut patriæ ſalus
Oppreſſa bello. ſæpe pro caſtâ decet
Vitam paciſci laude. nam quædam bene
Tempora pudori fortis invicto dabit;
Vitæque turpi fortiter mortem pudor
Præfert honeſtam. Vrbium Scenæ ſonant,
Semper Menœceus laude caneſcet novâ:
Illum pudori, hunc immolat patriæ fides.
IMP. Nunc age, tumultu regna ne trepident novo,
Animoque Cives arma diſcordi fremant,
Mulcere motos arte quâ fluctus queas?
VESP. Nec una ſubiti cauſa diſſidii feros
Irritat animos, Domine: nec motus modo
Ponuntur uno: remedio tamen hoc fuit,
Habuiſſe Cives Civium ſemper loco.
Servile nomen odit, & ſortem, & notam
Quicumque nomen hominis, atque animum gerit.
DOM. Nam jura Regni jure naturæ ſedent,
Quæ Patria non natura, regnanti dedit
Scilicet in æquos antè naturæ gradu,
Virtute nempe ſceptra, populari fide
Nituntur: illam verus ex meritis amor
Conciliat; at amor elici, non exprimi,
Merendo, non jubendo, qui verus, poteſt.
CONSIL. Quid ſi timerēt? VESP. Diligi humanū eſt (magis.
Inſtabile multis reddidit regnum metus.
Metuant Tyrannum Barbari ſævum truces:
Fortes Quirites Cæſares fortes ament.
Quod liber animus ſponte dat, juſſus negat.
Metu coacta deſerit Reges fides.
Precariò imperatur, ubi terror valet.
IMP. Mavis amari Cæſares: artem doce.
VESP. Intentus animus, arduus, celſus, ſagax,
Impiger, amœnus, vividus, verax, probus,
Expoſita virtus, mollis affatus, manus
Donare facilis, mitis ingenii ſales,
Conſilia certa mentis, ingenii rigor
Cuſtos pudoris, æqua promiſſis fides,
Idemque vultus ſemper, & nullo metu
Timidè recedens pectoris magni color,
Nec dextra bello ſegnis, aut paci gravis
Vbi vis amantur, ſine ſi modico latent.
Si ſumma ſint in Rege, de Cœlo DEVM

Digitized by Google

Adeſſe clamant; adſit & felix, rogant:
Amant, verentur, ambiunt, ornant, colunt.
IMP. Aliò vocetur ſermo: ſat doctis erit.
Quæ vulnerandi ratio Romanæ magis
Pugnæ videtur apta? VESP. Quæ punctim ferit,
Letalis acies eſſe mucronis ſolet,
Cùm penetrat. at quæ ſcindit, ingenti licet
Vulnere, medelæ ſæpe nocituræ locum
Stultè reliquit. Hoſtis en vultu ferox.
Poſtquàm cicatrix coiit. obductâ cute,
Ferrum retractat, inſtat, & rurſum ruit
Acrior, & ipſo ex vulnere accenſus magis.
At cui per imas viſcerum fibras abit
Tranſmiſſus enſis, ſtratus in fœdo comam
Pulvere volutat victus, & verè jacens
Numquam rebellat; victor exuviis ovat.
Sed militaris roboris miles decus
Expetat: at Imperator exoptet Ducis
Animos, & artem bella moderandi fera.
IMP. Ductoris ergo prome quas partes probes.
VESP. Commiſſa ferro fama conſilio ſenum
Regenda primò eſt: fama, quæ ſummi Ducis
Sit ſumma; nam quæ media, nil ſanè moror.
Habeat Senatum: bella non ſemper manu
Avidus cruoris ductor adoriri velit.
Ducibus juventus pareat, ſenibus Duces.
At cùm juventam claſſico bellum citat,
Pubes legatur apta, bis denas ſupra
Adulta meſſes; docilis in longum famem
Extrahere, patiens pulveris, Solis, nivis:
Annibalis olim qualis, & Pyrrhi retro
Dejecit arma; qualis in Libyam metum
Vrbis retorſit: quæque Pellæo Duci
Obvia ſtetiſſet, ſive Papyrii cohors
Aſſueta caſtris, ſive Torquati pavens
Faſces ſeveros; quæque fregiſſet minas
Orientis ardens, Latia ſi Macedo ferox
Tentaſſet arma. Volſcus, Etruſcus, Ligur,
Pelignus, Oſcus, Hernicus, Samnis manus
Verſare glebas ſueta bellorum ſciens:
Marſus, Sabinus, Vmber, Amerinus: quibus
Romana virtus crevit, & toto vagam
Aquilam Latinus orbe victricem tulit.
IMP. Collega Regni, Cæſar, & fratris comes
Exquire Domiti, ſi quid exponi ſtudes.
DOM. Ambire frontem fronde murali velim:
At ceſpes ille graminis paucis datur.
Quod ex ſuperbis arcium petitur minis.

Digitized by Google

Proinde quo molimine aut ſternam ſolo,
Aut irrepertum limen explorem, doce.
VESP. Deſcribe poſitum molis, & faciem loci.
DOM. Opulenta ſpatiis ora diffuſis patet,
(Velut Antuërpienſe Belgarum ſolum,
Vbere beatum pecoris, & frugum ferax)
Populoſa, dives, urbibus centum frequens.
Hac portuoſo marginem ad primum mare
Alludit æſtu: cærulo in campo procul
Pecoroſa, facili paſcuo contra jacens,
Inimica noſtris, quæque me ignaro hoſtibus
Alimenta feſſis larga ſubvectat rate.
Inſula virenti læta reſpondet ſolo,
Et ipſa dives, facilis & victu, oppidis
Notata crebris, atque glandiferis jugis:
Hic mihi rebellans hoſtis indocili jugum
Cervice quaſſat: ille bellorum ſciens
Et qui ſalutem, & nomen in dextrâ gerit,
Promptam abſtinere neſcit à ferro manum,
Et ſæpe bello fractus infringi nequit,
Opibus amicis fiſus, & pugnax ſuis.
Hoc fretus, armis arce ſe tutâ tenet.
Quam tumidus amnis inter illapſus ſecat.
Huc quidquid alibi paſcit, aut fœlix arat,
Accola, ſecundo flumine ex longo invehit.
Quin altus undis gurges in gyrum alluens
Mœnia refuſis ambit, & latè æſtuat.
Arx urbis ipſa capite turrito ardua
Cœlo minatur undique, & triplici arcium
Culmina recinctu ſolida murorum imminent.
Dic, qui capeſſam frondis hinc quernæ notam?
VESP. Magnum opus, & anceps, aleæ & plenus labor.
Sed cui labori ceſſit undiſono Tyrus
Prætenta ponto, ſegnior bello licet:
Et Antuërpienſis huic, quamvis ferox,
Succumbat hoſtis: melior Alexander modo,
Quàm Macedo, muros Vrbis obſidio premat
Hac, quà per undas ſubvehit faciles opes
Inſula propinquis hoſtibus, primâ rates
Prohibeat orâ miles ad litus ſedens,
Aſſiduus, acer, multus. Hic ſtagnant ubi
Vndæ refuſi gurgitis, caſtris phalanx
Poſitis, adactis machinis Vrbem urgeat:
Saxis, ſagittis, vineis, plumbo, face,
Ad prima ripæ ſpatia terrorem rotet.
At, quà ſonoro flumen illapſu arduam
Influit in Vrbem, larga ſufficiens ſinu
Pabula ſecundo: denſus intextâ trabe

Digitized by Google

Impoſitus amni miles ineuntes opes
Diſtineat armis : & catenatus labor
Inſternat undas, ratibus injectis ſuper.
Lento duello victus, & lentâ fame,
Tandem ſuperbus hoſtis accipiet jugum,
Et tibi virenti vinciet quercu caput.
IMP. Ita prorſus. iſtuc adderet Macedo nihil.
Nunc tu viciſſim, Veſpaſi, quidvis roga.
VESP. Tu fare contra, ſceptra qui fundet quies.
Viden' ampla Romæ regna quàm forti manu
Ægrè tenentur : utque victorem gravi
Pondere fatigant, bella dum transfert vagus
Et clauſtra longè miles Imperii feris
Præſepit armis, regna tutatur malè,
Et pace partâ tela, non ponit tamen,
Intentus hoſti ſemper. Europam tenet :
Imperitat Aſiæ, regiam frænat Iubæ,
Libyam coërcet, quidquid illuſtrat dies,
Noſtrum eſt, & intra limites regni jacet :
Tamen inquietâ pace vix uti licet.
Perdomita dominam terra detrectat manum.
Certata toties bella certantur diu :
Extrema ſervas ? media terrarum labant :
Ad media properas ? flecte legionem retro,
Vltima laborant : hoſtis hâc feſſus ſilet
Pauliſper ? illac ſtrepitus armorum ſonat.
Mauri quieſcunt ? Bætis, atque Hammon fremunt
Pax eſt Ibero ? Gallus in ferrum ruit.
Sequana tumultus poſuit ? en Iſter ferit.
Iſtro redacto, Tanais horriſonum ſtrepit.
Hæc inter, ævum miles in caſtris terit,
Et bella trepidis ſemper excubiis premens
Ex orbe in orbem tranſit, atque inſtat ſibi.
Hinc fœda labes rebus : huc belli refer
Vitia cruenti : Roma nam longè minax
Victoriarum ſuſtinet pondus malè,
Auxilia feſſis lenta dum rebus parat ;
Vix ſparſa terris regna diverſis tenet.
DOM. Arcana regni, Cæſar ut video, moves.
Quæ noſſe fas eſt Cæſares, populos nefas.
Refert, Quiritum jura, poſt Brutum Ducem
Signata faſtis noſſe : quo pacto recens
Curia Senatus providi victis agros
Demptos colonis, donat emiſſis : gravi
Exonerat Vrbem plebe, populorum fidem,
Sobole remiſſâ civium, aſtringit ſibi ;
Exhauſta bello, pube ſuffectâ, hoſtium
Oppida frequentat, jure civili addito.

Erg

Digitized by Google

Ergo Quirina floruit virtus diu,
Quoad colonus municeps, civis ſatu,
Communicati generis, & juris fide.
Incolume regnum ſorte tenuerunt pari.
Stativa pubis caſtra ſuſpectis locis
Fixiſſe multum profuit, nequid metu
Solutis hoſtis audeat Victor procul.
Dum ſigna transfert, inſtet, & feſſos diu
Delaſſet hoſtes: citiùs evictis nihil
Abit, remiſſo Marte, quàm juris fides.
IMP. Spectata memoras: ede, ſi noſti, hoc quoque
Stativa victor caſtra quo tractu loces?
Quâ ſede fixus regna contineas metu?
DOM. Audita tantùm dicta memorabo puer.
Sithonia longo, Domine, ſe tractu explicat
Interluentis Boſphori gracili ſinu
Præfuſa tellus undique hanc Thraces arant,
Ægocerus imam ſpectat extollens facem,
Et ſydus urget triſte falciferi ſenis.
Perpetua ſpatiis ora naſcentem diem
Perſidaque, Mediamque, Gangaridum & domos
Cilicemque Orontem, & triſte Callıroæ ſpecus,
Et vaſta longè regna Nabatheæ plagæ
Projecta ſpectat: latere ſed dextro nives
Glacialis oræ tangit, & Macedûm juga,
Finitima latè ſpatia, Rhodopejum & nemus,
Hæmumque, & Hæbrum, & ſæva regnata aſpero
Quondam Lycurgo ſaxa, & Illyricos ſinus,
Lætaque Timavi littora, Euganeum & ſolum.
At quâ cadenti Veſper occumbit die,
Proxima ſuburget Libya quàm lata eſt, mare,
Byzantiique Boſphori affines ſinus,
Hâc ſede certa caſtra muniri licet:
Huc facilis aditus, reditus hinc tutus patet.
Trajectus unde miles excurſus breves
Tentabit, & quà Gange gemmifero rubet
Aurora dives, quaque Riphæas nives
Accumulat Aquilo, quaque Barcæos ſiti
Deſerta regio nutrit, infrænum genus.
IMP. Iuvenes, facultas veſtra ſpectata eſt ſatis
In anteceſſum. Sceptra terrarum hæc manu
Geſtate facili: jura, quæ noſtis Ducum,
Docete Reges: Cæſarum hoc harpe decus
Suſpenſa lateri pendeat: gentes metu
Cohibete fortes: gentium vobis ſalus
Commiſſa, Iuvenes, eſſe vos juſtos jubet:
Auſpicia Divus noſtra Tarpejus probet.
Oſtende Romæ vota terrarum, cohors,

Iterate Pæan, Milites: Pæan ſonent
Omine ſecundo colle ſepteno juga.
PRÆF. Iaſide Magni, &c. ut ſuprà SCENA I.
MIL. Age Latois, Nexa, &c. ut ſuprà SCEN. I.

SCENA TERTIA.

Palladi litatur, exta conſuluntur, è quorum turbatione ac motu ſupremũ regno exitium imminere colligit Tyaneus, ni quam mox Fl. Clemens, unà cum filiis è medio tollatur.

IMPERATOR DOMITIANVS. DOMITIANVS IVNIOR CÆSAR. TYANEVS. FLAMEN DIALIS. FLAMEN FLAVIVS AVGVSTALIS. POPA. MYSTA. PRÆCO. PAREDRI.

IMP. NOs hinc Deorum pompa digreſſos vocat
Mœſtum Sibyllæ carmen, & cæcæ Deæ
Curare ſortem Flamen egreſſus jubet.
TYA. Iuvenes abeſſe Cæſares ſacris veta,
Auguſte: Iuvenum mitigant Divos preces.
DOM. Nos alia quædã ſacra, quæ ſperni eſt nefas,
Incœpta dudum, Domine, pro regno vocant.
Indicta Patri nuper hunc ipſum in diem.
IMP. Cui ſit Deorũ? DO. Maximo, & verè optimo.
IMP. Per me licebit. Petite Tarpejam domum.
DIAL. Præire precibus, ſi placet, Cæſar, licet.
IMP. Verſo de Superis ſiquis ab Ilio
Æneam profugum, numine proſpero,
Ad Lavina tulit littora, nec rogis
Spes Romæ periit Laomedontiis:
Huc flectat placidum numen, & arceat
Seu quid terra tumet, ſive quid æquora:
Optatum referens omen ad exitum.
DIAL. O Saturnia, maximi
Et conjux Iovis, & ſoror:
Arces quæ Tyrias, Samo
Olim poſthabitâ, fovens,
Malles, Diva, Cydoniam
Victis pandere regiam:
Ni frater melioribus
Fatis Oenotriam daret.
Turnum tu Iuvenem tegens,
Et pactos Iuveni toros,
Exorata tamen pios

Digitized by Google

Numen vertis ad exſules.
Tu ſi læſa doles, minas
Vertas in melius, Dea:
Auguſtumque Ducem diu
Serves incolumem, precor.
Vel tu bellipotens progenies Iovis,
Quæ, quo nata die es, numina territas,
Armas & rutilâ cuſpide dexteram,
Munis Gorgoneâ pectus & Ægide:
Incrementa Patris maxima maximi
Iam tum, Diva, probans, cùm tremuit Iovis
Vertex, & cerebrum fiſſile Mulciber
Ictu prævalido diffidit, aureâ
Irrorans pluviâ protinus æthera:
Haſtam concutiens vulnere patrio
(Tantum numen eras) innuba profilis.
Tu Veſpaſiam numen ad Aulam
Verte, Virago: ſi te centum
Magnus ad aras Cæſar adoret.
FLAV. Tuus ille, tuus, ſimiliſque tibi,
Optima Pallas, pulcer, & ardens
Fulmine Patris, cuſpide Matris
Filius: acres ille tyrannos,
Ipſa bimembres Diva, Gigantes
Sternis: & orbi conſulit ille
Solus, & aſtris: turba Deorúm
Tecum patrio pugnat Olympo.
POPA. Agóne? DIAL. Dicatæ victimæ niveũ molâ
Aſperge vellus. MYST. Vellus aſperſum eſt molâ.
FLAV. Immerge torrem. MYST. Fumidam ſtridens
Extinxit unda. DIAL. Rore luſtrali madens (facē
Decerptus oleâ termes in gyrum viros (levis.
Ter, Myſta, ſpargat. MYST. Sparſa ter lympha eſt.
DIAL. Prælibet, adſtat quiſquis, in partem Iovem
Thalamique ſociam, & Palladem ſupplex vocet.
MYST. Calix in orbẽ ductus eſt. DIAL. Verbis malè
Parce ominatis, quiſquis his ſacris ades.
Favete linguis: admove ſacrum pecus.
POPA. Agóne? DIAL. Quod optas, Cæſar, expoſce.
PRÆCO. Hoc age
DIAL. Nunc, quem latentes victimæ fibras velis
Conſulere. Cæſar, propius accedat, licet:
Adeat Aruſpex. IMP. Numinum exploret minas
Auctor Deorum certus: Extales notas,
Tyanee, fati ſigna manifeſta inſpice.
TYA. Ne divagetur animus in morem mihi,
Obtende circum linteo, Theſpis, caput.
Diviſa curis errat, & ſerò redit

Volucris

Volucris ad uſum mentis ingenii fuga.
Sat habes. ad aram victimam appelli jube.
Tu luce viduum, more quo noſti, regens,
Arcana referes monſtra, quæ fibræ notant.
PARE. Appulſus aris agnus exſpectat manum.
TYA. Lacrymā Sabæi thuris in cumulum inſtrue.
PARE. Plurimus in orbem thuris aſſurgit tumor.
TYA. Populare carmen Palladi, matri optimæ,
Sacrifica pubes, voce ſolemni cane.
MYST. Ingenii ſoboles magni, Tritonia Virgo,
Belliſonæ laudis, paciferæque potens:
Mille parens operum, fœlix Dea, mille laborum
Vtilis una ſagis, utilis una togæ.
Te colit, exſtantes radio percurrere telas
Qui ſolet, & rarum pectine denſat opus.
Te colit & læſis maculas qui veſtibus aufert,
Te colit & lanis quiſquis ahena parat.
Quique movet Cœlum, tabulaſque coloribus urit,
Fingit & artifici mollia ſaxa manu.
Te quoque, Phœbeâ morbos qui diluit arte,
Pœone ſit quamvis doctior ille, colit.
Te nihil invitâ cultis tentabit in agris,
Sit melior Tychio ruſticus ille licet.
Et licet, antiquo manibus collatus Epeo
Sit prior, iratâ Pallade, mancus erit.
Numinis ô miri numen capitale Minerva,
Ingenium ſolers, armipotenſque Dea.
Tu ſeu pacis amas fauſtæ geſtamen honeſtum,
Ingenium leni munere lene proba:
Seu trepido gaudes populos miſcere tumultu,
Pro Ducibus noſtris Ægida ſemper habe.
TYA. Succende thura. PARE. Thure ſucceſo focus
Fumum volutat. TYA. Extitit flammæ juba?
PARE. Extitit: at ater fumus obduxit facem.
TYA. Indicia rixæ prima præmonſtrat Dea.
Quid flamma? PARE. Structā dubia prægustat pyrā;
Invita circum ſerpit: & fumo nigrum
Stridens volumen errat obſcuræ facis.
TYA. Geminate laudes Palladis: numen potens
Placate cantu: Pallas avertat metus.
MYST. Numinis ô miri numen capitale Minerva,
Ingenium ſolers, &c. ut ſuprà.
TYA. Eventiletur flamma momento levi.
PARE. Eventilata flamma diffudit comam.
TYA. An color in igne certus? PARE. Horreſco in-
Aſpice, rubenti prima ſublucet juba: (tuens:
At media lucent inſtar Oebalii croci:
Poſtrema livent. Rurſus in ſummâ face

Fumi

Fumi involucrum cernitur (monſtrum rei
Mirum) refuſus inde per totam jubam,
Aſpice, ſereno lividus ſerpit color.
TYA. Meliora narras ſigna. PARE. Quid cerno? niger
Clareſcit ignis: rurſus infectæ comæ
Rareſcit ille livor à ſummo fluens.
Nec una facies ignis, aut fumi color
Splendeſcit unus: purpuram ſplendens apex
Aſſimulat: albo variat obſcuro ſinus:
Effulget hyalo ſatura pars flammæ prior,
Viridi ſmaragdo ſimilis: amethyſti vides
Illum colorem? cernis incertæ facis
Vt diſcolore lumen igneſcit ſinu?
Cùm nullus adſit, nullus hic deſit color.
Sic quoque columbæ mitis, obverſo die,
Guttata tingit colla verſicolor nitor.
Expone, doctor, ſigna quos moneant metus.
TYA. Addubitat animus: Palladis ſi ſunt minæ,
Placate mite Palladis numen Deæ.
MYST. Numinis ô miri numen capitale, Minerva,
Ingenium ſolers, &c. ut ſuprà.
TYA. Iugulo ſoluto, mittat in flammam ſacrum
Victima cruorem. PARE. Manat in flammã cruor.
TYA. Coſtis apertis cerne venarum ſitus.
PARE. Quid hoc? meatu capita perplexo latent,
Diſcluſa propriâ ſede: non fibræ micant,
Non ipſe pulmo palpitat motus loco.
Prætenta cordi (triſte portentum Ducum)
Omenta guttis ſparſa ſanguineis rubent.
TYA. Quid cordis ardor? PARE. Languet, & tactu retro
Virgæ receſſit ſanguis: & venæ tepent,
Ad cordis arcem fiſtulis tentæ cavis.
TYA. Iterate cantu Palladis laudes piæ.
MYST. Numinis ô miri numen capitale, Minerva,
Ingenium ſolers, &c. ut ſuprà.
PARE. Sed ecce pugnax viſcerum exultat pavor.
Diſcors repentè rixa fibrarum omnium
Intenta variis exta ſollicitat viis.
Labyrinthus olim talis, obliquus labor,
Parietibus anceps turbat implexis iter.
TYA. Cunctáne rebellant exta pugnaci ſitu?
PARE. Non cuncta, doctor, pauca tentantis manū
Quatiunt. TYA. Cruoris ede, quas cernis, notas.
PARE. Quæ vena cordi jungitur, nigro tumet
Livore fellis, turgidum pleno vehens
Tractu cruorem: bina cui motu levi
Nectitur utrimque fibra, cùm reliquum vacet
Cruore corpus: numerus hic tantum rubet:

Tribuſque

Tribuſque large profilit venis cruor.
TYA. Prô ſancta Pallas, præſes imperii Dea :
Tantúmne facinus, tantus hic gliſcit furor ?
Vix credo : verè tuta non uſquam eſt fides.
IMP. Quid trepida ſacri monſtra terrifici ferant,
Effare vates. TYA. Domine, quid fari jubes ?
Inter tumultus cordis, & diros metus
Attonitus hæret mentis, & linguæ ſtupor.
Sunt gravia, ſunt nefanda ; ſed in alto ſedent,
Quæ monſtra cuſtos capitis Auguſti monet.
IMP. Expone properè, tetra ſint quamvis, mala.
TYA. Tacere quæſo, patere, quæ ſuadet metus.
IMP. Si te labores Vrbis attonitæ nihil
Tangunt, & aulæ cura Veſpaſiæ, nihil
Etiam movebunt damna terrarum omnium ?
TYA. Neſcire malles, ſcire quæ nimiùm ſtudes.
IMP. Adeò ne vilis ducitur Regum ſalus,
Qui nos inerti remedio ignorantiæ
Obruere, non ſanare, contendas mala ?
TYA. Vetes moveri, ſi quid eſt tangi nefas.
IMP. Arcana ſacri retege ; vel victus malo
Diſces pericloſo Regis irati minas.
TYA. Odere Reges quidquid auditu eſt grave.
IMP. Non iſta vox à Cæſare exſculpi poteſt ?
Adhibete, famuli, machinas diræ necis.
TYA. Invita, Ductor, verba, quæ terror premit,
Tua juſſa promant, capitis & primi ſalus :
Mea vilis eſto : dicta patienter feras.
IMP. Vllíne fraudi eſt vocis expreſſæ ſonus ?
TYA. Mihi quippe : ni vim, Cæſar, arceri voles.
Indicia vati ſæpe nocuerunt ſua.
IMP. Tantum ne cuiquam liceat in regno meo :
Quis iſte fœlix, Maximo major Duce ?
Arcana profer tutus Auguſti fide.
Me Rege vivo, vel Iovem ſpernas licet.
TYA. Minora multò ſceptra contemnam magis.
Nunc hos latentis ſortis horrificos ſonos
Excipere teſtes, Cæſar, aſtantes veta.
Arcana ſunt, & magna, quæ Pallas tegit,
Retegi tque præſens capitis Auguſti parens.
IMP. Abſiſte, vocis arbiter noſtræ, procul.
Vacuum loquelæ liberæ tempus datur.
TYA. Odium Deorum Domine, vel potiùs tuum
Sim, niſi pavore ſanguis attonito coit,
Dum dira facies ſceleris infandi meos
Oberrat oculos ante, quæ fugit tuos,
Te monſtra, te portenta (prô priſcam fidem !
Tantíne, quæſo, nomen illudi Ducis ?)

Te

Te ſigna ſacri, Cæſar horrendi petunt.
Releguntur animo ſortis Euboicæ metus.
IMP. Nunc recolo: quiddã nunciat magnũ, & ferũ
Vrgere ſcelere Regiam preſſam gravi.
Eloquere rurſum verba Cumææ ſenis,
Memori notatæ mente ſi voces ſedent.
,, TYA. Feſſa diu, ſcelerum fœdos averte tumultus
,, Regia, decedet ſedentibus ira Deorum.
IMP. Iram Deorum nunciant, aulæ ſcelus,
Fœdos tumultus, civium occultos dolos.
TYA. At ira Divûm cedet, & triſtes minæ,
Si cedet aulâ criminis cæci lues.
Fortuna ſimiles edit Euboicis ſonos;
Miro Sibyllæ recinit aſſenſu Dea.
,, Non priùs infenſi miteſcet numinis ira,
,, Candida nec mœſtæ ridebunt ſidera Romæ,
,, Quàm ſcelerum fœcunda dabit verruca rubores
,, Sanguinis. IMP. Ad iſtas animus ambages pavet,
Verruca quæ quos rubra terrores ferat.
TYA. Adnata membris macula, membrorũ eſt nota,
Non ipſa membrum eſt, ille verrucæ tumor
Sed læſus, ipſi corpori peſtem parit.
Turgens propinquo ſanguine adnatum malum
Sceleris propinqui monſtrat affinem luem.
IMP. Quæ verba ſuperant ſortis ambiguę explica.
,, TYA. Quam minime reris, mactatu victima diro
,, Dardaniæ reddet, Ductor Romane ſalutem.
Solamen ingens rebus extremis adeſt.
Mactata Divis victima arcebit metus.
IMP. Quo capite numen Regiæ infenſum jubet
Scelus expiari? TYA. Cæſar, inopino, ut reor,
Nec innocenti capite vim vinces Deûm.
Fortuna certè poſcit inopinum caput.
,, Quam minime reris mactatu victima diro
,, Dardaniæ reddet, Ductor Romane, ſalutem.
IMP. Nunc illa ſacri ſigna terrifici edoce.
TYA. Flammæ volumen diſcolor vario, nefas
Tumere partu præmonet: livens apex,
Primò ſerenus, deinde per totam jubam
Verſicolor ignis, Regiæ ingentes metus,
Terrore vario fraudis incertæ, notat.
Sed terror omnis regium circa caput
(Meliora Pallas: omen avertat Dea)
Ambiguus errat: inde depulſo metu,
Inſida capiti membra depoſcunt minæ,
Apicis ſereni pura quos monſtrat coma. (metum.
IMP. Quid exta? TYA. Similem flammeo oſtentant
IMP. Eloquere miram Numinum concordiam.

TYA.

TYA. Quæ cordis arcem vena tumefacto petit
Infecta tractu, fraudis affines dolos,
Et vim tumultus impii & luctus graves
Capiti imminentes Principi haud dubiè indicat.
Hæc fiſſa binô ſanguinis fœtu furit ;
Quam bina circum fibra ſe fundit rubens.
IMP. Inſtare pridem civium motus feros
Præſaga mens ducebat ; hos Divi monent.
Sed ſceleris auctor Cæſare ignaro latet.
TYA. Præverte fraudem, Cæſar : auctori, & ſuum
Regeratur, oro, crimen. En aude : virum
Hæc fata poſcunt. Qualis ex iſtâ quies,
Felicitatis quantus ex iſtâ tenor
Severitate ducitur regno, vide.
Luſtrabis orbem : Numinum pones minas :
Sidera redibunt læta : Felici parens
Fundabis aulam prole, quam ſpondet pio
Fortuna patri. IMP. Fare, quâ mulctâ Deûm
Sedentur iræ. TYA. Nempe, quam minimè velis.
IMP. Expone nomẽ. TYA. Signa, nõ homines, Deis
Aperire mos eſt. IMP. Victimæ ſignum dato.
TYA. Cum prole geminâ numen expoſcit patrem.
IMP. Quæ ſcelera patrem, noxa quæ fœdat genus?
TYA. Nova ſacra Romæ ſuſcipi noſti ; reor.
IMP. Iudæa dices ſacra ; quæ, Chriſto duce,
Invecta Latio, ſtrenuè princeps Nero
Exegit Vrbe nuper, ut cultum Deûm
Aſſereret aris. TYA. Ille vir, Cæſar, fuit.
Nunc illa rurſus pullulat Romæ lues,
Egreſſa latebris : illa nunc aulæ imminet,
Te Rege, te Tritonidis nato, & Deo :
Et templa Divûm, & ſceptra divexat Ducum.
Quos ergo juvenes ſigna ſacrorum nova
Præferre cernes, illa te, Cæſar, patri
Adjuncta proles, ſcelere ſacrilegô petit.
Vt numen ipſos potiùs infeſtum opprimat. (qua
IMP. Opprimet. ab enſe ſanguis hoc ſequitur quo
Tu modo locorum, & temporum indicia edito
Manifeſta, per quæ noxium exagitem genus.
Men' petat inultus hoſtis? huic quiſquam Deûm
Illudat homini? ſigna tu ſceleris dato.
TYA. Non priùs Olympum claudet occiduus dies,
Manifeſta quàm, me vate, deprendas manu,
Indicia fraudis impiæ, & patris nefas.
Scelus retectum ſceleris auctores luant.

Digitized by Google

CHORVS

Omnia mala Romani Imperii in Idola referuntur.

NOn tu monſtriferis cauſa periclis,
Terror Tenarii, Chriſte, Tyranni,
Non tu Romulidum ſceptra fatigas:
Sed nos fœda premunt monſtra Deorum,
Culta per Aras.
Ex quo Dardanios Romula faſces
Virtus Imperii prætulit omen;
Pugnax auſpiciis Roma ſecundis,
Semper ſæva tuis viribus uſa,
Arma laceſſit.
Septem conſtituit Romulus arces,
Is, qui mite Lupæ ſuxerat uber:
Et, cui depoſito lympha pepercit,
Te mulcente feras, atque refuſos
Gurgitis æſtus.
Idem perfugium pandit Aſylo:
Idem bella citat ludicra Circi,
Auctus connubiis inde Sabinis,
Vrbis belliſonæ mœnia complet
Plebe feroci.
Sed tu conſilium mite Senatus,
Et tu dura feri corda premebas,
Iam tum, cùm Latii ſceptra parabas:
Pellitoſque Patres rauca ciebat
Buccina centum.
En quo fama gradu maxima crevit.
Tum cùm, finitimis culta Bovillis,
Tellus bubus erat advena noſtris.
Hæc nunc, curva ſui pondere regni
Roma laborat.
His egreſſa cohors finibus audax,
Terris perdomitis, trans mare portat
Longè velivolâ claſſe furorem.
Ne tantum Dominis Albula notas
Volveret undas.
Romanumque vocat quidquid ubique eſt:
Quæ tellus rutilo ſqualet in auro,
Quâ grandes generat Pontus echinos,
Hæc, quamvis dubio Marte laborum,
Ora domanda eſt.
Qui dives, Latio dicitur hoſtis;
Ferrum non alio nomine tractant:

Bellet, divitiis quiſquis abundat.
Vna hæc ſervitii cauſa Latini eſt,
Eſſe beatum.
Victrix exuviis Orbis onuſta
Vix fulcire valet Roma triumphos.
Nunc, exoſa ſuas improba terras,
Ignotos, aliâ ſede jacentes,
Somniat Orbes,
Quid cum tot ſpoliis, Roma reportas?
Quæ de tot Populis digna ſubactis
Merces ad Latias ponitur aras?
Omnis flagitii cauſa, nocentum
Turba Deorum.
Ne quod prætereat crimen inauſum,
Verum præteriens Numen, Olympo
Vanos falſa Deos allegit omnes.
En queis ſuppliciis cuncta cruore
Expiat arma.

ACTVS QVINTVS

SCENA PRIMA.

Nuntius Divi Ioannis in Pathmum exſulium denunciat.

NVNCIVS. FLAVIVS CLEMENS. S. IOANNES.

NVNC. OCcidimus. Vrbi reliqua quæ mœſta fuit,
Interiit omnis ſcelere Tyaneo ſalus.
Dux ille vitæ certus, & ſanctæ ſenex
Vitæ magiſter integer, cujus fidem
Experta dudum Roma præſentis DEI
Auxilia ſenſit: Regis imperio efferi,
Ex Vrbe pulſus, vertet exſilio ſolum.
Quis ſuſtinere culmen impulſum queat,
Caſum minantis Regiæ? magno ſenex
Subtrahitur oneri ſtrenuus, juſſus citos
Efferre greſſus. Roma quæ ſceleri patet
Omni, negatque nemini ſedem improbo,
Non recipit unum cælitus miſſum Patrem.
Vtrum hic facinoris ſtabit incepti impetus?
Ille ne reſiſtat artifex? aliud coquit:
Vlteriùs aliquid verſat. O rerum vices!
Quàm metuo parvis Flaviis! Caſto Seni
Quid hic nefandus obſit? in tutum ſuas

Laudes

Laudes redegit ille : cui votum eſt mori,
Et patria mundus omnis, exſilium eſt leve.
Vos mihi timendum facitis artificem doli
Culmine recepti Flavio, pueri Duces :
Ne rapiat idem ſpiritum vobis dies.
Qui ſceptra donat : omen avertat DEVS.
Principia fraudis horreo, fraudum exitus
Deteſtor : aulæ dubia ſpes motæ tremit :
Quò prona vergat, animus incertus pavet.
At ſceleris auctor ipſe quos agitat metus,
Rabidè furentis uſus obſequio Ducis !
Exſilia paucis : pluribus, voti impotens,
Exitia vitæ certa decernit : caput
Vt quodque clarum eſt, impiam ad cædem notat.
Color oris alius, alius eſt vocis ſonus.
Suſpenſa digitis fata delibrat minax :
Vertice ſuperbo graditur, & Cœlum ferit.
Sonuere poſtes Flavii. caſto Seni
De more CLEMENS exit adjunctus comes
Timor ſit utinam vanus huic vero Patri
Miſero gemendus aliquis impendet metus.
Adire certum eſt hujus ignaros mali.
Feſſi levamen unicum Mundi, Pater,
Decreta Regis voce cunctanti eloquar.
IOAN. Vt non loquatur lingua, de vultu pavor
Teſtatur imos cordis attoniti metus.
Proloquere juſſa Regis, à nobis bene eſt.
Hæc vita teli ſubſtitit jactum citra :
Conſilia portum ſancta ſecurum tenent.
NVNC. Timendum ad arcem fortis aſpirat nihil.
Ergo timoris cauſa tu noſtri es, Pater.
Vetas timere ? IOAN. Verius, fortem hoc decet.
NVNC. Ergo dolere liceat. IOAN. Hoc multò mi-
NVNC. Quis, te remoto, noſter hic rerũ ſtatus (nus.
Poſthac relictis fuerit ? heu, magni ſenis
Et luctuoſam, & nobilem Romæ fugam !
Mutare ſedes cogit alienus furor.
Sed propria virtus ferre moderatè docet
Exſilia quamvis dura, grandævum ſenem.
Exire, CLEMENS frater hunc, juſſit tuus :
Et claſſe vectum petere Pathmæum angulum.
FL. CL. Quæ res ſuperba juſſa Romani Ducis
Excivit ? Ede, tantus hic Regem furor
Exercet unde ? Syderum rector potens,
Vt hæc referrem dona properandum fuit ?
Excurrat aliquis nuncius tantæ rei,
Ab Exquilinâ ſede Domitillas domum
Qui revocet, hujus fœminas damni inſcias.

Revocate pueros Cæſares : regni ſua
Auſpicia diſcant prima. IOAN. Quos fletus cies?
Miſeris querelis parce, non miſeri ſumus.
Si turpis eſſet, eſſet & miſera hæc fuga.
FL.CL. Si nudus enſis undique hoc fodiat latus,
Et flamma gazas fuſa deguſtet domus:
Si culmen altum Flaviæ domus ruat,
Et regna, quæ nunc genere tolluntur meo,
Latè ſonora ſtrage tollentes premant:
Virtute cladem ferre præſenti queam:
Nec ore fletum hunc volverem mœſto, Pater.
Tuos amores teſtor, & vitæ meæ,
Laudiſque patriæ vindicem Chriſtum Ducem,
Altiùs in animum vulnus hoc numquam mihi
Penetravit umquam: cogor, heu, cogor patris
Oblitus, hoſpes hoſpitis ſubitos miſer
Deflere raptus. NVNC. Cerne conſtantem fidem,
Animique plenum pectus ingentis: ſui
Securus hoſpes, hoſpitis deflet fugam.
FL.CL. Te per ego CHRISTI memoriam obteſtor (tui,
Per jura Romæ ſacra quæ fundas, Pater,
Te recipe latebris: publico Cœlo parum
Furare carum, ſede ſub noſtrâ, caput.
Et, ſi timendum frater iratus docet,
Aggrediar, & decreta tentabo fugæ
Mollire juſſæ: memet opponam libens.
Orbem ut ruinæ ſubtraham, qui nunc ſedet
Vnius humeris hujus impoſitus ſenis.

SCENA SECVNDA.

Tyaneus de Ioannis exſulio iuveniliter exultat, Clementis filios expulſos narrat, eorum in locum ſublegatis Fulvio & Sereno.

TYANEVS. FVLVIVS CONSVL.

TYA. Vicimus: & odiis hoſtium in Cœlo ſumus
Bene collocatis gaudii elatos novi
Concipere fluctus pectus anguſtum nequit.
O me Deorum maximum! quantos metus,
Quantas ciebo generis inimici neces!
Nunc ſigna, nunc delubra, nunc demum Deus
Aras recepi fortiter. tandem manus
In has ſuperbus venit, & totus quidem,
Cum prole totâ fratris: excuſſa eſt pii
Formido Regni: Flavium nomen fuit.

Iuvenes

Iuvenes fuiſtis, Cæſares : hic vir Deûm
Vltor, ovique, reddidit Cœlo Iovem.
Zebedejus ille, noſter Agamemnon procul
Abſtractus Vrbe, mœſtus, extortis, miſer
Collapſa regna cernet : & magnæ ſpei
Senium ſuperſtes morte vivaci, diu
Exſul, per omnes fractus ærumnas trahet.
At hic nepotum carnifex, ductor Ducum,
Mei miniſter ſceleris, in pœnam mei
Servetur odii : cæde dilatâ ſuæ
Diſſidia gentis paveat, Æneadum manus.
Et quas Deorum nunciant ſortes minas,
In ſe regeſtas ſentiat. Stolidus mihi
Commiſit iræ nuncias ſortes Deûm :
Neſcius in hoſte callido quantum dolor
Vindex, & odio valeat accenſum ſcelus,
Sed cur moratur ante veſtibulum doli
Vindicta cœpta ? perge, dum pronum nefas
Æquore ſecundo labitur. Nobis diem
Dedit hanc Tyrannus : tempore utamur dato.
Alter ſatelles facinoris Conſul mei
Fulvius in ipſo tempore optato advenit.
FVLV. Quo ſumma rerum noſtra verſatur loco
Tyanee ? TYA. Quo non ipſe ſi noſter velit
Meliore ponat Iuppiter. centum tibi
Agitant Megæræ Domitium exanimem metu.
Prodigia ſcelerum mille veſanum Ducem
Trepido pavore differunt ; ſortes Deæ,
Carmen Sibyllæ, viſcerum fibræ, nocens
Animus per aulam raptat expertem ſui :
Infeſta Romæ tela, patrueles opes,
Imperia juvenum Cæſarum. Iam nunc pavens
Conceſſa regna damnat, & fratris genus
Optaſſe nolit : Militum in Iuvenes duos
Propenſa ſtudia ſuſpicax animi metus,
Auctore me, diſtraxit, & nimias opes.
FVLV. Præſidia vitæ fida cui mandat ſuæ ?
TYA. Cui me voveres ipſe conſulto : tibi.
In te Latini roboris partem refert,
Quem ſibi fidelem ſperat in dubiis fore.
Partem Sereno tribuit : in binos Duces
Sic ille capiti pube tranſcriptâ cavet
Hac arte dubias ille ſuſpendit vices.
Diviſa, tuta cenſet, infidæ manus
Si motus aliquis ingruat. Tu dum mihi
Dilucet aliquid melius, adſcriptam tibi
Hanc redige partem pubis. & dono libens
Vtere Tyranni : cætera expediet dies.

Et ſi, quod animo verſo, jamdudum Deus
Evolvet aliquis, me vide, ſperes tuam
Iuvenum duorum prærogativam fore.
Tranſigere tecum Ductor hoc ipſum cupit.
Adire ceſſas ? Abiit : urgebo nefas.
Vertatur aliò fraudis inſtructæ dolus.
Vt victimarum ſigna, polliciti memor,
Manifeſta fatis territo pandam Duci,
Ritus Magorum notus : ut tempus monet,
Ornabit aſtus fronte pellaci meos.
Credula juventus Cæſarum vultum patris
Aſpiciat in me, falſa : ſimulamen viri,
Specimenque fallax oris, & geſtum gravem
Imitabor. Atrâ nube ſubtexe æthera
Molitor omnis fraudis, umbrarum Deus.
Criminis ſator triformis, Clari vaſtator, &c.

ut ſuprà Act. 1. Scen. 2. pag. 184.

SCENA TERTIA.

Tyaneus ut Iuvenes Cæſares in fraudem inducat Clementem ſe eſſe, Imperatorem Chriſto dediſſe nomen fingit, cruceſq; munera ei offerenda tradit.

FALSVS CLEMENS, HOC EST TYANEVS. VESPASIANVS, ET DOMITIANVS CÆSARES. CHORVS.

FAL. Compoſita ficto verba conabor ſono,
CLE. Et mœſta digito effata perpendam gravi.
Laus prima Regis, regere violentum impetum :
Reputare memori ſemper hoc animo decet
Quid facere domini debeant, cives pati.
Imperia nemo dura toleravit diu.
Quò te levavit altiùs flatu DEVS
Nimiùm ſecundo : ſpiritus hoc te magis
Decet inſolentes premere, metuentem DEI
Nimiùm faventis fulmen arcanum, & manum
Vertere valentem ſumma momento brevi.
Ego ne ſuperba ſceptra demirer Ducum ?
Aut eſſe quidquam ſtemma, niſi vano reat
Splendore fallax nomen, & mendax bonum ?
Fuit, & fuiſſe tempus aliquando dolet,
Cùm me ſuperbè civium ſupra modum
Fortuna gentis altiùs regno tulit.
Sed fregit illos ſpiritus regni frequens.

Inſta-

Digitized by Google

Inſtabilis error: iſque qui regnum dare
Potuiſſet aliis, ſpontè quod nobis dedit.
Niſi falſus aures impulit Pæan meas;
Iuvenes ovantes commodùm in noſtros dolor
Induit amicæ pubis incautus favor.
Nimis obſecundat fraudibus noſtris dies.
Precario nunc ore quid poſſis vide,
Vt deſtinatas victimas reddas reus.
Tyanee, nunc te vince: quid timido pede
Segnis reſiſtis? perge non parcis tibi,
Si parcis illis. Scelere te quanto implices
Nil deinde ſentis? Vnde tam ſubitò novæ
Probitatis animum ſenſus inſuetus citat?
Tam molle pectus eſſe non noſtrum ſolet.
An falſa ſpecies oris alieni, quoque
Animos parentis ingerit? CLEMENS pius,
Effictus etiam, prohibet alienum nefas?
Simulare vultum mitis an nequeo viri,
Niſi mite pectus pariter aſſimulem patris?
Aude. quid hæres, anime? quæ ſequeris, vide;
Non quæ ſequuntur. Servus eſt ſceleris pudor,
Vbi robur omne mentis exhauſit ſcelus.
Si ſumma fraudum petimus, ad fraudum gradus
Deficere primos, ſegnis, & ſtulti eſt, reor.
An innocentes hoſce demittes neci?
Perdat nocentes innocens: ſed tu nocens
Perde innocentes; criminum auctorem hoc decet.
Nil deinde meritos puberes fraude opprimes?
Quid gentis auctor meruit, inſonti nece
Defunctus ante, CHRISTVS? imitentur DEVM.
Aut Dux putatur CHRISTVS, aut illis DEVS.
Si dux, habebant funeris clarum Ducem:
Si DEVS: habebunt præmium cædis DEVM.
Pietas rebellat rurſus, & greſſum tenet.
Excede pietas: eſſe ſceleratum juvat.
Hæc vita noſtra eſt, fraudis infandæ modum
Neſciſſe nullum: criminis non eſt meum
Pigere cœpti: perge, quò pergis, furor.
Iuvenes, inani gaudio ad quem ſe modum
Iactabit animus veſter? incertæ ſpei
Cohibete ſenſus: regite juvenilem impetum.
Iuvenile vitium eſt pectoris fluctu rapi.
Imperia, quamvis magna, momento effluunt.
Reſipiſce, Domiti: Veſpaſi, menti impera.
Mea vota, potiùs veſtra, conſenſu pari,
Lætitia geminet; jura Romanæ rei
Tenere CHRISTVM nuncio. DOM. Cujus fide?
VESP. Falſos ne genitor haurio, an veros ſonos?

DOM. O me beatum! vera ſi narras, pater.
VESP. Tanti quis auctor muneris, quæſo, fuit?
FAL.CL. Patruus. VESP. Domitius? FA.CL. Ipſe.
DOM. Quis, quæſo, pater?
Quæ cauſa ſubitam patrui excivit fidem?
FAL.CL. Cauſæ docēdæ tēpus haud umquā perit.
Nunc id, quod inſtat, Filii, dum ſe calor
Intendit acer patrui, mecum pias
Fovete flammas. DOM. Neſcio quinam mihi
Gaudia coortus contrahit ſubitus metus.
VESP. Ambiguus animus dubitat: & ſecum putat,
An certa memores: pace quod liceat tuā.
FAL.CL Anguſtus animus, nec ſui voti capax,
Si læta nimium nuncias, ſenſus ſuos,
Reſpuere ſolitus vota, quæ nondum capit,
Timet; ſuoque gaudio nectit moras.
Sed vos pavorem corde ſecuro pium
Arcere, Nati: melior & ſenſus ferat
Ad prima vota pectus. Hæc ſacræ necis
Monumenta patruo ferte, gemmatas cruces.
Auctore me. Mox ille, virtutis novæ
Elatus æſtu, plenus & noſtro DEO
Hic aderit: &, vos mente complexus piā,
Volet eſſe Chriſti regna, quæ vobis dedit.
Chriſto dediſſe nomen, & caſtam fidem
Nos obligaſſe, lætus audivit modò:
Doletque tantùm, noſſe quod nobis priùs
Licuit, quod ipſum latuit ignarum diu.
Ego nunc reviſam juſſus huc, quidnam rei
Meditetur ipſe: miror Auguſti moras.
Vos læta Chriſti ſæcula & numen potens
Celebrate cantu, dum licet: vos hæc quoque
Lætitia tangit, Puberes: hunc in chorum
Sociate laudes, euge, lætari decet.
Redeunte ſæclo, ſancta virtutum redit
Series: & orbe Chriſtus excuſſit Deos.
CHO.1. Miſeris tandem dia voluptas
Vbere pleno gaudia laxet,
Comes ingenuæ laudis, & almæ
Pronuba lucis.
CHO.2. Patrii vindex Chriſtus honoris,
Victor ſcelerum, pacis origo,
Adſit, honeſtā tempus utrumque
Iride cinctus.
CHO.1. Adſit, & acres corde timores
Solvat, & Vrbi læta redonet
Sidera: vultu mœſta ſereno
Nubila pellens.

SCE-

Digitized by Google

SCENA QVARTA.

Imperator Clementem cum filiis iubet comprehendi, opponit ſe Præfectus, turbatur Aula, Tyaneus ſibi plaudit.

TYANEVS. IMPERATOR. VESPAS. ET DOMIT. CÆSARES. FLAVIVS CLEMENS. PRÆFECTVS MILITVM. FVLVIVS CONSVL.

TYA. EXamen illud, Domine, Chriſtiadum vides?
Duces ovantes agminis primos cave.
IMP. Iuvenéſne cerno Cæſares, fratris genus?
Conditio Regum dura! quem fidum putes,
Anceps in iſto genere ſi variat fides?
Hoc illud ergo ſceleris occulti jugum?
VESP. Chriſti patere numen, & veri jubar
Fulſiſſe menti, Domine, lætamur tuæ.
DOM. Pignus ſalutis, fratris hoc donum cape.
FL. CL. Præpropera, Nati, vota quis nimiùm cito
Perdere coëgit gaudio? heu miſerum patrem!
IMP. Hæc dona regno, frater, accepto refert?
Hæc pretia trabeæ? laureæ reddit Cruces?
Funere perire regio ſaltem daret:
Servile Regi mortis intentat genus.
FL. CL. Res acta; tota funditus quæritur domus.
Iam mitto nomen Cæſarum: heu rerum vices!
Diſcrimen urget ultimum miſeram domum.
Vitæ labores ultimos, quæſo, bonus
Aſpice; parentes, liberos, neptem vide,
Rex Chriſte, Regũ. IMP. Fœde quẽ Chriſtũ crepas,
Hoſtis Deorum turpis? hos hoſtes alis
Turpes Deorum? fraude quâ læſus, meâ
Regnum rependis morte? patrueles manus
Contaminare cæde patrueli paras?
Hæc merita de te fratris? hæc fratris fides?
Hæc ſancta pietas ſanguinis? Palles: paves:
Muſſas: reperto ſcelere quas voces dabis?
Odium Deorum turpe, fabricator doli,
Malè me putaſti, criminum labes, virum:
Certare mecum ſcelere ſi tutum fore
Tibi, tuiſque reris, infandum caput.
FL. CL. Diluere poſſim cuncta, ſi frater, velis
Audire pauca: IMP. Verba quæ fruſtra vomes?
Facti tenetur ſcelere manifeſto fides.

Non ſic abibis : odia (ne vivam) niſi.
Servate fratres Regiæ ſeptis duos :
Arcete patrem ſaxeo incluſum ſpecu.
PRÆF. Quâ fraude ſontem, Cæſar, includi jubes?
Indigna clamo juſſa : reſcindam manu
Decreta. Contra ſiſte : prohibeto nefas :
Hoc facinus arce, Miles : addenſa globum.
TYA. Subtrahe periclo, Cæſar, indignum caput.
Defende tela, Conſul : Auguſtum tege,
Cujus ſalute Civium conſtat ſalus.
I, fortis, enſes inter infeſtos tene.
IMP. Vis mihi paratur? adeóne imperium eſt leve?
Adeóne vili eſt læſa Majeſtas Ducis ?
Ingrata Roma, cernis hoc tantum nefas,
Et inulta cernis ? Ite ; collatis micent
Vicina ſignis ſigna : contempti Ducis
Decreta forti vindica, Conſul, manu.
FVLV. Deponis arma, citius ac dico, ferox,
An hoſtis arma contumax Romæ moves ?
PRÆF. Quis tu, Magorum miles? En, ſi quid vales,
Obſiſte contra · conſere audaces manus.
FVLV. Diſtringite enſes, Milites. PRÆF. Lato via
Limite per acies media ducatur duas.
FVLV. Inſtructa telis legio compoſitis ruat.
TYA. Strepitúſne raucus æris inflexi meas
Perſtringit aures ? ô meum verè diem !
Ad hos reſurge cædis horrores novæ,
Anime ; cruentum, teſte te, fiat nefas.
Et, teſte te, ſi fiet, hîc ullum ſcelus,
Non fiet unum. Romulas novi manus,
Auctore in ipſo cæde fraternâ rubras.
Simplex ferebam, multiplex crimen meto:
Fœnore feraci crimen hoc noſtrum redit.
O noſtra tandem numina ! ô feſtum diem !
Ita Colchis olim, dente vipereo ſatas,
Spectabat acies, ſegete cantatâ, duas
Verſis coire in mutuas haſtis neces.
Obverſa telis tela bellantûm micant.
Horrore primo corda morituris pavent.
Sed ille pallor oris, ut quondam cinis
Bibulus, liquorem ſanguinis, credo, ſitit.
Vt hæc viderem Cæſar hunc donat diem.
O me beatum ! numen ô verè meum !

SCENA QVINTA.

Nuncius narrat ut Imperator Clementem in vincula coniecerit Choro plorante, & Iuvenum Cæſarum conſtantiã exponit.

NVNCIVS. CHORVS.

NVNC. INter miniſtros regios vultum tuum,
Cæſar, requirit hoſpes. hinc intrò redi.
Indigna miſeri patris an dignè queam
Exempla queſtu flere miſerando ſatis!
CHO. Exempla cujus miſera: quæ portes, doce.
NVNC. Animus referre viſa ſi poterit tamen.
Eſt in receſſu regiæ ſedis locus,
Poſt ſpatia vulgò trita centenis retro
Porticibus actus: læta non illud dies,
Non clara ſpecies Solis excelſi videt,
Tenebris opacæ noctis horrendum ſpecus.
Tabo recenti lubricus ſquallet locus,
Squallet vetuſto: ferreis uncis fores
Præfixa circùm capita ſanguineis rigant
Rorata guttis: quiſquis infauſti Ducis
Perſtrinxit animum civis, aut hoſpes metu,
Incerta certo ſcelera ſupplicio hic luit.
CHO. Iſtum execratur fama feralem locum,
Et cæde multâ tabidum pridem ſpecus.
Heu! omen etiam ſedis horrendæ horreo.
NVNC. Huc, ex pavore ſoſpes, & rixæ minis,
Domitius irâ tumidus: heu miſerum patrem!
CHO. Patrémne miſerum nominas? miſeri ſumus.
Satis eſt: perimus, prome, quæ reſtant, citò.
NVNC. Nondum periſtis: vita ſed pendet levi
Suſpenſa filo: ſcelera ni prohibet Deus.
Huc Cæſar, ardens ſcelere, contrudi jubet
Fratrem, volentem multa pro cauſâ loqui,
Omnia tacentem. Regis ad nutum ſtatim,
Scelerum ſatelles, turba carnificum ruit.
Quid reliqua fari cogitis? nimiùm viro
Indigna tanto facta plorentur priùs.
CHO. Heu, pater honeſtæ lucis, heu lumen, pater:
Quæ mihi futura eſt vita, te rapto, pater?
NVNC. Malè ominari parce. Ni pejus Ducis
Decrevit aliquid ira, nunc vitæ ſuper
Eſt ille, Iuvenes. Flere vel ſi illum libet,
Deflete tantum ſqualido incluſum ſpecu.
CHO. An pejus aliquid reſtat? heu pater, heu pater:
Inopum levamen civium, cuſtos togæ.

NVNC.

Digitized by Google

NVNC. Iuvenũ gementũ miſeret: heu mœſtũ gregẽ!
Vix imperare fortiter lacrymis queo.
Quo reliqua ſenſu puberes miſeri audiant,
Si prima tactum vulnera ad primum pavent?
Nondum, decorâ chlamyde diſciſsâ, gravem
Virum per amplas porticus raptum audiit:
Non lacera flagris terga, non ferro pedes,
Manicis onuſtas audiit nondum manus:
Non tunſa palmis ora: non raptam comam:
Vibice nondum membra liventi nigra.
At quæ dolenter cæteri meritò fleant,
Hæc ille, placidi cordis excelſus ſtatu,
Speique magnæ certus, & riſu mali
Nubem ſerenat, mortis & ſpernit minas.
CHO. Quæ ſors duorum Cæſarũ clauſa eſt patre?
NVNC. Ambigua: ſed quæ verget in melius, puto.
Patruele clauſo, ſede diverſâ furens
Ad facinus aliud patruus, accingit manus.
Aggreſſus antè voce blandiloquâ duos
Tentat, paternæ mentis hæredes, Duces,
Excutere CHRISTVM penitus ex animo, ut velint.
CHO. Ad hæc quid illi? NVNC. Patris exemplo ca-(lent
Magis, magiſque: ſeque per ſpretas opes
Irritat ardor, mortis, & vitæ potens.
Adulta virtus indole invicti patris,
In genere promit laudis invictæ decus.
CHO. Et patruus æquo ſpectat hæc animo ferox?
NVNC. Nondum procellis ſtridet iratum mare:
Sed intumeſcit: interim Iuvenum tegit
Naufragia. Non eſt mitis irarum tumor,
Cùm ſe per ipſas ſcelera diſſimulant moras.
Poſt blanda Regum verba ſuccedit furor:
Illecebra non eſt tuta: quæ differt minas.
Sed ipſe prodit. Horreo aſpectum trucem
Iam nunc minantis: illa me nubes movet
Impoſita fronti. hinc eſte vos, Iuvenes, procul.

SCENA SEXTA.

Imperator Nepotes fruſtra avocare à Dei cultu conatus extrema iis minatur, Tyaneus omnia in S. Ioannem divertit.

IMPERATOR. VESPAS. ET DOMIT. CÆSARES. TYANEVS. MYSTA.

IMP. STatuite tandem; patris, an patrui genus
Malitis eſſe. VESP. Patris, & patrui ſimul.
Si modò licebit. IMP. Hoſtis eſt patruo pater.

Num-

Numquam licebit. VESP. Hoſtis eſt noſter quoque,
Si quid minatur patriæ, ſi quid tibi,
Patriæ parenti. DOM. Patriæ ſed ſi nihil,
Si nil parenti patriæ: cur non licet
Patrui, & parentis eſſe non hoſtis genus?
IMP. Hoſtem negatis eſſe, cui nullus pudor,
Nec cura juris ulla, nec Divûm metus
A ſcelere diro redhibet audacem impetum,
Ne parricidas afferat fratri manus?
VESP. Spectata virtus patris eſt Romæ ſatis:
Placidumque pectus in DEVM, in patriam, in ſuos
Vbique narrat. IMP. Iſta nunc ergo fides,
Placidumque pectus exuit Cœlo Deos:
Patriam quiete: ſpiritu, & regno ſuos.
VESP. Merito ille falſos exuit Cœlo Deos;
Patriæ ut ſalutem reddat, & Cœlum ſuis.
IMP. Qui templa Chriſto ponit. DOM. An Chriſto (neget
Delubra tellus, aſtra qui terræ dedit?
IMP. Tunc, credo, cùm fugabat emoriens diem.
VESP. Tunc, cùm pudebat aſtra non noſci DEVM.
DOM. Tunc, cùm reduxit lucis æternum jubar:
Et, Dite domito, regna reſtituit Patri.
IMP. Tantum ex latronum Rege manarit boni?
VESP. Illo ex latronum Rege, qui mundum ſuis
Implevit omnem laudibus; cujus manum
Effractus Erebus ſenſit, & turpi jugo
Exempta tellus: cominus quem haud hoſtium
Impune petiit ullus. IMP. Et qui ſanguine
Vndique fluenti lavit expirans crucem.
DOM. Ergo per iſtam, ſcelere deleto, crucem
Reſpirat orbis; ſponte quam victor tulit.
IMP. Quo teſte? VESP. Mundo. IMP. Cujus auſpiciis? VESP. Suis.
IMP. Quâ vi? VESP. Paternâ. IMP. Nempe mortali? VESP. Deo
E patre ſumptâ. IMP. Filium gignit Deus.
VESP. Deúmne, Cæſar, eſſe fœcundum abnuis?
Qui tot volantûm ſæcla generatim jubet
Reſonare ſylvis: igne qui crebro polum
Concelebrat, undas piſcibus, terras feris,
Præſeminato genere vitarum omnium,
Non generet ipſe? Sterile ſit numen DEO?
IMP. Quâ matre, quæſo, generet? VESP. Omnino (viri
Experte, prorſus virgine, humano caret
Parente, ſi requiris in terris, patrem.
Sed ſi paternum quæris in Cœlo genus
Miſcere matri mitte cœleſtem patrem.
IMP. Bis natus igitur colitur à vobis DEVS?

Portenta

Digitized by Google

NVNC. Iuvenũ gementũ miſeret: heu mœſtũ gregē!
Vix imperare fortiter lacrymis queo.
Quo reliqua ſenſu puberes miſeri audiant,
Si prima tactum vulnera ad primum pavent?
Nondum, decorâ chlamyde diſciſsâ, gravem
Virum per amplas porticus raptum audiit:
Non lacera flagris terga, non ferro pedes,
Manicis onuſtas audiit nondum manus:
Non tunſa palmis ora: non raptam comam:
Vibice nondum membra liventi nigra.
At quæ dolenter cæteri meritò fleant,
Hæc ille, placidi cordis excelſus ſtatu,
Speique magnæ certus, & riſu mali
Nubem ſerenat, mortis & ſpernit minas.
CHO. Quæ ſors duorum Cæſarũ clauſa eſt patre?
NVNC. Ambigua: ſed quæ verget in melius, puto.
Patruele clauſo, ſede diverſâ furens
Ad facinus aliud patruus, accingit manus.
Aggreſſus antè voce blandiloquâ duos
Tentat, paternæ mentis hæredes, Duces,
Excutere CHRISTVM penitus ex animo, ut velint.
CHO. Ad hæc quid illi? NVNC. Patris exemplo ca-
Magis, magiſque: ſeque per ſpretas opes (lent
Irritat ardor, mortis, & vitæ potens.
Adulta virtus indole invicti patris,
In genere promit laudis invictæ decus.
CHO. Et patruus æquo ſpectat hæc animo ferox?
NVNC. Nondum procellis ſtridet iratum mare:
Sed intumeſcit: interim Iuvenum tegit
Naufragia. Non eſt mitis irarum tumor,
Cùm ſe per ipſas ſcelera diſſimulant moras.
Poſt blanda Regum verba ſuccedit furor:
Illecebra non eſt tuta: quæ differt minas.
Sed ipſe prodit. Horreo aſpectum trucem
Iam nunc minantis: illa me nubes movet
Impoſita fronti. hinc eſte vos, Iuvenes, procul.

SCENA SEXTA.

Imperator Nepotes fruſtra avocare à Dei cultu conatus extrema iis minatur, Tyaneus omnia in S. Ioannem divertit.

IMPERATOR. VESPAS. ET DOMIT. CÆSARES. TYANEVS. MYSTA.

IMP. STatuite tandem; patris, an patrui genus
Malitis eſſe. VESP. Patris, & patrui ſimul.
Si modò licebit. IMP. Hoſtis eſt patruo pater.

Num-

Numquam licebit. VESP. Hoſtis eſt noſter quoque,
Si quid minatur patriæ, ſi quid tibi,
Patriæ parenti. DOM. Patriæ ſed ſi nihil,
Si nil parenti patriæ: cur non licet
Patrui, & parentis eſſe non hoſtis genus?
IMP. Hoſtem negatis eſſe, cui nullus pudor,
Nec cura juris ulla, nec Divûm metus
A ſcelere diro redhibet audacem impetum,
Ne parricidas afferat fratri manus?
VESP. Spectata virtus patris eſt Romæ ſatis:
Placidumque pectus in DEVM, in patriam, in ſuos
Vbique narrat. IMP. Iſta nunc ergo fides,
Placidumque pectus exuit Cœlo Deos:
Patriam quiete: ſpiritu, & regno ſuos.
VESP. Merito ille falſos exuit Cœlo Deos;
Patriæ ut ſalutem reddat, & Cœlum ſuis.
IMP. Qui templa Chriſto ponit. DOM. An Chriſto neget
Delubra tellus, aſtra qui terræ dedit?
IMP. Tunc, credo, cùm fugabat emoriens diem.
VESP. Tunc, cùm pudebat aſtra non noſci DEVM.
DOM. Tunc, cùm reduxit lucis æternum jubar:
Et, Dite domito, regna reſtituit Patri.
IMP. Tantum ex latronum Rege manavit boni?
VESP. Illo ex latronum Rege, qui mundum ſuis
Implevit omnem laudibus; cujus manum
Effractus Erebus ſenſit, & turpi jugo
Exempta tellus: cominus quem haud hoſtium
Impune periit ullus. IMP. Et qui ſanguine
Vndique fluenti lavit expirans crucem.
DOM. Ergo per iſtam, ſcelere deleto, crucem
Reſpirat orbis; ſponte quam victor tulit.
IMP. Quo teſte? VESP. Mundo. IMP. Cujus auſpiciis? VESP. Suis.
IMP. Quâ vi? VESP. Paternâ. IMP. Nempe mortali? VESP. Deo
E patre ſumptâ. IMP. Filium gignit Deus.
VESP. Deúmne, Cæſar, eſſe fœcundum abnuis?
Qui tot volantûm ſæcla generatim jubet
Reſonare ſylvis: igne qui crebro polum
Concelebrat, undas piſcibus, terras feris,
Præſeminato genere vitarum omnium,
Non generet ipſe? Sterile ſit numen DEO?
IMP. Quâ matre, quæſo, generet? VESP. Omnino viri
Experte, prorſus virgine, humano caret
Parente, ſi requiris in terris, patrem.
Sed ſi paternum quæris in Cœlo genus
Miſcere matri mitte cœleſtem patrem.
IMP. Bis natus igitur colitur à vobis DEVS?

Portenta rerum credere hæc nil vos pudet,
Quæ mira vobis mille Iudæi canunt ?
VESP. Hæc mira ſunt, ſed vera : quæ vulgò DEVS
Diſſeruit ipſe nuper : & certò palàm
Prodigia rerum mille fecerunt rata :
Profitente Cœlo Patris æternum genus,
Et hoſte teſte. Credere hæc, vulgò omnibus
Teſtata terris, non pudet nos, ſed decet.
IMP. Arguere quamquam dicta ſtultorum queo,
Certare verbis tamdiù non eſt opus.
Delira cordis ſomnia, ac dico, ocyùs,
Exuite : numen colite Romani Jovis :
In igne poſiti thuris exſudet vapor.
Huc ferte ſignum : thuris huic donum date.
VESP. Huc ergo Numen ire, niſi latum, nequit;
Iuvenes ferendo ſegne laſſari veta,
Auguſte, pondus.

(Hic fertur ſimulacrum.)

IMP. Regis imperium abnuis ?
Aggerite flammas : ſtruite feralem pyram :
Diffibulatâ chlamyde, nudatos citò
Injicite flammis impios natos patris.
TYA. Cæſar, parumper reprime furialẽ impetum:
Flagrare Iuvenes inſcios rerum, veta.
Iuvenum huc vocari potiùs auctorem jube :
Zebedæjus iſtis auctor & ſuaſor fuit :
Diſſuaſor adſit ipſe Zebedæjus ſenex.
IMP. Ex Vrbe ſenior extulit nondum pedem,
Exſilia juſſus petere longinqui maris ?
TYA. Non ille : latebris hoſpitem Clemens tegit.
IMP. Decreta veſter noſtra contempſit pater ?
Soboles, amici patris exemplum vide.
Iudæus iſte donec accitur magus,
Ego mite numen Palladis ſupplex colam,
Et inſtituto vota concipiam ſacro.
Conſulite, Iuvenes, interim in medium; brevem
Deliberandi copiam vobis damus.
Decernite in commune. VESP. Decretum eſt ſatis.
IMP. Hæc clauſtra denſâ, Miles, emuni manu,
Effugia ne qua ſuadeat clauſis metus.
DOM. Ne metue: nullus terror hinc clauſos fugat.
Ad hæc redirem clauſtra : cur hinc exeam ?
Tam malè locavi vota ? MYST. Simulacrum Iovis
Augete, Iuvenes, thure. VESP. Sic miſeri haud ſumus,
Vt tibi videmur. pergis, impurum ſcelus ?
Non marmor emoliris hoc ſurdum & rude ?

Hic ſimulacrum dejicit, & proculcat Veſpaſianus.

DOM.

DOM. Virtute patriâ, macte ; ſic fortem decet,
MYST. Prô facinus audax! pedibus obculcant Deû.
Ignoſce crimen, Iupiter, Iuvenum, precor.
Impune viſum, quæſo, ſit ſaltem mihi.
VESP. Quis hic in imis oſſibus ſerpit calor
Domiti ? DOM. Medullas mollis afflatu levi
Emulcet aura : pectus inſpirat Deus.
Agnoſcis almi numinis ſenſus pios ?
VESP. Indicia recolo. Numen ô numen bonum!
Excipere plenos, frater afflatus licet ?
DOM. Licet, libetque : pande ſis omnes ſinus
Auræ influenti ; funde taciturnas preces.
VESP. Neſcio quid inſtet: entheus, ſolito amplior,
Inſinuat ardor : magna ſunt ſenſu mala,
Quæ lenit, antè providus tantò, Deus.
DOM. Impetus ad illa cordis impensè licet
Incumbat omnis, ſceptra quàm ſordent Ducum!
Quàm pallet aurum! ut laurus areſcit levis,
Præ largioris numinis tactu novo!
VESP. Hoc ſtemma fluxi decoris, hæc laurus brevi
Caduca fronde, valeat. DOM. Inviſum bonum,
Et invidendum Cæſarum non ſit meum.
Si nunc repoſcit, ſponte reddatur Deo.
VESP. Potiora meditor, docuit ut dudum pater,
DOM. Abjecta jaceat palla : meliora expeto.
VESP. Malumus inermes eſſe, ſi Chriſti ſumus.
Inſigne belli hoc reſpuo. DOM. Exarmo latus.
Harpen remitto : pectus armavi fide.

SCENA SEPTIMA.

Tyaneus S. Ioannem mentitus fruſtra Iuvenibus ſuadet ut Iovi ſacrificent, ſed illi ad Imperatorem evocati, ad mortem ſe parant.

FALSVS IOANNES, QVI EST TYANEVS.
VESPASIANVS, ET DOMITIANVS
CÆSARES. EPHEBVS.

FAL. IO. QVâ fraude ſuevit ſæpe mentitos magus
Induere vultus, ora Zebedæi ſenis
Simulata magicis geſto Tyaneus dolis :
Miſcere promptus arte fallaci omnia :
Turbare Iuvenum corda : cœleſti impia
Regi movere bella : permixtim ſimul
Convolvere æqua, iniqua ; ſuperos, inferos :
Infanda, fanda : vera, falſa : hæc me decent.

Hæc

Hæc vita, Iuvenes, petitur hâc Cœlum viâ:
Sic pergite, aucti luce divinâ: meæ
Pars prima laudis. VESP. Vnde te miſſum DEVS
Adeſſe noſtris voluit ærumnis, pater
Optate multum? DOM. Rebus in ſummis ades:
An nos amico lumine aſpexit DEVS?
FAL. IO. Erigite feſſum, Cæſares, corpus; meo
Pendete collo. VESP. Cæſarum nomen, pater,
(Huc recidit ille ſplendor) effluxit brevi.
DOM. Res eſt in arcto noſtra; moriendũ eſt pater.
FAL. IO. Meliora, Superi! pectus inflexit meum
Querela Iuvenum miſera. Cur horror quatit
Inſuetus artus? humor an falſus mihi
Injuſſus ore manat? hæc noſtri quota
Pars eſt facinoris? anime, manſueſcis malè.
Recede pietas. Capitis Auguſti notam,
Colligite laurum, Cæſares: cur hic jacet
Abjecta temere? regium certè latus
Decebat harpe: forte geſtamen, puer,
Recinge lateri: chlamydis hoc pictæ decus
Humeros decenti regios cultu tegat.
Quid corde gemitus, Veſpaſi, ex alto trahis?
Domiti, quid iſto diluis fletu genas?
VESP. Cœleſte regnum mente complexus, pater,
Vltro hæc recuſo ſceptra Romanæ rei.
DOM. Labefecit animum ſenſus, ut ſpero, pius.
Dum ſtemma fronti redderes, quiddam mihi
Fieri putabam ſimile, quod pectus meum
Perſæpe dulce tentat. Vt quondam domo
Natus paternâ profugus, effuſis bonis,
Et helluatus patriæ ſortem rei,
Dives, repentè pauper, ad mitem patrem
Seſe recepit: utque redeuntem obviam
Progreſſus, illum ſplendido cultu pater
Ornavit ultrò, mente recolebam memor.
FAL. IO. Exempla facti hæc neſcio: & quiddã reos
Gentile narrat; noſſe videamur tamen.
Diſſimile non eſt, Cæſar, exemplum, & placet.
Ad læta vultus, filii, redeant boni:
Nam læta porto. DOM. Fare: ſat ſalvi ſumus?
FAL. IO. Planè ſat eſtis. DO. An pio patri eſt bene?
FAL. IO. Immò beatè eſt, æqua ſi patri genus
Tribuat roganti. VESP. Liberũ eſt ſupplex pater?
Cur, ſi beatus? genitor, ut video, eſt miſer.
DOM. Niſi miſer, iſto nemo degenerat modo.
Quæ res ad humiles compulit patrem preces?
FAL. IO. Publica bonorũ cauſa, Chriſtiadũ ſtatus,
Commune terræ gaudium, Romæ ſalus,

Matris, ſororis, omnium : namque hæc ſimul
Omnia peribunt, impetrat niſi jus pater.
Supplex paternus ipſe ſum ; per me rogat
Genitor potentes liberos, veri Ducem
Verum ſequentes. Ille per Superum fidem,
Per juſta Chriſti regna, per tetrum ſpecus,
Indigna vos per vincla, quæ geſtat miſer,
Per facile veſtrum, liberi ingenium pater :
Per matris, & ſororis officia obſecrat,
(In vos parentes ora retulerunt pii)
Per me magiſtrum gentium, & Romæ exſulem ;
Ne veſter ardor mortis obeundæ citus,
Et comprimendus, patris extremum diem
Feſtinet, orat : dona ne demens eat
Hæc imminutum, ac perditum, quæ vos Deus
Dat ferre, generis damna miſeratus pii.
VESP. Cur verba longo multa circuitu feris,
Si poſcis æqua ? fare quid poſcit pater ?
DOM. Faciles paternas filii excludant preces ?
FAL.IO. Scit ille veſtræ mentis ardores ſacros :
Novit furentis Regis imperium : Iovi
Vos abnuiſſe thura : nec Regis minas
Expalluiſſe, lætus audivit : Deo
Laudes rependens, prole ſe tantâ vocat
Nimium beatum. Sique, quod ſperat, preces
Accipitis æquas, certa confidit fore
Romulea Chriſto ſceptra, quæ Chriſtus dedit.
VESP. Vtinam liceret : alia nunc longè, pater,
Facienda vota. DOM. Dura conditio Ducis
Hæc : patrueles liberos hoſtes vocat.
Hoſtibus an ille Regna det nobis ? quibus
Eripere pugnat ſpiritum, Cœlum, Deum ?
FAL.IO. Pugnet, ſed audax facinus eludi poteſt,
Et facilè frangi Regis inſani furor.
Reges, tumentes impetus primos habent :
Mox detumeſcens ira paulatim redit,
Et cordis æſtus ille violentus fuit.
Citò quieſcit ira, quæ ſurgit citò.
Momenta vites prima : dein tuto furit.
DOM. Quò ſermo longo pergat anfractu, moror.
FAL.IO. Hæc eo. Tyrannus thura ſiquando Iovi
Adolere durè juſſerit : ne quid furor
Conſtituat aliquid durius, memores pater
Vt ſitis orat, poſſe vos ſurdo Iovi
Pietate ſalvâ, thuris in ſpeciem ſacrum
Fundere vaporem : corde ſub puro modò
Obſtricta Chriſto caſta ſervetur fides.
Hoc Roma poſcit, patris hoc mœror rogat :

Hæc vita, Iuvenes, petitur hâc Cœlum viâ :
Sic pergite, aucti luce divinâ : meæ
Pars prima laudis. VESP. Vnde te miſſum DEVS
Adeſſe noſtris voluit ærumnis, pater
Optate multum? DOM. Rebus in ſummis ades :
An nos amico lumine aſpexit DEVS?
FAL. IO. Erigite feſſum, Cæſares, corpus ; meo
Pendete collo. VESP. Cæſarum nomen, pater,
(Huc recidit ille ſplendor) effluxit brevi.
DOM. Res eſt in arcto noſtra ; moriendū eſt pater.
FAL. IO. Meliora, Superi ! pectus inflexit meum
Querela Iuvenum miſera. Cur horror quatit
Inſuetus artus? humor an falſus mihi
Injuſſus ore manat? hæc noſtri quota
Pars eſt facinoris? anime, manſueſcis malè.
Recede pietas. Capitis Auguſti notam,
Colligite laurum, Cæſares : cur hic jacet
Abjecta temere? regium certè latus
Decebat harpe : forte geſtamen, puer,
Recinge lateri : chlamydis hoc pictæ decus
Humeros decenti regios cultu tegat.
Quid corde gemitus, Veſpaſi, ex alto trahis?
Domiti, quid iſto diluis fletu genas?
VESP. Cœleſte regnum mente complexus, pater,
Vltro hæc recuſo ſceptra Romanæ rei.
DOM. Labefecit animum ſenſus, ut ſpero, pius.
Dum ſtemma fronti redderes, quiddam mihi
Fieri putabam ſimile, quod pectus meum
Perſæpe dulce tentat. Vt quondam domo
Natus paternâ profugus, effuſis bonis,
Et helluatus patriæ ſortem rei,
Dives, repentè pauper, ad mitem patrem
Seſe recepit : utque redeuntem obviam
Progreſſus, illum ſplendido cultu pater
Ornavit ultrò, mente recolebam memor.
FAL. IO. Exempla facti hæc neſcio: & quiddā reor
Gentile narrat ; noſſe videamur tamen.
Diſſimile non eſt, Cæſar, exemplum, & placet.
Ad læta vultus, filii, redeant boni :
Nam læta porto. DOM. Fare : ſat ſalvi ſumus?
FAL. IO. Planè ſat eſtis. DO. An pio patri eſt bene?
FAL. IO. Immò beatè eſt, æqua ſi patri genus
Tribuat roganti. VESP. Liberùm eſt ſupplex pater?
Cur, ſi beatus? genitor, ut video, eſt miſer.
DOM. Niſi miſer, iſto nemo degenerat modo.
Quæ res ad humiles compulit patrem preces?
FAL. IO. Publica bonorū cauſa, Chriſtiadū ſtatus,
Commune terræ gaudium, Romæ ſalus,

Digitized by Google

Matris, ſororis, omnium : namque hæc ſimul
Omnia peribunt, impetrat niſi jus pater.
Supplex paternus ipſe ſum ; per me rogat
Genitor potentes liberos, veri Ducem
Verum ſequentes. Ille per Superum fidem,
Per juſta Chriſti regna, per tetrum ſpecus,
Indigna vos per vincla, quæ geſtat miſer,
Per facile veſtrum, liberi ingenium pater :
Per matris, & ſororis officia obſecrat,
(In vos parentes ora retulerunt pii)
Per me magiſtrum gentium, & Romæ exſulem ;
Ne veſter ardor mortis obeundæ citus,
Et comprimendus, patris extremum diem
Feſtinet, orat : dona ne demens eat
Hæc imminutum, ac perditum, quæ vos Deus
Dat ferre, generis damna miſeratus pii.
VESP. Cur verba longo multa circuitu feris,
Si poſcis æqua ? fare quid poſcit pater ?
DOM. Faciles paternas filii excludant preces ?
FAL. IO. Scit ille veſtræ mentis ardores ſacros :
Novit furentis Regis imperium : Iovi
Vos abnuiſſe thura : nec Regis minas
Expalluiſſe, lætus audivit : Deo
Laudes rependens, prole ſe tantâ vocat
Nimium beatum. Sique, quod ſperat, preces
Accipitis æquas, certa confidit fore
Romulea Chriſto ſceptra, quæ Chriſtus dedit.
VESP. Vtinam liceret : alia nunc longè, pater,
Facienda vota. DOM. Dura conditio Ducis
Hæc : patrueles liberos hoſtes vocat.
Hoſtibus an ille Regna det nobis ? quibus
Eripere pugnat ſpiritum, Cœlum, Deum ?
FAL. IO. Pugnet, ſed audax facinus eludi poteſt,
Et facilè frangi Regis inſani furor.
Reges, tumentes impetus primos habent :
Mox detumeſcens ira paulatim redit,
Et cordis æſtus ille violentus fuit.
Citò quieſcit ira, quæ ſurgit citò.
Momenta vites prima : dein tuto furit.
DOM. Quò ſermo longo pergat anfractu, moror.
FAL. IO. Hoc eo. Tyrannus thura ſiquando Iovi
Adolere durè juſſerit : ne quid furor
Conſtituat aliquid durius, memores pater
Vt ſitis orat, poſſe vos ſurdo Iovi
Pietate ſalvâ, thuris in ſpeciem ſacrum
Fundere vaporem : corde ſub puro modò
Obſtricta Chriſto caſta ſervetur fides.
Hoc Roma poſcit, patris hoc mœror rogat :

Digitized by Google

Hoc dubia gentis, feſſa Chriſtiadum hoc ſalus,
Seniique noſtri exſilia, Domitillæ hoc petunt.
VESP. Prô caſta virtus! magne prô rector poli!
Concuſſit artus horror: exanguis tremo,
Vt execrandi ſceleris accepi ſonos.
DOM. Oculíſne verum ſpecimen adipiſcor patris,
An hoſtis? audi ſcelera, quæ ſuadet vafer.
Nec tu parentis optimi vocem ſonas,
Nec tu magiſtri maximi pectus geris.
VESP. Nec te ſequemur. Fraude luſiſti ſatis,
Cur petimur aſtu rurſus? impoſitos dolos
Exue. perire cernis inſontes: licet
Perire tandem: perge: viciſti: ſat eſt:
Bene habet. quid ultra tendis? occidi jube,
Hoc reſtat unũ, quiſquis es. FAL. IO. Fraudis meæ
Hic auſus hæret. Ilicet; nihil hic movet.
Immota virtus conſtat, & pelli haud poteſt.
Recta ad Tyrannum hinc pergo: ſucceſſu irrito
Fruſtrata fraus eſt; viribus nunc eſt opus.
EPHE. Iuvenes, ad ædes intimas patruus jubet
Vos ire: miſeris metuo nunc vobis nimis.
VESP. Miſeranda non eſt noſtra conditio, puer.
Ne querere. Frater, perge conſtanti gradu.
Animi, Sodalis, ſume monumentum hoc mei:
Hæc decora regni patruus, ut repetat, dedit,
Hæc noſtra ſaltem dona ſunt: dono utere.
DOM. O ſi Paterni tempus affatus breve,
Et, ô ſororis detur aſpectus mihi.
VESP. Nos ire quò nam patruus iratus jubet
Procul ab avitâ ſede? Clementis Patris
Non licuit ora cernere: amplexu ultimo
Explere non officia morituris licet.
DOM. Quid auguraris Veſpaſi? (quod nunc tibi
Nomen relictum eſt: illud Imperii perit)
Quid auguraris, frater? VESP. Et fauſtũ, & bonum
DOM. Quò nos Tyrannus mittet? VESP. Ad Chriſtum puto.
DOM. Eſt digna merces. Forſan & vita hæc emi
Funere duorum Cæſarum rectè poteſt.
VESP. Valete, Cives, plurimùm. Hæc vitam dies
Si ſumma claudet, patriæ, quæſo, hæc ſimul
Narrate. Vitæ flore fruſtramur brevi:
Sed quod ſepulcrum puberum per hoc teget,
Idem quietæ pacis, & regni bona
Conſilia placidi multa morientũm teget,
Te Chriſte, teſtor, aſtra qui nutu cies,
Et magna major regna Dardanidum moves.
Patriæ ſalutem in patriâ, & regnum tuum

Quæſiſſe

Quæſiſſe regno patrui noſtrum genus.
Tranquilla Romæ jura Clementem patrem
Spectaſſe ſemper : laureæ donum breve
Spreviſſe fratres. Ille nunc auctor togæ
Clemens quietæ, ſquallido arcetur ſpecu
Immeritus, inſons, integer, demum tuus.
Inſons ſequebar natus inſontem patrem :
Nunc morior inſons ; moritur & mecum hic meus,
Inſons & ipſe, frater, avulſus ſuis.
Tu qui receſſus cordis arcani ſubis,
Et cui repoſitæ pectorum fibræ patent,
Si vera teſtor, juſta ſi juſtè precor :
Quod in merentem crimen ulciſci potes,
Ignoſce potiùs : aſſeras & nos tibi.
Orata cauſa eſt. perge quò patruus vocat.
DOM. Animo recurſat Pæan hodiernus meo :
Pæana feſtum, frater, iteremus, licet.
Humana mutat regna divino Deus.

Age Dardania *Regis ab Aulâ,*
Fronde remotâ *Regis in Aulam,*
Auctle ſecundo; *Omine cum bono*
Numine frater, *Omina transfer.*
CHRISTI *fuimus,* *Ter cane mecum.*
Erimus CHRISTI. *Vicimus Io.*

VESP. Vnica mearum cura cui rerum es ſuper
Germane : quem nunc ultimum in tempus ducem,
Quid mox ſequatur, inſcium, ignarus ſequor :
In te ſupremi temporis ſaltem ſinas
Officia ſolvi : junge complexus pios.
DOM. O frater exoptate, quem ſolum mihi
Erepta poſt Imperia, poſt patris ſitum,
Poſt matris, & ſororis orbatam domum,
Comitem reliquit rebus in ſummis Deus :
In quem parentum ſumma conferrem piè
Officia : mentis dona fraternæ hæc cape,
Quæ tibi rependit grata morituro fides.
VESP. Te mihi paterni generis, & primæ locus
Conjunxit aulæ, frater. DOM. O Cœlo Deus
Accipiat ambos. Iunge complexus pios.
Valete, Cives : Patria, æternùm vale :
Animi, Sodalis, pignus hoc noſtri cape.
Carnè tere munus : & vitam, & necem
Accipis in iſto munere : hæc Cœli eſt via.

SCENA OCTAVA.

Dolent ad inferos ſe abire debere, ut ibi pœnas dent innocentibus à ſe oppreſſis,

PAREDRI.

DVx noctis Heſperugo
Extrudit Orbe lucem:
Dolos retexet umbra
Quos clara lux tegebat.
Nos fraude perpetrati
Pœnæ repoſcit Orcus.
Heu quid cruenta Roma,
Quid aula nos juvabit?
Polluta cæde fratris,
Orbata prole matris,
Quid nos juvabit aula:
Et rapta parvulorum
Spes innocens nepotum?
Et integellus ævi
Flos ille binus orbis
Noſtro reciſus aſtu?
Quid pulſa mater Vrbe,
Quid Vrbe pulſa virgo?
Quid exſul ille veri
Auctor, bonique cuſtos
Oriſque fulmen ardens,
Mentiſque flumen altum?
Vexata quid ſenectus,
Extincta quid juventus?
Quid ſquallor Vrbis ægræ?
Quid mœror orbis orbi,
Si majus inde ducet
Olim decus nepotum
Vaſtator inferorum
Chriſtus Deus Deorum?
Si major inde patri,
Matrique, virginique
Per ora poſterorum
Itura fama ſurget?
At nos ſcelus peractum
Duro repoſcit Orco.
Mercede quâ nocentes?
Mœrore ſempiterno.

SCE-

SCENA NONA.

S. Ioannes mala olim Chriſtianis eventura prædicit. Nuntius cædem Veſpaſiani & Domitii exponit.

S. NEREVS. S. IOANNES. NVNCIVS. CHORVS.

NER. QVem DEVS acerbis ſtatuet ærũnis modũ?
Nullúmne finem luctus inveniet, Pater ?
IOAN. Inveniet: at ſunt ſera, quæ ſpondet DEVS.
Animo ſubeſſe cladibus noſtrum haud decet
Genus futuris : finge te damnis parem :
Humi jacentem ſublevet mentem fides.
NER. Non cauſa me privata ; communis movet.
Nunc pande quidquid Chriſtus in longum trahit.
IOAN. Arcana ſunt, quæ nube ſub denſâ tegit.
Sed illa tandem mille poſt menſes Deus
Evolvet, & manifeſtus in apertum dabit.
Finire noſtro malit exſilio mala,
Malorum an aliud agmen exſilio hoc trahat,
Nunc (ut recenti numen in ſenſu fugit
Aciem) explicare neſcio : regnum velit
An eſſe proprium Flaviis demum haud ſcio.
Longinqua moveo : ſera nunc fando ſequar.
Septem procellas, turbine excitas nigro,
Inſtare noſtris rebus audiſtis, reor.
Deſævit una : dirus hanc Chriſti Nero
Concivit hoſtis : ceſſit exceſſu hæc Ducis.
Sex quæ timentur, imminent. Heu, heu, viros,
Heu quantus urget fœminas Regum furor !
Cùm ſæva rabies, igne furiali incita,
Ferro, ruinis, fluctibus, flammis, feris
Quidquid erit acre, quidquid ingenuum hauriet.
Exſilia jam nunc miſera, pauperiem, famem,
Vincula, metalla, damna, lanienas, luem,
Exitia cerno, & multiplex mortis genus.
Infecta tabo ſpatia terrarum, faces
Iam nunc per amplas video graſſari domos.
Oculos relucet ante Laurenti rogus :
Viſuſque flagras ante, Vincenti, meos ;
Caſtum lupanar Luciæ video : & tuas,
Catharina, rapidas mole ſtridenti rotas.
Cæcilia non me præterit : nec me fugit
Innupta, nupta ſplendidis Agnes toris :
Aliæque centum : caſta quas Chriſto fides
Denubet olim virgines : quarum genus

Nunc laudat: olim terra cantabit neces.
Poſt hæc quieſcent bella: virtutum cohors
Impune terris ibit, & niveo fides
Velata panno, & pacis optatæ decor,
Cuſtoſque veri candor, & mitis pudor.
Immo hæc Deorum ſæcla, quæ, ſtultè impius
Æmulatus aris mille, Romanus novat,
Tempus erit aliis mille cùm templis Deus
In melius olim referet: & cœtus pios
Stipabit aris, igne cœleſti citos.
Iam mihi decora regna Romuleæ rei,
Quæ præpotenti Flavius tradet patri,
Conſtante Chloro natus, aſſertor pius,
Et facta clari generis oſtendit Deus.
Tranquilla jam nunc ſæcla Sylveſtri patent,
Accepta templis: Roma quæ centum ſacrat
Delubra cerno: quæque Mygdonio locat
Decorata ſaxo: quæque regifico colit
Inſtructa ſumptu: quæque perducto ſuper
Opulentat auro. Fama Romulidum vetus
Effuſa terris omnibus, toto licet
Volitarit orbe, & Solis æquarit fugam:
Tamen orbe, quidquid celebrat, eſt victo minus.
At decora caſti generis, ignotas procul
Complexa terras, inferet Cœlo Deus:
Et orbe quidquid majus eſt, Solis vias,
Lunæ & labores tollet evectum ſupra.
NVNC. Quæ me procella, nube violentâ, procul
Differet, & inter horridos turbo Getas
Effundet? aut quæ ſaxa reſupinus terit
Atrum Prometeus vulturi præbens jecur:
Aut qua Suarnus rigida Riphæo gelu
Hoſpitia, vel non præbet, aut ſcelere inquinat
Ferus, hoſpitali cæde commaculans dapes?
Quo dira Regis ſacra ploratu querar?
Romam, an Corinthum, Domitius, an Atreus tenet?
CHO. Quæ monſtra peperit aula, Pelopeiæ æmula?
NVNC. Periere cuncta. Flaviæ gentis ſtatus
Corruit; & aulæ culmen incubuit ſibi.
CHO. Excidia noſtra plorat. exponi jube
Quæcumque vidit, dira ſint quamvis, pater.
Durata magnis corda geſtamus malis.
IOAN. Proloquere ſeriem criminis, cauſam ſcio.
Nec quæro, quis ſit auctor; at quæro modum
Criminis. NVNC. Imago ſceleris inſueti meis
Oculis inhæret fixa; nec credit ſibi
Alienus animo ſenſus: attonitus ſtupet
Potuiſſe fieri, facta quæ cernit, putans.

Poſt hæc clientum ſpatia, populorum pede
Protrita, tacitus æde penetrali locus,
Intro recedit. Flaviæ genti ſacer.
Gentilis aulæ Flamen Auguſti ſenis
Gentile ſacrum, & numen arcanum hîc colit.
Stat facinus omne gentis, & longus ſenum
Spectatur ordo. Limen auratum tenet
Veſpaſius auctor Regiæ : & latè potens
Veſpaſius auctor gentis : & Romæ Titus
Breves amores : atque fraterno minor
Regno Sabinus, laude virtutum prior.
Affixa circùm ſpolia belliſonæ tubæ, &
Præciſa pendent roſtra Carpathii maris :
Palmifera Idume mœſta, ſuppoſitâ pedes
Cervice dominos paſſa ? cœruleo ſinu
Iordanis, undas amne famulari vehens :
Solymi triumphi decora : ramoſæ facis
Tergeminus ordo, plurimo fulgens labor
Auro : & Canopi terror, Erythræi maris
Monſtrifera quondam virga caſtigans fretum
Huc ergo (nequid Atreum pudeat ſui
Diſſimile monſtrum generis) huc terræ lues,
Domitius acer liberos fratris trahit.
Armenia catulis mitiùs raptis fera
Furit : aut comanti colla Marmaricus jubâ
Perfuſa jactans, ſtabula cùm vaſtat, leo.
CHO. Iuvenes quid auſos: aut quid auſuros trahit?
NVNC. Nullâ nocentes fraude, nocituros nihil :
Vt cuncta perdat ſcelere gratuito, inſolens
Immolat ad aras Pelopis infamis nepos.
CHO. Geminóſne durus Flavios ? fratris genus ?
Suos nepotes, obſides pacis ſacræ,
Fundamen aulæ ? Civium heu votum breve !
Queis modò Latinæ jura conceſſit togæ ?
NVNC. Hos mactat ipſos. CHO. Suſtinet tantũ ſcelus
Adſtans miniſter ? NVNC. Teſte ſubmoto procul,
Monſtrator unus ſceleris infandi, magus
Tyaneus adſtat hoſpes : & ſacro præeſt
Interpres hoſtis : quidquid hic monſtrat, patrat
Veneficorum Myſta, Romanæ ſcelus
Aulæ, nepotum carnifex, Regum pudor,
Labes ruentis regiæ. CHO. Cujus manu,
Magi ordinatum fraude, perficitur ſacrum ?
NVNC. Ipſe eſt Sacerdos : ipſe contrectat ferox
Devota ſacro corpora; aſperſas molâ
Componit ipſe victimas : vittâ comas
Aſtringit ambas : nobiles tergo manus
Retorquet ipſe : nulla pars ſacri perit,

Ne non patretur ordine infandum ſcelus.
IOAN. Si placuit inquinare patrueles manus,
Cur inquinare ſcelere Tantalidum cupit ?
NVNC. Quoddam Sibyllæ carmen, & Ducũ minas,
Cladiſque magnæ nuncias ſortes canit :
Crimine propinqui generis urgeri domum :
Generis propinqui funere averti metum.
Hâc ille dirum voce prætexit nefas :
Sic ſæva Divûm monſtra diſſertat magus :
Linguas Deorum, victimæ fibras, faces,
Variumque fumum thuris, ad cædem duos
Cum patre natos quærere : hinc Romæ metum
Omnem imminere : criminum auctores ſacro
Proinde poſci, & cæde luſtrari domum.
Hoc devovetur ſcelere Clementis caput :
Hoc Flaviorum capita poſcuntur duo.
Reapſe crimen regiæ, & Romæ ſcelus
Reſidet in ipſo Rege : quem cæcus furor
Excordis iræ, Veneris & turpis vapor
Vtroque pronum raptat, & ſcelere inquinat.
IOAN. Scelus expiatur ? ſcelere geminatur nefas.
Aulæ timetur ? cæde vaſtatur domus.
Generi cavetur ? prole viduatur genus.
Fulcire tentat regna ? labefactat ſtatum.
Pacem Deorum quærit : hæc placant Deos ?
Sanguine litari numinum monſtrant minæ
Sanguine nepotum, puberum geminâ nece
Patris innocentis liberis innoxiis ?
Portenta quæ ſunt : ſacra ſi monſtra hæc vocant ?
Hæc facta placant, ſcelera quæ lædunt Deos ?
Horrent malorum probra, cur mactat bonos ?
Pietas vocatur iſta, quæ cædit pios ?
Vt eluantur ſcelera, temerantur manus ?
Vt leniatur ira, ſcelerantur ſacra ?
Heu ſterile veri pectus ! heu præpoſteros
Hominum timores ! ſumme dominator poli,
Hæc monſtra cernis ? pateris hoc tantum nefas
Impune ? nondum fractus eliſis tonat
Fulminibus orbis ? pura volvuntur ſuo
Taciturna tractu ſidera, & pleno imminet
Splendore Luna ? mite prô pectus patris !
Prô lenis iræ fulmen, & lentus furor !
Si talis ira, qualis eſt clemens amor ?
Effare : juvenes ore quo mortem ferunt ?
NVNC. Quo nemo vitam. Certus æternæ ſpei
Stetit acer animus : frontis excelſæ color,
Et roſeus ille fulgor in vultu manet
Lætior ; & ille pectore ex imo decor

Efflorет,

Effloret, index certus ingenuæ facis :
Et in ore, mentis hoſpes, exiſtit DEVS.
Neges perire puberes : naſci putes.
IOAN. Num ſenſus idem mortis ambobus fuit ?
NVNC. Majoris ardor major, & propior viro.
Veſpaſius ictum vulneris riſu levat,
Patruique culpam liberâ voce arguit,
Vltroque ſegnem in vulnus irritat manum.
Dum ſæva cædi dextra deſignat locum,
Dum pendet ictus, librat & mortem manus :
Vultu renidens ille, ſed vultu gravi.
Patruus nepotes immolas ? at cui ? DEO.
Magi Sacerdos, inquit, æternum probrum.
At quâ nocentes fraude, quos Reges modo
Orbi legebas, immolas ? regnum dabas,
Hæc cùm parabas ſacra ? patrueles opes
Times, Tyranne : non times hoſtes magos ?
At noſtra rides ſacra, qui CHRISTVM, DEVM
Negas, novumque numen induci vetas.
Cur tibi litari, templa cur poni jubes ?
Cur te Minervæ filium, cur te Deum
Iactas ? At ille noſter eſt verè Deus,
Quem morte teſtor, lingua quem moriens canet.
At tu piorum cæde qui placas Deos,
Pietatis hoſtis, hoſtis & certus Dei,
Nunc perge: CHRISTVM vindicē timeas tamen.
Hæc fatus, ora præbet : & patrui manum
Exoſculatus, vulnus excepit ſtatim.
Cervice lapſum currit, & Ieſum piè
Crebrâ retractat voce morientis caput.
Capite amputato, truncus in patrui ſinum
Occubat : at ille durus ingeſſit focis.
CHO. Heu juvenis immerentis indignam necem !
Princeps juventæ juvenis heu fortis fuit.
Fortis fuiſti, Veſpaſi : ſed nos tui,
In ſpem futuræ laudis evecti brevem,
Miſeri repente excidimus, & regno, & Duce.
IOAN. Parcite querelis : regna Veſpaſio manent.
Fortem ut decebat, fortiter cecidit puer.
Nec ille moritur, aſtra qui moriens tenet.
CHO. Hâc cæde functus, deinde quid patruus pa-(rat?
NVNC. In ſcelere perſtat crudus, atque inſtat ſibi:
Dextrâque ferrum, rore reſperſum, tenet.
Lævâ minorem Domitium ferro admovet.
At ille geminâ fratris, & Chriſti face
Impavidus aram ſcandit ; & quærit diu
Oculis, euntem ſpiritum per quæ polo
Inſinuet aſtra : ſplendor in roſeo fuit

Pallidior ore. Qualis æſtivo roſa
Sub Solè mane mœſta paulatim fugit.
Dein ora ſolvens: Chriſte, populator ſtygiî,
Fulgentis aulæ Chriſte regnator potens:
Et tu pudoris tæda primoris, poli
Regina, virgo caſta, virtutum parens:
Quacumque parte proſpicis Romam, precor,
Has cerne flammas, mater: & celerem fugam
Excipe volantis ſpiritus ad te, parens.
Si quid paluſtre, ſi quid humanum meo
Inſedit animo, ſanctus exurat calor
Demiſſus aſtris; flamen & nati efficax
Patrui favillas adjuvet: nunc me, precor,
Fratri redona: redde nunc fratrem mihi:
At mox parentes, eſſe quos noſti tuos,
Et mox ſororem redde, quam novi tuam.
Si crimen odi, ſpiritum hunc Cœlo, obſecro,
Admitte, mater: mortis infernæ locum
Ne me paventem terreat; ſi ſum tuus.
Si pectus hoc, ſi ſpiritum addixi hunc tibi.
Hic eſt dies (hunc, quæſo, reminiſci velis)
Hic ille, mater, eſt dies, quo ne ſcelus
Temeraret aliquod ſpiritum addictum tibi,
Patruo remiſi regna Romanæ togæ:
Imperia riſi: Regna nunc poſco mihi
Divina reddi, humana ſi ſprevi, parens.
Hæc ait, & enſi fortitèr jugulum obtulit.
Simili reciſum vulnerè è collò caput,
Simili cucurrit murmure, & Ieſum ciet.
CHO. Geminæ laudis decus heu geminum,
Par heu periit nobile fratrum!
Funde querelas, mœſta Iuventus.
Similis laudiſ diverſus amor,
Natuſque togæ, natuſque ſagis
Cecidit! cecidit mite pudoris
Decus ingenui!
NVNC. Exhorruiſti facinus? hic utinam trucis
Animus Tyranni ſiſtat. CHO. Eſt, quò progredi:
Vlteriùs ille poſſit? NVNC. Heu fari piget,
Quod facinus horret animus, & diro metu
Præſaga mens veretur. Vt fratres rogos
Petiere proni, capita Tyaneo dedit
Excepta lance; ſanguinem patera legit.
Ollam Thyeſtæ vereor, & fratrum dapes.
At frater Atreus alter inſcribi poteſt:
Dici Thyeſten alterum, plane eſt nefas.
Quid cardo ſonuit regius? Rex eſt. Pater,
Aliquo hunc receptes puberum tecum chorum.

SCENA DECIMA.

Imperator Clementi filiorum capita oſtendit, dein eum iubet plecti : & Domitillas, & S. Ioannẽ in exſilium ablegari.

IMPERATOR. FLAVIVS CLEMENS.
TYANEVS. S. IOANNES.

IMP. BEnè eſt : beatè eſt : cordis exſaturatus eſt
Furor : litavi : Regna ſtabilivi manu :
Regno imminentis fratris excuſſi metum.
Sat eſt : quies eſt parta. Sed cur ſit ſatis ?
Actum ſupremum fabulæ imponat ſtylus.
Carcere ſolutum ſiſte, Centurio, huc patrem :
Cernere juvabit ſquallidi ſordes viri :
Cernere juvabit. Ora natorum pater
Cùm abſciſſa cernet, ore quos motus dabit ?
Quos voce queſtus ? ingeram luctum improbe :
Spectabo vultus : exigam fructum mei
Sceleris : perirent cuncta, niſi mœſtum patrem
Natis ademptis cernerem : niſi vulneris
Imprimeret altum pectori ſenſum dolor.
Tu reliqua noſtri, miles, imperii ociùs
Meditata fortis perage : ſublato Duce,
Generis nefandi ceterum exagita gregem,
Imbelle vulgus, deditum Chriſto genus.
Diſjice, refringe, ſcinde, proturba, opprime :
Antiqua diræ cædis exempla innova :
Quære irreperta : mite ſit lethi genus,
Perire flammis, fluctibus, telis, feris.
Fas eſt in iſto genere, quod in alio eſt nefas.
At illa turba, petere quæ ferro latus
Eſt auſa noſtrum ; jura regnanti dare ;
Abſtrahere ſontem vinculis : Regis ſacra
Decreta, quantum potuit audaci manu,
Et voce dirâ exſcindere ; horrendæ necis
Devota noxæ, debitas pœnas luat.
Sed ecce, cladis genitor ignarus ſuæ
Pædore diri carceris fœdo obſitus.
Pietate victus cedit irarum furor :
Oculoſque flexit ſqualor ingentis modò
Fratris : ſed hoſtis nempe : quod primum mihi
Subeat : timore pectus, hoc vivo, mihi
Numquam vacabit. Verba ſed dentur tamen
Vltima dolori. Frater, erratum eſt ſatis.
Ignoſce crimen : cæcus, & flecti inſcius
Dolor trahebat : fateor, erravi : meo

Veniam

Digitized by Google

Veniam furori tribue : peccavi ſatis.
FL.CL. Hoſtile crimen præterit noſter dolor.
Hoſtibus amicus, fratribus multò magis
Donare veniam debeo, poſſum, ſcio.
Habeo quietæ pacis auctorem Deum.
IMP. Poſthac colatur ſanguis : irarum furor
Cedat viciſſim : quidquid odiorum fuit,
Fuerit : quieta jura moderemur pari
Omine : propinqua ſceptra jungamus, Deo
Auſpice. Liquorem Palladi liba hunc meæ :
Imple capaci dexteram, frater, ſcypho :
Gentile pondus ſuſtine ; matrem cole.
FL.CL. Libare vero numini mos eſt meus,
Ne, frater, erres : teſtor, eſt Pallas lapis.
Tu lapide melior, ſume meliores, precor,
Animos, vocantis numinis vocem audiens :
Et vive Chriſto, pace ſi verâ frui,
Et laude verâ, frater, augeri cupis.
IMP. Quod me decebat, differ in præſens : pia
Mox verba rurſus audiam. nunc hoc age :
Indue paratus regios : nexus, mei
Sceleris furores, exue : & fronti hanc notam.
Impone, frater : cinge venerandam comam.
FL.CL. Certum eſt : recuſo ſtemma regalis notæ,
Quod ſat dediſſe filiis, frater, fuit.
Quidquid dediſti filiis, patri eſt datum.
Commune natis munus, & patri dabas,
Romana natis jura cùm, frater dabas.
IMP. Fratrem potiri laude præclarâ vetas ?
FL.CL. Laus tua peracta, frater, eſt : quæro meam.
Rejicere ſtatui ſtemmatis primi decus.
IMP. Meos pudores detrahi ſaltem ſinas,
Hæc vincla, frater. FL.CL. Vinculis necti mihi
Dulce, & decorũ eſt : Vincla ſic CHRISTVS DEVS
Geſſit : ſed inſons. Laude me tantâ frui
Permitte : CHRISTI, frater, imitabor decus.
IMP. In fratre patiar ſcelera ſpectari mea ?
Servile ſignum regius ſanguis gerat ?
Dedecora noſtri criminis numquam feram :
Meus obſoleſcit vinculis ſplendor tuis.
Diripite, juvenes, vincla. FL.CL. Sic Cæſar jubet:
Exuite vincla : grata ſed nobis erant. (Chlamys,
IMP. Induite pictæ chlamydis ornatum. FL.CL.
Quam tu, gerebas, Chriſte ſplendidior fuit.
IMP. Meos nepotes, filios dignos patre.
Primos amores Vrbis acciri placet ?
FL.CL. Quæ res beare ſola mœrentem poteſt,
Prolis parenti redde conſpectum, precor.

IMP.

P. Reddo : advocentur. Filios noſcis, pater ?
noſce vultus ; fruere ; complexum expedi :
urare : viſus paſce : contrecta duos.
bitas ? quid hæres ? crede, ſunt noſtrum genus.
ſpaſius hic eſt, aptior Cæſar ſagis :
mitius hic eſt, aptior Cæſar togæ.
s ego cecidi : reliqua congeſſi focis :
cæſa mœſto capita ſervavi patri.
regna tribui, & ſpiritum extraxi modò.
træ cadentes ora taciturno lavant.
vice lapsâ verticis pondus labat.
orde ducit ſpirtus imo miſer.
nes doloris edit infelix notas.
ego beatus. FL. CL. Vaſta, diſcluſis procul
cluſa terris, maria : terrarum ſola
cluſa ponto, audite Romani Ducis
opeja facta : Fratris infandum, novum,
um, pudendum, barbarum, audite hoc ſcelus.
tu, Deorum terror, & Regum metus,
potiùs audi, CHRISTE, quas cogor miſer
dere querelas : queſtibus patris vaca
i, immerentis. Vota non facio irrita,
humile genitor ploro : tu votum es meum.
i ſum relictus : cuncta ſi deſint, tuo
nine beatus. Liberos ſi tu duos
'o intuliſti, gratulor Cœlo, & tibi.
quid pavetur aliud : orbatum patrem
re quæſo : meque, ſi merui, & meos
ribe Cœlo. Fratris hoc tantum nefas
itte : Romæ regna, quod tam nunc moves,
ielius olim verte, quæ nuper Petrus,
multa terris Paulus expertus, dato
guine, facrarunt : ſcelera terrarum amove :
ire felix ſæculum dignum Deo.
ſcelere nocuos filios patri eripis ?
fraude nocuum filiis patrem abſtrahis ?
'. Si ſcelera quæris, liberûm eſt ſcelus pater.
fuerunt : patris eſt crimen Deus
s iſte Chriſtus. FL. CL. Sceptra nūc verè gero :
ia recepi decora, nil periit mei,
l peribit. IMP. Quàm nihil, Clemens, vides ?
ò hic peribat (recipe, ne pereat) liquor :
eſt ; tuorum liberûm hic ſanguis, tibi
n nunc propino : ſume : cervicem feri (eſt.
or. FL. CL. Beatè eſt, Chriſte, jucūdè eſt, benè
or, quod unum eſt omnium : at morior tibi :
l eſt bonorum nempe paucorum decus.
.. Nobis reſerva, Lictor, abreptum caput.

IMP.

IMP. Centurio, in oras claſſe Domitillas procul
Avehe recinctas fluctibus binis duas.
TYA. Optatus ipſo in tempore aſpectum ſui
Noſter Ioannes obtulit. Lictor, caput,
Patri reciſum, projice actutum mihi.
Damis, duorum capita natorum hæc tene.
Zebedæje Solem Veſper exegit polo:
Lucebit aliquid melius, ut ſpero, tibi.
Exſilia Romæ rector, hortatu meo,
Tibi dat: abito: imperia decretæ fugæ
Hæc ipſa ſunt, ſi quæris: hæc Regis nota eſt.
Nunc hoc, amice, munus exſilii accipe
Solamen ingens: capita parvorum Ducum
Hæc Flaviorum, & hoſpitis caput hoc tui.
Hic noſtra regna ſunt: citum exporta hinc pedē,
Et fruere dono. Reliqua Tyaneus tuus
Imperia Regis tranſiget. Chriſti genus,
Abſente te, te fluctibus clauſo undique,
Ornabit, opibus uſus Æneadum, & ſuis.
Laudabis. I, nunc ſtrenuè illude exſuli.
IOAN. Improbe, nefande, ſceptra ſic ludis Ducū?
Perfide, ſuperbe, dire, crudelis, ferox.
TYA. Immò cadaver criminum, ſcelerum lues,
Laudis Charybdis, fraudis Euripus quoque.
Verbis tonantis facta reſpondent ſenis.
Tyaneus iſta dona Zebedæjo refert.
IOAN. Sunt mœſta: ſed præclara, quæ Cœlo Deus
Spectat benignè dona: tu ſpernis miſer,
Quia nil ſapis cæleſte, nil humani habes.
O dulce cari capitis exuvium hoc mihi!
O cara Iuvenum ſpolia, Romanis mihi
Potiora Regnis! ite nunc comites fugæ,
Sic ite mecum ſarcinæ pondus leve.
O me beatum munere hoſtili ſenem!
Sic ite mecum: cernit hæc ultor Deus,
Barbare: repoſcet fraudis auctorem Deus.
Huic vindicandum ſcelera te ſervant tua.
TYA. Te vindicandum Regibus trado meis.
IOAN. Ne metue: non eſt ſera, quæ ſerò venit
Vindicta. TYA. Tritum carmen antiquum canis.

LECTORI.

Actus ſecundi Scena quarta, ubi Domitillæ inducuntur, quæ poſteà nihil agunt, ab auctore diſpuncta fuerat; quia inter ſcribendum animadvertit, ſibi non licere, feminas illas in ſcenam dare. Placuit tamen eum quoque locum ibi reponere, ut ex opere præclaro nihil periret.

232

CAROLI MALAPERTII

MONTENSIS BELGÆ

E SOCIETATE IESV

SEDECIAS

TRAGOEDIA.

Digitized by Google

WLADISLAO
SIGISMVNDI III.
POLONIÆ REGIS
FILIO
PRINCIPI IVVENTVTIS.

Magne Iagellonides, cui debet Suecia ſceptrum,
Moſchua dat, Lechi ſceptra animumq́ vovent:
Accipe Karnkoviis miſſum tibi munus Athenis.
Quas bifido alludens agmine Proſna lavit.
Nec Muſis fateor, nec Phœbo digna Polono
Carmina, ni facili tu tibi digna facis:
At mea cùm ſemel hoc viderũt lumina ſidus,
Vſquam alio curſum flectere poſſe negant.
Ergo tuis patere auſpiciis & ſolvere portu,
Et timidæ primum currere navis iter.
Sic mihi, quot dixi populorum, maxime Princeps,
Spes de te iubeat tot DEVS *eſſe ratas.*

CA-

CAROLI MALAPERTII
è Societate IESV

SEDECIAS
TRAGOEDIA.

ARGVMENTVM.

NABVCHODONOSOR cùm Ioachinum regno moviſſet, Sedeciam patruum Ieroſolymis Regem conſtituit: qui fiſus deinde Ægyptiorum amicitiâ, Babylonico fœderi renuntiavit, contrà quàm Ieremias coràm, & Ezechiel Babylone captivus, divinitus admonerent: nam partim impiorum procerum conſiliis in tranſverſum actus, partim (ut refert Ioſephus) quòd duorum Prophetarum vaticinationes in ſpeciem pugnantes eſſe videbantur, ſalubria utriuſq; monita contempſit; ipſumque adeò Ieremiam malè mulctatum in fœdiſſimi carceris cloacam conjici vel curavit, vel permiſit. Premebantur intereà biennium totum arctiſſimâ obſidione Ieroſolymæ à Nabuzardano, aliiſq; Ducibus Regis Nabuchodonoſoris, donec peſte fameque diriſſimâ civibus exhauſtis, Sedecias occulto itinere, præmiſſis filiis & conjugibus, nocturnâ fugâ urbem deſerit, cujus illâ ipsâ nocte hoſtes potiti, magnam partem, ut in nocturnâ

invaſione fit, ſuccenderunt. Victor Nabuzardanus ut primùm Regem dilapſum ſentit, magnâ celeritate inſecutus, è fugâ retrahit, & Nabuchodonoſoro Reblathis agenti vinctum cum filiis ſiſtit. Rex ferus triſtiſſimo ſpectaculo filios patre inſpectante trucidari, mox Sedeciæ ipſi oculos effodi & inde Babylonem deportari mandat. *Ex lib.4. Regum cap.25. 2. Paralipom. cap. 36. Ioſepho lib.10. Antiquit. Iudaic. cap.10. & 11.*

PERSONÆ.

SEDECIAS.	ARMIGER.
NABVZARDAN.	NABVCHODONOSOR.
IEREMIAS.	FILII SEDECIÆ.
NVNTIVS.	CHORVS.

AC-

Digitized by Google

ACTVS PRIMVS.

Sedeciam initæ fugæ ſerò pœnitet.

SEDECIAS. ARMIGER.

SED. IMbellis, excors, gentis opprobrium tuæ,
Quouſque anhelum proditi ad labē imperi
Greſſum fatigas? ſiſte; jam ſatis eſt fugæ,
Ignavus ut ſis. aude, age, ſuperbos retrò
Referre vultus; nullus à tergo eſt metus.
Require Solymas, dubia qua montis juga
Vix pervicaci lumina obtutu notant,
Piceaque fumus nube prætexit diem.
Sic fruere regno: fruere; ſic Regem inclytum,
Cæloque teſte ſtrenuè ignavum decet.
Pudenda comitum turba, quid letum benè
Manu merenti denſa per Medûm agmina
Malè obſtitiſtis? turpis officii piget.
Par eſt malevolo, quiſquis ad probrum juvat.
Ruente Solymâ, non ſatis credo fuit
Necis aut ſepulcri; ſola per nemorum loca
Vileſque latebras, quærimus fato viam,
Dignum leænæ pabulum, indigni hoſtium
Oppetere dextrâ, patriæ & buſto tegi.
Adeóne dulce eſt vivere! miſerum mori!
Moriamur anime. dedecus nullâ ſatis
Morte eluendum: quâ licet, noſtro tamen
Sanguine luatur. qui probri hærentem nequit
Labem expiare, finiat ſenſum, ultima
Ferro ſecutus. Verte in infandum caput
Huc arma miles. Quiſquis è turbâ voles,
Patriæ ruinas, liberûm ulciſci necem,
Perime nocentem; rara vindicta obtigit
Tuta in Tyrannum. Quiſquis è turbâ voles
Referre meritis gratiam facilem meis,
Perime volentem: ſive crudelis mihi,
Sive es benignus, commoda Regi manum:
Mortem rependi præmium, aut pœnam rogat.
Adeſte cuncti, adeſte; quid fruſtrà pii
Exhorruiſtis? arma, non gemitus peto.
Servate lacrymas funeri, aut patriæ date
Per me ruenti. vah pudor! nemo omnium
Aut eſſe juſtus ultor, aut gratus volet?
Ite, ite, fata quemque quò ducunt ſua:
Quod quæro, promptum eſt: ſentio quà pectoris
Imi latebras cor mihi ignavum quatit,

Illinc revellam lucis exoſæ moras.
Me me ille noſtris, ſi poteſt, pœnis ſatur,
Parte è ſerenâ lentus adſpiciat poli,
Qui probrum in omne legit Iſacidum genus:
Nil fulminandum eſt, ſolus è tanto nocens
Populo ſuperſum, certius telum hâc manu
In me vibrabo. ARM. Magne Rex, quis te dolor
Agit impotentem, vitæ ut ingratus tuæ
Deum laceſſas? SED. Vt laceſſitus malum
Malus ipſe perdat: diro ut aſpectu levet
Cælum atque terras. ARM. Parce veſanis diem
Scelerare verbis, teque pietati refer.
Hæc ipſa luimus ſcelera; delirant duces,
Plectimur Hebræi. Nempe ſi monitis fores
Vatum obſecutus; ſalva nunc ſtaret Sion,
Starentque Solymæ. SED. Quos mihi vates canis?
Oracla dubiâ noſtra jam nutant fide,
Pugnantque ſecum: vincla, Babylonem occinit
Hinc Ieremias; inde Babylonem mihi
Vmquam videndam captus Ezechiel negat;
Vterque vates, fortis auctorem DEVM
Vterque jactat. ARM. Fateor, & dudum hæreo
Mecum ipſe fati dubius interpres tui;
Oracla ſed quæ cluſa perplexis latent
Vocum involucris, ipſa per rerum explicant
Eventa ſeſe: dum tamen ſors fluctuat
Incerta, ſi dant fata, quærenda eſt ſalus:
Nam cur ſalubris conſilî tantum piget?
Furor eſt apertum ruere in exitium palàm.
SED. Pudor eſt inultũ fugere. ARM. Sed ſi res ſe-(rat,
Neceſſe; fortem tempori aptari decet.
SED. Mori fugacem? ARM. Fugit hac David, pudet
Sequi nepotem? SED. Damno fugientem nepos.
Laudo Saulem mortis invictum metu.
ARM. Parum intereſt, timore quo fractus cadas.
Vitam Saul timebat, hoc victus metu eſt.
SED. Probrum timebat, nemo magnanimus tulit.
ARM. Adverſa ferre nemo magnanimus negat.
Imbellis ille eſt, ſponte qui vitam abjicit,
Lucemque duræ ſortis impatiens fugit.
Sceleratus idem, carnifex dirus ſui,
Hoc parricidâ terrior, quò tu tibi es
Propior parente. fortis eſſe animi reor
Durare contra quidquid eſt durum pati,
Nec cedere retro. ſtare quâ ſummus jubet
Statione ductor: laudis hoc verum eſt decus.
SED. Magnifica verba. macte, cui Mavors calet
Ventoſo in ore, friget ad pugnam manus.

ARM.

ARM. Hoſti probata dextera eſt. SED. Nobis pedes.
ARM. Ardente Solymâ, vertitur vitio fuga?
Totam malorum Iliada, peſtemque & famem
Memorare cogis memori? at ingrato juvat
Memorare vel ſic. Qui pedes laudas meos,
Equos requiris? fallitur quiſquis putat
Solymæ relictos; ſeſſor abſumptum gerit
Inuſitato ænigmate ſonipedem ſuum.
Bis Aquilo galeam ſparſit hibernâ nive,
Glacieque in unâ ſtupuit haſtili manum
Hærere miles, bis ſub æſtivâ cane
Animam æſtuantem duximus: nondum ſatis
Belli, aut malorum eſt? fare, quid prohibes dolor?
Quid anime refugis? fare, & invitus tuos
Luctus retracta. Tantuli è turbâ ſumus
Magnâ relicti; querimur Aſſyriis hebes
Ferrum tamen fuiſſe: cum patriâ jacet
Sorte invidendâ, quiſquis hoſtili manu
Animam profudit. Peſtis, & cælum nocens,
Ignava fata, fortium robur virûm
Miſerè abſtuliſtis: Solyma non uno fuit
Vincenda ab hoſte. Quidquid horreri aſſolet
Paſtus nefandi, dulce iejunis fuit.
Ipſa ipſa mater (conſcium teſtor diem,
Factum eſt, quod olim poſteri factum negent,
Aut execrentur,) dubia quem damnet neci,
Dum conjugem inter, inter & natum ſtetit,
Oblita matrem, Redde quodcumque es mei
O nate, dixit; vixque tendenti manus
Averſa jugulum preſſit, & cultrum impio
Defixit ictu: volvitur leto puer,
Manatque tenuis corpore exſangui cruor:
Exceptus ille eſt, ne quid infauſtæ dapis
Patri periret. Sæpè ab incepto manus
Scelere reſiſtunt: ſæpè ſe infelix parens
In facinus urget. Perge, perfectum eſt nefas,
Infauſta genitrix; perge, quod reſtat pium eſt,
Paſcere maritum: dixit, & ferro ſecat
Medium cadaver, viſcerum vellit fibras
Adhuc calentûm, moxque fruſtatim ſuos
Errans per artus, per lacertorum moras
Indocta fœdæ membra lanienæ amputat.
Et quod malorum maximum in matre arbitror,
Defoſſa geminis lumina in ſpecubus rigent,
Negantque lacrymas, torva, ſine ſenſu, furens
Vt Baccha fertur. fervet undanti latex
Iactatque aheno membra; pars lento veru
Stillat cruenta, ſubdit invitas parens

Et hîc & illîc impio flammas rogo,
Partem in remoto provida recondit penu,
Et eſſe tanto in ſcelere frugalem placet.
Epulæ inſtruuntur denique : ô fatum grave!
Vltra Thyeſtem eſt aliquid, & Grajûm leves
Vicimus Hebræi fabulas rerum fide
Cælo pudendi. Crimine alieno nocens
Ignarus illic lancinat natos pater,
Noſtri volentes : dumque præcluſæ viam
Fauces, maliſque conſcium pectus negat,
Dum ſtomachus horret pollui infandâ dape,
Pietatis omnem pertinax ſenſum furor
Evicit, utero mater invito ſuos
Fœtus regeſſit, & reluctanti viro
Scidit epulandos. I modò, & fugam exprobra,
Victaſque Solymas, quærere deſertos lares
Vix ſemivivis ; proditum regnum voca,
Alimenta quando pertinax nulla invenit
Rabies edendi, ni tuos forſan dares
Natos coquinæ. Sed quid hîc vanis diem
Terimus querelis ? fixa ſi penitus ſedet
Mori voluntas, jungere & regno juvat
Regem cadenti, facilis ad letum via eſt.
Redeamus illuc unde diſceſſum eſt malè,
Reddamur hoſti. ſcilicet magno impius
Optarit emptum Medus, ut Regem ſuis
Addat trophæis, dubia quæ meritò facit
Hoſtis ſuperſtes. SED. Num Sedecias poteſt
Cuiquam timendus eſſe ? ARM. Si vivit, poteſt.
Ludum inſolentem ludit, & miros habet
Fortuna reditus, quoſque defecit gradu,
Alterna viſens rurſus in ſtabili locat.
SED. Opem ſed unde rebus afflictis jubes
Sperare miſeros ? ARM. Vnde ſperamus nihil.
Nec ſic tamen jacemus, ut nullus queat
Erigere lapſos ; mutuam pactus fidem
Socia arma junxit. Pharia quem tellus colit
Latè Tyrannum ; flectere huc curſum licet.
Parant amicos proſpera, repoſcunt fidem
Adverſa. SED. Poſcunt, fateor ; at rarò impetrant.
ARM. Tentare liceat. SED. Nēpe Medi ut gratiam
Pharao Tyranni capite mercetur meo ;
Pacis redemptæ victima ut vilis cadam ?
ARM. Legunt quieti præſidia, miſeri occupant
Quodcumq; aſylum. SED. Cùm mori tēpus vocat,
Precariò vixiſſe poſt regnum pudet.
ARM. Matura quamvis fata nunc Regi forent,
Non ſunt parenti, conjugem, natos, pater

Orbos relinques? hanc tenent juſſi viam
Carpuntque celeres; fida ſed quoties virum
Conjux requirit? parva natorum manus
Tremente quoties ipſa cum ſilvâ tremens
Vultus reflectit, trepida quem ponè audiat
Hoſtem an parentem? propera, ut adventu prior
Tueare inermes: ſequere, quâ multum tui
Viâ anteceſſit. SED. Solus inflectit meos
Amor ille ſenſus: fateor hac victum trahis.
Prô miſera pietas! cogis infelix patrem
Vitæ peroſum vivere, & fugam exequi
Mori obſtinatum. Teſtor immitem DEUM.
Non trepidus hoſtem fugio; vos, nati, ſequor.

CHORUS I.

FILII PROPHETARUM.

IMPUNE pollicetur
Sibi impius futurum,
Quoties vibrare lentus
Triſulca tela differt
Hominum deûmque rector.
Nullus memor nefandi
Fandique noſtra curat;
Rapitur, peritque juſtus,
Premitur, jacetque virtus;
Sceleri benè, & ſceleſto eſt.
Adeſte, & innocenti
Laqueum parate mecum:
Bona undecumque præda eſt.
Sic impius: ſed æquâ
Qui lance cuncta librat,
Non ſurdus ultor audit.
Rarò pœna fugax ſcelus
Claudo deſeruit pede;
Compenſat gravitas moram:
Iuſtum rebus in anxiis
Vindex ætheris arbiter
Metu & fraudibus aſſeret.
Fruſtrà faucibus imminet
Ductis impia factio:
Fruſtrà ringitur invidus,
Cæco & murmure perſtrepit:
Iras denſo ut in agmine
Et longos apis aſperat
Non jam mellea bombos,
Aut ſpinæ & tribuli leves
Subjecto ut crepitant foco.

Fruſtrà conſiliantium
Cœtus pervigil excubant,
Et linguas acuunt ſuas;
Serpens ut trifidis micat
Vno gutture ſibilis.
 Iuſtus propoſiti tenax
Fretus numine proſpero
Caſſos non timet impetus:
Vt qui rupis in arduo
Paſtor vertice confidens
Inſanum mare deſpicit.
Aſtu callidus & dolo
Doli prenditur artifex:
Hæret implicitus pedem
Plagis quas malè tenderat.
 Hæc quondam cecinit ſacer
Vates ſub Solymæ jugis,
Nervis dulcè loquacibus,
Verbis lenè ſonantibus;
Subjectaſque Sionio
Valles reddere vertici
Vocali docuit lyrâ
Ieſſæi genus inclytum.
 Hæc nuper Ieremias
Tetro in ſpecu canebat,
Quò Principum immerentem
Retruſerant furores;
Medio è lacu monebat,
Cùm vix tenace limo,
Cùm vix olente cœno
Toto emineret ore:
Vel ſic tamen rebelles
Regemque, Principeſque
Toto increpabat ore.
Nunc æquus ille vindex,
Suam ſuique vatis
Vltus vicem, rependit
Regi parem, ſceleſtis
Ducibuſque talionem.
Fugitant paventque anheli
Rex ipſe Principeſque;
Fugitant paventque fruſtrà:
Victor ſuperbus inſtat,
Iam jamque terga prendit.
Dabunt, dabunt ſceleſti
Captiva colla vinclis,
Quæ vatibus parabant.
At unus ille tetro,

Liber

Liber ſpecu remiſſus
Bis Solyma capta cernit,
Et barbaros verendus
Refulget inter hoſtes.
Nuſquam præſidio DEVS
Fallax deſtituet ſuos:
Orbis concidat, & chaos
Rerum diſſolvat decus,
Illæſum caput erigent
Inter fragmina mundi.

ACTVS SECVNDVS.

Nabuzardan fugientem Sedeciam inſequitur, & capit.

NABVZARDAN. NVNTIVS.

NAB. VT pedibus alas addit & vires timor!
Vix antegreſſos, longâ & enectos fame
Sequimur Hebræos, plus tamen curſu valent.
Hîc dubia rurſus ſemita in plures abit.
Vos, quà renaſcens vix benè affulget jubar,
Properate; major turba, quà Pharium eſt iter,
Mediumque Titan pendulus librat diem:
Vos ite medii. abſtruſa, defoſſa, invia
Luſtrate celeres; vile non petitur caput,
Nec præda tenuis. unicum monitos volo;
Servate Regem, regiæ & ſtirpem domus
Tenete vinclis, quos Nabuchodonoſoro
Placet exhiberi. ruite, & in vulgus truces
Sævite reliquum. Siſtite hîc reliqui gradum,
Captemus auras undique, haud longè reor
Abeſſe Hebræos. Næ meis ſi laudibus
Accedat unum, currui ut junctum meo
Regem triumphi ferculum eximium traham;
Tum me beatum, & cælitum excelſiſſimum!
Per gemina Phœbi luſtra vix fractum Ilium,
Aſiæque columen dirutum Argivi canunt,
Aut mentiuntur; nec meæ poſſint tamen
Officere laudi, perfidæ, & numquam ſatis
Solymæ jacentes, hâc jacent ſtratæ manu.
Puditum eſt Pelaſgæ fraudis; ut fortes decet,
Vicere Medi. quidquid ad regni caput
Tot antè regum ſtruxit inſanus labor,
Ferro reciſum eſt: turrium immanes premunt
Suos ruinæ: facta per muros via eſt,
Quos qui jacentes videat, haud credat tamen

Digitized by Google

Potuiſſe ſterni. Qualis evictis furit
Obicibus amnis, cùm jugo montes fluunt
Nivei ſoluto, miſcet & cæli novas
Imber ruinas; ille per campos vagus
Veritos, per arva fertur, & tumidum undiq
Diffundit agmen: talis horrendùm intonans
Miles per hoſtem cæde molitur viam,
Ferrumque & ignem ſtringit, utrovis ferens
Exitium: Hebræi morte non unâ cadunt.
Hunc flamma latebris pellit, ut ſtricto indua
Mucrone pectus; ille dum ferrum timet
Hoſtile, patriis eligens flammis mori,
Mortem, ſepulcrum quærit, & domi invenit
Solyma ululatu tota femineo ſonant,
Ipſoſque terror pænè victores ſubit:
Congeſta patrum decora, cælatas trabes
Depaſcit ardor, regiam flammæ ambiunt.
Nec parcit ignis, parcere ut victor velit.
Non prohibet avidas flamma, non peſtis man
Medios per æſtus, inter ardentes globos
Semjuſta miles ſpolia populator rapit.
Quique obſtinatæ tædio victus moræ
Damnabat arma nuper, auro nunc gravis,
Spoliiſque onuſtus geſtit, & geminis lubens
Ignoſcit annis. gratius magno bonum eſt
Quodcumque conſtat, pretia commendat labo
Sed quid moratur miles huc Regem mihi
Pertrahere vinctum? ſalva ſi noſtros fugit
Hæc præda caſſes, non ſatis victas reor
Mihi eſſe Solymas: contumax notum eſt capu
Noti rebelles; rurſus indomitâ parent
Cervice bellum: plebis ingenium feræ
Vel inde diſce, liberis ſaturi ſuis
Fugiunt parentes: quis vagus campis Geta,
Quis inhoſpitali Caucaſo, aut mediis ſatus
Scythiæ pruinis tam ferum potuit nefas?
At quem citato video præcipitem gradu?
Libet ire contrà. Fare; quo res eſt loco?
NVN. Dux magne ſalve. ſalva res, ſalva omnia
NAB. Rex ergo captus? NVN. Captus. NAB
lætum diem!
Vivo, triumpho. ſed rei geſtæ ex fide
Seriem recenſe. NVN. Dum feram hinc illinc v
Venamur oculis, fortè decuſſo orbita
Notata rore eſt, quà pedum veſtigiis
Iamjam ſubactam gramen attollit comam:
Dum ferimur illuc, & datas prædæ notas
Sequimur anheli, ſenſit adventum prior

Rex ipſe noſtrum; ſenſit, & vultum ſimul,
Simul arma flectens, Siſtite ô ſocii fugam,
Tenemur, inquit; non decet tergo viros
Excipere mortem, pectus adverſum date,
Ferte arma in hoſtem. ſic miſer fruſtrà ſuos
Increpitat: illi denſa per nemorum impigrè
Dumeta reptant, quemque quà ſubigit timor.
Vt abeſſe ſocios vidit, & nudum latus,
Infremuit amens: aggerat furias dolor,
Furiæ dolorem; nec pudor turpes ſinit
Captare latebras. Ergo non dubius mori,
Per tela & agmen pronus adverſum ruit;
Suaque laceſſens fata, fulmineum rotat
Enſem huc & illuc, quaque pilorum ſeges
Cuſpidibus horret denſior, curſum incitat.
Qualis cruentus inter Armenias leo
Deprenſus haſtas, aſper & dirùm infremens
Cervice totas excutit fulvâ jubas,
Strictoque nunc hos dente, nunc illos petit.
Nos, quando juſſa non ſinunt aliud tua,
Eximus arte vulnera, aut clypeo cadunt.
Miratur ipſe indigna tam lentos pati
Impunè ab uno, cominus nullum ſibi
Conſerere dextram; dumque violento imminens
Furore in ictum ſurgit, ingentem impetum
Æreique triplices non ferens clypei moras
Diſſiluit enſis: hæſit ignotum intuens
Capulum,atq; inermem dexteram: at turba undiq;
Clamore in unum tota ſublato volat.
Centumque fruſtrà manibus obnixum premit.
NAB. Facere imperata militis primum eſt decus,
Non quidquid ira ſuaſerit, temerè obvium
Truncare ferro: ſiſtere ardentem impetum
Vel inter arma, jamque libratam manum
Revocare ab ictu, cùm tuba receptum canit:
Per jacta paſſim ſpolia, per fuſas opes
Hoſtem irretorto lumine fugacem ſequi,
Hoc militare eſt. Nunc & hoc noſtrum reor,
Diſpicere veſtris paria quæ meritis queant
Præmia reponi: faxo ne fraudi fient
Neglectâ cuiquam ſpolia, dum ſequitur ducem.
Quid verò Regis liberi? an tutum tenent?
NVN. Iam puto tenentur: vix enim exiguo patrem
Spatio anteibant, ut fugaces prodere
Regis miniſtros mors propè admota impulit.
NAB. Sapienter iſtud. Emica actutum in pedes
Quà te antecedit rumor, & noſtro refer
Hæc certa Regi; Reblathis quantocyùs

Victor-

Victoſque Hebræos, meque victorem affore.
At at propinquo tremuit armorum ſono
Concuſſa tellus : militem agnoſco meum.
Rex ecce trahitur vinctus.

NABVZARDAN. SEDECIAS.

Infandum caput,
Rebelle, vecors, ergo ſperabas meas
Evadere manus ? Siccine ? incenſæ ruant
Tuo igne Solymæ, concidat regni ſtatus,
Regiſque ſcelera populus immeritus luat,
Dum tu malorum machinator facinorum,
Buſtumque patriæ, tota quem numquam ſatis
Solyma obruiſſet, ſubtrahis leto caput ?
At ſi obſtinatè ſederat numquam jugum
Subire noſtrum, quin priùs dira omnia,
Peſtemque, & ignes, & famem, & bellum pati,
Et cuncta ferre, ferre quæ obſeſſus poteſt ;
Poſt ſtrata flammis Solyma, poſt peſtem, & famem
Cui te reſervas deinde ? quæ regna altera
Perdenda reſtant ? meliùs ardentem rogum
Patriæ ſubiſſes funus extremum tuæ :
Rex occidiſſes. Perditum an tanti fuit
Supereſſe, poſthac ut tibi fruſtrà invoces
Mortem relictam ? vile ludibrium hoſtium.
Vivax miſeriis tempus ut quæras tuis ?
SED. Quæcumque amarus ingeris victor probra,
Audire merui : fateor, & ſerò pudet.
Parum rebellis, contumax parum fui ;
Res eſt inepta, facere perfidiæ modum.
Poſt pertinaces hactenus belli moras,
Poſt tot meorum funera hoc unum dolet,
Veſtro quòd igne Solyma non noſtro jacent.
Hâc ſi deinceps ſtare non poterant manu,
Poterant perire : cuncta cumulaſſem priùs
Quibus ſuperbis ſpolia. & ardenti ſuper
Cumulo irruiſſem ; trahere labentem omnia
Regem decebat. Nec tamen jactes tuos
Tantùm triumphos ; non tuâ victos premis
Virtute Hebræos : Solyma conſumpſit lues,
Tu diruiſti : facilè & imbellis poteſt
Iactare flammas. NABVZ. Captus armatũ improb
Laceſſit ore ? SED. Qui mori lucrum putat,
Laceſſere hoſtem captus armatum poteſt.
NABVZ. Procace linguâ melior, armatus fugis,
Pugnas inermis ? SED. Arma ſi reddi jubes,
Manu refellam quidquid objectas probri. (fuit
NABVZ. Hoc facere Solymis decuit. SED. Et fact

NABVZ

NABVZ. Cùm præ ſe Hebræos miles Aſſyrius canes
Ageret fugaces. SED. Perſicas inter nurus
Narrare captam fortè cùm Solymam voles;
Adverſa veſtris tela vix aliquot benè
Tenuiſſe in urbe militum larvas refer,
Quos ſola macies, luridi & vultus color
Faceret timendos. NAB. Facilè fruſtrari impetum
Hoſtilem ab altis turribus quivis poteſt,
Et trahere bellum. SED. Facilè, ſi ignavi obſident.
NABVZ. Laudes ſceleſte pergis argutis meas
Obterere dictis? ſaxo ut hic ſidat tumor,
Et agere victum doctus aſſueſcas malis.
Cæcâ ut recluſus nocte, pœdore obſitus,
Tecum ipſe ſtatuas victor, an victus fies.
SED. Fortuna miſerum facere, non timidum poteſt.
Exſilia, mortem, mille pœnarum modos,
Quamque his & illis eſſe pejorem reor
Minare vitam, carcere & vinclis preme;
Exſtabit animus liber, invictus, ſuus.
NAB. Sic te eſſe jubeo liberum, invictum, tuum.

CHORVS SECVNDVS.

FILIÆ SION.

Ex cap. 2. Lament. Ieremiæ.

EHEV! quantis merſit tenebris
Solyma iratus ſuperûm Rector!
Eheu! quanto turbine vertit
Celſa ætheriæ tecta Sionis!
Quæ ſurgebant æmula cælo,
Nunc æqua ſolo culmina fumant.
Dum prona ſuo fræna furori
Laxat, avitæ nil memor ædis,
Sacra profanis culmina miſcens,
Vnâ obvolvit cuncta ruinâ.
Regibus olim condita priſcis
Monumenta patrum ſubruit ultor;
Celſis poſitas montibus arces,
Mœnia foſſis collapſa ſuis,
Planum Aſſyriis conſtravit iter
Nobile regnum; regnique Duces,
Fortia bello pectora, Medo
Dare ludibrium pertulit hoſti.
Ipſe ipſe animos fregit Iudæ.
Ipſe ipſe ánimos ſurgere Perſis
Dedit & robur, numine dextro;
Cùm præcipites agitant noſtros

Mœnia

Mœnia circum, dum cuncta metunt
Obvia ferro; ceu flamma leves,
Agitata notis, haurit ariſtas.
  Fuit ille, fuit tutela ſuis:
Nunc crudelem verſus in hoſtem
Tela inſenſo dirigit arcu,
Nervum adductis cornibus urget:
Figit medium, mediumque fugit
Pectus arundo morte relictâ:
Quemque, ut formâ & robore præſtat,
Primum ignavo deſtinat orco,
Quas continuit preſſitque diu,
Irarum omnes fundit habenas;
Ignis ut arcto fornice clauſus,
Furit effracto fornice victor.
  Non quaſſa jacent ariete Medo
Mœnia Solymæ; murum hoſtili
Turreſque manu DEVS armipotens
Vertit ab imo: DEVS ipſe tuos
Iuvenes letho merſit acerbo, &
Totam opplevit cladibus urbem.
  Quod ſibi quondam penetrale ſacrum
Proprio voluit jure dicatum,
Hoſti ceſſit præda profano:
Vt diſjectis ſepibus hortus,
Quem fœdarum ruit ingluvies
Vertitque ſuum. Nil ſacra movent
Otia, feſtum & ſabbata damnat:
Capita Superis proxima, Regem, &
Nihilo Myſtam Rege minorem,
Ludum Aſſyriis dedit opprobriis.
  Vix nota ſuis ara ſacrificis,
Numquam externo violata pede,
Pervia cuique eſt. Atria ovantum
Vndique plauſus ſacra volutant,
Vt cùm feſto carmine nuper
Perſonat ædes: at nunc alios
Impia pangunt agmina cantus.
  Nec præcipiti nos mente DEVS
Dedit exitio; digerit olim
Hæc fata ſciens, neu noſtra putes
Temerè verti: librata ſuo
Aere pependit linea, Solymæ
Dum tecta ſolo funditus æquat;
Dum celſa cadunt mœnia, & ipſum
Quod celſa tegit mœnia vallum.
  Deſoſſa ſuis ærata latet
Porta ruinis; ſolido vectis

Fuſa

Fuſus aheno, ſera non uno
Obdita ferro, contrita jacent.
Soliti portis jura ſub altis
Reddere proceres, nunc illa timent,
Quæ dat victrix jura libido.
Heu ubi ſanctæ regula legis!
Vbi fatidicûm carmina vatum!
Populo nullus ventura canit,
Aut ſua vanus ſomnia narrat.
Rigidis tecti corpora villis
Iacuere ſenes, tepido crinem
Cinere ſparſi; prohibet nullus
Hoc de Solymis ſumere victor.
Virgo pudicas laniata genas,
Virgo ſolutas lacerata comas,
Patriæ ſeſe in pulvere verſat.
Tabida longo lumina fletu
Acies ſenſim tenuata fugit.
Intima torquet viſcera luctus,
Felleum amaras jecur in lacrymas
Abit effuſum, terramque rigat.
Dum tot in unam congeſta diem
Mala ploramus: cùm depoſiti
Solymæ propter compita paſſim
Pueri dulces linquunt animas;
Preſſoque infans ubere fruſtrà
Moritur primo in limine vitæ.
At quibus ætas grandior os jam
Vocemque dedit; Heu ubi panis!
Heu ubi, mater optima, vinum eſt!
Miſeri clamant; voceque in ipſâ
Defecta calor membra relinquit.
At ſi qua pio natum exanimem
Fovet amplexu, gremio hic matris
Animam reddens colla reclinat.
Quibus aſſimilem tua fata Sion?
Quibus exemplis relevare parem?
Miſeri miſerum hoc ſolamen habent,
Similis ſocios memorare mali.
At nemo tuis cladibus uſquam
Æquando tulit. Premeris toto ut
Obruta Ponto, nec opem in tantis
Quiſquam ærumnis ferre laborat.
Quis ferre tamen (fac velle) queat?
Somnia vates delira tibi
Cecinit blandus, nimiumque favens
Scelera obtexit: nemo ſalubres
Gemitus movit, quibus inſenſum

Provida

Provida poſſes flectere Numen.
Tibi Niliacis affore ab oris
Spondebat opem, tibi Chaldæas
Marte ſecundo pellere turmas;
Sed ſpe miſeram luſit inani.
Nunc qui Solymæ collapſa videt
Tecta viator, manibus plauſum
Geminis tollit, motanſque caput,
Illáne Solyma eſt nobilis, inquit,
Tot populorum regia nutrix?
Illáne ocellus, mundique decus?
Inhiant patulis rictibus hoſtes,
Acuunt preſſis dentibus iras,
Stridentque feri; ſibila vibrant
Anguis ad inſtar. Celeres, ajunt,
Currite ſocii, rapite incenſas
Avidi Solymas, vertite ab imo.
Quantum Iſacidum eſt, Medûm agminibus
Quantula præda eſt? En illa dies
Vltima Hebræis, feſta Aſſyriis
Tandem illuxit. Benè habet: votis
Lucem adſpicimus mille petitam,
Per tam longi tædia belli.
Quæcumque DEVS tibi fata, Sion,
Sanxerat olim, quæ præſagâ
Fuerant vates mente locuti,
Nimis, heu! veris rebus adimplet.
Neſcius ulli parcere, ſævit
Durus in omnes. gaudere tuis
Dedit immitem cladibus hoſtem,
Celſumque tuâ ſtare ruinâ.
Tacitè cives patriæ è buſto
Timidis cælum queſtubus implent.
Et tu miſeræ nata Sionis
Funde perennes oculis rivos;
Non nocte tibi, non luce tibi
Requiem indulge; madeant geminæ
Vſque aſſiduo pupulæ ab imbri.
Nec te pigeat nocte ſilentî,
Vigilum quoties nocturna dabit
Buccina ſignum, duro corpus
Tollere ſtrato, ſeraſque DEO
Dicere laudes: nivis in morem
Vere ſolutæ Domino coram
Cor funde pium; tolle pudicas
Cum voce manus, & ſparſa viis
Iuvenum memora corpora totis;
Pietate DEVS tangitur iſtâ.

Adſpic

Adſpice cælo Pater Abramidum,
Aſpice quam tot cædibus urbem
Viduam linquas. Ergóne placet,
Quæ membra manu mollia finxit,
Eadem truncet, ſua diſcerpens
Viſcera mater? Penetrale ſacrum
Proprio Myſtæ ſanguine fœdant,
Proprio vates; num fortè jubes
Cruor ille tuas imbuat aras?
Puerûm obſcœnæ ſparſa volucres
Corpora tundunt; inhumata ſenum
Membra ſuperſtant: ferro pariter
Iuvenes trunci, & nubilis ætas
Stravere vias. Heu ſæva dies!
Semperque tua nobilis ira!
Funeſta dies! quæ communi
Regnum exitio Regemque tulit;
Dum tu veniâ flecti indocilis,
Sternis ſimilis cuncta furenti.
Vt ſacra Deûm feſta quotannis
Populi circùm turba frequentat;
Non ſecùs hoſtes coiêre mei,
Nimiùm celeres tua juſſa ſequi.
Cinxêre meos aggere cives,
Nemo ut vigiles fallere tecto
Tramite poſſet, nemo furoris
Immune tui ſervare caput.
Quæ tot alebam regia mater
Gremio natos læta ſuperbo,
Orba, infelix, quâ voce parens
Deinde vocabor? Barbarus hoſtis,
Ætherque nocens, & dira fames,
Vario hauſerunt funere ad unum
Cara relictæ pignora matris.

ACTVS TERTIVS.

Nabuchodonoſor victoriâ elatus, adversùs DEVM *inſoleſcit, Sedeciæ inſultat, & dira quæque minitatur.*

NABVCHODONOSOR. IEREMIAS.

NAB. QVē Phœbe noſtro cernis imperio parēt,
Quacumque Nereus incoli terras finit,
Seu retegis orbem melior, & primis novus
Occurris Indis, ſpatia ſeu menſus poli
Currus Ibero tingis emeritos freto?

Iam ter rebelles ferre ter domiti ſciunt
Victorem Hebræi; poſuit Ægyptus minas,
Sociaſque vidit ruere & æquari ſolo
Quieta Solymas. Genere mortali altior,
Par gradior aſtris; omnis aut unum adſpicit
Dominum ſubactus orbis, aut unum timet
Laceſſere hoſtem; fœdus Aſſyrium ultimi
Hominum repoſcunt lege quâ victi ſolent.
Cælum eſt relictum: dignus eſt noſtris labor,
Dignus trophæis. Iuppiter poſthac mihi
Certare ſolus auſit, & niſi abditus
Cælo lateret, ſi pedem liceat pedi
Conferre, vincam. Memet habuiſſet ducem
Terrigena miles, qui gravi Pindum jugo
Impoſuit Oſſæ, tertium ad ſuperos gradum
Struxiſſem Olympo. Quid Deûm turbam moror?
Si ſunt tamen Di: Iuppiter cælo imperet,
Ventoſque ſenſus domitet expertes; meum eſt
Regnare vivis: imbribus cælum obtegat,
Tegam ipſe telis; gravior at nubes cadet
Quàm concitato: fulmen incertum vibret
Non deligenti ſaxa diſtringens manu,
Timidoſque inani territet populos ſono;
Non hæc triſulcum dextra, ſed telum vibrat,
Quo deſtinatum certiùs figit caput.
At te quis animi devium exagitat furor
Recutite Iuda, numen ut toties meum
Demens laceſſas? moveram regno duos
Reges paterno: tertium indignum ætheris
Vitalis hauſtu, Marte bis fractum meo,
Solio locaram; rurſus intumuit ferox,
Reſideſque in arma compulit populos: luat,
Luat ſceleſtus; ſentiat quidquid grave
Iratus audet victor, aut victus timet.
Quærit rebellem, quiſquis ingratum malè
Sceptro reponit. Nempe ſi inviſum genus,
Natos, parentes ultor extinxem priùs,
Non deinde toties aliud ex alio ferant
Bellum nepotes: perfidos naſci puto,
Vt nemo doceat; nulla tam fixa inditur
Natura ſoboli, nulla tam certò obvenit
A patre rebelli liberis hereditas.
Benè eſt: tenetur tota cum catulis fera;
Nullum relinquam ſtirpis infandæ ſuper.
Huc pertrahantur. At quis è contrà gradum
Taciturnus infert veſtis ignotæ ſenex?
IER. Rex magne, vatem ſponte captivum adſpici
Cui dira Solymæ excidia, cui totam dedit

Seriem malorum noſſe regnorum Arbiter.
Ni mens fuiſſet læva, fatorum minas
Pridem imminentûm potuit admonitu meo
Vitare Iudas: potuit; at tumidi Duces
Inauſpicatâ tela ſumpſerunt manu.
Traxere bellum, cujus Aſſyrium quoque
Miſereret hoſtem; pluſque pœnarum tibi
Volens pependit Solyma, quàm poſſis ferus
Exigere victor. Pace ſed dici hoc tuâ
Liceat: Suorum ſcelere, non veſtro Sion
Exciſa ferro eſt: alibi regnorum decus
Huc ferat & illuc aura fortunæ levis;
Noſtri ille Rector, cujus æterno omnia
Nutu feruntur, imperî ad clavum ſedet,
Rerumque taxat moribus noſtris modum.
Te, quem ſecundo bella ſucceſſu efferunt,
Animos feroces premere, moderari impetum,
Memoremque ſortis eſſe communis decet.
Suis ruinis Solyma quem tumidum facit,
Tumidum domaret meliùs; hoc Babylon loco eſt,
Vnde illa cecidit: quique momento obrui
Imperia noſti victor, ipſe mox tuo
Docere id ipſum victus exemplo potes.
Nec mille forſan Ducibus, aut annis moram
Facies duobus: fata quàm paucis DEVS
Tam lenta dixit? una nonnumquam dies
Funere triumphos mutat, & famulo Ducem.
Hæc tu memento; quoque fortuna altiùs
Te læta tollit, leviùs afflictos preme:
DEVM faventem metue, nec tutum puta
Efferre cuiquam contumax cælo caput.
NAB. Sua cuiq; dextra eſt, quod DEVM populi vo-(cant.
IER. At illud unde eſt quod tuam dextram vocas?
NAB. Mene ergo terræ filium, aut fungum putas?
Non ſunt parentes? IER. At ſuæ parentibus
Dextræ fuerunt; unde? NAB. Quem captas ſenex,
Regē, an Sophiſtam? IER. Neminē eſt animus meis
Captare verbis; nec tamen noſtrum arbitror
Palpare Reges. Rex es; at te hominem decet
Meminiſſe eumdem: purpuram, & regni notas
Natura neſcit, quæ ſinu nudos dedit,
Nudoſque recipit. NAB. Iure naſcendi pares,
Fortuna poſt diſcrevit. IER. An ſorte hæc regi,
Nutúne potiùs mentis æternæ putas?
NAB. Fortuna magnum eſt numen, aut nullū reor.
IER. Fortuna nullum eſt numen, aut cæcum puta.
Non deligenti dona ſi ſpargit manu,
Cur colitur aris, nulla quæ merita adſpicit?

Digitized by Google

Fruſtrà es colendo, demereri cùm nequis.
Sin merita prudens penſat, & votis favet,
Fortuna non eſt. NAB. Fata, fortunam voca, aut
Quodcumque tandem volvit humanas vices;
Niſi ille potiùs, quem ſibi quivis manu
Sancire poterit, ordo fatorum manet.
IER. Æquúmne fuerit, ſummus ut rerum parens,
Quæ cuncta ſapiens condidit, caſu ſinat
Neglecta ferri; ut quidlibet temerè audeat
Libido inulta? num tuo morem hunc velis
Regno obtinere, regis ut nullo metu
Legumque nullo, quiſque quod lubitum eſt nefas
Deſignet ultrò? NAB. Quid ſi & hoc mundi decus
Temerè coiſſe nobiles cenſent Magi?
Cur ſorte nequeat, ſorte quod natum eſt, regi?
IER. Sublimè flammas mille qui appenſas videt,
Stabilique cælos ritè volventes vice
Lunæ labores; Solis eximium jubar
Nunc alta ſcandens ſpatia radiati ætheris,
Nunc capita gyro noſtra propiori legens,
Libranſque toti lance bis juſtâ diem
Noctemque mundo; cernere hæc, inquam, poteſt
Oſtenta rerum, credit & cæcum chaos,
(Magis ipſe cæcus) cuncta dum miſcet, ſinu
Fortè omnia extudiſſe? pars mundi quota eſt
Veſtra illa Babylon, quam tot artificum manus
Vix condiderunt? nemo, quæ certâ undique
Ratione conſtant, eſſe fortunæ putat.
NAB. At ille Olympi, ſi quis eſt rector, polum
Habet, habeatque; dum tamen terras ſinat
Nobis regendas: ſorte diviſum mihi
Non invidendâ cum Iove imperium feram.
IER. Mundi ille rector, qui tibi ſuperbas dedit
Frænare gentes, hoc tributum Regibus
Imperat, honorem, & Numinis læſi metum.
Reges timendi gregibus imperitant ſuis,
Major minores territat Reges DEVS.
Tute ipſe noſtrum carcere & vinclis premis,
Sibi perduelles non domet Reges DEVS?
NAB. Nequit rebellis eſſe qui nulli fidem
Obſtrinxit. IER. At qui condidit, cunctos ſibi
Obſtrinxit idem. Lege non aliâ ſumus.
Quis cum parente pactus in manum venit,
Dicto audientem filium & frugi fore?
Dei, & parentum naſcimur: non vendicat
Mancipio abactum filium ut prædam pater.
NAB. At enim parentum nota majeſtas palàm
Et nota Regum, facere ſi juſſa abnuis,

Vindex

Vindex poteſtas. quod coli Numen jubes,
Si nemo novit, ſi ſceleſtis integrum
Addit, & utróſvis fulminum afflatu petit?
IER. Documentũ in ingẽs Regibus Hebræi ſumus,
Quàm certa Superi damna neglecti ferant.
Nec tibi ſuperbo cuncta ſi ad votum fluunt,
Sic fuerit olim; vindicem agnoſces DEVM.
Sæpè ille ſeram, ſed gravem pœnam exigit.
NAB. Longinqua narras; tempore accepto interim
Vtamur. IER. Ecquod tempus acceptum vocas,
Cùm polliceri craſtinum nemo audeat?
NAB. Cane iſta Hebræis: numina, & vates mihi
Timent minari: ſi meis quiſquam audeat
Obſtare votis, obruam Myſtas ſuis
Deoſque templis. IER. Obrui putris queunt
Ludibria trunci, ſtulta quæ Perſis colit:
At ille noſter qui tenet cælum DEVS,
Nuſquam tenetur clauſus, & nuſquam deeſt;
Mortaliumque fata, regnorum vices,
Non fortuitâ cæcus ex urnâ movet;
Sed mente longè providâ rerum modum
Metaſque ponit. NAB. Regna, regnorum ſtatus,
Martem ſecundum, vota in hâc poſui manu.
Precariò regnatur, ubi capiti imminet
Major poteſtas. IER. Qui DEO ſubdi abnuit,
Regnare longùm non poteſt. NAB. Poſſum, abnuo:
Teſtorque nullos eſſe quà regno Deos.
Abſcede vates: trahitur en vinctus mihi
Rex perduellis.

NABVCHODONOSOR. SEDECIAS.
FILII SEDECIÆ.

Téne ego infandum caput
Aſpicio? ſed quo perfidum cultu decet.
Hâc ſpe paterna ſceptra moderari manu
Dederam immerenti, bella ut ingratus mihi
Hoſtis reponas? SED. Fateor, ingratum tenes,
Sontem, rebellem: dira ſupplicia ingere,
Ferrumque & ignes; mille per mortes neca.
Nil deprecabor meritus: at talem quoque
Aliquid rogare liberùm infelix manus
Cogit parentem; parce puerorum indoli.
Et quos tenellæ primus ætatis decor
Subducit iræ, victor indignos puta
Quorum cruentes ſanguine ultricem manum.
Non illud oro, priſtinæ ut fortis decus
Nomenque teneant, liberis hanc ſpem meis
Perfidus ademi; patere, quod captis ſat eſt,

Servire miſeros, nobili & vinctos jugum
Accipère collo. Regibus nemo hoc neget.
Sic tibi ſuperſtes vivat illa ſpes domus,
Aliuſque ſolo nomine Evilmerodach
Virtute reddat, reddat & vultu patrem ;
Partiſque populos addat imperiis novos,
Si quos relinques. NAB. Arma qui nuper ſer
Solymis rotabat, verba quàm blandus jacit !
En tibi trahuntur liberi ; amplexu, oſculis
Laſſare ; ſic te decuit agnoſci patrem.
FIL. Pater heu! pater mi! SED. Filii heu digni
Feliciore ! quid tenellis compedes
Tentare rigidas manibus incaſsùm juvat ?
Heu vana pietas ! FIL. Heu pater! miſer heu
SED. Ite, ite nati, Principis pectus feri
Mollite lacrymis : veſtra ſollicitum ſalus
Habet parentem. nil meas pœnas moror.
FIL. Miſerere Princeps, vinculis patrem ex
NAB. Procul amoveto, lictor, inviſum genu
Pereant ſceleſti. SED. Sceleris auctorem ten
Reum, fatentem : parce turbæ innoxiæ,
Niſi ſi in parentem crimini pietas datur.
NAB. Iam ſunt nocentes, perfidi, ſi ſunt tui
Tollantur hoſtes. SED. Hoc capit nomen pu
NAB. At capiet olim, Solyma cùm generis
Recidiva ponet : pertinax amor hic patris
Conſulere natis ante Chaldæos ſuis,
Penituſque belli tollere ſementem admonet.
SED. Ceſſat leonis, hoſte proſtrato, furor ;
Lacerat cadàver ſi qua de vulgo fera eſt.
NAB. Proſtratus hoſtis ſæpè vires integrat.
SED. Non ſic jacemus Iſacidæ, ut cuiquam
Poſſimus eſſe. NAB. Surgere, qui vivit, po
SED. Victorem in omne lenitas vulgus dec
Quid Regē in ipsū? NAB. Nēpe qui Rex no
Niſi hoc dediſſem. SED. Regibus fueram ſa
Hoc non dediſti. NAB. Fateor ; hoc habea
Quòd perfidorum perfidus Regum es nepos
Cavere noſtrum eſt nequa damnatum genus
Soboles propaget, ſemper ut minoribus
Perfidia placeat major, & inauſa audeat.
SED. Quos jam rebelles (velle fac) rurſus
Tentare populos ? Quantulum Iſacidum fa
Peſtiſque reliquum fecerant, flammæ & fu
Inimicus hauſit : nulla tam grandis ſenem
Ætas redemit ; feminam nullus pudor,
Niſi forma placuit : vix ſatis leti capax,
Per vulnus infans matris occubuit ſuæ,

N

Naſcendo moriens. Sed quod indignum hactenus
Poſſit videri, pugna nocturnis tegit
Commiſſa tenebris; fecit hoc tincti ſemel
Ferri libido, fecit incenſus dolor.
Non facilè frænos ira, non Mavors capit.
Quodcumque tandem eſt, militum fuerit ſcelus;
Adhuc cruentum nulla te abſentem poteſt
Feciſſe cædes. Nunc ubi armorum impius
Reſedit ardor, tollere puellos potes,
Miles quibus pepercit, & miles furens?
NAB. Hoc eſt quod altâ luce victorem pudet,
Quòd adhuc inulto nulla vindicta obtigit.
Atrox, cruentum ſi quid admiſſum hactenus,
Id noſter animo miles indulſit ſuo;
Mihi nil litatum eſt: nunc meum tempus vocat.
Furere furorem. Lictor, hæc monſtra abdito
Specu reconde, pauca dum mecum exigo,
Pœnamque Hebrææ quæro perfidiæ parem.
Impunè ut abeant, nec mihi meritas luant
Pœnas Apellæ? nulla tam indecorem dies
Arguerit umquam, tamque non memorem mei.
Benè eſt: petebat liberis parci ſuis:
Pater hic tenetur; quà dolet, ferrum exigam.
Parentis oculos morte funeſtet ſuâ
Inviſa ſoboles. Numerus anguſtus meo
Tres ſunt furori, fateor: at quotquot poteſt
Mortes timere, videat; & geminis ſtatim
Luminibus orbus imprimat viſum nefas,
Animoque deinceps ſemper infelix ſuos
Luctus revolvat. Hic placet pœnæ modus.
Sibi ſuperſtes funus extendat ſuum,
Careatque luce vivus; & quidquid poteſt
Auferre cuiquam Parca fatalem colo
Fuſum recidens, vita viventi auferat
Miſera, per omnes tracta pœnarum modos.
I ferrum & ignes, lictor, i mortes para.
Me regiæ intus jam dapes dudum vocant.

CHORVS TERTIVS.

FILII PROPHETARVM.

Crederet quiſquam? Superis honores
Invidet vecors hominum libido:
Suppares Divis pudet ire Reges.
Altera exſurgit Babylone moles,
Iamque vicinis minitatur aſtris,
Et novi cælum quatient Gigantes.

Ille vaſtator Solymæ, cruore
Ebrius noſtro Nabuchodonoſor
Paſcitur thuris nebulâ, Deoſque
Pinguis omenti procul à vapore
Æmulus arcet.
Parce terrarum Superûmque rector,
Parce, ſi culpam ſatis hanc luerunt,
Parce, ſi nondum ſatis eluerunt,
Aliger primi ſceleris repertor,
Dum tuis certat titulis ſuperbus;
Quiſque, quos umquam genuit nepotes,
Antè damnavit malè cautus Adam.
Ilicet diræ nitor ille lucis,
Candicans cælo rutilus novello,
Sede ab excelsâ ruit, ultimiſque
Squallet inferni tenebris barathri.
Iſte fatalem violare morſu
Auſus autumnum, vetitoſque doctæ
Arboris fœtus, miſer eſſe primus,
Pluſque quàm vellet, didicit malorum.
Noxa non uni ſtetit una magno;
Poſteris dentes hodieque ab illo
Dentiunt morſu, metuuntque tangi.
Creduli quondam vitio mariti
Feminæ ad fraudes patuiſſe narrant
Pyxidem ærumnis gravidam, maliſque:
Inde morborum incubuiſſe terris
Agmen, & totum tenuiſſe mundum.
Hæc fide vates memorent Pelaſgâ
Et coli ad lumen celebrent aniles.
Eva Pandoram facit innocentem.
Et capi blandæ facilis maritæ
Vxorius Adam.
Tempore ex illo miſeranda proles
Naſcimur matrum propè parricidæ;
Voce teſtati gemituque primo
Omen infauſtum genitalis horæ.
Terror Alcides Nemeæ ferarum
Si fuit quiſquam; fuit ille quantus
Quilibet noſtrûm: modò natus infans
Quæſiit lucem, & gemuit repertâ
Luce miſellus.
Scilicet cunas puer inter arctas
Guttur eliſit tumidum colubris;
Maximum credo facinus patravit,
Et ſuo dignum Iove, noctibuſque
Nequiter junctis, benè cùm papillas
Vberum preſſis tenuit labellis.

Nec ſuperborum potiora noſtris
Iura natales habuere Regum:
Sint licèt feſti populo, fuere
Flebiles nato, miſeræque matri.
Qui modò auratâ radias coronâ
Squallidus gemmis, populiſque circum
Sceptra moliris metuenda centum:
Qui pedum irato quoties ſub ictu
Succutis terras, tremulumque mundum,
Ferreos armas ſonitu maniplos:
Qui datos cælo temerare rerum
Terminos audax, ſubicis carinis
Montium ſaltus, equitique tutum
Per freta inſternis tabulata pontem:
Pone quos circumdedit apparatus
Sortis alternans favor inquietæ,
Et tuis pollens opibus ſuperbi;
Qualis à partu tenerùm rubebas,
Faſciâ qualis puer obvolutus
Cura pendebas gerulæque pondus,
Qualis ignotas vagus inter umbras
Sutilis cymbæ referes Magiſtro
Ordine naulum.
Tutiùs Princeps animi modeſtus
Subdit æterno ſua ſceptra ſceptro,
Numinis caſtas veneratus aras.
Hinc caput rerum pius auſpicatur,
Gratus huc lætos iterùm refundit
Exitus: ſeu cùm domito triumphans
Hoſte, feſtivas vehitur per urbes;
Seu togâ clarus ſtudiis beatæ
Pacis indulget, fruiturque parto
Civium tutus animis ſuorum.
Impotens regno, ſuperûmque temtor,
Quem juvat toti populo timeri,
Horreat cunctis metuendus omnes.
Excubent quamvis vigilum catervæ,
Hæreant denſo lateri cohortes;
Nulla ſecuros vehet hora ſoles,
Nulla tranquillos feret hora ſomnos.
Qui tot incedit comitatus armis,
Vix fide incedit comitatus unâ.
Sæpè qui regum genua advolutus
Dexterâ prenſat, diadema fulvum
Reſpicit limis; inhiatque ſceptro,
Qui manum blandis terit uſque labris.
Immemor ſortis nimis ille noſtræ eſt,
Qui tot incertis homines rotari

Caſibus cernit, renuitque demens
Cedere cælo.
At cujus ictu proximæ ſtridunt fores ?
Quis ille vultum mœſtus & fletu gravis,
Atro verendum cinere conſperſus caput,
Nimiumque noſtri ſimilis ? impexum manu
Mentum revellit ; ſquallidam ſpargit comam
Diverſa jactat brachia, adductis ſonat
Pectus lacertis, veſtium abrumpit ſinus,
Hoc more noſtro : pectus appreſſum pilis
Intus cruentis horret. Hebræus palàm eſt,
Quicumque miſer eſt. Tantulum huc ſecedit
Propiuſque mœſti verba captemus ſenis.

ACTVS QVARTV

Cædes filiorum Sedeciæ, & Sedec. ipſius excæcatio.

IEREMIAS. CHORVS.

IER. SVpreme rector cuncta qui nutu mov
Erítne tandem gravibus ærumnis m
Erítne per te ? Solyma Davidis labo
Totque inde Regum, pulvis & tumulus jace
Nos præda trahimur, biſque diſperſis nova.
Exilia mandas : ſpatia ſed terræ negant.
Non unus hoſtis ſpolia de nobis tulit,
Non una Medus ; trita Babylonem via eſt,
Et trita Memphim : ſola Iudæis negat
Iudæa ſedes, cetera exſulibus patent,
Nullumque Hebræo vilius vênit caput.
Meruimus iſta fateor, & ſi quid poteſt
His eſſe gravius ; fecimus cælum nocens
Diri nepotes ; melior at Patrum tibi
Memoria ſubeat. Abrahæ imperiis fides
Probata duris, caſtus Iſaci timor,
Et tot Iacobi pectus invictum malis.
Pietate avitâ patere natorum ſcelus
Obliterari. Stirpe ſi exſcindi ultimâ
Placet Iſraëlem, quis tuis meritos dabit
Aris honores ? quis tuas laudes canet ?
Ammoniúſne perfidus ? noſtris ferox
Medus ruinis ? fuerit incaſsùm via
Medium per æquor, aggeris ſtructi modo,
Vbi mare geminâ fronte marmoreum ſtetit ?
CHO. Quî ſic repentè fixus obtutu ſilet
Senex in uno ? totus horreſcit comis,

An

Animamque pectus vix anhela item capit.
Haud dubia vatis ſigna jam pleni DEO.
IER. Quid me furore concitas iterùm ſacro,
Æterne genitor, mentis alienum meæ,
Tuæ capacem? Quæ, quibus vates canam?
Quæ fata reſtant? aliquid extremas poteſt
Vltra eſſe flammas, nec ſatis Solymæ jacent?
Vtinam occidiſſent totæ, & hoc ſaltem darent
Fata in ſupremis unicum ærumnis bonum,
Nihil timere. Sola metuendum mihi
Facitis tyrannum parva natorum cohors
Capti parentis. Prô ferax ſcelerum dies!
O magne Rector quid novi monſtri objicis!
CHO. Averte in hoſtes omen infauſtum, ô DEVS.
IER. Nihil ominamur, providi ut vates ſolent,
Olim futurum: video & interſum malis.
Geruntur intus; tota res luce & palam eſt.
En ille Superûm temtor, & bello inſolens
Nabuchodonoſor, Regis exuvias mei,
Davidque ab alto purpuram oſtentat toro.
Frontem tiaras noſter, & ſacræ comam
Cinxere vittæ: geminus hinc illinc Ducum
Diſcubuit ordo: ſpolia Solymorum micant,
Et hic & illic. ipſa quæ pictis premunt
Aulæa lectis, noſtra diſtinxit manus;
Et quæ ſuperbis fixa regalis domus
Parietibus hærent, monſtra calcati maris,
Merſoſque currus, bella, Myſtarum tubas
Muris timendas, mille proſtratos Duces,
Et facinus omne gentis Hebrææ canunt.
Merum ſacrato, prô nefas! auro rubet;
Vile in profano eſt: miles hoc quivis bibit.
En ecce Ductor memorat armorum vices,
Et caſtra parvo tota metatur mero,
Victaſque Solymas; Hic Sion nuper ſtetit,
Tulitque cælo proximum è terris caput.
Relligio gentis unica hic templum fuit.
Sæpè hac rebelles, prima dum valli darem
Præſidia circùm, cominus pugnam parant,
Audentque ſignis ſerere collatis manum.
Illic ſepultæ Rex per ambages viæ
Iam luce dubiâ profugus è terrâ exſtitit.
Sic bella pingit; calice mox toto impiger
Falſiſque Solymis proluit madidum caput.
Io, triumphos, ceteri aſſenſu fremunt,
Geminantque plauſus. CHO. Lacrymas ſocii date
Gemituſque contrà, plangite infauſtum diem,
Et tota noſtris Reblatha lamentis ſonent.

IER.

IER. At at nefandæ ferculum cœna
Dignum ſatelles. Agite, ſic menſis q
Primis ſecundæ ; ſanguinem hæ ſiti
Vinctus Sedecias trahitur ; & totus
Miſeri parentis liberi ſtipant latus
Denſantque pavidi. CHO. Magne re
Miſerere tandem, vultu & afflictum
Iudam ſereno ; parce, per ſi quid tib
Vnquam parentum dulce noſtrorum
IER. Vix miſera greſſum cominus po
Veruſque Hebræus ante ſimulatum ſte
Aſſiluit iſte, qualis è Gangetico
Iejuna luſtro tygris ad prædam volat.
Ardent minaces ore truculento genæ,
Exundat irâ pectus, & largo inſuper
Baccho tumeſcens, igne non uno furit
Nec multa fatus, voce violentâ inton
Ferrum ſatelles : moxque devotos nec
Lumine pererrans, cæde quem primâ
Patris dolori dubitat, & peragi nefas
Iuvat ordinatè. Macte, conſilium capi
Dignum tyranno. ſubiit extremos patr
Servare luctus, ipſa quos ætas minor
Et blanda pietas altiùs cordi impriman
Sedet ille trunco fixus, hoc ritu ſuas
Spectare mortes placuit, & toto frui
Luctu quietum ; dirimit hinc illinc bre
Spatium miſellos. impares numerus fac
At pro duobus dexter aſſiſtit patri
Ætate fratres Ioſias vincens duos.
Lictor puellum quiſque correptum tene
Ferro & paratâ pendet in vulnus manu,
Spectatque nutum. Lancinant totidem n
Iam cor paternum, totque vix unus capi
Animus timores, Ioſias totum hinc rapit
Rurſum minores inde ſollicitant duo :
Dividere patrem vellet affuſum tribus.
Violenta ceu cùm maria diſcordes agunt
Feruntque Zephyri, cedit atque inſtat ſib
Inſtabilis unda ; nauta cui faciat pedem
Incertus auræ, vela in ancipiti tenet.
Iterùm efferati regis indomitum prece
Lenire pectus genitor infelix parat,
Poſitoque natos poplite advolvi jubet.
At ecce Ioſiam ſupplicem fruſtrà ſemel
Pudet fuiſſe ; decora majorum puer
Pictoſque vultus cernit, & faciunt ſuo
Animos nepoti. Liber ad manes tibi

Genitor præibo; ſed decus ſpreti feram
Mecum tyranni. Dixit, & jugulo necem
Hauſit ſui ſecurus, eductum cruor
Ferrum ſecutus vulnere ingenti fluit,
Donec receptâ morte procubuit ſolo,
Humique feſſo lumine requirens patrem,
Vidit tyrannum: vidit, & moriens quoque
Vultus retorſit. Triſtius letum hæc facit
Pietas parenti: nititur fruſtrà ſuis
Pugnax catenis, pectus inſano gemit
Ferri ſub ictu, vincula quod unum ſinunt.
Hinc trepidus infans, territus fratris nece,
Lictoris ipsâ veſte contexit caput:
Marmaricus ut cùm perculit totas leo
Cum nemore caulas, audiit fremitum pecus,
Minorque tauro turba congeminat latus:
Carnificis illinc alter obſervat manum
Strictumque ferrum, conſcius fratrem ſibi
Vnum anteire. Spectat, & longo impius
Rex ſcelere gaudet; néve disjunctus parum
Primi ſecundus obruat ſenſum dolor,
Diſpenſat iras lentus, & ſpatio necem
Doctus tyrannus quamque diſtinguit ſuo.
Ergo ut paternos tantulum primus furor
Remiſit artus, fecit & luctus novi
Animum capacem; proximum cædi imperat,
Adicique fratri. Barbarum quamvis ſonum
Senſit puellus, ſeque ab incauti manu
Rapuit miniſtri, turba currenti favet:
At ille parvo facilè trepidantem gradu
Secutus, enſem penitus in tergo abdidit.
Gemino puellus flumine aſpergit ſolum,
Et utrimque moriens pronus in patrem cadit.
CHO. Prô facinus atrox, dirũ, & aſpectu horridũ!
IER. Tepido paternos ſanguine implentem ſinus
Exanimis ipſe genitor amplexu ultimo,
Vincliſque circùm corpori affuſis premit.
CHO. Miſerande genitor! IER. Stricta quod nequiit (manus,
Frigentis oculos oſculis claudit ſuis,
Et ore preſſo ſpiritum abeuntem legit.
Odêre tandem triſte convivæ nefas,
Quin ipſe Solymæ clariùs victor gemit,
Palamque diro parvulos prædam dolet
Monſtro ſtitiſſe: vellet incolumes fugam
Tenuiſſe, vellet morte defunctum levi
Toto parentem conditum regno tegi.
Solus furori barbarus conſtans ſuo
Terret gementes. hoſtis eſt, cui hoſtium

Ægrè

Ægrè eſt recidi penitùs inviſam indolem.
Ignave lictor tertium hoc monſtrum neca.
Ictum parabat ille, cùm parvas manus
Oculoſque contrà trepidus obtendit puer:
Vicitque pietas, & novo monſtro ſtupet
Mucrone ſtricto lictor ad cædem piger:
Nec blandus infans, nec ferum pectus movet
Lictor patronus: precibus accreſcit furor.
Vt cùm medullas hauſit, & corpus ſacer
Depaſtus ardor oſſibus vacuis furit;
Iam medici, & omnis aſperat tactus malum;
Intus revulſis torridum fibris jecur
Quas biberit undas, urit, & gelido ampliùs
A latice vires Stygius accendit vapor.
Sic dira rabies, impia, intractabilis
Regis cruenti ſævit, & pectus ferum
Ardet magis magiſque furiarum impotens.
At tibi necandos lictor imbellis tuos,
Si renuis iſtum, liberos, inquit, dabo.
Vix dum coactâ carnifex totam manu
Mortem tenello pectori infigit ſatis,
Facinuſque & ipſum cùm facit, damnat nefas.
Aſt ubi cruento tres videt ſparſos ſolo
Cruentus ipſe, nec novas mortes timet
Iam genitor orbus; pectus oppreſſum diu,
Furiaſque, & omnes laxat irarum impetus
Dudum paratos: vincla nequidquam excutit
Arctatque motu, ringitur, frendet, fremit,
Opprobria diris miſcet, & quidquid ferum
Inſanus animo ſuggerit promptum dolor.
Hoſtes laceſſit, fata, nec cælo impius
Superiſve parcit: mille nunc ignes vocat
In ſe aut tyrannum; nunc remolito chaos
Hiare mundo, ſeque & infandum caput
Vlteriùs Erebo, Tartari ad finem ultimum
Vivos videntes ruere, nec dubitet prior
Trahere ſequentem. Riſit indignans minas
Amarus hoſtis, luminum & geminas faces
Capite revelli voce violentâ imperat.
Vltrò miniſtros noſter irritat probris:
Adeſte barbari; adeſte (ſi convitio
Emenda mors eſt) belluæ; atque bis addite
Funeribus unum. facitis? & puerûm neces
Auderis ultra? adeſte, & inviſum diem
Eruite; parte moriar hac ſaltem mei,
Quæ tot ſuorum funere implevit patrem.
Vnum oculi, & illud eſſe poſtremum volo.
Torvi tyrannum aſpicite, & obliquos mali

Hirquos

Hirquos rotate ; barbari vultus notas
Odiumque menti figite æternum meæ.
Nec plura fatus, præbuit firmum caput
Ad utrumque vulnus ; lictor hinc illinc premens
Vnguem ſub ipſos orbium infodit ſpecus,
Oculoſque ab imâ funditus ſede extudit
Tum quoque feroces. Perſtat indomitus furor :
Vacuique vultus igne truculento micant.
Vinclis ſolutus, vellit hærentes genis
Fibras, & altâ luce veſtigans diem
Gaudet tenebris : ſanguine implevit manum
Taboque latè regias ſpargens dapes,
Ipſum & tyrannum. Quòd tibi, ſi qua id tamen
Iuſtitia cælo curat, hoc dignum D E V S
Factis reponat ; cæcus hanc unam velim
Aſpicere lucem. CHO. Siluit, & ſenſim ſibi
Vates relictus excutit membris D E V M.
O dura nimiùm fata ! cui monſtro, ô Pater,
Exterminandos placuit Iſacidas dari !
IER. Miſella turba, quid tuas clades gravas ?
Anteire lacrymis funera, atque uno malo
Bis eſſe miſerum, me jubet ſolum D E V S.
Quid ante tempus fata luctumque occupas ?
Non ſunt tamen futura, quæ coràm geri
Loquebar abſens ; facta nunc, facta ultio eſt :
Ite, ite celeres, quotquot infauſtæ Sion
Natæ ſuperſunt, facite mox totâ excitæ
Ab urbe coëant, regii ut ſtirpem tori
Donent ſepulchro : quà jacent, ſparſos legant
Parentis oculos ; marmore ut clauſum pari,
Quod licuit unum, filii hoc habeant patris.
Abiere : quæ nunc prima, quæ demum miſer
Poſtrema plangam ! fumat, & lapſæ vetus
Querela Solymæ eſt ! polluit templi intimos
Hoſtis receſſus ; ordo Pontificum ſacer,
Rex ipſe, regum prole cum totâ perit ;
Captiva turba eſt. Regis elati minis
Par ſit poteſtas, cardines mundi ultimos
Bello fatiget, nec ſuo perſtet loco
Immune cælum. Magne regnator Deûm
Tam lentus audis ſcelera ! tam lentus vides
Reges ſuperbos ! ceteri an quidvis patrant
Impunè, nullo numinis læſi metu ;
Solique Iudæ dextera triſulcum gerit
Vibratque telum ? Comprime, ah ! vocem dolor,
Et ore dignos impio queſtus doma.
Antè, antè placidi mille violatum eſt probris
Nomen parentis, fœderi illuſum ſacro,

Trancis

Truncis litatum, juris infractus vigor,
Fas omne pulſum. Iuſtus Iſraël DEVS;
Cùm plectit, & cùm parcit, ex æquo bonus.
Majore ſcelera noſtra taxavit modo;
At ſcelera nullum noſtra ſervarant modum,
Nec te, ſuperbo capite quæ terres Deos,
Inſana Babylon, mitius fatum manet.
Divina ſi quid cælitus veri canunt
Reſponſa vatum, ſi quid ad modulos lyræ
Auctor futuri certus, atque idem inclytus
Ieſſæus armis: muta pendebunt tuis
Nablia ſalictis, quando victoris ſoli
Fluenta propter paſcet Aſſyrium gregem
Captivus hoſpes; forſan & nuper ſuum
Pecus ipſe ducet. Patrium fruſtrà melos
Cantare juſſus, quale, dum Sion ſtetit,
Solymis ſonabat, occinet feſtâ tibi
Pro voce gemitum: Siccine, heu! ſacra exteris
Prodamus hoſti? deerat hoc unum malis
Cantare miſeros. antè dediſcat ſuas
Mea dextra chordas, antè lingua torrido
Hærens palato vocis officium neget:
Obliviosâ quàm mihi mente excidant
Solymæ penates, inclytum & templi decus:
Quàm mihi madentes ulla lux tergat genas,
Niſi quæ Sionis mœnia & templi obrutas
Reſtituet aras. Tu tamen cælo arbiter
Qui cuncta cernis, reddere protervæ vicem
Memento Idumæ, voce quæ nuper meos
Stimulabat hoſtes: Vertite ex imo omnia;
Eruite vel quod terra defoſſum tegit.
Nec tibi, meretrix magna, quæ faſtus meos
Faſtu premis majore, vindex deſuper
Dormit ſeverus. Aderit, ô! adſit dies,
Victorque felix, paria qui noſtris tibi
Remetiatur præmia: & pueros ſinu
Raptos parentum frangat ad ſaxum impius;
Matremque nato ſpargat exanimem ſuo.

CHORVS QVARTVS.

FILIÆ SION.

SI pectus gemitu, brachia planctibus,
Si rivis oculi ſufficient novis;
Extremam ſociæ dicite næniam,
Dum funus patriæ condimus ultimum.
Huc mœſtæ facies ſqualor, & orbitas,
Funeſti huc gemitus, huc iterùm dolor
Poſtremumque veni. Non ſolitis placet

Cor figi ſtimulis ; ſubde animo faces,
Quas nec continuis pupula fletibus,
Nec lapſu minuat temporis orbita.
En nudáta tibi pectora ſolvimus,
Et crimen patriæ pulvere ſordidum.
En quæ multiplici funere lividas
Sulcavere manus vulnera per genas,
Irritata novo ſanguine perpluunt.
Ploratus oculi quod datis, eſt leve.
Nil flendúm ſolitis perpetimur modis:
Salſas vulneribus vergite lacrymas,
Et mixtim geminum per laceros mihi
Vultus flúmen eat. Siſtite lugubrem
Hîc pompam, comites, caraque pignora:
Molliri tepidis vulnera fletibus,
Componique decet parvula, dum calent,
Doctâ membra manu : ſindone cùm deeſt
Quâ regum tumulo corpora contegas,
Infelix pietas ; pondus inutile
Peplum, barbarico ſtamine diditum,
Et fluxam cidari detrahe carbaſum.
Cui tanto miſeræ comimur ambitu ?
Nimis, heu ! clari generis ſoboles,
Heu certa nimis ! accipe Princeps
Quæ prima tibi lamenta damus,
Quæ prima ferunt verbera planctus.
Accipe Ióſia, qui ætate duos
Anteis fratres, qui morte duos :
Te ſupremâ voce ciemus
Solymis ſerò nate tuendis,
Citò formoſæ nate parenti.
Miſera heu mater ! nimis in luctus
Fecunda tuos, quæ te regio,
Quis victor habet ? Miſera heu mater !
Seu tua nondum funera ſentis,
Seu nota gemis : quis ſollicitæ
Animum poſſit fallere matris ?
Captiva parens, orba, infelix,
Vidua vivi conjugis uxor,
Quos hîc gemitus, quæ verba dares,
Si tantus habet ſua verba dolor ?
Vos, ô comitum turba dolentûm,
Ite ad planctus, explete vices
Dùm mater abeſt ; ite, ſed illis
Quibus ipſa parens viribus ite.
Innubà quantum potis es virgo,
Animo totam concipe matrem.
Innuba quantum ſatis es virgo,
Paribus matrem redde querelis.

Occidis eheu ! occidis eheu !
Tantum ad luctus oſtenſe tuis
Puer infelix : quem ſpectabant
Sceptra ſecundum, mors ſpectabat
Impia primum. Tibi Davidis
Fortia populi geſta vovebant,
Salomonis opes, Ioſiæ caſtos
Superûm cultus, dignos ſolio,
Dignos proavi nomine mores.
Superi vanas riſere preces,
Zephyrique leves vota tulerunt.
Occidis eheu ! occidis eheu
Puer infelix ! tecumque omnes
Spes ſub gelido marmore claudis.
Ades ô noſtri gaudia nuper
Splendorque chori, virgo puelle :
Huc caſtus ades, nec turpe ſinus
Tibi virgineos tetigiſſe puta.
Ades, & lacrymis implere meis,
Dum vulnus hians, ſaniemque premo.
Heu vulnus atrox ! quò vita tibi,
Quò noſtra omnis gloria fluxit.
Altum heu vulnus, nimiumque patens
Oblitus eras in quem fureres
Dire ſatelles, pueri quando
Impete tanto ruis in jugulum.
Formoſe puer, patere intonſus
Per colla fluens lactea crinis,
Non doctus acu, ſed lege ſuâ
Notos ſeſe criſpet in orbes.
Ora parentum confuſa notis,
Lumina blandæ matris amores,
Lumina celſæ frontis honorem,
Claude æternis claude tenebris.
Niveum roſeis junge labellis
Propiùs dentem, ſtrictiùs æquo
Ora tetendit ultimus ardor.
Tende ſub imum brachia pectus,
Sceptroque habiles belloque manus
Ad funebrem flecte decuſſim.
Sic compoſitum quodcumque tui eſt
Ioſia ignoto redde ſepulchro ;
Patrium Aſſyrius diripit hoſtis.
Sed ſic compoſitum condite Ioſiæ
Quod mortale fuit : non violabilis
Pars noſtri melior, vulneraque & necem
Triſteſque inferias ſpiritus effugit.
Nequidquam ſolito carmine præficæ
Affantur poſitum corpus, & impio

Decertant animum jungere funeri :
Manes innocuos inter, & Abrabæ
Exceptus patrio eſt parvulus in ſinu,
Securuſque feri Nabuchodonoſor
Ævum lætus agit.
Nec turpi Ioſias occubuit nece ;
Quem non Rex animi terruit impotens,
Elati tumidus nube ſupercilî,
Non pendente minax vulnere carnifex.
Aliò luctus vertite veſtros,
Aliò planctus ; ſua juſta tulit
Lacrymaſque puer de tribus unus.
Qualis cupido ſectus ab ungui
Flos veris honor (quem virgineæ
Carpſere manus, dum quæque ſibi
Sertum arguto pollice nectunt)
Cui ſua nondum forma receſſit,
Cui ſua ſenſim forma recedit ;
Nec enim tellus jam mater alit :
Talis veſtros pueri vultus
Nunc candor habet, cedenſque genis
Decor extremus quiddam ſolito
Plus more micat ; ceu ſupremo
Natura parens munere funus
Dignata, novos afflet honores.
Scilicet iſtæ timor armato
Meruere manus eſſe tyranno,
Vix benè balbâ voce parentum
Pappare infans nomina doctus,
Scilicet olim bella moveret,
Patriæ quærens ubi fortè locus ;
Sortiſque memor quam noſſe nequit,
Si tamen æquum tollere cenſes
Quidquid poſſit metui quondam ;
Et idem juſtum tutumque putas ;
Evilmerodach, reliquamque tuæ
Spem tolle domus : hac lege licet,
Metui poſſunt. nempe Aſſyrius
Rex Sennacherib (dignus ab illo es
Tertius heres) jugulum natis
Dedit incautus ; quaſque colebat
Cernuus aras, victima major
Sanguine ſparſit,
Parcite longis turba querelis :
Fugit ardenti levis hora rotâ,
Nec niſi furtim licet eſſe piis.
Conferte ſuos Ioſiæ fratres,
Donaque tumulo mittite raptim,
Qualia deceat mittere captas ;

Digitized by Google

Occidis eheu ! occidis eheu !
Tantum ad luctus oſtenſe tuis
Puer infelix : quem ſpectabant
Sceptra ſecundum, mors ſpectabat
Impia primum. Tibi Davidis
Fortia populi geſta vovebant,
Salomonis opes, Ioſiæ caſtos
Superûm cultus, dignos ſolio,
Dignos proavi nomine mores.
Superi vanas riſere preces,
Zephyrique leves vota tulerunt.
Occidis eheu ! occidis eheu
Puer infelix ! tecumque omnes
Spes ſub gelido marmore claudis.
Ades ô noſtri gaudia nuper
Splendorque chori, virgo puellæ:
Huc caſtus ades, nec turpe ſinus
Tibi virgineos tetigiſſe puta.
Ades, & lacrymis implere meis,
Dum vulnus hians, ſaniemque premo.
Heu vulnus atrox ! quò vita tibi,
Quò noſtra omnis gloria fluxit.
Altum heu vulnus, nimiumque patens !
Oblitus eras in quem fureres
Dire ſatelles, pueri quando
Impete tanto ruis in jugulum.
Formoſe puer, patere intonſus
Per colla fluens lactea crinis,
Non doctus acu, ſed lege ſuâ
Notos ſeſe criſpet in orbes.
Ora parentum confuſa notis,
Lumina blandæ matris amores,
Lumina celſæ frontis honorem,
Claude æternis claude tenebris.
Niveum roſeis junge labellis
Propiùs dentem, ſtrictiùs æquo
Ora tetendit ultimus ardor.
Tende ſub imum brachia pectus,
Sceptroque habiles belloque manus
Ad funebrem flecte decuſſim.
Sic compoſitum quodcumque tui eſt
Ioſia ignoto redde ſepulchro;
Patrium Aſſyrius diripit hoſtis.
Sed ſic compoſitum condite Ioſiæ
Quod mortale fuit : non violabilis
Pars noſtri melior, vulneraque & necem
Triſteſque inferias ſpiritus effugit.
Nequidquam ſolito carmine præficæ
Affantur poſitum corpus, & impio

Decertant animum jungere funeri:
Manes innocuos inter, & Abrahæ
Exceptus patrio eſt parvulus in ſinu,
Securuſque feri Nabuchodonoſor
Ævum lætus agit.
Nec turpi Ioſias occubuit nece;
Quem non Rex animi terruit impotens,
Elati tumidus nube ſupercilî,
Non pendente minax vulnere carnifex.
Aliò luctus vertite veſtros,
Aliò planctus; ſua juſta tulit
Lacrymaſque puer de tribus unus.
Qualis cupido ſectus ab ungui
Flos veris honor (quem virgineæ
Carpſere manus, dum quæque ſibi
Sertum arguto pollice nectunt)
Cui ſua nondum forma receſſit,
Cui ſua ſenſim forma recedit;
Nec enim tellus jam mater alit:
Talis veſtros pueri vultus
Nunc candor habet, cedenſque genis
Decor extremus quiddam ſolito
Plus more micat; ceu ſupremo
Natura parens munere funus
Dignata, novos afflet honores.
Scilicet iſtæ timor armato
Meruere manus eſſe tyranno,
Vix benè balbâ voce parentum
Pappare infans nomina doctus,
Scilicet olim bella moveret,
Patriæ quærens ubi fortè locus;
Sortiſque memor quam noſſe nequit.
Si tamen æquum tollere cenſes
Quidquid poſſit metui quondam;
Et idem juſtum tutumque putas;
Evilmerodach, reliquamque tuæ
Spem tolle domus: hac lege licet,
Metui poſſunt. nempe Aſſyrius
Rex Sennacherib (dignus ab illo es
Tertius heres) jugulum natis
Dedit incautus; quaſque colebat
Cernuus aras, victima major
Sanguine ſparſit.
Parcite longis turba querelis:
Fugit ardenti levis hora rotâ,
Nec niſi furtim licet eſſe piis.
Conferte ſuos Ioſiæ fratres,
Donaque tumulo mittite raptim,
Qualia deceat mittere captas;

Non quæ Solymis ſtantibus olim
Traheret pompæ regius ordo.
Parvi ô manes, puri ô manes,
Vmbræque nihil lucis egentes,
Læti ad plures ite Iſacidas ;
Ite, & proavos viſite Reges.
Nihil ad funus conferre pius
Genitor potuit carius iſtis :
Oculi noſtræ ſidera gentis,
Geminis pulſi ſedibus orbes,
Quorum ad nutus Proceres nuper
Populique omnis turba tremebat.
Vltima noſtri fercula adeſte,
Non parva tamen fercula luctus.
Cardine verſo crepuere fores :
Adeſt tyrannus, & quidem irato gradu ;
Adhuc tumeſcit : ite diverſæ, aviæ,
Et cara celeres pignora in tuto abdite.
En barbarorum tota carnificum manus,
Comitatus illo dignus, è foribus ruit.

ACTVS QVINT

Sedecias oculis effoßis foras prod
& Babylonem amandatur.

NABVCHODONOSOR. SEDEC

NAB. Bene eſt:abūdè eſt, Solyma nūc t
Sic perfidorum decuit Iſacidun
Spes quoque recidi, regiam ex i
Subruere : flecti quod nequit, frangi pote
Nunc animæ regnas ; nunc tibi nemo hoſ
Abiit inultus. Pudeat irarum Deos :
Noſtris deinceps Græcia, excluſo Iove,
Adolebit aris ; dicet Alciden ſuum ;
Canâ nitentes populo impediet comas,
Regumque dextrâ ſtipitem ultorem gerar
Vnam tamen deeſſe vindictæ queror
Laudem beatæ : fuerat hæc populo palàı
Manus probanda, non domi occluſo mal
Perdenda virtus. Lictor huc vivum trahe
Regis cadaver, ſanguine natorum & ſuo
Vulnere cruentum ; Reblathis ſpectacul
Rebellibuſque nobile exemplum dabit.
Audire miſeri cominus queſtus placet.
Vos facite Regem nemo vicinum indicet
Cæciſque totæ greſſibus pateant viæ.
SED. Quis ceſſitanti cogit incertum gra
Properare ductor ? trahito quò lubitum

Vel ad tyrannum. Quiſquis es tamen, precor,
Ne filiorum membra proculcem parens,
Carúſve ſanguis lubricum fallat pedem.
Violare furor eſt, ipſa quod tuto in loco
Natura poſuit. fallor? an tetri ſpecus
Iter eſt ad umbras, carceriſque antrum mei?
Illuc eamus: cæcitas capiti impio
Parum alta nox eſt. Quid malè hîc ſuperas domos
Funus, lueſque oberro? quid manes meos
Et inſepultas vivus exequias traho,
Mihimet parentans? reddite ſepulchro ſuum,
Aut rupis altæ condite abſtruſum ſpecu.
Non ille primis ſolibus pateat locus,
Non ille feris. quid mihi impendat diem
Perdatque Phœbus? Nocte non unâ obrutus
Liberior illic queſtubus vitam exigam,
Et juſta genitor liberis ſolvam tribus
Forſan inhumatis. lacrymas oculi negent;
Meliùs inanes ſanguinem volvent genæ.
Numquam coire patiar hac venas manu,
Scrutabor ungui vulnera, & ſaniem extraham;
Non alius imber hos magis luctus decet.
Heu me! per ipſas urbis ingredimur vias,
Sentio, videmur: verba, quod poſſum, audio;
Tandemque noſtris aliquis ingemuit malis.
Seu Medus ille eſt victor, & duro quoque
Vel ab hoſte pietas exprimit luctus ſuos;
Sive eſt Hebræus, voce qui timidâ ingemit,
Spectatque trunci triſte ſimulacrum Ducis;
Sive hunc & illum miſeret, utrumque alloquor.
Mihi dare gemitus parcite. haud pro me queror,
Dies ademptus, & patri ingeſta orbitas,
Sed tum videnti: vincla, carcer, ſervitus,
Vindicta levis eſt; ferre quod merui, fero.
Nil ille lacero moveat è vultu cruor:
Meus eſt: nocens eſt: alius hanc veſtem imbuit,
Patriumque nati ſanguis infecit ſinum:
Innocuus aliquid iſte virgineum rubet,
Lacrymiſque dignum: cæcus hoc etiam ſcio,
Captiva turba, Filiæ heu! quondam Sion,
Lamenta, lacerum crinibus vulſis caput,
Veſtroſque planctus filii inſontes petunt,
Non pater iniquus. Perferam hanc molem mali,
Clariſque nimiùm rebus evolvam miſer
Perplexa nuper fata: præſtabo fidem
Vtrique vatum, ponè victrices rotas
Cùm pars triumphi magna Babylonem invehar.
Sed non videbo; luce ab amiſſâ hoc erit

Digitized by Google

Solamen unum. NAB. Macte divinum capu
Oracla funde. SED. Ludimur? an aures u
Violavit illinc hoſtis infandi ſonus?
Non ludor; hîc eſt bellua. irarum novos
Suffigit animo redditus ſtimulos dolor.
Fit omne rurſus, & recrudeſcit nefas.
Regum tyranne, ſæculi exitium, lues,
Conviva miles; fortis ad puerûm necem,
Sed patre revincto; ſceptra quid fœdas ma
Non tibi vetuſtum nobili à ſtirpe eſt genus,
Tellure natus regium inceſtas decus.
Solymam tui vicere, poſt pugnas tuum eſt,
Puerûm cruore ludere, & ſtratâ ſuper
Bellare menſâ. NAB. Quis mei indicium fa
Luminibus orbi forſitan Apellæ vident?
SED. Viſu carentem cetera ut lateant ſatis,
Tu non latebis. coge membratim mori
Reliquos per artus, omne quò voces meant
Iter recide: non tamen ſenſum tui
Abſtuleris umquam. Abſiſte qui noctem han
Solus ſagaci nare deprendam feram,
Frangamq; morſu. NAB. Quin tibi procace
Linguam hanc revelli juſſero. SED. At vult
Tuam tacens mutuſque barbariem loquar.
NAB. Moriere. SED. Quis me compotem vot
Non eſt tyrannus; moriar: ô lætum diem l
Te, te vel umbra Tartari erumpens ſpecu,
Te pater inultus prole cum totâ petam:
Stygiamque vibrans propiùs ac propiùs face
Sequar uſque & uſque: nulla nox animum ti
Faciet quietum, nulla ſecurum dies.
NAB. Vmbras minare, ſpectra quæ cæci vid
Dum tibi ſuperbo colla proſubigam pede,
Vivumque vivus ipſe poſt currum traham.
Curate famuli, tota Babylonem ocyùs
Pompa ut ſequatur; iſte prætentans viam
Baculo ſenili, currui adjunctus meo,
Diadema victi præferat regis notam.
SED. Ibo, ibo, magne Ductor, & fortem m
Clarumque facinus hiſce teſtabor notis.
Adeſte populi, quoſque ſublimis videt
Mundi Bootes cardinem ignavum premens,
Et queis peruſtum verticem Phœbus rotâ
Propiore criſpat. Nullus hæc taceat dies:
Totiſque ſæclis audiam infelix pater,
Dum tu tyrannus. Adſit, & vindex notet.
Quo te minorem gerere detrectas, DEVS,
Suumque ſervet liberis epulum tuis.

DIONYSII PETAVII

AVRELIANENSIS

E SOCIETATE IESV

SISARAS

TRAGOEDIA.

ARGVMENTV

TRAGOEDIÆ.

EReptus, Deo vindice, multis ja
cladibus Iſrael, præceps iterum
bat in ſcelera, cùm & pœnas ru
repoſcere Deo viſum eſt. Res acta eſt
Siſaram Regis Iabin fortiſſimum duc
qui tantâ vi Hebræorum fines invaſit
de iis conclamatum eſſe videretur. A
interim ſuorum gemitus Debora Pro
tis, cùmque vehementiùs commov
tandē Deo plena Baracum cum ing
exercitu Siſaræ obviam procedere ju
Quod cùm ille Deborâ comitante fe
ſet, tantum terrorem Chananæis inje
ut & Siſaras de curru exiliens fugâ
conſulere deberet; qui cùm tandem
Iahelem profugiſſet, ab eâ amicè a
ptus, refectus lacte, ejuſque pallio ope
eſt, ne ab hoſtibus reperiretur: ab eâ
demum divino numine impulsâ, c
per tempora adacto trucidatus eſt.
Iſraeli mulieris manu parta de Cha
næis victoria eſt. *Ex lib. Iudicum cap.*

P.E.

PERSONÆ.

MICHAEL ARCHANGELVS.
IERIEL CHANANÆVS.
SISARAS.
BARAC.
MADIAN CHANANÆVS.
DEBORA.
IAHEL VXOR HABERIS CINÆI.
NVNCIVS.
CHORVS IVDÆORVM.
CHORVS CHANANÆORVM.

Digitized by Google

ACTUS PRIMUS

MICHAEL ARCHANGELUS

Iſraelem, quem ſæpe præſentibus pericul[is] ſolverat, Siſaræ tyrannide ſtatuit liberare.

PRæpes Tonantis famulus, Abramo ſatæ
Cuſtoſque Michaël gentis, huc celsâ Poli
Submiſſus arce venio. Conſuetus labor,
Levare feſſum gravibus ærumnis genus.
Per me ille quondam ductor, æthereo caput
Radiatus igni, pecora dum paſcit, rubo
Candente miſſus, monſtra terrifica extulit:
Pharioſque decies clade geminatâ petens
Potente virgâ ſtravit. Ex illo ſacer
Populus rubente ſoſpes eductus freto,
Siccum per undas medius impreſſit pedem.
Inſolita Nereus horruit veſtigia:
Fruſtraque tumidos ſpumeus volvens globos
In ſe repreſſus hæſit. Hinc per me impius
Aperta celeri maria dum peragrat rotâ,
Pavidoſque ſequitur hoſtis à tergo premens,
Præceps reductis fluctibus merſus perît.
Exin per ampla ſpatia, tractuſque invios
Sollicitus egi, flammeam attollens facem,
Denſâque rutilum nube ſubtexens diem:
Stabileque pepigi fœdus, & gemino dedi
Inciſa ſaxo jura, quâ celſis Arabs
Sublime collis nubibus jungit caput.
Micuere cœlo fulgura, & fremitu minax
Intonuit æther: ſtridulo emiſſus fragor
Terribilis ære, colle ſacrato procul
Greſſus profanos arcuit. Luſtra hinc quater
Per gemina profugos, inter arentes plagas,
Non fruge Cereris, non laboratâ dape;
Nec opima tellus ſpontè quos fœtus parit;
Sed rore veſco; qualis herboſis riget
Pruina campis, pavi, & exuſtis ſiti
Emicuit icto gelidus è ſaxo latex.
Poſt hæc, tot inter bella, tot cultu horridas
Animiſque gentes; per tot errorum vices
Promiſſa quondam patribus in regna intuli.
Per me retortus amnis in ſeſe vagas
Compreſſit undas: rurſus & vetera horruit

Pr

Prodigia : medio limes impreſſus vado eſt.
Quid reliqua memorem ? Victa quàm latè patet
Chananæa tellus : fracta, ſuperata omnia.
Hinc qua tepentes proximus ſentit Notos
Indomitus Amalech, regna ad uſque fertili
Oppoſita Syriæ ; qua[illegible] tot clade urbium
Infame pelagus [illegible] ſalſis riget,
Allophylæ ad [illegible]tis ; his ſedem Tribus
Poſuere biſſex [illegible] pulſi incolæ,
Viduata populis oppida ; huc ſparſus tremor,
Quo bella poſthac. Quid ? quod imperio Ducis
Defixus orbe Phoebus in medio ſtetit :
Et laxa cohibens fræna ſuſpenſis diu
Hæſit quadrigis ? quinque dum campo ſequens
Patente Reges victor Iſacides quatit ?
Sed iſta quorſum ? quid juvat bello efferas
Domuiſſe gentes ; ſede promiſsâ frui,
Si ſic futurum eſt ? ſponte ſi patitur jugum
Novoque toties premitur exitio genus
Tanti redemptum ? Si leves metuit Deos :
Et falſa cultu numina inceſto colit ?
Pro cæca nimiùm corda ! pro vecors furor !
Infida ſoboles ! Siccine excidimus tibi ?
Sic pacta temeras jura ? Sic verum abnuis
Cœlo tremendum pariter & terris Deum ?
Qui certa nutu ſidera immoto regit ?
Cui ſervit orbis ? cujus imperio vagos
Fluctus coërcent maria : ſtat nullo obice
Immota Thetys, tumida convolvens freta ?
Huic muta præfers ſigna, quæ fuſo artifex
Conflavit auro, ſilice vel ſcabrâ exprimens
Supplex tetendit, quî modò effinxit, manum ?
Queis lucis expers oculus, & patulas ſonus
Nequidquam in aures funditur, nullo pedes
Greſſu cientur, rigida nil palpat manus ;
Clamorque nullus faucibus vaſtis meat ?
I nunc, & altâ cœlitum ſede advoca
Agmen profanum. Veniat excitus Baal,
Pavidumque referens turpis Aſtarthe pecus.
Cur vota ceſſant ? Commodùm illuxit dies,
Optata quo ſe Numinis virtus probet.
An nulla inertes vota ſollicitant Deos ?
Satis hoc ſuperque rebus experti aſperis
Quid vana poſſint monſtra ? Cùm premeret Syrus,
Lothique poſt hunc ſtirpe cognatâ ſatus
Moabenus Eglon ? Sed pius præſtò fuit,
Dextraque miſeros vindice eripuit Deus.
Cenæus illum ductor ; hunc ferrum manu

Vtraque

Vtraque ſtringens me duce oppreſſum dedit
Ieminæus Aod. Parta mox iterum ſalus.
Sexcena duro vomere Allophylum inclytus
Samgar peremit capita. Tum ne ſic quidem
Edomita plebis corda. Gentiles Deos
Rurſum, & nefanda ſacra furibundi appetunt.
,, Nec inulta ferre ſcelera contempto diu
,, Licuit Tonante. S[illegible]primè ſtatim
Chananæus ultor ſequitur. Ar[illegible]tes comas
Bis adulta decies falce depoſuit Ceres,
Totieſque fusâ Libanus immaduit nive :
Immanis ex quo victa Chananæi jugum
Iſacia proles patitur, & juſſa impio
Tributa Regi pendit. Aſt ille æreâ
Armata falce plauſtra concutiens, rapit,
Trahitque profugos. His ſuper miſeri gemunt,
Seroque tandem gravibus edocti malis,
Quod reſtat unum, numen iratum prece
Lacrymiſque placant : ille pactorum memor,
Dubiiſque præſtans quàm ſolet rebus fidem ;
Mihi bella mandat. Lætus imperium exequor.
Parum eſt Tyranni colla ſervitio trucis
Eripere. Victis majus hoc inſtat decus ;
Hoſti ut rependant paria ; nec cedant priùs,
Quàm opima rege ſpolia proſtrato ferant.
Dux his ſalutis femina ; auctorem ut probet,
Neque hoc peractum viribus credat ſuis
Hebræus. Adero : certa pugnantis regam
Tela, atque inertes fortibus cœptis manus
Armabo properè. Prima diſjectas fuga
Lapidothis acies ſternet : excipiet Ducem,
Somnoque preſſum perimet Haberis Iahel
Generoſa conjux. Agedum in exemplum para
Ingens opus, ſciſſoque nil levius mari.

CHORVS

Queritur Iſraelitas tot adverſis caſ
Deo vindice ereptos à Siſarâ tam
graviter premi.

OCcidis partis ſpoliata regnis
Iſaci proles, vacuiſque mœrens
Vrbibus, ſævo miſeranda ſubdis
Colla Tyranno.
Occidis per tot, Pharaone merſo,
Monſtra ſervatus populus, Rubentis

Cujus ad nutum pelagi repreſſum
Conſtitit æquor.
Vidit impreſſo tremefacta Tethys
Calle, ſiccatas peditem per undas
Currere, hinc atque hinc metuente jungi
Gurgite cinctum.
Inde flammatâ, per inhoſpitales,
Nube, deſerti ſitientis oras
Ductus, infeſtos retudit ſecundis
Viribus hoſtes.
Roſcidus vaſtis alimenta nimbus
Depluit campis; faciliſque captu
Spontè ſe vulgi dapibus miniſtrat
Lapſa coturnix.
Fonte dein largo ſalientis hauſtum
Cominùs lymphæ, laticeſque puros
Præbuit rupes iterum potenti
Cæſa flagello.
Horruit flammâ crepitante montis
Fumidus vertex; tonitruque mixtus
Diſpulit rauco lituus ferocem
Murmure turbam.
Iura cum ſaxo metuendus Ales
Duplici incîdens dedit, & quaternos
Pervigil Soles decies bicornis
Conſtitit Heros.
Quos dapis ſuetæ, laticiſque totos
Immemor, ſacris didicit regendis
Vtiles ritus, propiore gaudens
Numinis hauſtu.
Hoc duce armatas Arabum catervas
Stirpis ingreſſum profugæ morantes
Non minax ferro, jaculíſve Moſes
Fudit; at ſolâ prece; dum reducto
Colle proſpectans acies, in altum
Hinc graves atque hinc ſubeunte palmas
Fratre tetendit.
Quin & inceſto genitore natus
Concidit Moab: neque Vatis illum
Lingua conducti pretioſa letho
Solvit inſtanti; veneriſque diræ
Blanda fraus, juſtis Procerum piata
Cædibus. Perrupta ſub hæc Seonis
Regna: tum pingui Baſanæa glebâ
Fertilis tellus. Iter hac peractum
Strage; fumantique ſolo ruinas
Vrbium, Chami genus, amnis ultra
Audiit ripas, populante ſilvas

Acriùs

Digitized by Google

Acriùs flammâ ſubeuntis. Eheu !
Quantus horrendæ miſeris procellæ
Imminet turbo ! Chananæa quanto
Diffluet tellus hominum cruore !
Arma nequidquam, nitidoque contrà
Ære florentes acuis catervas.
Vaſta nil moles juvat : aut ſub auras
Mœnium eductus labor ; & patentes
Ampliùs foſſæ : neque verberatum
Gurgite undanti latus ingruentes
Arceat hoſtes.

Quippe promiſſas ſimul atque ſciſſo
Amne, Iordanis tetigere ripas ;
Protinùs celſas Ierichuntis arces
Arietis nullo, volucriſque ſaxi
Turbine impactas litui canorus
Egit in terram fragor : & per orbem
Ferculo gaudens præeuntis Arcæ
Pompa ſepteno revoluta greſſu.
Hinc Palæſtinas volitans per urbes
Fama graſſantis trepidos ruinæ
Miſcuit Reges ; facileſque vinci
Stirpis Abramio genitæ cruentis
Præbuit armis.

Nec tamen pugnâ, neque militari
Magna pars ceſſit ſuperata ferro.
Quippe delectum genus ante, denſâ
Nube crabronum volitavit agmen ;
Quod truci ſtridore furens, acutâ
Cuſpide hoſtiles cuneos abegit.
,, Quantulo vires hominum Tonantis
,, Corruunt niſu ! Quid adacta totis
Tela bellanti potuêre nervis ?
Quid Polo, ac terris, pelagoque in hoſtem
Robur effuſum ? Face quas ruinas
Ederet vindex trifidâ, aut biantis
Pondere terræ ?

Quondam & exertis validus lacertis
Perculit diris inimica monſtris
Caſtra. Seu ruptis jaculata grando
Nubibus fœdâ quateret procellâ.
Sive anhelantes medio quadrigas
Siſteret Titan ſpatio, diemque
Longiùs juſto traheret, potenti
Voce ſuſpenſus. Nova regna tantis
Clara portentis adiit propago.
Sed ferox ultrà retinere Princeps
Haud ſinit gentis Babali ſacratæ,

Pro

Prô nefas! tanti modò non redemptum
Concidit latè genus. Heu! quid iſtud
Profuit jactaſſe decus, ſupremâ
Clade ruentes?

ACTVS SECVNDVS.

IERIEL CHANANEVS

Funeſtum belli exitum ominatur, & Siſara ſuadere ſtatuit, ut eidem finem imponat.

,, QVò non potentes imperî, ac decoris rapit
,, Flammatus ardor! Quot per ærumnas brevis
,, Vſura ſortis petitur! Alterius labor
,, Gradus eſt laboris. Triſte & implicitum malum;
,, Graviuſque ſeipſo ſemper. Adverſi vices
,, Omitte fati: quæque in ambiguo ſitas
,, Fortuna opes convellit. Ad votum omnia
,, Ceſſiſſe fac, facileſque pugnanti tibi
,, Favere Superos. Nulla non partis tamen
,, Sunt imperiis, leviora, per facinus, mala.
,, Sed quod paratis, quamlibet culpâ vacent,
,, Vnquam fruendis tempus, aut requies datur?
,, Secura lux eſt nulla, ſeu belli metus,
,, Seu bella crucient. Aliud ex alio ſubit
,, Majus periclum. Sæva Lernæi lacus
,, Rediiſſe dicas monſtra. Quàm brevior via eſt
,, Aut cupere nihil, aut noſſe cupiendi modum.
Quid ante domitos aliud Iſacidas Iabin,
Quàm ut liber eſſet, petiit? Hoc votis datum eſt.
Tributa deſiit ferre; dominantem excutit
Chananæus. Hinc ſpes major: ipſum liberi
Aggredimur hoſtem: Vincimus; turpem vicem
Referimus. Auxit gente bis ſenâ ſuos
Siſaras triumphos. Sed neque hoc Regi ſat eſt.
Inferre geſtit arma: vicinas quatit
Violentus urbes. Summa tum voti Moab,
Ammonque viſus, Moabum, & Ammonem adjicit.
Neque hoc quidem contentus; ecce aliud parat;
Nova regna ferro quærit. Accedit ferax
Votis Idume. Pòſt Philiſthæum oppidis
Malè quinque tectum invadit. Hâc ſaltem tenus

Inviſa

Inviſa ſiſtant bella. Sed gravior redit
Iudæus iterum ; quæque perpeſſus diu eſt,
Imperia ſubitò renuit. Ah ! metuo miſer
Quò fata vergant ; dubia quò ſeſe explicet
Fortuna. Nec quod opibus, aut numero mi
In nos rebellat, hoc minus ſecùm trahit
,, Sors hæc timoris. Martis anceps alea eſt
,, Nec ſemper iiſdem infeſtus, aut iiſdem f
,, Alterna reddit damna. Vicêre anteà :
Poſthac ſubacti. Bella nunc reparant ſtatu
Claudenda forſan priſtino : aut quidnam re
Quod tam ſecundis rebus audacem Iſraël
Laceſſit hoſtem, quamque noſtro tempore,
Tam non ſuo, quod antè ſuſtinuit, jugum
Abjicere properat ? Non tot inſignem ducem
Timuiſſe ſpoliis ? Cauſſa tentandi ſubeſt :
Eſt aliquid. Haud ſe hic protulit temerè fur
Nimis illa vereor Numina, Ægyptus prior
Quæ tremuit, & quæ ſenſit ; ac noſmet diu
Pertulimus ipſi. Bella tractari vetem ?
Hoc æquus ille capiat ? Hoc miles novi
,, Cruoris avidus ? Quippe diſtrictus ſemel
,, Vix premitur enſis ; fors ubi inceptis favet
,, Operæq; pretium eſt. Hoccine ut Princeps
Nil in rebelles ſtatuat ? At lentâ poteſt
Regnare dextrâ · Mitiùs gentem premat :
Parebit, & ſe ſpontè dominanti dabit.
Nunc ira, & hoſtis inſolens victoria,
Triſtiſque egeſtas ; quæque & imbelles ciet
Feras, abactæ prolis irritat dolor.
Sed temperanda hæc odia. Nunc Regem aggr
Decrevit animus ; noſtra dum in tuto manent.
,, Nec me latet quàm tumidus, & ſceptris fer
,, Difficilè Princeps ſana conſilia audiat :
,, Quàm audita renuat. Ira ubi adverſum trah
,, Mentem, aut cupido : quiſquis ad nutum lo
,, Didicit, ſecundis auribus tutò ingerit.
Sed me ſalutis cura, & obſequii fides :
Vel ſi monentem pervicax famulum haud prob
Conſulere patriæ cogit : At ſævus gradum
Rebuſque geſtis alacer adproperat Siſar
Heberis hoſpes : quem Palæſtinis gravem
Revocans triumphis, ſenior Iſaciis Iabin
Objicere ducibus caſtra properantem jubet.

SISA

Siſaras rerum ſucceſſu tumidus delere parat Iſraelem. Ieriel fruſtra eum deterret.

SISARAS. IERIEL.

SIS. ASTRIS propinquum gradior attollens caput
Toto ille notus orbe ; par Superis Siſar ;
Bello tremendus ductor, & quæ pars meos
Haud minima titulos ornat, invictæ arbiter
Domitorque gentis, quam nec acer contudit
Pharao, nec hoſtes mille ; non populis frequens
Amalec ; potênſve Moabus, aut pingues arans
Baſanæus agros : non Amorrhæi advenam
Fregere bella. Quin & oppreſſus Seon,
Oguſque, & Enaci mole terrificum genus
Hebræa ſenſit arma. Perrupta eſt freti
Aduſque magni littus, & Syriæ plagas
Promiſſa regio. Nube ceu ruptâ emicans
Pervadit ignis. Qualis aut fracto rapax
Per plana torrens obice præcipitans ruit.
Nunc ille Regum victor, & rerum potens
Mea jura populus, Marte perdomitus, tremit.
Mihi victus uni eſt ; biſque iam capitis decem
Impoſita pendit pretia. Nec ſolâ fuit
Cum gente bellum : victus & gentis Deus.
Cui ſciſſa jactat maria ; quo terras duce
Penetraſſe ad iſtas fertur ; hic noſtris tamen
Impar trophæis ceſſit : & potior Baal
Captiva ſubigit Numinis colla advenæ.
Hoc hoc peregi, nulla quod longo dies
Extinguat ævo ; nulla cui ſeſe hactenus
Æquare Divûm facta, nulla hominum queant.
Phlegræa quamvis bella, & excuſſos face
Trifidâ Gigantes memoret æthereæ potens
Dominator arcis : colle cum aggeſto ſtetit
Animoſa pubes, tela centenâ manu
Iaculata totidem. Pars quota eſt noſtri Mimas,
Acerque Rhœtus decoris, aut Siculo ſpecu
Clauſus Typhœus ? Nempe mortales Deo
Viciſſe facile eſt ; vicimus Superos genus
Mortale. Nec te Nebride accinctum latus,
Implicita molli jacula tractantem manu,
Imbelle Numen conferam : extremâ licet
Tellure victor regna ſubdideris novo
Sub ſole poſita ; decolor fulvum bibit

Quà populus amnem. Quidquid opponas, parum eſt
Victo Iſraëli. Nunc quòd in dominum ferunt
Neſcio quid auſos ſtruere, nec dociles regi,
Abſente Siſarâ; ſummus anteactis labor
Iungatur. Huc me Marte diſtractum extero
Transferre Princeps arma quamprimùm jubet.
Maliſque fractos premere; quò vetera excidant,
Animoſque præſens rapiat in ſeſe dolor.
Proin de rebelli gente, dum ferrum calet,
Properanda pœna eſt. Miles ad nutum ſubit,
Mecum arma capere ſuetus, imperium ſequi,
Tot vincere annos; victus aut numquam, aut duce
Devictus alio. Signa vel contra Deos,
Ductore Siſarâ, juſſus extemplò feret.
Nunc ille prædâ onuſtus hoſtiles greges
Poſt me catenâ victor impoſitâ rapit.
Populoſque jactans viribus fractos ſuis,
Quos dives Arabum collis oppoſitos tegit,
Graditur triumphi more. Condixi locum
Valle in propinquâ, quâ rapax currit Ciſon.
Nihil moræ eſſe credo; nec quemquam fore
Siſaræ ut reſiſtat: cujus exanimis metu
Nec ſtricta fixis tela luminibus feret;
Contra feroces pavidus, in pavidos ferox.
Semel aggredi armis, vincere eſt. Sed quid ſtruat
Hebræa ſoboles, fare: cur tanto fuit
Revocandus opere miles? IER. Imperium palàm
Et pacta capitis pretia non ultra ferunt.
SIS. Quæ ſpes novis oblata conſiliis movet?
IER. Nihil malis jam deeſſe, quod gravius luant.
SIS. Quid levius antè fuerat? IER. His ſaltē modū
Sperare fatis: longa quod minuit dies.
SIS. Miléſne ad arma ſcriptus? an nondum coiit
IER. Et caſtra vallo cominùs jacto inſidet:
Quà celſum in auras culmen attollit Thabor.
Lectumq; omne gentis robur hac fortis tenet
Statione Debora. SIS. Digna degeneri Duce
Plebs ſervituti nata. Vecordes Tribus
Vilis coërcet mulier. En qui ſe maris
Frænaſſe jactant ſpatia: qui mundi jubar,
Ipſumque medio ſiſtere in curſu diem
Vulgò feruntur: rore deciduo ferax,
Quos nimbus aluit, noſtra qui regna occupant.
Quorum arma utrique proximus ſenſit freto.
Hos ſaga nutu femina imbelli regit,
Et jura populis reddit. En laudum ſeges
Immenſa Siſaræ: mole vincendum arduâ
Muliebre regnum reſtat. Ergo hoſtis pudet;

Quæ

Quo turpe vinci eſt : vincere, aut nullum decus,
Aut Rege minus eſt. Vna victorem juvet
Diræ ruina gentis. IER. Haud culpes ducem,
Si certa noris : major humanâ indoles,
Cœloque propior. Qualis aut Cynthi jugis,
Gelidique ripas propter Eurotæ ſoror
Phœbea graditur. Illa ſublatis gravem
Humeris pharetram geſtat, & totâ Deas
Cervice ſupra eſt ; gente ſic illa eminet
Potens in omni mulier. SIS. In promptu eſt fides.
,, Præſtare quantus inter ignavos labor ?
IER. Haud iſta tales regna ſenſere advenas.
SIS. Hoc hoſte metuã? IER. Docuit Ægyptus tamẽ
Quàm ſit timendus. SIS. Bis decem intereà mihi
Famulatur annos. IER. Pluribus Pharao premens
Obtinuit. Hinc Chuſanus, & Moabi recens
Regnator Eglon. SIS. Fortis ex illo ſciet
,, Quid inerte domino diſtet. I. Alieno ſapit
,, Quiſquis periclo, ne ſuo ſapiat cavet.
SIS. Parum hinc pericli eſt : Bella fac auſos, diu
Qui, aut unde tolerent ? Rara populatas colit
Vrbes juventus : reliqua pars vacuis latet
Diſperſa campis : ſaxaque, & ſylvas laris
Inops, cibique complet : exuſta eſt ſeges,
Et aduſta flagrant arva. IER. Quin vires dedit
Ipſum hoc ; dabitque ; quòd nihil genti eſt ſuper,
Cui metuat, aut cui parcat. SIS. At nondũ periit.
,, Et hoc furori reſtat. IER. In miſeros nimis
,, Qui ſævit, armat. SIS. Ne quid exinde ingruat,
Obſtare facile eſt. Vaſta diſiectis dabo
Mœnibus, & antè quidquid intactum, eruam.
IER. Sic nulla per tot præmia ærumnas petis ?
SIS. Servire diſcent. IER. Nempe quos nullos jubes
Eſſe, ut tui ſint. SIS. Vacua, ſublato advenâ,
Regna obtinebit, dives exercens ſolum
Noſtras colonus. IER. Nilne te gentis movet
Terribile numen ? SIS. Cujus infregi minas,
Roburque domui ? IER. Cujus infrænis manum
Niliaca monſtris horruit tellus decem.
Cùm juſſa liquidis turpis emerſit vadis,
Campoſque texit rana : cùm infeſtus cynips,
Et avidus iſto pulvere exiliit culex.
Cùm ſtrage fudit pecora, & infuſus cinis
Horrenda ſparſit ulcera : excepit vorax
Locuſta. Quid vel ſtagna ſanguineâ loquar
Infecta tabe ? quaſque vel poſſes manu
Palpare tenebras ? Prole quid tandem domos
Seniore vacuas ? Ille diductis fretum

Patefecit undis : ille merſas fluctibus
Involvit acies, terga dum incautus premit
Pharao. Propinquos adſpice : hîc veteris, Siſar,
Monimenta cernes cladis : hîc quantas furens
Exercet iras diſce, quâ pugnat manu.
SIS. Inanis iſte terror : hunc vecors ſibi
Aſcivit animus. Turpe dùm vinci æſtimat,
Deum eſſe in hoſte finxit. Et, verum ut putes,
Ceſſiſſe quantum eſt viribus Numen meis ?
IER. Ne crede victum : Cedere ad tempus ſolet
Quo graviùs olim infeſtet. SIS. Vlciſci genus
Rebelle timeam ? Sceleris ut nullas ſui
Pœnas Hebræus referat ? Hoc quidnam amplius
Si victus eſſem paterer ? IER. Id ne ſis vide.

Barac victori Siſaræ fit ſupplex, à quo tamen cum inſigni faſtu rejicitur.

BARACVS. SISARAS.

BAR. MAgnanime Princeps, regna quem latè tremunt
Chananæa ; miſſi huc ſtirpis Iſaciæ duces
Non bella ut antè ; jura vel victis truces
Metuenda ferimus. Priſtinum invidit decus
Fortuna : quidquid reſtat ex illâ, unicum
Miſeris levamen, vota portamus tibi,
Gemituſque. SIS. Sic vos Regis imperium movet ?
,, BAR. Quod facere nequeas qui imperat, fieri vetat.
Ferri jubes tributa. Iuſſis obſequor.
Cedo unde jubeas ? Quâ peti parte imperas
Quod detur ? Oppidiſne ? quæ veſtris ruunt
Aduſta flammis. Avidus exhaurit domos
Populator : & quod inde ſubtractum eſt, ſibi
Periiſſe reputat. Nec ſatis properè genus
Concidere noſtrum queritur. An frugum ſatu
Vitiſque ? queis non ſæva prædonum manus
Abſtinuit. Ardent culta. Vix natas cremat
Virente culmo torridus ſegetes vapor.
Succiſa paſſim vitis, evulſæ arbores,
Suiſque tellus ſtrata ſeminibus vacat.
Vt abacta ſileam pecora, deque ipſo boves
Demptos aratro : magna pars cæſo jacet
Cultore ſterilis. Irritus quoſdam labor
Deterret, hoſti ſerere dum ſoli piget.
His capitis addas pretia ? Si vitam exigis,
Præſtare poſſum : quidquid hanc præter fuit,

Pridem abſtuliſti. Poſce quod nondum tuum eſt.
Quid ſpontè miſeros ludis? SIS. Haud quidquã libet
Mutare. Fas ſit, an nefas fieri volo.
,, BAR. Violenta numquam Imperia perpetuò vigent.
SIS. Sint vera ſaltem, donec etiamnum vigent.
,, BAR. Iniqua ſævus juſſa qui cogit ſequi,
,, Sæpe æqua victus patitur. SIS. Abſcede ociùs ;
Frænoſque recipe. Iuſſa ni peragis, feram
Haud verba contra. Perdam & æquabo ſolo
Veſtri reliquias generis. BAR. Haud deerit ſuis
Regum ille domitor ; cujus expavit manus
Ægyptus, undis merſa diductis videns
Infeſta profugis agmina ; hoc freti auſpice
Perſtitimus. At te numinis tanti metus
,, Subeat. Inultum nullus hunc contra tulit
,, Facinus. SIS. Nihil me vana perterret Deî
Imbellis ira ; cujus infractum meâ
Virtute robur cecidit. Hinc porrò exigam
Tellure ademptâ : quique jam veſtris Baal
Propè unus aris colitur, in reliquum genus
Imperia penitus ſparget. BAR. Averſo priùs
Iordanis amne referet in geminos pedem
Fontes relapſus. Antè conceptos ſinu
Fovebit ignes Tethys ; infandum ſcelus
Quàm mente capiam. Iura quàm cultu impio
Sacrata violem. Pro quibus patriam velim
Natos, parentes, conjugem, vitam dare.
SIS. At pars tuorum major, hunc templis Deum
Aſcripſit, hac tu ſolus è turbâ ſapis ?
,, BAR. Veſana plebes quolibet præceps ruit,
,, Faciliſque flecti eſt, quam metus, ſpes, aut furor,
,, Aut imperantis nutus in partem rapit.
,, His me remittam ? ſtulta ſervilis ſequar
Arbitria vulgi ? ſtabo vel totâ unicus
De gente : vitam rapere ab invito potes,
Auferre mentem non potes. Mecum adjice
Sentire quidquid Iſaci è ſtirpe inclytum,
Supraque dubiæ ſortis erectum vices
Pari ruinas pectore ingentes capit.
SIS. Tantóſne victum ſpiritus numen facit ?
BAR. Haud victus ille eſt, ſponte qui vinci ſuos
Patitur. SIS. Quid illum gentis eductæ piget ?
,, BAR. Præſtanda fuerant ſcelera. SIS. Cur hoſte utitur ?
,, BAR. Vt perdat hoſtem. SIS. Nemo quem perdit, beat.
,, BAR. Vt graviùs olim caderet ex alto, extulit.
,, SIS. Tot perdit annos ? BAR. Serus ulciſci ſolet,

Patefecit undis : ille merſas fluctibus
Involvit acies, terga dum incautus premit
Pharao. Propinquos adſpice : hîc veteris, Siſar,
Monimenta cernes cladis : hîc quantas furens
Exercet iras diſce, quâ pugnat manu.
SIS. Inanis iſte terror : hunc vecors ſibi
Aſcivit animus. Turpe dùm vinci æſtimat,
Deum eſſe in hoſte finxit. Et, verum ut putes,
Ceſſiſſe quantum eſt viribus Numen meis ?
IER. Ne crede victum : Cedere ad tempus ſolet
Quo graviùs olim infeſtet. SIS. Vlciſci genus
Rebelle timeam ? Sceleris ut nullas ſuî
Pœnas Hebræus referat ? Hoc quidnam amplius
Si victus eſſem paterer ? IER. Id ne ſis vide.

Barac victori Siſaræ fit ſupplex, à quo tamen cum inſigni faſtu rejicitur.

BARACVS. SISARAS.

BAR. MAgnanime Princeps, regna quem latè tremunt
Chananæa ; miſſi huc ſtirpis Iſaciæ duces
Non bella ut antè ; jura vel victis truces
Metuenda ferimus. Priſtinum invidit decus
Fortuna : quidquid reſtat ex illâ, unicum
Miſeris levamen, vota portamus tibi,
Gemituſque. SIS. Sic vos Regis imperium movet ?
,, BAR. Quod facere nequeas qui imperat, fieri vetat.
Ferri jubes tributa. Iuſſis obſequor.
Cedo unde jubeas ? Quâ peti parte imperas
Quod detur ? Oppidiſne ? quæ veſtris ruunt
Aduſta flammis. Avidus exhaurit domos
Populator : & quod inde ſubtractum eſt, ſibi
Periiſſe reputat. Nec ſatis properè genus
Concidere noſtrum queritur. An frugum ſatu
Vitiſque ? queis non ſæva prædonum manus
Abſtinuit. Ardent culta. Vix natas cremat
Virente culmo torridus ſegetes vapor.
Succiſa paſſim vitis, evulſæ arbores,
Suiſque tellus ſtrata ſeminibus vacat.
Vt abacta ſileam pecora, deque ipſo boves
Demptos aratro : magna pars cæſo jacet
Cultore ſterilis. Irritus quoſdam labor
Deterret, hoſti ſerere dum ſoli piget.
His capitis addas pretia ? Si vitam exigis,
Præſtare poſſum : quidquid hanc præter fuit,

Pridem

Digitized by Google

Pridem abſtuliſti. Poſce quod nondum tuum eſt.
Quid ſpontè miſeros ludis? SIS. Haud quidquã libet
Mutare. Fas ſit, an nefas fieri volo.
,, BAR. Violenta numquam Imperia perpetuò vi-(gent.
SIS. Sint vera ſaltem, donec etiamnum vigent.
,, BAR. Iniqua ſævus juſſa qui cogit ſequi,
,, Sæpe æqua victus patitur. SIS. Abſcede ociùs ;
Frænoſque recipe. Iuſſa ni peragis, feram
Haud verba contra. Perdam & æquabo ſolo
Veſtri reliquias generis. BAR. Haud deerit ſuis
Regum ille domitor ; cujus expavit manus
Ægyptus, undis merſa diductis videns
Infeſta profugis agmina ; hoc freti auſpice
Perſtitimus. At te numinis tanti metus
,, Subeat. Inultum nullus hunc contra tulit
,, Facinus. SIS. Nihil me vana perterret Dei
Imbellis ira ; cujus infractum meâ
Virtute robur cecidit. Hinc porrò exigam
Tellure ademptâ : quique jam veſtris Baal
Propè unus aris colitur, in reliquum genus
Imperia penitus ſparget. BAR. Averſo priùs
Iordanis amne referet in geminos pedem
Fontes relapſus. Antè conceptos ſinu
Fovebit ignes Tethys ; infandum ſcelus
Quàm mente capiam. Iura quàm cultu impio
Sacrata violem. Pro quibus patriam velim
Natos, parentes, conjugem, vitam dare.
SIS. At pars tuorum major, hunc templis Deum
Aſcripſit, hac tu ſolus è turbâ ſapis ?
,, BAR. Veſana plebes quolibet præceps ruit,
,, Faciliſque flecti eſt, quam metus, ſpes, aut furor,
,, Aut imperantis nutus in partem rapit.
,, His me remittam ? ſtulta ſervilis ſequar
Arbitria vulgi ? ſtabo vel totâ unicus
De gente : vitam rapere ab invito potes,
Auferre mentem non potes. Mecum adjice
Sentire quidquid Iſaci è ſtirpe inclytum,
Supraque dubiæ fortis erectum vices
Pari ruinas pectore ingentes capit.
SIS. Tantóſne victum ſpiritus numen facit ?
BAR. Haud victus ille eſt, ſponte qui vinci ſuos
Patitur. SIS. Quid illum gentis eductæ piget ?
,, BAR. Præſtanda fuerant ſcelera. SIS. Cur hoſte utitur ?
,, BAR. Vt perdat hoſtem. SIS. Nemo quem perdit, beat.
,, BAR. Vt graviùs olim caderet ex alto, extulit.
,, SIS. Tot perdit annos ? BAR. Serus ulciſci ſolet,

,, Sed ira tempus penſat. SIS. Hunc quiſquã colat
Hoſti faventem, quò ſuum perimat genus ?
,, BAR. Tunc eſt timendus, cùm favet ſonti Deus.
SIS. Me potiùs, ut ſic libeat ulciſci, oderit.
,, BAR. Exigua quantis lucra penſantur malis ?
SIS. Si quem ille veſtris poſſet ærumnis modum,
,, Pridem attuliſſet. BAR. Gratior miſeris ſalus
,, Ægrè impetrata. SIS. Triſtior votis diu
,, Fruſtra expetita. BAR. Poſt tot adventu Ducum
Superata noſtro bella ; poſt ſciſſum mare,
Poſt regna tot perfracta, promiſsâ genus
In ſede poſitum, caſſa præſidia objicis ?
SIS. Temerè iſta vobis tumor affinxit vetus.
BAR. Nondum liquet de auctore? Chuſanũ aſpice:
Et amne duplici nobilem Syriæ ſinum.
Vbi fortis Eglon ? vel Philiſtæus gravi
Mactatus Anathi vomere. SIS. Addidimus ſatis
Aures loquenti : deſine. Experiar Deus
Quid veſter ille poſſit. BAR. Haud fruſtrà ſcies.
SIS. At te, ſuperbo noſtra qui faſtu minax
Vltrò laceſſis odia, plebejum genus ;
Dominumque terres, nullus exitio Deus
Locúſve rapiet. Tecta cultori ſuo
Injecta mox communis abſumet rogus.
,, BAR. Audere prõptũ eſt magna, difficile exequi.

Siſaram extrema Hebræis minitantem ambiguo Iovis oraculo terret Madian.

SISARAS. MADIAN.

SIS. VT quiſque domitis parcit, & juſto modum
Ponit furori lentus, & decori timens,
Hoc ſua periclo ſceptra graviore implicat,
Perdenda prorſus dubia. Quod regno expedit,
Fas imperanti eſt. Iura privatum caput
Legeſque metuat. Lex ſibi, & recti arbiter (cet.
Dominantis animus : quidquid huic placitũ eſt, li-
Hinc Diva ſolium, fama ſi vera eſt, Iovis
Aſtræa, & illinc cana circumſtat Themis :
Vt juſſa quò ſe cumque Rectoris dabunt,
Æquum hoc putetur. Fracta cùm primùm jugum
Hebræa noſtro Marte progenies tulit ;
Perire decuit penitùs. Hinc nil jam ſibi
Victor timeret. Sed neci oppreſſos dare
Tot immerentes piguit. Hoc illi, puto

Timere

Timuere facinus. Regna cùm ſciſſo fugax
Aliena pelago turba, perque Arabum plagas,
Et inhoſpitalis ſpatia tranſmittit ſoli;
Cui tum pepercit? cujus abſtinuit manus
Dirus cruore prædo? cui vitam dedit
Cum ſervitute. Strage populatim domus
Affere eâdem. Periit ætatis quoque
Diſcrimen his, ſexuſque: ſeu ſparſa oppidis
Involvit omnes flamma: ſeu captas volat
Strictus per ædes enſis, & teneram fodit
Cum matre ſobolem. Nec ſat exhauſtum mali eſt.
Obarata circum mœnia, & jactu ſalis,
Moriente glebâ, marcet infelix ager.
Quæ tam ferarum dira barbaries, priùs
Cultore cæſo, bella caſſoſque impetus
Tellurem in ipſam vertit? Hoc gentis fuit
Iter; hæc ſecundis rebus in ſeſe dedit
Exempla. Cur non victa, quo vicit, modo
Rurſum opprimatur? Cur quod huic in me datũ eſt,
Mihi in hanc negetur? jura, quæ docuit, ferat.
Servire contra placuit. Eſto agedum. Duces
Saltem occidiſſent. Cetera, ut quondam, gravi
Diſtenta plebes opere ſervitium gemens
Perenne traheret: ne quid in dominos vacet
Moliri, opeſque recipere antiquas paret.
Hos lenta moles teneat: hi ſtrato aggere
Vaſtam imminenti flumini objiciant moram:
Aut dura fodiant marmora, aut terrâ eruant
Opes repoſtas, Mœnium hos ingens labor
Sparſos per urbes dividat. Tutum nefas.
Hoc ſi nefas eſt, exequî ex uſu imperî eſt
Nam quis per omne tempus obſequia integræ
,, Præſtare gentis poſſit? Invitos diu
,, Vnde audeant ſi ſubſit, haud facilè premas.
Ergo hæc rebelles pervicax motus ciens
Servitia renuit. Nec ſuum in tempus ferox
Differtur animus: præcocem in nos impetum
Iamjam minax intentat. Et cœptum quidem
Porrò auſa facinus pergat. Hoc voti caput,
Extrema Regis odia ut in ſeſe trahat:
Dare cuncta peſſum ut jubeat. MAD. Hac rurſum affero
Quod parte metuas. SIS. Quid? MAD. Quod incertâ Deus
Ambage nectit. Quippe fatidicis Iovis
Vt juſſus adytis ſupplicem admovi pedem,
Manifeſta ſortis ſigna venturæ petens:
Vnà & Sacerdos aderat: extemplò cavis

Vox illa latebris miſſa; meminiſſe horreo.
Bella acri Chananææ paras cum gente. Cavēda eſt,
Sic jubeo, jam paſſa jugum, fortiſque juvenca.
Altera ſed metuenda magis; quæ priva pererrans
Paſcua, ab armento ſeſe cum compare dudum
Segregat: has ſi tu vitaveris, auſpice vinces
Hebræos Baale, & regnis potiêre petitis.
SIS. Quænam illa peſtis gemina? Ni fallor, liquet
Ambigua quidnam fata venturum tegant.
SIS. Ecquid? MAD. Cavere comparē juſſit bovem,
Quæ priva oberrans paſcua, armento fugit
Paſſim relicto. SIS. Quas mihi inſidias canis?
MAD. Heberis uxor nota Cinæi Iabel.
SIS. Quid deinde? MAD. Fortis mulier, & quidvis manu
Audere prompta, compari dudum comes,
Secreta gente, proximi nobis lares
Statione poſuit. SIS. Quid meam in noxam parit?
MAD. Ab hac timendum fata neſcio quid monent.
Lapidothis alia eſt. SIS. Convenit ſexus quidem,
Numeruſque. Sed quod altera exitium dabit?
Ego inde quidquam verear? Eſt illā mihi
,, Cū ſtirpe fœdus. MAD. Hoc mage inſidiis locus,
,, Quo non timetur hoſtis. Ergo ullum putas
Cum gente fidei pignus, inimicâ, efferâ
Stabile eſſe Regi? Flamma ſe nivibus priùs
Sociabit: ortus merget, occaſus diem
Cœlo reponet. Antè Iordani Tagus
Miſcebit undas; pace quàm fidâ exteris
Iungatur audax populus. In præſens timor
Simulare, & opibus colere potiorem jubet.
Mox tempus ubi ſe dederit, & ſceleri locus:
Concepta promet odia. Nil præ ſe Deos
Homineſque penſi (ſi palàm tutum eſt) habet.
Animo vetuſta repete: quot Reges neci,
Quot regna flammis dederit. Arſere oppida
Cum cive pariter. Iunctus ætatis cruor
Vndavit omnis: donec exhauſtas fugax
Populator urbes ſtirpe complevit vagâ.
Hæc pacis olim fœdera, has noſter vices
Chananæus habuit. Diſce quàm ſervent fidem:
Et quàm merentur. SIS. Hactenus culpâ caret
Cinæus. I. At non, ſors modò ad votum accidat,
,, Semper carebit. Proſperis rebus fides
,, Vtcumque perſtat. S. Paululùm eventum juvat
,, Pugnæ opperiri. I. Quidquid extempló poteſt
,, Impunè peragi, ſæpe dilatum obfuit.

CHO.

CHORVS

Monet Chananæos bellis, victoriisq́ modum ut ponant.

,, HEu! quàm difficile eſt poſſe ſuis modum
,, Votis ponere, nec plus licitis ſequi,
,, Nec Divis nimiùm credere proſperis:
,, Dum curvat tumidos aura favens ſinus!
,, Tunc quacumque datum eſt, mobilis immemor
,, Fati, nec dubias mente agitans vices,
,, Expers conſilii præcipitat furor.
,, Donec clàm tacitis greſſibus inſequens
,, Injectâ Nemeſis peſſum adigat manu.
Dum ventis pelagi ſtrata ſilentibus
Rident marmora; ſeu molliter adſtrepens
Criſpatur placidis unda Favoniis:
Vidit ſepoſiti littoribus procul
Cultor jugeris, & perpetuam ratus
Tranquillæ faciem Tethyos, impigrè
Mutavit patrios navigio lares,
Ignotoque caput credidit æquori.
Verùm bis Superis terque faventibus,
Neptuni relegens terga liquentia,
Poſtquàm impunè ratem portubus appulit;
Mutati furias ſenſit inops maris,
Et longi pretium temporis abſtulit:
Seu merſus mediis fluctibus occidit;
Seu rem naufragio perdidit & fidem.
,, Sic quos continuis invidioſior
,, Ad ſummum gradibus provehit, & pares
,, Fortunæ omnipotens Cœlitibus facit;
,, Cùm ſemper ſimilem, ſemper amabilem
,, Sperant, ulteriùs tendere fervidi,
,, Alto præcipites culmine corruunt.
Duros Iſacidas Cœlicolum genus.
Per tot ſæva Ducum funera, ſedibus
Eductum Phariis, tot freta naufragis
Quondam ſparſa, tuo ſat Chanaan fuit,
Spem votumque ſupra, ſervitio premi.
His majora ſequi mitte. Quid obrutos
Rurſum Marte quatis? Perdere quid paras?
Auſuroſque cies? Numinis advenæ
Nondum experta tibi dextera: quàm gravi
Hoſtes concutiat mole, tegat ſuos?
Hoc freti profugos auſpicio, lares

His fixêre locis. Nil validus Seon;
Nil priſca Aramidum ſtirpe ſatus Balac
Hos contra potuit tendere: nil Baſan?
Nec vaſto Enacides terribilis ſtatu;
Biſſena hinc Populi per totidem Tribus
Partita eſt regio; finitimæ latus
Prætentum ad Syriæ: quaque fretum urbibus
Clarum quinque manet; quas Superûm furor
Flammis, & pluvio ſulphure perdidit.
Hac cum gente moves prælia, quæ polo
Quæque undis poſuit jura furentibus?
Abſiſte. Heu! quid agis? Nullus in hos Ducum
Impunè arma tulit. Spontè necem oppetis:
Rebuſque properas exitium tuis.

ACTVS TERTIVS.

Debora Baracum Deo fretum iubet obviàm procedere Siſaræ, victoriamq; Iahelis manu reportandam prædicit.

DEBORA. BARAC.

DEB. Vos imperata facite, & ignavos metus
,, Excutite: nihil auctore trepidandum Deo eſt.
Ille aderit; & pro gente dilectâ, memor
,, Pugnabit ultrò. Bella quis pro ſe Deo
,, Pugnante metuat? Pignus haud dubiæ dabit
Salutis illa tot Ducum ſpoliis ovans
Fatalis Arca; quæque percuſſo leves
Expreſſit undas ſilice, demerſo potens
Pharaone virga. Pars erit laudum minor
Sublata generis ultima hæc noſtri lues.
Licet arma Siſaras contrà, & innumeras agat
In nos cohortes; quot ſub Autumnum cadunt
Excuſſa ſilvis folia, vel denſo fugam
Trans æquora urgent agmine alituum greges,
Vbi prima gelidis incubat terris hiems.
Hoc nempe victos gravius exitium premet:
Majorque ſeſe Numinis prodet favor;
Cui dubia parent fata, qui belli regit
Faciles habenas. Ille confiſos ſibi
Eripiet. Agedum ſegnis abſcedat timor.
BAR. Abeſt, nec ullos te duce horreſcam exitus.

DEB.

Digitized by Google

,, DEB. Sed vetera cedant probra. Quæ ſcelere eſt (priùs
,, Contracta pœna, ſcelere depoſito cadet.
,, Facilis precanti venia; cui veniâ eſt opus,
,, Id ſi amputetur. Aſpice infenſus ſuis
Quoties pepercit. Stricta cùm quateret manu
Vibrante tela, ſupplici evictus prece eſt.
,, Hîc ille vinci gaudet. In pœnam ruit
,, Invitus, ultrò parcit. Irato Phinees
Extorſit arma. Vindicem gladium movens
Vnus furori reſtitit. Quid cum igneâ
Fornace vitulus fuſili in turpem Deum
Conflatus auro eſt, ſeque veſanas ciens
Choreas neſandam populus in cladem induit?
Quàm facilè precibus ceſſit! An turbæ loquar
Sitientis aliàs murmur; aut volucres novo
Quæſtu expetitas? Vna vox genti fuit
Quoties ſaluti? Nunc quoque, ut deſit nefas,
Fuerit, ſupremi pacta ſi Regis valent.
Quacumque ritu dirus inceſto Baal
Colitur; per omnes fana ſubvertant Tribus.
Ferro recidant nemora. Nunc gentis jube
De more pavidum cedere ex acie genus.
Quicumque tectis nuper extructis venit,
Procul faceſſat. Vite ſi quiſquam ſatâ,
Claudit recentem, nec meti in vulgus ſinit.
Quicumque thalamis miles uxorem novis
Deſpondit; abeat; ne quis extincto, faces
Prior jugales tollat. Attonito metu
Ignavus hoſtem ſi quis armatum paver,
Abſiſtat illinc citiùs, & bello vacet.
Properate. Matrum turba me ſupplex manet.
Hac comite Superûm vota concipiam Patri,
Affuſa Templo. BAR. Teſtis ille hominum ſator:
Me nulla niſi te bella ſociatâ manent.
Si pergis unà rapior. Abſcedis; ſequor
Belli, fugæque ſocius. DEB. Hoc precibus Barac
Tuis remitto. Nec tamen victoriâ
Potiêre ſolus. Laudis hunc titulum minor
Præripiet hoſtis: quamque vix credas, dabit
Finem huic labori mulier. Hâc profugus Siſar
Dextrâ peribit. Video trajectum caput,
Humique fixum. Tudite ferrato procul
Per utraque clavus tempora impactus ſonat.
Exanime corpus cerno. Iam totos cruor
Inundat artus. Macte. Sic Superis proba
Populoque dextram. Pudeat exempli viros:
Alacreſque pugnam inite. BAR. Prægeſtit manus.

DE-

DEBORA SOLA
Deum precatur ut Chananæos opprimat.

TV nunc ſecundo placidus hæc nutu rege
Pro te tuiſque bella ; quem colimus pii,
Cui ſacra ſoli ferimus. Excutere imperas
Servitia ? juſſa facimus. Ad bellum vocas ?
Paremus. Adſis unica oppreſſi ſalus
Populi, ac levamen. Quanta circumſtent vides.
Nos undique arma : quâ tuos acie petat
Chananæus. Illos laxa vix tellus capit :
Anguſtus omnis campus. Hic rigidâ citas
Armat quadrigas falce ; præpetibus rotis
Equiſque fretus. Ille Ithureum minax
Intendit arcum. Sævit hic jaculo : teres
Huic funda : gladium pars, vel æratam quatit
Dextrâ bipennim. Noſtra te ſolum aſpicit
Spes, ſancte genitor. Gente pro carâ exere
Dignum Tonante robur. Hoc Pharium Ducem
Habes in hoſte. Nil tibi fiſſo eſt opus
Pelago : minori ſtabit exemptus jugo
Populus : furori parce ; nec totâ arripe
Virtute bellum. Stridulus denſo culex
Tibi militabit agmine, aut turpi loquax
Educta limo rana. Quid tela explices ?
Ceſſent licet : ſtrepentis ad ſonitum tubæ
Concuſſa ſpontè mœnia in ſeſe ruent.
His efferatam barbari in famulos Ducis
Compeſce rabiem. Cauſſa nobiſcum tibi
Communis illa eſt. Muneris vindex ades
Tui ipſe. Regnis pellimur per te datis,
Per te occupatis. Pateris ? & victor Baal,
Victum feretur Iſaci numen ? Sines
Inultus iſta ? Surge. Nunc toto Deus
Clareſcat orbe. Clade condiſcant ſua
Quantum Iſraëlis Baale ſit potior Deus.

Debora Iaheli divina oracula exponit ; eamq; ad reportandam victoriam deſignari edocet.

IAHEL. DEBORA.

IAH. SAcrata Divis mulier, interpres poli
Fatique vates conſcia ; ecquam perditis
Portas ſalutem ? Votáne aſpexit Deus ?

An temerè in auras ſparſa præcipites eunt?
DEB. Reſpexit: & vos, certa ſi Superis fides,
Regno impotenti ſolvet. In curſu eſt ſalus.
Fatalé tempus inſtat. Hæc nobis dies
Chananæa rumpet vincla. Delectas Tribus
Per me ſecundo Numine excitus Barac
Ad bella cogit: quæque Nephtalios arat
Cognata campos, quæque Zabulonem colit.
Bis quina ſecum millia huc tacitus rapit:
Quâ culta tereti plana deſpectat jugo
Galilæus illinc collis, hinc rapido cadens
Abrupta curſu ſaxa devolvit Ciſon.
Sed antè Siſaræ miſſus Orator prece
Tentavit animum: jura famulatus gravis
Et acerba gentis fata captivæ querens.
At ille, cautes qualis in medio riget
Immota pelago, pulſâ vel quercus leves
Perſtringit auras, robore immenſo tumens,
Nihil remittit; bella quin ipſum ferox
Contra Tonantem, tumidus imperio, gerit.
Veſana rabie corda, ſic vindex Deus
Duravit idem, cæca qui Pharii priùs
Armavit odia Regis, & flecti dedit
Indocile pectus. IAH. Perge non æquum tuo
Placare populo numen. DEB. Haud vanus labor,
,, Si patria repetat jura. Mutatis dabit
,, Meliora, qui nunc opprimit ſontes Deus.
Nec tarda voti ſpatia. Proſtratum dies
Hæc ipſa Siſaram debet, ac letho datum.
Nos bella & hoſtis; te decus belli manet.
IAH. Egóne hoc capeſſam? DEB. Dubia cur titubat fides?
Nondum Tonanti creditur? IAH. Põſſe hunc puto.
DEB. Ne velle dubita. IAH. Petere ſi fas eſt piis;
Reſponſa, Vates, pande quæ memoret Deus.
DEB. Hinc procul referat pedem quiſquis profanus, & impio
Execranda ſacra cultu colit, & infames Deos
Vos, quibus dixiſſe fas eſt juſſa ſummi Numinis,
Mentibus reponite imis: magna res agitur mihi.
Vt ſacrato limini ardens ſupplicem greſſum intuli,
Vota peragens gentis, & opẽ cœlitũ ritè advocans,
Ter ſolo profuſa mœſtũ deprimo ante aras caput,
Flebili voce ingemens, pactique nobiſcum fidem
Fœderis teſtor. Repentè concita intremuit domus.
Horrido concuſſa tellus ter fragore perſtrepit.
Frigidus per ima currens oſſa pervaſit tremor.
Tum ſacris mugitus ex adytis truci ſonitu emicat.
Ante me ſubinde ſuperâ ſede lapſus Aliger

Aureas

Aureas quatiens volatu præpeti alas conſtitit,
Ore purpureo nitens : qualis coruſcâ flammeus
Nube tractus diſſilit, celerique percurrit face.
Major exin homine mox aures meas pepulit ſonus.
Pone modum precibus, raptaſque ad bella cohortes
Inſtrue ; ſic Deus ipſe jubet. Tibi muneris hujus
Mox cape Nephtaliâ comitem de ſtirpe Baracum.
Ille aderit, qui me cœli ſubmiſit ab axe
Omnipotens genitor, Chananæaque vincla reſolvet.
Ille acies contra, atque hoſtilia caſtra ſuorum
Pugnabit pro gente, animum, vireſque miniſtrans;
Falcatoſque ruet currus ; dux femina tantis
Rebus erit, cœptiſque dabit tamen altera finem.
Hæc ille : placidis inde ſubvectus polo
Diffugit alis, ocior ventis, levi
Somnoque ſimilis. Dux ego his cœptis minor :
Tibi ſumma rerum parta. Quod Superi probant
Invade mulier. Plura ſcrutari nefas.
Et ipſa, qua tu parte deſperes, iter
Fata explicabunt. IAH. Cōmodo obſequiis manus:
Vitamque, & ipſa ſi quid eſt vitâ amplius.
Præi : capellam reliqua, & auctorem ſequar.

CHORVS

Docet miſeriarum omnium cauſſam eſſe idolorum cultum, monet proinde Hebræos ut iis ſpretis verum Deum colant.

HOminúmne fata volvi
Nutu rear Tonantis ?
An cæca vis rotatum,
Moderante fræna nullo,
Sus deque verſat orbem ?
Hic ille mentis æſtus
Animis frequens recurſat :
Dum te pio dolemus
Gens Iſraële creta,
Opis auxiliique egentem
Tot jam opprimi per annos,
Tot cladibuſque frangi ;
Fruſtrà Deum videntes
Proavos, Deique amicos
Præ te Duces ferentem.
Vbi pacta tot ſtupendis
Olim probata monſtris
Vbi cœlitum potenti

Cum

Digitized by Google

Cum Rege fœdus ictum ?
Promiſſa quid ſecundis
Iuvat attigiſſe regna
Superis ? Quid execrandæ,
Paſſim vagante ferro,
Viduaſſe gentis urbes ;
Si ſic trahenda præceps
Stirps Abramæa quondam
Fueras, jugoque victi
Victrix premenda Regis ?
Laribus procul paternis
Proles abacta mœret :
Ipſasque dirus unà
Vacuat domos ſatelles.
Squallet relicta tellus ;
Cererisque fruge nuſquam,
Nuſquam ſatu Lyæi
Inopes alit colonos.
Quacumque culta agreſtis
Pubes opima vertit :
Mox falce crebrà adultas
Segetes metunt quadrigæ.
Aut ſparſus undique ignis
Rapidis adhuc virentes
Flammis perurit herbas.
Sterileſque nudat agros.
Has inter occidentis
Populi graves ruinas,
Ecquem ſuos amare ;
Quod providere Numen
Rebus putes caducis ?
,, Imò hæc acerba fatu
,, Mala, præſidemque terris,
,, Memoremque adeſſe pacti
,, Summum probant Parentem.
,, Qui non inulta caræ
,, Delicta gentis æquus
,, Patitur, levique ſontes
,, Proprios, parentis inſtar,
,, Monet increpans flagello.
,, Mox deprecante pœnam
,, Culpæ reo, ferire
,, Lentas manus coërcet.
,, At quos ſeverus odit ;
,, Hos pertinacis iræ
,, Laxis ruens habenis
,, Violentus haurit ardor.
,, Proin quidquid acta retrò :

Ven-

,, Ventura quidquid ætas
,, Tulit aſperum, feretque ;
,, Non tu Deo, malíſve
,, Potes imputare fatis.
,, Sceleri hæc ſtatuta merces.
Huc huc ſatus nefandi
Seges excitata crevit.
Dum cœlitum profanos
Templis greges adoptas.
Et mille fœda monſtris
Simulacra, ceu propinquæ
Contacta labis hauſtu,
Spreto colis Tonante.
Agedum tuis, quod inſtat,
Pœnis Hebræa proles,
Docili jugum ſubire
Collo ſubacta diſce.
,, Tunc eſſe qui fluentis
,, Mundi leves habenas
,, Nutu arbitrante torquet ;
,, Meritiſque digna, lance
,, Neutram in partem reclivi,
,, Serò licet, rependit ;
,, Documenta quæ relapſis
,, In pejus antè rebus,
,, Dederas, dabis ſecundis.

ACTVS QVARTVS.

Heber ſuorum miſerias deplorat, ſibiq; etiam timet: animat eum uxor, & meliora ſperare iubet.

HEBER CINÆVS. IAHEL VXOR.

HEB. SI tempus umquam triſte, luctificũ, aſperũ,
Noſtraque dignum gente, dignũ odio fuit
Læſi Tonantis : ſi qua pertæſum dies
Vitæ priùs conſpexit, & cupidum mori ;
Hæc ipſa demum illuxit. O Divum potens
Hominumq; ! quid nunc lentus, & noſtri immemor
Barbarica pateris ſceptra captivas Tribus,
Atroxque domini ferre peregrini jugum ?
Meruimus iſta ; fateor : haud temerè tuus
In nos furor deſævit, & noxæ pares
Pœnas repoſcit. Sed quid hoc ipſo Deus

Ab hoſte meruit ? Quælibet per te exige
Supplicia ? cur te hic ſpernat, & vinci exprobret,
Tumidaque inanes voce commendet Deos ?
Hoc ſcelere noſtro levius ? Huc jacula : huc minas
Converte potiùs, quà tuum nullus vocat
Celebratque nomen. Pereat infelix Baal,
Baaliſque cultor ; gente dilectâ abſtine.
Te per Taræi nomen obteſtor patris ;
Charoſque manes Iſaci, & prole inclytum
Pulcrâ Iſraëlem, perque legiferum Ducem,
Pacti memento veteris. En lectâ ſatus
De ſtirpe populus, gemina, quod dictu eſt nefas,
Bis luſtra ſervit. Vndique infeſtus ſolum
Populatur hoſtis : Aret incultus ſiti,
Heu ! lacte quondam & melle diſtillans ager :
Sterileſque campos nulla conveſtit ſeges.
Nec læta fructus arbor, aut viridi fovet
Aprica colle vitis. Hic oleas metit
Adhuc virentes. Ille crudas amputans
Deſtringit uvas : quæque prædantes piget
Avehere, latè ſquallidus torret vapor.
Opima ſoli terra cultori vacat.
Quid quod Parentum rapta complexu, ac ſinu
Captiva proles trahitur, & Regis domum
Famularis implet turba ? Quàm numquam fuit
Peperiſſe melius ! Gentis oppreſſæ Parens ;
Nobis verendum Numen, ignotum exteris ;
Si ſpes relicta eſt nulla ; nec rebus datur
Miſeris recurſus, pereat extinctum ſemel
Quodcumque ſupereſt. Vindice flammâ intona.
Imo adice ſi quid cladibus tantis potes.
Nam quid potes ? Mortémne? Quis mortem abnuat,
,, Si ſic trahenda eſt vita. Degeneres viros
,, Servire pretio lucis indultæ juvet.
,, Mihi turpe luce eſt gravius ereptâ jugum.
IAH. Vnanime conjux : deſine imbelli Deum
,, Onerare luctu. Preſſiùs fortes decet
,, Obniti, & undæ ferre violentæ impetum.
,, Adverſa virtus robore indomito capit.
,, Haud eſt virile, dura ſi tollas, gradu
,, Perſtare firmo. Placida cùm nulli freta
,, Venti laceſſunt ; nullus ex imo minax
,, Permiſcet æſtus ; puppe quid portum integrâ
,, Tenuiſſe mirum eſt ? Artis hoc ſpecimen, graves
,, Superare fluctus poſſe ; nec vinci malis.
HEB. Haud iſta pro me bella metuentem dolor
Privatus angit. Cernere incolumi licet
Patriam cadentem. Fœdere hoc mecum manus

Chananæa junxit ; noſtra ut in tuto domus,
Et fortis extra damna communis foret.
Te magne teſtor generis Hebræi parens ;
Non me ulla populi fata, non ſævas vices
Fugiſſe patriæ. Nullus ignavum timor
Ad hæc ſubegit jura ; ſed gentis ſalus
Pietasſque, durâ ſorte perculſis opem
Clam Rege volui ferre. Nec me conſilî
Hucuſque pigitum eſt. Supplices quoties lare
Protegere fido licuit ; inſontes Iabin
Quoſcumque ſævus preſſit ? Innumeris fugam
Vox hæc, necemque repulit. Haud aliter ſuis
Præmiſſus iſtinc Iſaci Pharium nepos
Flexit Tyrannum : ſede cum patriâ movens,
Niliaca regna plebe natorum parens
Comitante petiit. Sed mali expertem licèt
Aliena tangunt damna. Me ſummi fides
Numinis, & Arcæ cura captivæ movet.
Illam profanis barbarus miles trahens
Luſtrabit oculis ? clara tot ſignis ovans
Monimenta pictis lætus appendet tholis ?
Et hoc tueri cogar ? Hanc oculis feram
Speciem ? Quid ultrà ſpiritum infelix traho ?
Ad quæ reſervor tempora ? Hoc ipſum, pius
Quòd eſſe videor, fœdere ex illo, perit.
Iam nil meis prodeſſe, nec triſtes queam
Levare caſus. Funditùs cuncta obruet :
Vt me ſuperſtes nullus excepto, piâ
De gente maneat. Me quid exceptum loquor ?
Eadem ſubibo fata : poſt alios cadam :
Hoc gravius aliis, clade quòd tantum hi ſuâ,
Ego omnium unus concidam. Hoc ſolùm nece
Servare poſſet qualibet gravius, nefas ;
Si patria Baalis ſacra poſthabeam focis.
Huc me Jabinus ſæpè nequidquam prece,
Pretioque trahere nixus. Eluſi preces ;
Oblata ſprevi dona. Nunc coget palàm,
Vimque admovebit. IAH. O mihi luce hac magis
,, Dilecte conjux : pectore invicto pati
,, Quidvis priùs conſueſce, quàm Regi obſequens
,, In patria pecces jura : ſeu mortem inferat,
,, Obeunda mors eſt : ſeu fugam intentet, fuge
,, Ad uſque pelagi extrema. Tecum adeò comes
Aut moriar, aut extorris hinc quòvis ferar.
,, HEB. O caſta thalami ſocia ! Macte animo: decet
,, Sic ire fata contra, & intrepidum malis
,, Firmare pectus. Mitte quam pro me geris
Sollicita curam. Noſtra, quemcumque exitum

Fortuna

Digitized by Google

Fortuna dederit, ſtabilis, & nullo fides
Lapſura caſu, rumpet obſtantes minas.
Facilis mei jactura; nec tanti eſt ſeni
Patriæ ruinas inter, & ſtragem inclytæ
Reptare gentis. IAH. Sic decet fortes loqui.
HEB. Sic facere. IAH. Nunc te conjugem agnoſco meum.
HEB. Quidvis cruentus ſtatuat; excipiam metu
,, Vacuus. IAH. Breve eſt certamen: æternũ decus
,, Cœlo repoſtum. HEB. Sive per latera exigit
Ferrum Tyrannus: ſive per partes rapi
Membra, aut cremari jubeat, æquo animo feram.
IAH. Hæc quamquam habere ſic decet: prona eſt tamen
In melius, & ſecura neſcio quid ſpei
Mens agitat. HEB. Vtinam fallat hic qui animum timor
Sperare populi funus extremum jubet.
,, IAH. Quod quiſque meruit, poſſe vix tolli putat.
,, HEB. Imò hoc futurũ, quod cupit, nimiũ putat.
Qua ſpe ſalutem præcipis? IAH. Quam tum Iſraël
Habuit, per undas calle cum ſicco pedes
Trajecit: aut cum ſquallidas Arabum plagas
Permenſus iſta ſerus in regna appulit
HEB. An tum pepercit? pars quota incolumis fuit?
IAH. Nec penitus iræ indulſit; & quantum ſat eſt
,, Demum reliquit: Premere quos odit ſolet
,, Penitus, ſuiſque parcere. HEB. Ignoſcat precor;
Scelerique tandem faciat, & pœnis modum.

IAHEL SOLA

Felicem belli exitum ſperat, ſeſeq́; ad omnia offert.

FAciet. Superbo Rege defunctos brevi,
Vt ſera, ſic non dubia reſpiciet ſalus.
,, Pius ille, vel dum ſævit, & memores ſui
,, Exercet iras. Culpa ſanctorum graves
,, Dedit aliqua pœnas, nulla perpetuas dedit.
Sic denſa poſtquàm nubila effuſo diu
Arcturus imbre ſolvit. aut ponto jubar
Merſura Plejas; fœderis vindex polum
Serenat arcus. Sic ubi hibernis furens
Incubuit undis Auſter, & vaſtos tulit
Ad aſtra fluctus, ſideris gemini face
Compreſſa ponunt maria. Sic gelidas tepor
,, Vernus pruinas claudit. Hac vitæ Deus

,, Arbitria lege ſancit. In partem nihil
,, Vtramque ſtabile eſt. Abiit. Haud equidem tibi
Porrò indicavi cetera. In dubio eſt fides,
Quò fata vergant. Magna molitur Deus.
Vel quanta nobis ore non falſo canit,
Monſtrante cœlo, Debora! Quæ per nos brevi
Præſtanda memorat! Majus eſt victo tamen
Siſara. Quid hoſte majus eſt victo? Piget
Quod illa in aures tacita commiſit loqui,
Quod quærere ultrà vetuit. At ſi quid meâ
Habes in arte præſidî, hæc quiſquis regis
Ventura Superûm: te duce en caſus adeſt
Parata in omnes famula. Quem noſtris fore
Hæc inter armis exitum, ac votis putem?
Commiſſa dudum prælia, & toto reor
Fervere campo: geſtit eventum impotens
Prævertere animus. Quis per æthereas modò
Violentus auras turbo correptam vehat?
Aut quis citatis præpetem pennis rapi
In media dederit caſtra? Pars utinam feror
Vt eſſe decoris aliqua; ſic Martis forem!

CHORVS

Deo rebelles tandem pœnas dare edocet, idemq́; Chananæis eventurum prædicit.

CONtra Superos impia quiſquis
,, Audax animis bella capeſſit;
,, Tandem eſſe Deum ſentit, & acri
,, Congeſta luit crimina pœnâ.
Rupit tumidi clauſtra profundi,
Rapidaſque ſolo miſcuit undas
Iuſſa rebelles latè effuſo
Vaſtare freto cærula Thetys.
Tunc ſepoſiti fœdera Mundi
Confuſa ruunt. Altior hauſit
Montana rapax culmina pontus:
Summoque ferit ſidera fluctu.
Subjecta graves ſilva carinas
Lentis tenuit preſſa flagellis.
Stringit rigidas palmula quercus;
Roſtriſque ſecant nubila puppes.
Quid cum ætheriâ mole ſub auras
Educta Babel ſtetit, aſtrifero
Propiora polo culmina tollens?

Malà

Digitized by Google

Malè concordi fœdere junctos
Miſta artifices lingua repreſſit.
Hinc fulmineâ face, crebroque
Diſjecta ruit flamine turris.
Quid Niliaci caſtra Tyranni
Rubro memorem ſubverſa freto?
Parúmne dedit ſpecimen fortis
,, Lux illa Dei? quantóve premat
,, Tumidos hominum robore faſtus?
Heu! quot populi cladibus illinc
Extorta fuga eſt! Quot monſtra tulit
Gens Iſiaco ſacra juvenco!
Mox ubi densî nube profuſus
Leviora culex bella peregit.
Aut ubi ranas, lætiſque graves
Extulit arvis virga locuſtas.
Cùm nec medio nox ſpiſſa die;
Nec ſanguineâ tabe fluentes,
Et mortiferi piſcibus amnes:
Nec quæ tenues fuſus in auras
Horrenda cinis vulnera ſparſit,
Rigidum poſſent flectere pectus.
Tunc laxatus graviora furor
Impulit arma.
Dirâ Pharias ſtrage per ædes
Bacchata trucis manus Aligeri,
Quæ prima patres fecerat ætas,
Stricto hanc penitùs meſſuit enſe.
His tu, Pharao, perfide pœnis
Saperes tandem, contraque Deum
Tendere iniquo Marte timeres!
Furit ille, furit; rapidiſque minax
Fugitiva rotis terga fatigat.
Sed dum inſolito tramite præceps
Diviſa ruit per freta; dumque
Pelago fruitur non ſibi aperto;
Rubris periit merſus in undis.
His te ſimili, Chananæa furens,
Contracta manent præmia noxâ,
Licet obliquâ cuſpide adunci
Volitent currus: nec terra tuos
Equitum capiat, peditumque globos;
Licet Abramidum ſacra propago
Iam bis denos ſerviat annos.
Intacta licet gaza innumeras
Abſcondat opes: ſub ſigna licet
Tua conductus militet orbis.
Tandem ultricis violenta feres

Pondera dextræ.
Lux una mali prodiga tantas
Evertet opes; regnaque multis
Fundata, brevi ſubruet, annis.
Nondum hibernis imbribus auctus,
Nivibuſque alto colle ſolutis,
Aggere parvo clauditur amnis.
Sed collectis tumefactus aquis
Objecta ruit clauſtra, ſuperque
Fuſo campos gurgite mergit.
,, Sic ſic ſcelerum compreſſa diu
,, Pœna nocentes acrior urget.

ACTVS QVINTVS.

Nuncius Iaheli narrat ſuperatos eſſe à Baraco Chananæos, fugatumq; Siſaram.

NVNCIVS. IAHEL.

NVNC. Majora votis affero. Oppreſſus Siſar:
Caſtris potitur noſter, & toto fugax
Campo vagatur hoſtis. Inſequitur furens,
Fœdaque victor ſtrage deſævit Barac.
Pro ſe ille vindex generis Hebræi adſuit,
Egitque pavidos fulmine horrifico minax.
IAH. Quis ede Siſaram caſus in præceps dedit?
NVNC. Vt utrimque caſtris gemina collatis ſtetit
Acies, & omnem milite implevit locum;
Falcata primùm plauſtra Chananæus locat
In fronte Siſara: gravior in mediâ pedes
Inſtructus acie: terga veteranus premit.
Hinc bina & inde cornua equitatus tenet.
At noſter illinc rarius laxis agit
Ordinibus agmen, per quod effuſa impetu
Innocua ruerent plauſtra: firmatur levi
Latus equite utrumque: dextra Nephtalius Barac,
Media coërcet Debora. Sic toto ruit
Campo juventus: undique arrectis ſeges
Horreſcit haſtis, æraque adverſo micant
Percuſſa ſole: mixtus exoritur fragor.
Ceu nube denſâ gurgite ex alto ſtrepunt
Raucæ volucres. Inde ubi pugnæ dedit
Inflata ſignum buccina, hoſtilem Siſar
Ærata frontem plauſtra præcipitans quatit.

Fervet

Fervet citatus axis, & geminum metens
Vtrimque falce carpit obliquâ latus;
Aperitque vaſtum limitem. Huc illuc fuga
Præceps Hebræus ruere, turbatis eques
Inſtare Siſaræ. Iamque nudatus pedes
Iam terga dederat ala. Cùm triſtes manus
Ad aſtra tollens Debora, gentilem Deum
Inclamat; &, quò fugitis imbelles? ait:
Quâ ſpe latebras petitis? Obverſi acriùs
Martem laceſſunt. Ipſa per medios volans
Furibunda cuneos urget, hortatur, ſalit
Audax virago: moxque præferri imperat
Fatale gentis ferculum, rauco tubas
Perſtrepere cantu. Conſtitit viſâ procul
Chananæus Arcâ, ſeque lymphato induit
In amica curſu tela. Pars verſo ſuos
Mucrone feriens cæde cognatâ furit.
Hic miſſa ab hoſte ſpicula expirans trahit,
Iuguloque ſocio condit. Hic ferrum exigens
Alterius enſe fixus à tergo ruit.
Super hæc fragore piceus horrendo tonat,
Ruptiſque crebro facibus ardeſcit polus.
Quas denſa grando ſequitur, haud qualis ſolo
Illiſa vulgo crepitat: excuſſos putes
Volitare ſilices, funda quos torto rotat
Ibera fune. Strage quadrupedes jacent
Equiteſque eâdem. Tot ſimul domitos malis
Nephtalius urget ductor; & latè efferâ
Bacchatur ardens cæde. Dat terga ilicet
Siſara, levique fervidus ſaltu rotis
Excutitur. Ego vix, nuncium hunc vobis ferens,
Per ſtrata celerem corpora explicui gradum.

Iahel ſomnium ſuum exponit, in quo ſibi viſa erat Siſaram ad ſe fugientem obtruncare.

IAHEL.

At at. Timoris magna pars noſtri excidit.
Confecta demùm bella, devictum ferunt
Dare terga Siſaram. Vicimus: tandem Deum
Chananæus eſſe didicit. Haud cuncta Iſraël
Mentitur. Agedum utrimque divulſum mare,
Alimenta cœlo ſparſa, fatalis neget
Prodigia virgæ. Nunc ſuos jactet Deos.
Habet. Tonantis ira quid poſſit, ſacri
Quid cura populi ſenſit. At nondum reor

Perſunctus illis gravius ærumnis luet.
Nondum omnis abiit pœna : deeſt aliquid malis,
Quod eſſe noſtrum fata teſtantur decus.
Niſi falſa memorat Debora. Sed pars hactenus
Probata veri ; victus eſt bello Siſar :
Addenda porro reliqua. Præſagit mihi
Neſcio quid animus grande : nec quid ſit ſcio ;
Niſi quod peractis majus eſſe aliquid ſcio.
Vidi egomet atrâ nocte, cùm lentus graves
Preſſiſſet oculos ſomnus, attonitum Ducem
Trepidumque ad iſtos fugere ſemermem lares,
Opemque fruſtra petere : quem ſtricto aggredi
Mihi viſa ferro. Moxque correptum caput
Hâc abſcidiſſe dexterâ. Hunc credam exitum
Servaſſe Superos, perque tot ſigna eloqui ?
An ille qua non pudeat oppetiit manu ?
An victus acie fugit ? At fugiat. Cedo.
Quid tum ? Necare hunc poteris ? huic dextram inferas ?
Suſpenſus hæret animus, & geſtit tamen.
Et facinus ingens pectore incenſo capit.
Perii : quis iſte concito huc curſu volat ?
Siſaráſne ? Is ipſe eſt : tecta properatò petam.

Iahel Siſaram fugientem excipit.

SISARAS. IAHEL.

SIS. MEn' ſequitur aliquis ? Occidi : hic quiſnam venit ?
Nemo eſt. Quis aures hinc meas pepulit ſonus ?
An potiùs illinc ? Quò ferar ? quânam accubem
In parte feſſus ? Tutáne hæc ſperem mihi
Perfugia ? Certè hîc fœdere obſtrictus manet
Cinæus Heber. Fracta tantiſper juvat
Levare membra. Numquis hinc prodit foras ?
Quis æde in iſtâ eſt ? IAH. Quis meas pulſat fores ?
Hem ! túne Princeps ? SIS. Ægra præcipiti labant
Defeſſa curſu genua. Sed ſi quid domi eſt
Laticis, propina. Torret exhauſto ſitis
Humore pectus, ora nec vòci patent :
Mihi lympha nectar fuerit : hanc per te dari
Animam fatebor. IAH. Tecta vix tantum licet
Anguſta capiant hoſpitem ; hîc laſſus tamen
Paulum acquieſce. SIS. Grande ſors pretium moræ eſt.
Hoc inſidebo limen, & partes feram
Oculos in omnes, ne quis inopinum premat.
Tu perge. IAH. Propero. SIS. Quidnam opus facto reat ?

Tectiſne

Tectiſne maneam ? Forſan inſidias ſtruat :
Introque Hebræos revocet. Excurram via
Quod reſtat ? Ægrè languidos greſſus traho,
Belli viæque feſſus. Inſolitus labor,
Et Cereris urget avida jejunum fames.
IAH. Sinum recentis interim hunc lactis cape,
Agreſte munus. SIS. Suavior nullus ſitim
Reſtinxit umquam potus. Vtcumque aureis
Odora pateris vina, vel gemmis puer
Blandus miniſtrat ; fructus in luxu eſt minor.
Sed ſi quis inter paſcua aut ſtabulis equus,
Inſterne. IAH. Quò tam ſubitus? I noſtris age
Succede tectis. SIS. Victor huc hoſtis brevi
Aderit. IAH. Pavere abſiſte : præſtabo tibi
Quidquid pericli eſt. Nullus invitâ lares
Noſtros adibit : ne quis incautâ, vigil
His excubabo foribus. SIS. Evincis. Sequor.
Quid hocce ? greſſus hæret : inceſſu labat
Pes dubius : omen vereor. IAH. Inſuetum gravant
Decurſa pedibus ſpatia. Tantillum afferet
Vires quietis. Sedulò interea fores
Servate famuli. SIS. Muneris tute id cape
Siſaramque ſi quis quærat, hâc paſſis modò
Fugiſſe manibus finge. IAH. Securum dabo.

Iahel Siſaram occidere ſtatuit.

IAHEL. CHORVS.

IAH. SI quæris anime facere quid rerum addecet;
Obſequere Superis ! Ecquid in medios ferâ
Dediſſe laqueos cernis ? En tantis datus,
Tantis petitus precibus advenit dies.
Patiere ſegnem ? Non tuam patriæ dabis
Superiſque dextram ? Fatáne incaſſum excident ?
Mendax feretur Numen ? Aude aliquid Deo
Auctore dignum, nulla quod ſileat dies :
Sexumque ſupera. Quid ? nece infandâ hoſpitis
Sacrata violes jura ? reſcindas prior
Cum Rege pactum fœdus ? Ah ! facinus preme.
Ergo ille abibit vivus ? hanc manibus ſinam
Effugere prædam ? gentis hic noſtræ lues,
Et hoſtium ingens columen, & belli caput,
Impune noſtros dederit in caſſes pedem ?
Sed ultum abundè Numen : eſt pœnæ ſatis
Fugiſſe Siſaram : fractus, afflictus, pavens,
Supplexque noſtris credidit tectis caput.
Hic cujus armis inclytum ceſſit genus.

Quaque adita Tribubus terra bis ſenis patet
Cis fluvium & ultra : Marte prô Superi ! jacet
Perculſus uno. Parta jam patriæ ultio eſt.
Concede vitam. Cur malis prohibes frui :
Adimiſque morte, mille cur mortes velit ?
Sed bella vereor. Regeret acceptam illico
Cladem, & furori fræna laxabit dolor ;
Pudorque ſtimulos addet. Vt rigidos aper
Trajectus armos frendet, & pavidum truci
Per tela præceps dente venantem petit.
Accingere animo : forſan hoc magno velis
Olim redemptum. Quid quod hoc ipſum ſat eſt
Vnde ille pœnam expendat, & ferrum imbuat,
Quod fecit, & quod voluit ? An, ſi fors daret
Illi, occidiſſem ? nuſquam ego infelix forem :
Nuſquam Iſraëlis nomen ? huic, quoniam licet,
Non paria referam ? non meos, non me impetu
Vlciſcar uno ? Cætera ut ceſſent, age,
Linques inultum Numen ? Ille, ille imperat,
Hoc qui futurum cecinit. An non hoc rear
Ceciniſſe ? Quid nunc majus extincto potes
Aſtruere Siſara ? Funus extremum impius
Per me hoſtis habeat : ſæva prærepto cadent
Duce bella. Eatur. Fata decretum eſt ſequi.
Quanam exequemur ? Quod genus lethi placet ?
Virúſnè dapibus miſceam ? an laqueo premam ?
Invade facinus ſola. Femineos Siſar
Iterum triumphos decoret. Inveni viam.
Proviſo rerum quid agat, & teli genus
Scrutabor omne. CHO. Video quò vergat furor.
Mactare Siſaram ſtatuit. Atque utinam Barac
Fortíſve adeſſet Debora ! Tam læta edere
Indicia geſtit animus. O quantum ferat
Vox illa pretii ! Sed gradu attonito redit ;
Ceu cùm furentem pectore excepit Deum,
Inſana rapitur Mænas. Hic quorſum tudes
Clavuſque ? quid molitur ?

Siſaram clavo per tempora adacto obtruncat.

IAHEL.

Excuſſi omnia :
Nihil repertum eſt, præſtet hic teli vicem,
Capitiſque adactus, quà necis præſens via eſt,
Et mollis aditus, tempus affigat ſolo
Vtrumque : captu facilis, atque arcto jacet
Somno ſepultus. Aperit inſidiis viam

Fortuna.

Fortuna. Iamjam invade. Proflantem audio
Toto ſoporem pectore. Extremum miſer
Cum morte ſomnum jungat. Expavi, horrui.
Quò feror ? Adire timeo : cor pavidum labat.
Rurſum ardet ira : fortis incœptum manus
Aggredere. Rapido huc agmen accelerat gradu.
Præverte facinus : decoris hunc titulum rapi
Patiere ? Belli ſola quod ſupereſt cape.
Nunc morere, & umbras cumula. In exitium pari
Letho feratur, quiſquis in Superos movet
Nefandus arma. Tempora hac fixus manu
Humum momordit ore ſanguineo Siſar :
Domus cruore ſparſa ſcelerato madet,
Largoque corpus flumine exanimum natat.
Hâc ille ſpecie jaceat, ut lethi modum
Subjiciat oculis Debora. Quin veſtem aggere.
Feſſum accubare dicam, & illuſos agam.

Barac quem inſequitur Siſaram à Iahele obtruncatum reperit.

BARAC. IAHEL.

BAR. QVis nunc locus ? quæ latebra fugitivum tegit
Siſaram ? Quis illum nemore ſecreto avius
Eripuit oculis callis ? An fruſtrà ſequor ?
Effare mulier. IAH. Laſſus, & ſomno gravis
Domi eſt relictus. Commodùm occurri tibi,
Dum caſtra peterem. Fuſus hîc molli toro
Vtramq; in aurem dormit. BAR. Huic ceſſo manus
Injicere. IAH. Propiùs gradere. Sopitum vides ?
BAR. O Cœlum & orbis ſpatia ! quod monſtrum intuor ?
Clavo foratus tempora exſanguis Siſar
Iacet cruore ſparſus. O felix Iabel !
Heberque felix ; conjuge hic : conjux Deo
Tantum imperante facinus. Eſt certè Deus.
Nunc domitus hoſtis : nunc ferox cecidit Iabin,
Cadente Siſarâ. Solus è tantâ fuit
Metuendus acie : ſolus ut credam facit
Viciſſe me peremptus. Haud, memini, ſemel
Fata hæc canebat Debora ; femineâ Ducem
Dextrâ opprimendum. Macte longò animo viros
Prægreſſa mulier ! IAH. Méne ego ut tali rear
Honore dignam ? Tantulum enixa eſt Deo
Adigente dextra. Solus hunc titulum ferat ;
Per hunc ſubactus hoſtis : hoc potui nihil

Abſente ;

Abſente : ſine me potuit. BAR: Exanimum caput
Ferro amputetur : Parta muliebri manu
Præferre celebri fercula hæc pompæ juvat.

Lætantur occiſo Siſarâ Deoq; laudes perſolvunt

DEBORA, IAHEL.

DEB. QVem ſæpè dubii Martis eventum Deo
Correpta cecini, peperit hæc populo dies.
Siſaras tenetur. Pandite has læti fores,
Prodite, Iuvenes ! Hanc date amplectar ducem
Noſtrum & parentem. Lilia aſpergam date,
Violaſque plenis manibus : accumulem roſis
Illuſtre ſexus ſpecimen. O noſtræ artifex
Salutis ! Habeo quod mihi Superûm ſator ;
Tibi ego futurum prodidi. O ! quàm te Iahel
Memorem ? Triumphos quâ tuos voce exequar
Felix propago ? IAH. Cuncta deberi tibi
Accepta fateor. Sola diſperſas Tribus
Ad bella revocas. Marte Chananæas quatis
Acies ſecundo. Quid quod in partes trahis
Sublime cœlum ? Claſſico excitus tuo
Conjurat æther. Prima tu Divûm ſagax
Arcana retegis. Voce conſtantem cies,
Animoſque ſubicis. Iuſſa nil præter meum eſt
Impleſſe ; facti gloria auctorem manet.
DEB. Quò rapior ? ubi ſum ? Percitum ſacro furit
Ardore pectus. Viſcera infuſum altiùs
Concuſſa ſpirant Numen. Impatiens Dei
Agor. Hinc profanus ſi quis eſt, cedat procul.

CANTICVM DEBORÆ.

Ex Iud.cap.5.

VOs qui ſpontè caput duri ad diſcrimina belli
Objicitis, magnum læti celebrate Tonantem.
Imperio quiſquis populos nutuque coërcet,
Audiat hæc, memorique animo mea dicta reponat.
Iſacidûm decus, & Divûm cantare potentem
Fert animus. Tu ſumme Parens cum celſa, Seïris
Culmina deſereres, opulenta feracis Idumes
Arva petens ; tremuit tellus concuſſa, graveſque
Effudere imbrem nimbi ; liquefactaque circum
Decurrere juga in præceps ; fluxitque ſoluto
Colle Sina. Ex quo ſe ſoboles Anathæa, Iahelque

Extulit ;

Digitized by Google

Extulit; haud quiſquam veſtigia certa terendit
Conſuetum per iter; lateque ſilentibus arvis,
Per calles tentata via eſt, & inhoſpita teſqua.
Hinc compreſſa virûm virtus, animuſque reſedit
Iſacidûm; excita eſt donec Lapidothis. Ab illo
Omnipotens nova bella ciet, Martemque laceſſit;
Oppida ſubvertens latè, portaſque refringens.
At priùs, ecquis erat de tot qui millibus haſtam
Spargeret;aut clypeũ adverſos præferret in hoſtes?
Macti animo Hebræi proceres! Vos pectore toto
Complector. Vos qui ſpõtè hæc diſcrimina adiſtis,
Vos celebrate Deum. Qui terga nitentis aſelli
Scanditis, & leges populis deſcribitis æquas.
Quoſq; juvant partæ peregrina per oppida merces;
Nec tectis reſidêre licet; laudate Tonantem.
Hîc ubi confracti currus, vaſtaque perempti
Cæde jacent hoſtes, Domini ſincera canatur
Iuſtitia; inque ſuam facilis clementia gentem.
Per quam iterum leges, redivivaq; jura frequentes,
Ceu quondã, ad portas videt, imperioque potitur.
Surge agedum, Debora, & dulci modulare triumphos
Carmine. Tuque ô Nephtaliã de ſtirpe Barace.
Surge agedũ; captiva trahens tecum agmina longo
Ordine. Relliquias populi regnator Olympi
Eruit, & ſævos bellando contudit hoſtes.
Dirus Ephratæos Amalec, Ieminæaque ſenſit
Arma: Machiræi robur junxere potentes.
Quique Zabulonis fraternâ ab ſtirpe creati;
Iſſachariſque genus, Deboram, Baracumque ſecuti.
At reliquæ ceſſere tribus. Diviſa Rubenus
Arva colens, quidnam inter oves,caulaſque reſedit
Securus? Placidi intereà trans alta quievit
Flumina Iordanis Galaad. Dan navibus hæſit
Affixus. Portuque aut litore tutus aperto
Stabat Aſer. Soli patria pro gente Zabulon,
Nephtalidæque acies in aperta pericula Martis
Objecêre animas; tereti quâ culmine in auras
Arduus aſſurgit Thabor. Vbi caſtra profecti
Contulerant Chanaane Duces:Tanachiq; per agros
Fuſa, Mageddoniſque humentia culta tenebant:
Parcere non ulli dociles, pretiúmve paciſci.
Hos contra micuêre polo delapſa ſub auras
Fulgura; diſpoſitæque ſuâ ſtatione coruſcis
Ignibus in Siſaram venêre ad prælia ſtellæ.
Multa Ciſon volvit tumidis correpta ſub undis
Corpora, ſemineceſque viros, largóque cruore
Tinctus iit. Sed nos rapidum trajecimus amnem,
Innocui,

Innocui. Fugientis equi prolapſa reſedit
Vngula, & excuſſi terram petiêre magiſtri.
Dira Meroz terra! (Aligerum ſic incipit unus.)
Dira Meroz! Téne auxilio, cùm ſtaret in armis,
Non veniſſe Dei populo; nec caſtra ſecutam
Fortia; delectumque locis ex omnibus agmen?
O felix una ante alias fortiſſima conjux
Heberis generoſa Iahel! Tu fonte petenti
Exhauſtos latices, rorantia lacte dediſti
Pocula. Tu dextrâ tuditem, clavumque ſiniſtrâ
Arripis, & valido tempus cum robore utrumque
Trajicis. Ille ſolo afflictus, largâque tepeſcens
Cæde jacet, denſæque oculos clauſere tenebræ.
  Intereà miſeranda parens ululatibus ædes
Complebat; Natique moram incuſabat: &, ille
Quònam abiit? dixit; cur Matris gaudia differt?
Quadrijugo cur non patrias ſublimis ad arces
Invehitur curru? Luctum excepere Parentis
Vxorum pia turba. Harum ſapientior una:
Pone metum; dixit. Spoliis nunc fortè potitus
Dividit hoſtilem prædam. Pulcerrima ſorti
Eximitur virgo. Vario ſaturata colore
Texta legit; teretique aptanda monilia collo.
  Sic pereat; qui tete odiis exercet iniquis
Omnipotens Genitor. Sic qui te diligit, ortu
Qualis in Eoo rutilat Phœbeja lampas,
Splendeat, atque ævo æternùm meliore fruatur.
Ba. Adeſte Comites! ſacra reddantur Poli
Votiva Domino. Rapite captivos greges.
Victorque pompam miles ante aras ferat.

CHORVS

Canit partam de Siſarâ victoriam.

CAnite ô Iuvenum turba triumphos.
Canite invicti bella Tonantis
Cingat viridis tempora laurus,
P. Palmâque dextras victrix decoret.
Tumidi rabies ſæva Tyranni
Fracta eſt pariter, feſſâque longo
Hebræa jugo colla, repentè
Lux una gravi pondere ſolvit.
Valido fuſas Marte cohortes
Vidit ab alto vertice Thabor:
Vaſtâque trahens cæde cruorem
Atro tumuit gurgite Ciſſon.

Dux

Digitized by Google

Dux illa Ducum nobilis auſa eſt
Admiſſa viris arma virago
Non femineâ tractare manu :
Trepidóſque fugam vertit in hoſtes
Te quoque canimus, decus Iſacidum,
Et Nephthaliæ gloria ſtirpis ;
Siſaræ domitor : cujus Hebræus
Ductu Allophylum caſtra cecîdit.
At te decoris pars magna, Iahel,
Laudíſque manet. Reddita per te
Pax certa tuis. Duce ſublato
Tandem Abramidum peſtis adempta eſt.
Agedum patrio, ſacra Tonanti,
Cultu memores reddite, & aras
Onerent nivei terga juvenci :
Gratóque Arabum ture caleſcant.

FINIS.

ERRATA.

Ex Svevia.

Fol. 46. ℣. 298. *telani* corr. *tela ni*
Fol. 53. ℣. 138. *cæſari &* corr. *cæſuri ac*
Fol. 66. ℣. 646. *belluanti* corr. *helluanti*

Ex Flavia.

Fol. 218. ℣. 10. *noti* corr. *nota*
Fol. 236. ℣. 13. *remus* corr. *Remus*
Fol. 237. ℣. 23. *Cœlitis* corr. *Coclitis*
Fol. 244. ℣. 228. *Lycai* corr. *Lycei*
Fol. 244. ℣. 261. *ſortem* corr. *fortem*
Fol. 249. ℣. 291. *Habrum* corr. *Hebrum*
Fol. 250. ℣. 531. *tumet* corr. *timet*
Fol. 255. ℣. 739. *ſedentibus* cor. *cedentibus*
Fol. 274. ℣. 701. *per* corr. *par.*

INDEX

Digitized by Google

INDEX RERVM.

A

ACiei deſcriptio fol.100. ✠.494. fol.358. ✠.11.
Adſpirantis ad cœlum, fol.75. ✠.75.
Adverſa fortiter ferenda fol.353. ✠.48.
Affectus paterni fol.141. ✠.376.
Affectus deliberantis f.263.✠.203.
Affectus iræ fol.179.✠.87.
Ægyptiacæ plagæ fol.339.✠.201.
Agrorum vaſtatio fol.340.✠.242. fol.343.✠.350. fol.351.✠.206.
Amantis f.109.✠.119. f.110.✠.168.
Ambitio inſatiabilis fol.335.✠.18.
Ambitionis fol.60.✠.385.
Amoris inſani fol.157.✠.450.
Amor in odium facilè vertitur fol. 158.✠.490.
Angeli deſcriptio fol.349.✠.151.
Animantis ad bellum f.14.✠.126.

Animi tranquillitas quomodò comparanda fol.200.℣.305.
Antuerpienſis Obſidio ſub Alexandro Farneſio fol.247.℣.372.
Arma deponentis fol.138.℣.248. fol.139.℣.293.
Arma ſuadentis fol.138.℣.262. *& ſeqq.*
Avaritia fol.195.℣.45. item 197. ℣.226.
Aula fol.197.℣.161.
Auri vis fol.51.℣.25.

B

BElli exitus incertus f.336.℣.34.
Belli incommoda fol.335.℣.1.
Bellum Gigantum fol.337.℣.104.

C

CAdaver luridum fol.78.℣.430.
Cædem vaticinantis fol.315. ℣.42.
Cædes pueri fol.13.℣.81.
Captivitatem deplorantis fol.314. ℣.1.
Caſtrorum fol.98.℣.436.

Chriſti

Chriſti & D. Virginis laus fol. 220. ℣. 1188.
Chriſtiani ſacerdotis veſtes ſacræ, fol. 206. ℣. 529.
Cœlum fol. 11. ℣. 7.
Conclavis regii fol. 108. ℣. 85.
Conſcientia ſcelerum fol. 89. ℣. 1. *& ſeqq.* fol. 125. ℣. 287.

D

DEhortantis à bello fol. 124. ℣. 244.
Dei fol. 143. ℣. 472.
Dei filii generatio f. 217. ℣. 1040.
Dei providentiâ nõ fortuitò humana regi f. 306. ℣. 53. f. 351. ℣. 223.
Deliberans de facinore fol. 263. ℣. 200.
Deplorantis captivitatem fol. 314. ℣. 1.
Deplorantium mortem Regis fol. 81. ℣. 526.
Deponentis arma fol. 138. ℣. 248. & ſeqq.
Deprecantis mortem filiorum fol. 309. ℣. 282.

Deprecantis pro reo fol.77.℣.372.
Deſperabundi & timentis omnia, fol.83.℣.597.
Deteſtantis ſcelus fol.119.℣.5.
Deum pro peccatis orantis fol.75. ℣.267.
Deum pro victoriâ orantis fol. 348.℣.69.
Deum vindicem invocantis fol. 159.℣.535.
Deus ob ſcelera ſacra profanari ſinit fol.301.℣.191.
Deus precibus movetur fol.347. ℣.25.
Diſcordiæ mala fol.67.℣.876.
Dolentis fol.133.℣.28.
Domitiani Iunioris Martyrium, fol.280.℣.961.
Domitianus divinitatis affectator, fol.212.℣.804.
Ducis adhortantis ad pugnam fol. 101.℣.574.
Ducis gloriantis de hoſte victo, fol.17.℣.271. f.337.℣.76.
Ducis ordinantis exercitum fol. 20.℣.397.

Ducis

Digitized by Google

Ducis ſtrenui fol.15.16.ꝟ.200.
Duelli fol.102. & 103.ꝟ.634. & ſeqq.

E

ELoquentis fol.100.ꝟ.502.
Ephebi Æthiopes f.185.ꝟ.552.
Exercitus fol.137.ꝟ.217.
Exercitus ingentis fol.100.ꝟ.525.
Exercitus magni deſcrip. fol.346. ꝟ.11.fol.348.ꝟ.76.

F

FOeminæ ingenium fol.107. ꝟ.45.
Fœminæ vituperatio f.122.ꝟ.134.
Fallacis & inſidioſi fol.28.ꝟ.35. fol.49.ꝟ.206.
Fama creſcit eundo f.131.ꝟ.529.
Famæ fol.130.ꝟ.504.
Fortitudo Imperatori neceſſaria, fol.224.ꝟ.105.
Fortuna inconſtans fol.106.ꝟ.1. fol.345.ꝟ.454.

Fronti non fidendum fol. 136. ℣. 160.
Fraudis fol. 60. ℣. 389.
Fugam damnantis fol. 291. ℣. 1.
Furentis f. 110. ℣. 163. f. 122. ℣. 149.
Furentis & ejulantis ob necem alterius fol. 82. ℣. 561.
Furentium fol. 99. ℣. 448.
Furoris fol. 60. ℣. 405.

G

GAudentis fol. 24. ℣. 535.
Gigantum bellũ f. 337. ℣. 103.
Gratulantis ſibi poſt vincula ſoluta, fol. 174. ℣. 54.

H

HVmana Dei providentiâ non ſorte regi fol. 306. ℣. 52. fol. 351. ℣. 223.

I

IActantis potentiam f. 303. ℣. 391.
Imperantis quod lubet, licet fol. 342. ℣. 323.
Imperatori fortitudo neceſſaria fol. 224. ℣. 105. & Scientia *ibid.* ℣. 77.

Impe-

Imperatoris virtutes fol.97.98. ꝟ.391.
Impius fol.219.ꝟ.1147.
Incitantis ad ſcelera fol.90.& 91. 92.ꝟ.45.
Incitantis alios in ſuam necem fol. 291.ꝟ.28.
Incitantis in ſcelus fol.120.ꝟ.65.
Incitantis milites ad ludum triumphalem fol.39.ꝟ.32.
Incitantis ſe ad iram fol.34.ꝟ.308.
Incitantis ſe ad vindictam fol.361. ꝟ.143.
Infelicitatis fol.60.ꝟ.380.
Infidi & pacem rumpentis fol. 344.ꝟ.420.
Ingratitudinem exprobrantis fol. 331.ꝟ.54.
Inſultantis capto fol.300.ꝟ.130.
Inſultantis victo fol.324.ꝟ.1.
Invidentis fol.94.ꝟ.245.fol.95. ꝟ.273.
Invocantis Deum ut mala imminētia avertat fol.59.ꝟ.340.
Invocatio umbrarum f.33.ꝟ.233.
Iræ affectus fol.179.ꝟ.87.

Iræ dilatæ vis fol.99.℣.470.
Iratus fol.177.℣.165.item 179.℣.287.
Iſrael Deo vindice periculis ereptus fol.332.℣.121.
Iudicis munus fol.147.℣.1.
Iuno fol.250.℣.333.
Iuſtitia fol.12.℣.31.
Iuſtus adverſarios non curat. fol.296.℣.235.

L

LÆtantis de vindictâ ſumptâ, fol.128.℣.382.
Laudantis militum obedientiam, fol.299.℣.108.
Laudes Chriſti & B.Virginis fol.220.℣.1188.
Laus juvenis regii fol.96.℣.355.fol.108.℣.62.
Laus pacis fol.29.℣.83.
Loci ſalubris fol.98.℣.423.
Lugentium fol.81.℣.520.
Lugentium mortem puerorum, fol.320.℣.306.

Maci-

M

MAcilentus fol.175.℣.82.
Magia fol.179.℣.259.
Magica inſtrumenta fol.181. ℣.380. &c.
Magicum incantamentum fol.182. ℣.430.
Mane fol.99.℣.481.f.173.℣.1.
Martyrium Veſpaſiani & Domitiani juniorum fol.280.℣.961.
Matris filium occidentis fol.293. ℣.113.
Miles ad pugnam inſtructus fol. 20.℣.375.
Milites ad ludum triumphalem incitantur fol.39.℣.32.
Militum obedientia laudatur fol. 299.℣.108.
Mira fol.177.℣.195.
Mors non timenda fol.154.℣.323.
Mors puerorū lugetur f.320.℣.306
Mortem æquo animo ſubeuntis, fol.151.℣.190. fol.154. ℣.314. fol.160.℣.622. ad Mortem abeuntis fol.154.℣.335.

N

NEminem repentè fieri peſſimum fol.145.℣.570.
Nero Incendiarius f.205.℣.488.
Novercæ ingenium fol.107.℣.27. fol.140.℣.363.
Numquam fol.117.℣.457.fol.176. ℣.110. fol. 341. ℣.272. fol. 344. ℣.408.

O

OBedientiam militum laudantis fol.299.℣.108.
Obſidio Antuerpienſis ſub Alexandro Farneſio fol.247.℣.372.
Offerentis ſe ad omnia fol.115. ℣.382.fol.157.℣.452.
Omnia mundana pereunt fol.80. ℣.486.
Optantis mori pro altero fol.78. ℣.399.
Orantis Deum pro peccatis fol.75. ℣.267.
Orantis pro victoriâ Deum fol. 348.℣.69.

Pacem

P

PAcem rumpentis & infidi fol. 343.℣.420.
Pacis fol.27.℣.655.fol.29.℣.84.
Palatium fol.196.℣.73.
Pallas fol.251.℣.549. item 252. ℣.600.
Paterni affectus fol.141.℣.376.
Patris dolentis mortem filii fol. 161.162.163.
Patris reducem filium amplectentis fol.116.℣.417.
Patris ſimulque judicis dubii circa reum filium fol.134.135.152. 153.
Periculi imminentis fol.142. ℣.445.
Periculis ereptus Deo vindice populus Iſraeliticus f.332.℣.121.
Pharao mari rubro merſus fol. 339.℣.211.
Plagæ Ægyptiacæ fol.339.℣.202.
Plaudentium fol.114.℣.350.
Plauſus fol.103.
Plebis inconſtantia fol.341.℣.281.

Pœna ſequitur ſcelus f.295.℣.199.
Potentiam jactantis f.303.℣.391.
Precantis formulæ fol.135.℣.37.
Privatæ vitæ laus fol.146.℣.622.
Proſperis non fidendum fol.345. ℣.430.
Providentiâ Dei, non ſorte humana regi fol.306.℣.52.f.351.℣.223.
Pudor fol.227.℣.241.&c.
Puerorum mortem lugentium fol. 320.℣.306.
Pugnæ f.101.℣.580.f.358.℣.23.
Pugnantium in acie fol.101.103.

R

REi apud Iudicem cauſam dicentis fol.149.℣.96.
Regnum inſtabile fol.146.℣.634.
Regnum non metu ſed fide tuendum fol.124.℣.226.
Regnum parandum quolibet modo, fol.124.℣.207.
Reſiſtentis ne capiatur fol.298. ℣.72.
Romæ laus fol.113.℣.280.

Sacer-

S

SAcerdotis Chriſtiani ſacræ veſtes fol.206. ℣.529.
Sacra profanari ob ſcelera f.301. ℣.191.
Sacrificium Miſſæ fol.206.℣.540.
Sacrificium profanum fol.251.&c. ℣.572.
Serenitatis deſcriptio f.345.℣.439.
Servitus fol.343.℣.360.
Simulatoris fol.127.℣.357.
Status fol.108.℣.94.
Sterilitas fol.353.℣.25.
Strages fol.359.℣.42.
Strages magna fol.343.℣.345. fol.344.℣.417.fol.351.℣.202.
Superbia Regum carpitur fol.311. ℣.279.

T

TEmpeſtatis fol.142.℣.452. fol.359.℣.46.
Timor Domini fol.247.℣.245.
Tranquillitas vera, nihil ſperare, nihil timere fol.200.℣.305.

Vati-

Digitized by Google

V

VAticinantis cædem f.315.℣.42.
Vatis fol.339.℣.168.
Victoriæ fol.113.114.115.
Victori applaudentis f.116.℣.436.
Victorias enumerantis fol.96.97.
℣.330.
Vindictam ſpirantis fol.123.℣.174.
fol.126.℣.296.fol.311.℣.252.
B.Virginis invocatio f.115.℣.398.
Virtus adverſis non frangitur fol.
105.℣.736.
Virtus interrita fol.155.℣.362.
Virtus nullo honore egens ſeipsâ
ſplendet fol.105.℣.740.
Virtus opprimi non poteſt fol.128.
℣.400.
Virtute ſuâ non majorum niti fol.
127.℣.345.
Vita privata fol.229.℣.338.
Vmbrarum invocatio f.333.℣.233.
Vrbis interceptæ fol.297.℣.26.
Vultus varii fol.111.℣.214.

FINIS.

375

APPROBATIO.

Tragœdiæ hæ per RR. PP. Societatis IESV *compoſitæ, utiliter in gratiam Iuventutis ſtudioſæ imprimentur. Actum Antuerpiæ* 27. *Iunii* 1634.

Gaſpar Eſtricx Plebanus Antuerp. Librorum Cenſor.

Digitized by Google

SVMMA PRIVILEGII CÆSAREI
Societati I E S V *conceſſi.*

CVm ex mandato S. Cæſareæ Majeſtatis, omnibus Typographis, Bibliopolis atque aliis quibuſcumque librariam negotiationem exercentibus, ſeriò ſtrictéque inhibeatur, nequis libros ullos à Societatis noſtræ Patribus editos, aut in poſterum edendos, intra S. Romani Imperii, regnorumq; & Dominiorum S. Cæſareæ Majeſtatis hæreditariorum fines, ſimili alióve charactere aut formâ, ſive in toto, ſive in parte, excudere, vel recudere, vel aliò recudendos mittere, aut alibi etiam impreſſos invehere, vendere aut diſtrahere, clàm ſeu palàm, citra ſupradictorum Patrum conſenſum & teſtimonium, audeat vel præſumat: Ego Guilielmus de Wael Societatis I E S V per Provinciam Flandro-Belgicam Præpoſitus Provincialis, concedo *Ioanni Cnobbaro* Typographo Antuerpienſi facultatem excudendi *Selectas PP. Societatis* I E S V *Tragœdias*. In cuius rei fidem literas manu meâ ſubſcriptas, & ſigillo officii mei munitas dedi, Antuerp. 20. Iun. 1634.

Guilielmus de VVael.

BIBLIOTECA NAZIONALE V. E.
ROMA

Digitized by Google

Digitized by Google

R. SALVAREZZA
RESTAURO
Via Val Sassina, 58
Tel. 899.223

Digitized by Google